BABAMIN VÜCUDUNU GERİ VERİN

MİNİK

BİR ESKİMONUN ANILARI

KENN HARPER

ALTIN KİTAPLAR

KİTABIN ORİJİNAL ADI GIVE ME MY FATHER'S BODY
YAYIN HAKLARI © KENN HARPER
ONK Telif Hakları Ajansı
© ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
ve TİCARET A.Ş.

Bu kitabın her türlü yayın hakları Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ ve TİCARET A.Ş.'ye aittir.

BASKI 1. BASIM / KASIM 2000
AKDENİZ YAYINCILIK A.Ş.
Matbaacılar Sitesi No: 83
Bağcılar - İSTANBUL

ISBN 975 - 21 - 0129 - 1

ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
Celâl Ferdi Gökçay Sok. Nebioğlu İşhanı
Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 513 63 65- 526 80 12
520 62 46 - 513 65 18
Faks: (0212) 526 80 11
www.altinkitaplar.com
info @altinkitaplar. com.tr.

KENN HARPER

BABAMIN VÜCUDUNU GERİ VERİN

(MINIK)

TÜRKÇESİ

MERAL GASPIRALI

Kızlarım Aviaq ve Mikisoq'a
Ve kardeşleri oğlum Mamarut'un anısına.
25 Mayıs 1975 - 6 Ağustos 1995

Birçok iyi insan şöyle düşünür: "Zavallıları (Kutup Eskimolarını) korkunç vatanlarından alıp daha iyi bir bölgeye taşımak niçin kötü bir plan olsun?"... Onlara anında vereceğim yanıt şudur: "Allah isterse, hiçbir zaman..."

ROBERT PEARY, Arktika kâşifi

Öykülerimiz insanların yaşadıkları deneyimlerden oluşur, dolayısıyla da her zaman güzel şeyleri anlatmazlar. Ama bir öyküyü, hem duyanlarını hoşnut etmek için güzelleştirmek, hem de gerçeğe bağlı kalmak mümkün değildir. Dil, anlatılması gerekenin yansıması olmalıdır; bu yüzden insanoğlunun değişken mizacıyla zevklerine uygun bir şekle sokulamaz.

OSARQAQ, Kutup Eskimosu

Minik görünüşe göre Kutup Eskimoları için yavaş yavaş efsanevi bir kişi olmuştur. Onunla ve yaptıklarıyla ilgili anlatılacak birçok anekdotları vardır.

ERIK HOLTVED, Etnolog

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 11
GİRİŞ 15

1 / Peary'nin İnsanları 19
2 / Demir Dağı 30
3 / Amerika'ya Geliş 41
4 / New York'ta Yetim Bir Eskimo 52
5 / Amerikalı Minik 64
6 / Wallace Olayı 76
7 / Bir Sahtekârlık Öyküsü 87
8 / "Onun Kaderi Bol Gözyaşlı Bir Hayat" 97
9 / Bana Babamın Ölüsünü Verin 105
10 / Bilimin Yararına 114
11 / "Minik'in Çok Acıklı Öyküsü" 121
12 / "Umutsuz Bir Sürgün Olma Durumu" 131
13 / Kutup Planı 144
14 / Kaçak 151
15 / "Çok Sağlam Bir Anlaşma" 163
16 / Grönland'a Dönüş 177
17 / Eskisi Gibi Bir Eskimo 185
18 / Thule İstasyonu 196
19 / Uisaakassak: Büyük Yalancı 203
20 / Ölüsü veya Dirisi Aranıyor 208
21 / Crocker Land Seferi 222
22 / Tekrar Broadway'de 238
23 / Kuzey Ülkesi 246

SON SÖZ I 254
SON SÖZ II 260
EK 267
TEŞEKKÜR 273
FOTOĞRAFLAR 278

ÖNSÖZ

Aktörlük yaparak geçimini sağlayan biri daima iyi bir öykü yakalamanın peşindedir, ben de birkaç yıl önce Kanada'da gerçekten müthiş bir öyküyle karşılaştım. Bir Toronto gazetesindeki yazıda, 1897'de ünlü Kuzey Kutbu kâşifi Robert Peary tarafından New York'a getirilmiş bir grup Kuzey Kutbu Eskimosunun en genci olan Minik Wallace'ın hayat öyküsü anlatılıyordu. Gruptan dört kişi çok geçmeden ölmüştü. Minik'in babası da bunların arasındaydı. Minik ise, Antropoloji Bölümü tarafından incelenecek bir Eskimo "deneği" getirmesi için Peary'yi teşvik eden Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nin yetkilileri, Kuzey Kutbu'na ulaşmak çabalarına dalmış olan Peary ve onu evine kabul edip bir isim veren, ancak bir süre sonra maddi sorunlar ve kişisel trajediler nedeniyle hayatı allak bullak olan William Wallace tarafından giderek kendi haline terk edilmişti. New York'a gelişinden birkaç yıl sonra Minik anadilini unutmuş, eğitimi son bulmuş, sağlığı tekrarlanan zatürree krizleriyle sarsılmış, ailesiz ve evsiz barksız olarak kendi başının çaresine bakmak zorunda kalmıştı.

On iki yıl kadar önce, yazar Kenn Harper tarafından yayınlanan ve günümüzde Kuzey Kutbu'nun Nunavut bölgesi olan Baffin Adası'ndaki bir mağazada satılan kitabın bir kopyasını her nasılsa elde edebildim. Bu kitapta beni olağanüstü saran bir öyküye rastladım.

Bana Babamın Ölüsünü Verin adlı öykü, ilk kez Kuzey Kutbu'na yapılan keşif seyahatlarını, dirençleri ve Arktik bölgeler hakkındaki bilgileriyle Peary'nin destansı yolculuklarını mümkün kılan Eskimoların gözüyle anlatmaktaydı. New York'un yirminci yüzyılın eşiğindeki zenginliği ve gücü, dünyanın en kuzeyinden gelen Minik'in hiç kuşkusuz gözlerini kamaştırmıştı. Fakat Amerika'nın Eskimolara duyduğu merak çok geçmeden söndü, böylece Minik Amerika'nın bir başka yüzüyle, yani esmer teni karşısında ortaya çıkan küstahça kibirlilik ve soğuk kayıtsızlığıyla tanıştı.

Okuyucu, aynen Minik'in yaptığı gibi, bu öykünün önemsiz olaylar ve rasgele sözlerle yavaş yavaş gelişmesine tanık oluyor. İlk önceleri bir tür ilah olarak tanıtılan, dünyaca ünlü Peary'nin, daha sonraları Minik'i Grönland'daki evine geri götürmeyi yıllar yılı reddeden kayıtsız ve bencil bir adam olduğu ortaya çıkacaktı. Minik'i inceleyen ve babasının iskeletini sergileyen bilim adamları garip ırksal teorilerin etkisindeydiler. Naaşı iade etmeyi, hatta müzede alıkonmasını açıklayacak bir neden ileri sürmeyi reddetmeleri, müzelerle diğer kültür kurumlarını, uzun zamandır müzenin malı olarak görülen kutsal objelerle cesetleri esas toplumlarına geri vermek durumunda bırakan yasaların yakın zamanda kabul edilmesine açıklık getirmektedir.

Fakat büyük bir titizlikle anlatılan, çoğu kez karanlık öykünün kalbine, halkından, anadilinden ve bir dünyaya ait olma duygusundan koparılan Minik'in kendisi egemen olmaktadır. Vatanına dönme umudunu kaybetmemiş, örf ve âdetlerine uygun şekilde gömülmesi için babasının ölüsünün kendisine iade edilmesi yolundaki ısrarından ve bu isteğini anlatmayı başarabildiği takdirde insanların onu anlayıp yardım edeceklerine inancından hiç vazgeçmemişti. Sonunda delikanlılık çağına geldiğinde, Peary'nin maddi destekçilerinden bir grubu utandırarak Grönland'a dek yolculuk masraflarını karşılatmaya razı etmişti.

Oraya varınca anadilini yeni baştan öğrenmiş, usta bir avcı olmuş, sonradan gelen kâşiflere rehber ve tercüman olarak hizmet vermişti. Ne var ki, Minik şimdi iki dünyanın arasına tutsak olmuştu. İngilizce konuşmayı özlüyordu, bazı duygularını yalnız beyaz adamlara açıklayabiliyordu ve bir yanının, Broadway'in ışıklarını Kuzey'in ışıklarına yeğlediğinin farkına varıyordu. Böylesi bir durumda Minik'in, "yurduna", yani New York'a yeni bir yolculuğun hayalini kurmaya başlaması kaçınılmazdı.

Ama sorun da buydu zaten; Minik'in bir yurdu yoktu. Kendi dünyasından koparılmış, başka bir dünya tarafından hiçbir zaman tam anlamıyla kabul görmemiş olduğundan, kaybettiğini sonsuza dek aramaya mahkûmdu. Bütün öykü, Minik'in çocukken çekilmiş, bu kitaptaki fotoğraflarından birindeki bakışında dile getiriliyor. Başında şirin bir başlık, arkasında da şık bir palto bulunuyor. Kendisine göre fazla büyük bir bisikleti tutan ve kameranın arkasındaki kimsenin kalbiyle ruhunda salt meraktan daha sıcak bir şey arayan bir şeyler var bu çocuğun bakışlarında.

Kuzey Kutbu'nun keşif sürecinin altın çağı sonundaki yaşanmış bu kısa ve acıklı hayat, yaşamının otuz yılından daha uzun bir süreyi (tarihteki Eskimoların günümüzdeki torunlarının şimdiki adlarıyla) Inuitler'in arasında geçiren Kenn Harper'in şaşılacak çabalarıyla derlenmiştir. Harper, günümüzde Kuzey Kutbu'ndaki çoğu beyazdan farklı olarak Inuitler'in dili olan Inuktitut'u konuşmaktadır. Minik'in yaşam öyküsünü 1970'lerin ortalarında doğrudan doğruya Grönland Inuitler'inden duymuştu. Bu öykünün masalsı bir özelliği vardı: çocuğun, fantastik serüvenlerin onu beklediği ve bir haminin ona büyük bir servet vaat ettiği sihirli bir ülkeye kaçırılışı, yıllar sonra vatanına aniden dönüşü. Ama Grönland'dan ikinci kez ayrılmasından sonra Kutup Eskimoları ondan bir daha haber alamadılar; hiçbiri Minik'in ne olduğu, nerede ne zaman öldüğü hakkında Harper'e bilgi veremediler. Bu öykü belli bir sonla noktalanamıyordu. Harper sekiz

yıl boyunca Grönland'da, New York'ta ve Danimarka'da bu soruların yanıtlarını aradı.

Minik'in öyküsünde bir mitin basitliği ve yankılaması var. Ama Harper'in anlatısı, bütün bir çağla bir dünyayı betimliyor. New York'un dinamizmini, bebeklik dönemini yaşayan antropoloji bilimini, Amerika'nın Kutup Eskimolarını keşfini, deri rengi farklı insanlara "bilimsel denek" gözüyle bakan Amerikan ırkçılığını ve Eskimolarla diğer egzotik halkları sirklerine katan reklam düşkünü göstericileri hayata geçirmektedir. Bu kitapta tüm bunların dehşetini ve mucizelerini yaşatmayan tek bir sayfa yoktur.

Büyük bir öykünün sonuna gelindiğinde bir anlık sessizlik yaşanır. Tiyatrodaki ışıklar yanar veya siz böylesi iyi bir kitabın son sayfasını çevirince donakalırsınız. Söylenecek hiçbir şey yoktur. Ama bir an sonra söylenebilecek bir milyon şey aklınıza gelir.

Ama ben söyleyeceklerime burada son veriyorum.

KEVIN SPACEY

GİRİŞ

Eskimolardan hiçbiri, Kuzeybatı Grönland'dan, dünyanın en kuzeyindeki yerlilerinin arasından getirilen bu küçük grup kadar yoğun bir incelemeye tabi tutulmamışlardır. Kâşiflerce betimlenmişler, antropologlarca incelenmişler, romancılar tarafından idealleştirilmişler ve 1953'de Amerikan askeri kuvvetlerinin Eskimoları sevgili topraklarından sürerek orada askeri üs kurmalarından sonra gazeteciler tarafından kahramanlaştırılmışlardır. Öyküleri anlatılmış, tahlil edilmiş, Kutup Eskimoları arasındaki çalışmalarıyla uluslararası ünleri perçinleşmiş çok sayıda maceracı ve akademisyen tarafından tekrar tekrar anlatılmıştır.

Bu kitap, Eskimolar hakkında birçok ayrıntılı yazı yazmış Freuchen, Rasmussen, Malaurie ve diğerlerince gözden kaçırılmış bir öyküyü anlatmaktadır. Freuchen buna birkaç sayfa, Malaurie ise birkaç satır ayırmıştı. Rasmussen ise ondan hiç söz etmiyor.

Bu, yaşamı Eskimolu kardeşlerince efsaneleşen New York'lu Eskimo Minik Wallace'ın, acı ve macera dolu öyküsüdür. Efsane insanın güvenini her ne kadar zorlamaktaysa da bunun ardındaki gerçek daha da gariptir.

Minik'in bahsini ilk kez Kuzey Grönland'daki Eskimolardan duydum. Ama Minik'in gerçek hayatını aydınlatmak beni Qaanaaq'dan çok uzaklara, Kopenhag'daki Krallık Kütüphanesi'

ne, Washington'daki Birleşik Amerika Ulusal Arşivleri'ne, hepsi New York'ta olan Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ne, New York Tarih Kurumu'na, New York Halk Kütüphanesi'ne ve Kâşifler Kulübü'yle, Philadelphia'daki Amerikan Felsefe Kurumu'nun kütüphanesine götürdü. Aynı zamanda New York eyaletinin yukarı bölgesindeki küçük Cobleskill ve Lawyersville kentleriyle kuzey New Hampshire dağlarındaki Pittsburg'u da ziyaret etmem gerekti.

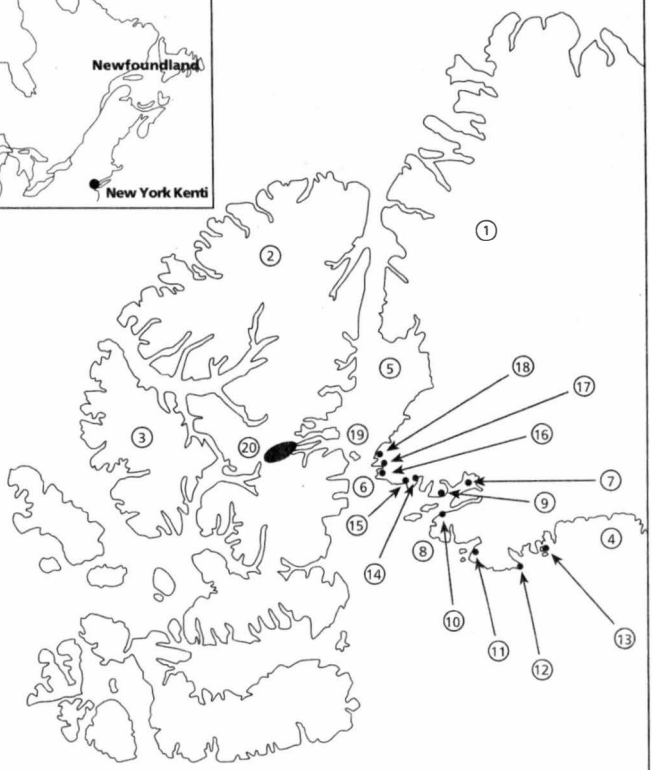
Her ikisinin öykü içinde rolleri olsa da bu kitap Robert Peary ile Frederick Cook üzerine değildir. Bununla birlikte Peary'nin Cook'a kıyasla daha çarpıcı bir rolü vardır. Kitap Kuzey Kutbu tartışması, Kuzey Kutbu'na ilk ulaşanın kim olduğu konusundaki hırçın çekişme hakkında da değildir. Cook hedefine 1908'de, Peary ise 1909'da ulaştığını iddia etmişti, ama her iki iddia 1909 Eylül'ünde birkaç gün arayla dünyaya duyuruldu. Bunun sonucu olan kavga basında aylarca sürdürülmüş, o zamandan beri de sayısız kitaba konu olmuştur. Bu kitapta da tartışmadan söz edilse de, özellikle taraf tutmaktan kaçındım.

Günümüzde bazı Eskimoların kendilerine Inuit denilmesini istediklerini bilmekle beraber, kitap boyunca Eskimo deyimini kullandım. Bu aynı zamanda alıntıların yapıldığı tarihi kaynaklarla da uyumludur.

Bu kitapta Eskimo adlarının yazılışını da düzene koydum. Popüler Amerikan kaynaklarında Minik'in adı genellikle "Mene" olarak yazılmıştır, oysa bilimsel dergilerde "Minik" olarak geçmektedir. Bütün Grönland ve Danimarka kaynakları ise "Minik"i kullanmakta olup, bu, resmi Grönland yazım usulüne uygundur. Uyumluluk sağlamak için aktarılan sözlerdeki Eskimo adlarının yazılışını değiştirdim. Ekte, kitapta kullanılmış Eskimo kelimeleriyle adlarının dökümü yer almakta ve bunlar, okuyucunun Peary, MacMillan ve ötekilerin kitaplarında bulacağı aynı adların farklı yazımlarıyla karşılaştırılmaktadır.

Kutup Eskimolarının Yaşadıkları Bölge

1. Grönland	6. Smith Boğazı	11. Uummannaq	16. Pitoraarfik
2. Ellesmere Adası	7. inglefield Koyu	12. York Burnu	17. Etah
3. Axel Heiberg Adası	8. Wolstenholme Boğazı	13. Saviksiivik	18. Anorituuq
4. Melville Koyu	9. Qaanaaq	14. Siorapaluk	19. Pim Adası
5. Kane Havzası	10. Itileg	15. Neqe	20. Beitstadt Buzulu

1

PEARY'NİN İNSANLARI

Gemi ufukta belirdiği sırada Qisuk'la Nuktaq York Burnu'ndaydılar. Gemiyi uzaktan tanımışlardı. Bu bir yıl önce gelen Newfoundland'a bağlı ayıbalığı avcı gemisi *Hope*'du. Kaptan John Bartlett'ı gemiyi yüzen buzların son birkaç milinin arasından dikkatlice geçirip balinacıların, kâşiflerin ve Eskimoların Melville Koyu'nun kuzey kıyısındaki en özde buluşma yerinde demir atmasına dek beklediler. Derken iyi bilinen çağrı duyuldu. Güvertedeki heybetli yapılı adam "*Tikeqihunga,*" diye bağırdı. "Geldim!" "Piuli" adıyla tanıdıkları adam geri dönmüştü.

Tarih 1897 yılının ağustosuydu. Bu, Robert Peary'nin, Kutup Eskimolarının vatanı Kuzeybatı Grönland'a dördüncü seferiydi. Bu ziyaret de bir yıl önceki gibi kısa olacaktı. Kâşifin seyahatinin bir tek amacı vardı: York Burnu'nun otuz beş mil doğusundaki bir adada bulunan büyük meteortaşını alıp New York'a götürmek.

Peary ilk kez 1891 yılında bölgeye gelmiş ve McCormick Koyu'nda üssünü kurmuştu. Bu seferi gerçekleştirmek istediği büyük planları kapsıyordu. Grönland'ın kuzey sınırını saptamak, Eskimolarla ilgili etnolojik araştırmalar yapmak ve yüzyılların bir

türlü elde edilemeyen ödülü Kuzey Kutbu'na gitmek için pratik bir yol keşfetmek bunlar arasındaydı.

Robert Peary o seferde efsanevi Kutup Eskimolarıyla ilk kez karşılaştı. Bu insanlar, beş yıl önce Disco Koyu'nda tanıdığı Grönlandlılardan çok farklıydılar. Onların, yüz yılı aşkın bir süredir Danimarka sömürge hükümetiyle ilişkileri vardı ve dolayısıyla da beyaz adamlara alışıktılar. Disco Koyu'nun insanları, Kuzey Kutup bölgesindeki atalarıyla hâlâ aynı şekilde yaşayan kuzeydeki vahşi Eskimolar hakkında müthiş öyküler anlatıyorlardı. Peary bu yabani yerlileri en sonunda 1891'de gördü. Gördüklerinden hoşlanmıştı. Bu insanlar bundan sonraki on sekiz yıl boyunca "onun" Eskimoları olacaklardı.

Kuşkusuz Kutup Eskimoları daha önce beyaz adam görmüşlerdi, ama asla Peary gibisini değil. Fiziksel açıdan fazlasıyla etkileyiciydi. Boyu 1.85 metreye yakın olan bu adamın yanında çoğu cüce gibi görünüyorlardı. İnce yapılı olmakla beraber, olağanüstü kaslı vücuduyla, en iyi akort edilmiş bir müzik aleti gibi üstün kondisyonluydu. Son derece güçlüydü. Maceracılığı meslek edinmiş birine yaraşan sert bir yakışıklılığı vardı. Saçları kızıl sarıydı, uzun ve gür bıyığı ise ona bilinçli bir şekilde oluşturulmuş, küstahça bir hava veriyordu. Fakat en etkileyici yeri gözleriydi. Çelik gibi gri mavi bakışları bir insana bakmakla yetinmiyor, adeta içinden geçenleri okuyordu. Gülümseyişi rasgele bir gülümseyiş değil, insanları etkilemeye yönelik bir jestti. Dudakları gülümsüyordu, ama gözleri her türlü duygudan yoksundu.

Kolay tahrik olduğunu Eskimolar çok geçmeden öğrendiler. Çabuk kızıyor ve uzun süre kin güdebiliyordu. Kendine zor hedefler saptıyordu ve bunların gerçekleştirilmesini önleyebilecek engellere tahammülü yoktu. İster güneyden getirilen beyazlar, ister kuzeyden toplanmış Eskimolar olsun, seferlerinin üyeleri onun için hedeflerine ulaşmada yararlanacağı araçlardan başka bir şey değillerdi. Kâşifi en çok öven biyografi yazarı bile, "Peary'nin emrindeki birçok kişi, sonuçta ona karşı öldürmeyle

dahi tatmin edilemez bir şiddetle nefret duymaya başlıyordu," diye tasdik ediyordu. Kutup Eskimoları için o, karşılaştıkları en kararlı ve en güç beyaz adamdı. Ama gemisinde ticaret malları taşıdığı ve isteklerini yerine getirenleri cömertçe ödüllendirdiği için ona hizmet ediyorlardı.

Kutup Eskimolarını ilk ziyaret eden beyaz adam, İngiliz kâşif John Ross'du. Onun gelişinden birkaç zaman önce kabileden bir kadın, "okyanustan uzun sırıklı kocaman bir teknenin çıkageleceğini" kehanet etmişti. Gerçekten de 1818 yazının başlarında bir gemi çıkagelip buzların kıyısında demirlemişti. Eskimolar bunu bir yaratıcılık harikası olarak algılamışlar ve "kanatlanmış gibi denizde yol alan ve derinlerinde gürültücü insanlarla dolu birçok evle oda bulunan tahtadan bütün bir ada" olarak betimlemişlerdi. Parmaklığı boyunca küçük tekneler diziliydi, bunlar adamlarla dolarak suya indirilmişler, geminin etrafını çevirdiklerinde ise yavrulamış canavar gibi bir manzara oluşturmuşlardı.

Gemi Ross'un Eskimolarla iletişim kurmasına yetecek kadar bir süre orada kaldı. Neyse ki, yanında lehçesinin farklı olmasına rağmen, konuşmaları çevirebilecek bir Batı Grönlandlı vardı. Derken gemi gelişi kadar beklenmedik şekilde "güneşin altında beyaz kanatlarını açarak denize açıldı ve ufkun ötesinde gözden kayboldu."

Bu kadar kuzeyde insanların yaşadığını görmek Ross'u şaşırtmıştı. Kuzeyliler de Ross'la karşılaşmalarına aynı derecede şaşırmışlardı, yalıtılmış ortamlarında dünyadaki biricik insanlar olduklarını düşünmüşlerdi.

İçinde yaşadıkları dünya gerçekte yeterince küçüktü; üç yanı buzullarla, dördüncü kenarıysa, denizle çevrili dar bir kıyı şeridiydi. Geniş Melville Koyu'yla içine inen buzullar burasını güneydeki Batı Grönlandlılardan ayırıyordu. Kane Havzası'ndaki

Humboldt Buzulu bölgelerini kuzeyde sınırlıyordu. Doğudaki kara içi buzları her tarafta birkaç kilometre uzakta başlıyordu. Bu muazzam buzdan külahla ona bağlı buzullar Kutup Eskimolarının yerleşme ve seyahat olanaklarını sınırlıyordu. Amerikalı kâşif Elisha Kent Kane 1854 Nisan'ında, Rensselaer Limanı'nda Kutup Eskimolarıyla tanıştığında şunları not etmişti: "Doğu yönünde ren geyiklerinin dolaştığı kara içlerini işaret ettiğinizde, 'Sermeq' yani, 'buzul' diye bağırıyorlardı. Uluslarının kuzeyde ve güneydeki dağılımlarını sorduğunuzdaysa yanıt aynı oluyordu: 'Sermeq, sermersuaq' yani 'büyük buz duvarı': ötesi yok." Ross ile Kane'in zamanındaki Eskimolar, yaşamak için avlanmak ve yiyeceklerini toplamak zorunda kalan kendi kendine yeten, yaklaşık iki yüz kişilik bir toplumdu. Genellikle birkaç aileden oluşan küçük kamplarda yaşıyorlardı. Buzlarla çevrili kıyı şeritlerinin sınırları içindeyse göçebeydiler. Kasvet verecek denli karanlık ve uzun bir kış hayatlarına egemendi. Denizin buzu temmuz sonundan ya da ağustos başından önce dağılmıyordu. Yaz Eskimolara sıcağı getirse bile özgürlük sağlamıyordu: Eskimolar topu topu iki aylık buzsuz mevsimde de karaya bağlı kalıyorlardı. Sonuç olarak, gerek kayağı(*) gerekse kadınların teknesi olan daha büyük umiaq'ı unutmuşlardı. Bunlardan yoksun kalınca kıyıya mahkûm kalıyorlar, yazlarını uzun ve güzel ilkbahar mevsiminde biriktirdikleri erzağı yiyerek geçiriyorlardı. Yazın hareketleri öylesine sınırlıydı ki yaz kamplarını erzaklarını küçük auk'un(**) eti ve yumurtalarıyla takviye edebilecekleri yerlerde kuruyorlardı. Bu Allah'ın nimetlerinin milyonlarcası her ilkbaharda gelerek ünlü kuş yarlarında yuvalarını yapıyorlardı. O kadar kolay bir avdılar ki herkes -erkekler, kadınlar, çocuklar ve yaşlılar- ava katılabiliyordu. Kuşlar yalnızca yiyecek değil; gerek erkeklerin, gerekse kadınların iç ceketlerindeki deri malzeme olarak da kullanılıyordu.

(*) Eskimo balıkçı kayığı. (Ç.N.)

(**) Soğuk ülkelerde yaşayan bir deniz kuşu. (Ç.N.)

Yazın hareketlerin sınırlanması yanında, kışlar da daha avantajlı değildi. Kış ortasının karanlığı, hareketi yazın açık deniz kadar etkin biçimde sınırlıyordu. Sonbahardaki günbatımını güneşin yeniden ortaya çıktığı şubattan dört ay ayırıyordu, karanlık mevsimin ortası ise bir gevşeklik ve vakit vakit bunalım zamanıydı. Kane Etah'ın yetmiş mil kuzeyinde ilk kez kışı geçirdiğinde yanında genç bir Grönlandlı Eskimo erkeği vardı. Bu adam Grönland'ın daha güneydeki kesimlerinden Kutup Eskimolarının arasına gelenlerin ilkiydi. Suersaq (beyaz adamlar ona Hans Hendrik diyorlardı) güneşin hiçbir zaman tamamen yok olmadığı Kutup Dairesi'nin güneyinde doğmuştu. O ilk kıştaki deneyimini şöyle anlatıyor:

"Sonra, kış tamamen kendini gösterdi, hava korkunç derecede soğudu, gökyüzü hızla kararmaya başladı. Hayatımda hiç bu kadar karanlık bir mevsim görmemiştim; tek kelimeyle korkunçtu. Bir daha güneş ışığını görmeyeceğimize inanmıştım. Müthiş korkmuş, ağlamaya başlamıştım. Öğle zamanı böylesine karanlığı hiç görmemiştim. Karanlık üç ay sürünce bir daha hiç gün ışığını görmeyeceğimize gerçekten inanmıştım."

Ekim ayında sular donunca Eskimolar en sonunda kuş yarlarından ayrılıp kışı taş evlerde geçirecekleri yerleşim yerlerine gidebildiler. Karanlık bastırmadan önce buz sahrasının kıyısında deniz memelilerini avlıyorlardı. Bunların arasında fyordların başındaki dümdüz buzların üstünde avlanan ayıbalığı türleri, morslar ve denizgergedanları vardı. Giysiler için kullanılan kutup ayıları da sonbaharda ve kışın avlanıyordu. Erzağın ilkbaharda yazın hareketsizliği düşünülerek saklanması gibi, sonbaharda da yaklaşan karanlık süre düşünülerek aynı şey yapılıyordu. Erzak bazan yetersiz kaldığından ocak sonlarıyla şubatta açlıktan ölümler görülüyordu. Avcılar bu gibi zamanlarda açık denizin kış boyunca yakın olduğu Neqe'de -bu yerin adının anlamı 'et' demekti- toplaşıyorlardı. Orada morsları avlıyorlar, da-

ha elverişli koşulların yolculuk etmeyi ve ayıbalığı avını mümkün kılacağı ilkbaharı bekliyorlardı.

Tüm zorluklara rağmen burası, Kuzey Kutbu'nun ilkbaharı olan harikulade güneşli aylar için yaşayan iki yüz kadar insanın yurduydu. Güneş şubat ortasında yüzünü gösteriyor ve haziran ortalarına dek gökyüzünde her gün daha fazla yükseliyordu. Nisan ortasına gelindiğinde, yirmi dört saatlik gün ışığı, önceki birkaç ayın karanlığının yerini almış bulunuyordu. Deniz hâlâ yolculuk etmeye elverişli ve dingin bir yüzey oluşturuyordu. Aileler de eşyalarını topluyor, yolculuk ediyor, dostlarını ve akrabalarını ziyaret ettikten sonra yollarına devam ediyorlardı. Buz sahrasının kıyısındaki sularda deniz memelileri boldu, ayıbalıkları da buzların yüzeyinde güneşleniyorlardı. Özetle, hayat çok güzeldi.

Dünyanın geri kalan kısmından yalıtılmış olarak yaşayan Eskimolar, denize açılan gemileri, kuş avlamakta kullanılan mızrakların, zıpkınların ve okla yayın kullanımını unutmuşlardı. Bu sonuncu kayıp ren geyiklerinden de yararlanamayacakları anlamına geliyordu. 1860'larda Baffin Adası'ndan Kanada Eskimolarının göçü, balıkçı kayıklarını, okla yayı ve zıpkını geri getirdi. Bunun sonucunda da Kutup Eskimoları, Peary geldiğinde, Ross'un yetmiş üç yıl önceki kısa ziyareti sırasındakinden daha iyi donanmış durumdaydılar.

Kane bölgenin kuzeyinde yaşarken, "Odunları yok," diye not düşmüştü. Deniz, kıyılarına tahta parçaları getirmediğinden Kutup Eskimoları bunun yerine kemik kullanıyorlardı. Birbirine eklenen denizgergedanı dişleri veya ayı, mors kemikleri silah sapı, balina kemikleri ise kızak ayağı olarak kullanılıyordu. Eğer ele geçirilebildiyse, odun paha biçilemez değerde bir hazineydi.

Çok fazla olmasa da gemilerin gelişinin sevinçle karşılanmasının en önemli nedenlerinden biri oduna duyulan ihtiyaçtı. İki farklı tipte beyaz adam John Ross'dan sonra Melville Koyu'nu ziyaret etmeye başlamıştı. Gruplardan biri, Ross tipindeki

adamlar, garip sorular soruyor ve anlaşılmaz amaçlar güdüyorlardı. Motivasyonlarını anlamak zordu, ama Eskimo erkeklerinin hizmetlerinin karşılığını odun, silah ve getirdikleri başka mallarla ödedikleri sürece bunun önemi yoktu.

Kutup Eskimoları diğer gelenleri daha iyi anlayabiliyorlardı. Usta birer avcı olan bu adamlar, ilkbahar sonlarında Melville Koyu'ndaki buzlar geçit verdiği zaman yelkenli gemilerle geliyor ve kuzey denizinin en büyük hazinesini, dişsiz Grönland balinalarını arıyorlardı. Kutup Eskimoları onlara *upernaallit* "ilkbaharda gelenler" adını takmışlardı. Onlar da takas edilecek mallar getiriyorlardı. Aynı zamanda Eskimoların kadınlarına da fazlasıyla ilgi gösteriyorlar, karılarının gemileri ziyaret etmesine izin veren erkeklere odun, bıçak ve iğne gibi cömert armağanlar sunuyorlardı. En büyük şanssa bir deniz kazasıydı. Kuşkusuz bu, söz konusu gemilerin mürettebatı için bir trajediydi, ama Eskimolar açısından sık sık olması büyük bir şanstı.

Peary 1891'de Eskimolara çekinerek yaklaşmıştı. Daha önceki kâşiflerin yerlilerin ikiyüzlülüğü ve hırsızlık eğilimleri hakkındaki anlatılarından etkilenmişti. Gemideki davranışlarından dolayı şaşırmış olan Kane onları "yola gelmez serseriler" olarak nitelemişti. Kane onlar hakkında şunları yazmıştı: "Gemilere çıkmalarına ilk izin verilişinde çok kaba davranmışlar ve yola gelmeleri çok güç olmuştu. Üçü, dördü birbirleriyle ve bizimle aynı anda konuşuyor, onları anlamayışımızla kahkahalarla alay ediyorlardı. Sürekli hareket halindeydiler. Her yere girip çıkıyorlar, kapıları yokluyorlar, karanlık geçitlere, yuvarlak varillerin etrafına sıkışıyorlar, sonra tekrar gün ışığına çıkıyorlardı. Gördükleri her şeye dokunmaya, onları ellemeye meraklı gözüküyorlar, dokundukları her şeyi ya istiyor ya da çalmaya kalkışıyorlardı." Bu durumda çok geçmeden gemiden kızaklarına koşuyor ve ganimetleriyle uzaklaşıyorlardı.

Kuzey Kutbu'yla ilgili anlatıları inceledikten sonra Peary önceki kâşiflerce benimsenen seyahat yöntemlerinin gereksiz güçlüklere ve ölümlere yol açtığı sonucuna varmıştı. Özellikle İngiliz kâşifleri kızakları çekmek için köpekleri kullanmaya karşı koymuşlardı -köpeklerin fazla yemesinden yakınıyorlardı- ve onların yerine insanlar tarafından çekilen kızakları yeğlemişlerdi. Bunun sonucunda kuzeye çıkan birçok seferler kuzeyde kalmıştı; kâşiflerin cesetleri tundrada ve kumsallarda yatıyordu. Peary onların alışılagelmiş yöntemlerini uygulamaktan kaçındı. O, yerlilerin arasına katılmaya, onların yakınında yaşamaya ve seyahat yöntemlerini uygulamaya kararlıydı. Eskimoların köpeklerini kızakları çekmede, Eskimoları da köpeklerle insanlar için taze et bulmada kullanmak daha mantıklı değil miydi? Eskimolar Birleşik Amerika'dan getirilen mallar karşılığında ucuza çalıştırılacak, sonuçta her iki taraf kazançlı çıkacaktı. 1891 kışı böylece, Peary'nin büyük ölçüde o ülkenin sunduğu olanaklarla ve Eskimoların avcılıklarının ürünleriyle yaşamak hakkındaki "radikal" fikirlerinin pratik olup olmadığını gösterecek bir deney olacaktı. Kâşif sonuçta yanılmamış olduğunu gördü.

Peary 1893'de bölgeye döndü; bu kez orada iki kış kalacaktı. Bu seferle ilgili planları, Kuzey Grönland'ın haritasını çıkarmaya devam etmek, Kutup Eskimolarının etnografik incelemelerini tamamlamak ve koşullar izin verdiği takdirde Kuzey Kutbu'na ulaşmaya çalışmaktı. Önceki seferinin yararlı deneyimlerine dayanarak Eskimolara daha fazla güvenmeye kararlıydı ve bu kez içlerinden bazılarıyla daha sıkı bağlar geliştirdi. Bu Eskimoların ikisi, 1891'de onun için çalışmış olan ve bu kez de seve seve çalışacak olan Qisuk ve Nuktaq'dı. İki yerli Peary'nin azminden ve dayanıklılığından etkilenmişlerdi. Bu adam hiç değilse kızakları çekmek için yerel köpekleri kullanacak kadar sağduyu sahibiydi. Ama Peary'nin, malzemeleri kumsaldan barınağına taşımak için beraberinde getirdiği eşekler iki Eskimonun çok komiğine gitmişti. Kâşifin karısını beraberinde getir-

mesi ise birçok eleştirenlerini adamın gerçekten deli olduğuna inandırmıştı. Çünkü gemi kuzeye doğru yola çıkarken Bayan Peary ilk çocuğuna hamileydi. Aralık ayında dünyaya gelen bebeğe Marie Ahnighito adı verildi, takma adı ise "Kar Bebeği" idi.

Peary'nin bir biyografı, kâşifin kuzeydeki çevresine uyumunu kısaca şöyle özetler: "Köpekleri yerliler gibi kullanmayı ve bakımlarını yapmayı öğrenmişti... Bir Eskimo gibi giyinmeyi öğrendi... Kardan bir igloo inşa etmenin tekniğini öğrendi... Av mevsiminde taze et stoku yapmanın değerini öğrendi... Yerlileri dinleyerek av hayvanlarının nerede en bol ve hangi arama yöntemlerinin daha başarılı olduğunu öğrendi. Yerlinin psikolojisini öğrendi, dolayısıyla da kabileyi, eğitimli bir beyaz yardımcı ekibiyle yapabileceği kadar etkin bir biçimde organize edebildi..."

Hiç kuşkusuz Peary, Eskimoların arasında yaşamasına rağmen onları kendisine eşit olarak görmüyordu. Bir keresinde ona "efendim" diye hitap etmediği için haşladığı zenci uşağı ve köpek sürücüsü Matthew Henson ona göre aşağı ırkların üyeleriydiler. Güçlü, bilgili ve güvenilir olmalarına karşın, her nedense beyaz adamlarla aynı düzeyde değildiler. Onlar, beyaz meslektaşlarından daha fazla, onu hedefine taşıyacak birer araçtılar. Bir keresinde küstahça şunları yazmıştı: "Bana çok kez şöyle sorulmuştur: 'Eskimoların dünyaya ne gibi bir yararları olabilir?' Ticari girişimler için çok fazla uzakta yaşıyorlar; dahası, hırstan yoksunlar. Edebiyatları olmadığı gibi, herhangi bir sanatları da yok. Hayata ancak bir tilki veya bir ayı gibi içgüdüsel olarak değer verirler. Ama bu güçlü ve güvenilir insanların insanlık için değerleri yine de kanıtlanacak. Dünya onların yardımlarıyla Kutbu keşfedecek."

Peary'nin, hayatta kalabilmek için sık sık yardımlarına bağımlı olduğu Eskimolara karşı tutumu, başarabileceği işe gölge düşürmüştür. Hemen hemen yirmi yıl süreyle Kutup Eskimolarıyla işbirliği yaptığı halde, ünlü bir antropologun belirttiği gibi, "bir tek değerli etnografik veya arkeolojik çalışma" üretmemiştir.

On sekiz yıllık beraberliğe rağmen Eskimo dilini iyi konuşamıyordu ve Eskimo kültürünün birçok yönlerini yanlış anlamıştı.

Eskimolar onu Piuli olarak tanıyorlardı -adını ancak bu şekilde heceleyebiliyorlardı- ya da ona Piulerriaq diyorlardı. Onun inatçı ve enerji dolu biri olduğunun farkındaydılar. 1909'da Kutba doğru yaptığı son atılımında yanında bulunan Uutaaq, onun "büyük bir lider" olduğunu söylüyordu, ama başkaları için sadece bir bilmeceydi. Danimarkalı macera adamı Knud Rasmussen "adama duydukları saygı sevgilerinden fazlaydı" demekle yücegönüllülük göstermişti. Bölgeden ayrılmasından yarım yüzyıl sonra Eskimoların Peary hakkında söylediklerini duyan bir antropolog, onu "tehditler, baskı ve otoritesinin gücüyle" hedeflerine ulaşan bir adam olarak nitelemiştir. Kutup Eskimolarının tüm kabilesini sahiplenmişti. Onlar, aynen kızağı, Kutup donanımı ve hedeflerine doğru fanatikçe atılımlarında gereksindiği her şey gibi "ona ait"tiler. Yalnız onun için çalışabilirlerdi. Köpeklerini ancak onun hizmetine verebilirlerdi. Kürklerini, mors ve denizgergedanı dişlerini de ancak o Birleşik Amerika kaynaklı ucuz mallar karşılığında satın alıyor ve hatırı sayılır bir kârla satıyordu. Eskimolar yazılarında "sadık ve güvenilir Eskimo müttefiklerim, Kutbun esmer çocukları" ve "Kutup'taki çalışmaların etkin araçları" olarak geçmektedir. Yirmi yıla yakın bir işbirliğinden sonra Kutup'taki kariyerinin sonuna vardığında, "bu insanlar çocuk gibidirler ve onlara çocukmuşlar gibi davranılmalıdır" diye yazmak küstahlığını göstermişti.

Korkunç bir egoya sahipti. "Bana sonsuz bir minnettarlık ve güven duyuyorlar," diyor ve buna inanıyordu. Şöyle ekliyordu: "Ama armağanlarla Eskimolara giden herhangi birinin onlardan bana verdikleri hizmetin aynısını alacaklarını sanmaları yanlış olur. Beni yirmi yıla yakın zamandır tanıdıklarını unutmamak gerekir... Koca köyleri açlıktan ölmekten kurtardım, çocuklar da büyüyüp iyi birer avcı veya iyi birer terzi oldukları takdirde, çok

uzak olmayan bir geçmişte 'Piulerriaq'ın onları ödüllendireceğini ailelerinden öğrendiler."

Kuşkusuz Eskimoların bazıları adama sevgi duyuyorlardı. Sözü geçen Uutaaq da onlardan biriydi. Ama birçokları onu çok farklı olarak hatırlıyorlar. Bölgenin en kuzeyindeki bir köy olan minik Siorapaluk'da ihtiyar bir adam 1967'de "büyük işkenceci" dediği Peary'yi şöyle anıyordu:

"İnsanlar ondan korkuyorlardı... gerçekten korkuyorlardı... O koskoca gemisi... bizi çok etkilemişti. Büyük bir liderdi. İstediğini yapmadığınız takdirde, sizi idama mahkûm edeceğini hissetmekten kendinizi alamıyordunuz... Ben o günlerde çok gençtim, ama Inuitlere nasıl davrandığını asla unutmayacağım... Kocaman gemisi koya giriyor. Kıyıdan görülmüyor bile, ama o, 'Kiiha Tikeqihunga!-Geliyorum,' diye bağırıyordu. Inuitler gemiye çıkıyorlardı. Peary kurabiyeyle dolu bir varili güverteye çıkartıyordu. Kayıklarıyla gemiye giden iki veya üç avcı varilin içine eğiliyor ve iki elleriyle yemeye başlıyorlardı. Varil daha sonra kıyıya çıkartılıyor, içindekiler kumsala dökülüyordu. Erkeklerin, kadınların ve çocukların köpek gibi kurabiyelerin üzerine atılışı Peary'yi çok eğlendiriyor görünüyordu. Bunu düşünmesi bile hâlâ kanımı donduruyor. Bu sahne bu insanlara -ona her şeye rağmen bağlı olan benim insanlarıma- ne gözle baktığını açıkça belli ediyor."

2

DEMİR DAĞI

John Ross Kutup Eskimolarıyla ilk karşılaştığında, onların madeni aletler kullandıklarını görerek şaşırmıştı. Bütün Eskimolar arasında yalnızca onlar yerel bir demir cevheri keşfetmişlerdi. Bunlar, York Burnu'nun yaklaşık otuz beş mil doğusunda Melville Koyu'nun kuzey ucundaki üç meteor taşıydı. Bu meteortaşlarının etrafında bir efsane örülmüştü. Sözde bunlar, doğaüstü bir güç tarafından gökten savrulmuş bir kadın, köpeği ve çadırıydı. Eskimolar aletlerini nasıl elde ettiklerini Ross'a anlatmaya çalışmışlardı, ama kâşif onların söylediklerini tam anlamıyla anlayamamıştı. Olayı nakledince de istemeyerek yeni bir efsanenin doğmasına neden olmuştu, bu da Melville Koyu'nun kıyısında bir Demir Dağı'nın varlığıydı.

Ross'un zamanından beri birçok heyet bu efsane dağını aramaya çıkmıştı. Çoğu keşif ya da balina avı için kuzeye gönderilmişlerdi, demirin bulunması ikincil bir hedefti. Kâşifler Demir Dağı'nı hiçbir zaman bulamadılar, ama yıllar içinde demirin meteor kaynaklı olduğunu öğrendiler. Baron Nordenskjold'un ekibi 1883'de sırf meteortaşlarını bulup memleketlerine götürmek için York Burnu'na ulaşmaya çalıştılar. Ama Melville Koyu'nun buzları o yıl geçit vermedi. 1894'e kadar hiçbir beyaz adam hazineyi göremeyecekti.

Robert Peary meteortaşlarını 1892'de her zamanki avcılarından ve köpek sürücülerinden biri olan Eskimo Qisuk'dan duymuştu. Ertesi yıl döndüğünde meteor demiri olduğuna inandığı Demir Dağı'nı aramaya kararlıydı. Eskimolar onu oraya götürmekte tereddüt ediyorlardı. Bu ne de olsa onların demir kaynağıydı, öyle değil mi? Peary demiri bulduğu takdirde ne yapacaktı? Sadece maden cevherine bakmakla mı yetinecekti? Bir insanın sırf üç büyük taşa bakmak için oldukça uzun bir yolculuğu göze alabileceği düşünülemezdi. Belki de ülkelerinden birçok şeyi götürmesi gibi bunları da alıp götürecekti. Eskimoların taşları şimdi atalarının yaptığından daha az kullandıkları bir gerçekti; arada sırada uğrayan "upernaallit"lerle ticaret yaparak bıçaklar ve başka metal gereçler alıyorlardı. Şimdi de büyük Peary sıradaydı. Ama bu yolculukların süreceğine güvenilemezdi. Belki de kadına, köpeğine ve çadırına yine gereksinme duyacakları bir zaman gelecekti.

Peary taşları alıp götürmek istediği takdirde Eskimolar bu işe katılmak istemiyorlardı. Böyle bir girişim ancak uğursuzlukla sonuçlanırdı ve bu uğursuzluk o işe yardımcı olanlara da bulaşırdı. Yıllar önce bölgenin en kuzeyinden bir kafile "metalin bulunduğu yer olan" Saviksiivik'e kadarki yolculuktan yorulmuş ve kışı geçirdikleri yere götürmek üzere kadının başını sökmüşlerdi. Başı bir kızağa bağlamışlar ve dönüş yolculuğuna girişmişlerdi. Ama ilkbahar sonlarıydı ve buz da çürüktü. Kıyıdan epeyi açıldıkları bir sırada buzlar yüklerinin korkunç ağırlığı altında kırılıvermişti. Sonuçta kızak, köpekler ve kadının başı suyun altında gözden kaybolmuştu. Böyle bir olaydan ancak bir tek anlam çıkabilirdi: demir kadının ruhu taşları götürmeye kalkışan avcıları cezalandırmıştı. O zamandan beri demirden gereksinilenden fazlasını almanın uğursuzluk getireceğine inanılıyordu. Demir leydi yüzyıllar içinde bedeninden kopardıkları küçük parçaları onlara sunmuştu, ama açgözlü olmamak gerekiyordu.

Peary sonunda onu bu yere götürecek bir rehber buldu. Inglefield Koyu'ndaki karargâhından yola çıkarak yaptıkları zorlu bir kızak yolculuğundan sonra 1894 Mayıs'ında hedeflerine vardılar, karı kazıdılar ve büyük bir kahverengi kitle buldular. Rehberi Aleqatsiaq bunun başsız kadın olduğunu belirtti. Peary, bu kitleyi bir kadın olarak görmek için hayal gücünü hayli zorlamak gerekeceğini düşündü. Kâşif bundan sonraki öğleden sonrasını hazineyi ölçmek, krokisini çizmek ve fotoğrafını çekmekle geçirdi. Sonra da bunu sahiplendi: "Meteortaşını bulmamın tartışılmaz kanıtı olarak metalin yüzeyine kaba saba bir 'P' kazıdım..." Aleqatsiaq daha sonra ona, meteortaşlarının en büyüğü olan çadırın, kıyının birkaç mil açığındaki Bushnan Adası'ndaki yerini gösterdi.

Peary Anniversary Lodge'daki karargâhına dönünce karısına, "Demek oluyor ki gemi gelince meteortaşlarının birini ya da ikisini yükleyebilirim. Onların satışı ya da sergilenmesi sayesinde kardeşin bir dahaki seneye bir gemi gönderebilecek kadar para toparlayabilir," dedi. *Falcon* adındaki gemi gerçi gelmesine geldi, ama söz konusu yere ulaşamadı. Melville Koyu'nun buzları meteortaşlarını bir kez daha davetsiz misafirlerden korudu. Peary Kuzey Kutbu'nda ikinci bir kış geçirdi. Ertesi yaz *Kite* adlı buharlı gemi gelince şans yüzüne güldü. Meteortaşlarının bulunduğu yere ağustos ayında ulaştı, bir Eskimo ekibinin de yardımıyla üç tonluk kadınla beş yüz kiloluk köpeği gemiye yükledi ve Amerika'ya doğru yola çıktı.

Peary Kuzey'deyken tam yetki sahibi olmaya alışıktı. Amerika'ya dönünce ise donanmanın sıradan bir teğmeni olmak onu üzüyordu. Ayrıca, donanmanın hesabına sürekli izne çıkmasına içerleyen yüksek düzeyde eleştirenleri vardı. Meteortaşlarını elde edebilmek bir şanstı; en azından elinde iki yıllık yokluğunu haklı gösterebilecek somut bir şey vardı. Bununla birlikte, diğer hedeflerinden birçoğunu gerçekleştirmeyi başaramadığı gibi, seferin bilimsel sonuçları önemsizdi. Kuzey Kutup noktasına

ulaşmaya kalkışmamıştı bile. 1895 Ağustos'unda Grönland'dan hareketinden önce günlüğüne tek bir şey yazdı: "Başarısız oldum." Birleşik Amerika'ya vardığında fazlasıyla kötümserdi. Bir gazete muhabirine, "Kuzey Kutbu'nu hiçbir zaman göremeyeceğim," dedi. "Hatta birisi onu alıp buraya getirsin. Artık bu konuda pes ettim. Kanımca, bu iş için benden çok, çok daha genç bir adam gerekli."

Ama bir biyografın "başarısız olmayı reddeden adam" diye nitelediği Peary için bu tür umutsuzluklar hiçbir zaman uzun sürmezdi. Donanma onu Brooklyn'deki bir göreve atamıştı. Peary oradayken ertesi yaz kuzeye dönüp en büyük meteortaşı olan çadırı Birleşik Amerika'ya getirmek için planlar yapmaya başladı. 1896'da bir yaz yolculuğu için izin istedi. Buna karşı koyanlar olduysa da güçlü bazı dostlarının yardımıyla isteğinin yerine getirilmesini sağladı.

Hope 1896 yazında Peary'yi kuzeye götürdü, fakat kötü havalar meteortaşını Birleşik Amerika'ya götürmesini önledi. Eli boş dönmesi eleştirenlerinin ekmeğine yağ sürdü. Donanmayla basında da Grönland'a olan nafile tutkusu nedeniyle alaya alındı. Bir Kuzey Kutbu kâşifi olarak geleceğinin şimdi her zamankinden daha fazla tehlikede olduğunun bilincindeydi. Ve Qisuk'la Nuktaq'a ertesi yaz burunda gelişini beklemeleri için emir verdi. Döneceğini vaat ediyordu. "Yaz yolculuğu ve Arktik atmosferi bir yıl önceki yorgunluğun ve kötümserliğin son izlerini de silip süpürdü. Eski hız ve enerjimi bir kere daha hissettim," diye yazdı.

Kuzey'e yapılan keşif seyahatlarının en büyük coğrafi ödülünü yakalamak, yani Kuzey Kutbu'na ulaşmak için çok önemli bir seferi planlamaya başladı. Amerikan Coğrafya Kurumu 12 Ocak 1897'de Grönland'ın ada kimliğini saptaması ve Inglefield Koyu'ndaki keşif seyahatları nedeniyle onu ilk Cullom Altın Madalyası'yla ödüllendirdi. Peary bu fırsatı değerlendirerek dünyanın tepesine ulaşmak için yaptığı planları açıkladı. Kuzey Kutbu'na

"Amerikan Yolu" diye tanınacak yolu da tarif etti. Güçlü bir gemi edinip onu, Grönland'ın kuzeyini Ellesmere Adası'ndan ayıran geçitlerden, Smith Boğazı'nın, Kane Havzası'nın ve Kennedy ile Robeson kanallarının buzlara boğulmuş sularından geçirip Kuzey Kutup Denizi'ne çıkacaktı. Orada Ellesmere Adası'nın kuzey kıyısında veya Grönland'da mümkün olan en kuzeydeki yerde kara üssünü kuracak ve buradan da Kutba bir hamle yapacaktı.

Peary, Eskimoları kendi amaçları için sahiplenmesi gibi Kutba çıkan Amerikan Yolu'na da sahip çıktı. Kâşif bütün Kuzeybatı Grönland'la Ellesmere Adası'na kendi malı gözüyle bakmaya başlamıştı. O yolu izleyen herhangi bir kâşif, bir tecavüzcüden veya başkasının arazisine izinsiz giren birinden başka bir şey değildi. İddia ettiğine göre "bir kâşifin geliştirdiği ve Kutba ulaşmasına yardımcı olacak belli bir yola ilişkin bilgisi bir banka kasasındaki altın ve gümüş kadar sermayesinin parçasıdır. Kâşifin söz konusu yolu terk etmesine kadar da bir kimsenin onun izni olmadan o yolu izlemeye, bir yabancının bir bankanın kasasına girip hazinesini alması kadar hakkı yoktur." Ama eleştirenleri yine kolları sıvamışlardı. 12 Nisan 1897'de hâlâ yapacağı seferin planlama aşamasındayken donanmadan yeni bir görev için Amerika'nın Batı Kıyısı'na tayini çıktı. Peary ne olup bittiğinin farkındaydı. Batı Kıyısı'nda New York'la Washington'daki dostlarının etki alanının dışında olacaktı. Batıya gittiği takdirde, işi bitmiş sayılırdı. Peary fazlasıyla cüretkârane bir karşıt teklifte, yani beş yıllık bir izin isteminde bulundu ve bir kez daha güçlü dostlarının sayesinde isteği kabul edildi. Peary bir yıl sonra, "Hiç kimse dostları açısından benim kadar şanslı değildir," diye yazdı. Ancak bu işte şanstan daha fazlası söz konusuydu. Dostlarını yıllar boyunca, onun yararına olabilecek kişiler arasından özenle seçmişti.

Beş yıllık izin her ne kadar verilmişse de, yaza kadar kalan kısa sürede hayal ettiği kapsamda bir sefer planlamak için yeterli zaman yoktu. Ama hâlâ üçüncü meteortaşı sorunu vardı.

Peary bunu Amerika'ya nakledebildiği takdirde kaybettiği prestijine yeniden kavuşacaktı. Peary böylece 1897'de bir kez daha *Hope*'la Melville Koyu'na doğru yola çıktı. 12 Ağustos'ta York Burnu'na vardı. Buz koşulları elverişli olduğundan Peary vakit kaybetmeden meteortaşı meselesini halletmeye karar verdi. Qisuk'la Nuktaq'ı ve York Burnu'ndaki bütün öbür güçlü Eskimoları gemiye alarak doğru Bushnan Adası'na doğru yola çıktı. Meteortaşı 12 Ağustos'ta gemiye nakledilmişti bile. Çadır 37.5 ton ağırlığında (Peary'nin 90 veya 100 ton tahmininin abartılı olduğu anlaşılıyordu) olduğundan bu muazzam bir işti. *Hope* aynı gün adadan ayrıldı ve York Burnu'na kadar ki, altı saatlik yolculuğa girişti. Peary orada şunları yazdı: "Sadık Eskimolarımı fıçılar dolusu peksimet, bol miktarda ateşli silah, bıçak, cephane ve hizmetlerini ödüllendirmek için beraberimde getirdiğim daha bir sürü eşyayla karaya yolladım."

Ama bütün Eskimolar York Burnu'nda gemiden ayrılmamıştı. Qisuk, Nuktaq ve aileleri hâlâ gemideydiler. Onlar Peary'nin insanlarıydılar ve tıpkı meteortaşı gibi Amerika yolcusuydular.

İki erkeğin daha yaşlısı Nuktaq siyah bıyıklı ve kirli sakallı çok esmer bir adamdı. Kırklı yaşlarındaydı. 1.55 metre boyunda ve tıknaz yapılıydı, ayrıca son derece kuvvetliydi. Kudretli bir şaman olduğu söylenen karısı Atangana ondan belki beş yaş büyüktü. Atangana sadece 1.32 metre boyundaydı; kısa boyu ve tombulluğu ona çok besili bir görünüm veriyordu. Peary bu çifte özel bir ilgi duyuyordu. Karısı Josephine 1894'de Amerika'ya döndüğü vakit çiftin küçük kızları Eqariusaq'ı beraberinde götürmüştü. Kız o kışı Bayan Peary ve Kar Bebeği'yle geçirmiş, ertesi yaza da kuzeydeki evine dönmüştü.

Nuktaq kuzeydeki beyaz adamların garipliklerine az çok alışıktı. Babası olan ünlü Qulutana'dan kararsız davranışları hakkında öyküler duymuştu. Qulutana 1854'de Kane'in seferinden ayrı-

lan Dr. Isaac Hayes liderliğindeki çaresiz sekiz beyaza yardımcı olmuştu. O ve avcı arkadaşları Hayes'le öbür kaçaklara, fazla olmamasına rağmen, yiyecek sağlamışlardı. Fakat Amerikalılar her nedense onlara iyilik yapan bu insanlardan kuşkulanmaya başlamışlar, Eskimoların onları katledeceğine inanmışlardı. Qulutana'yla iki avcının Amerikalıları ayı ve mors etiyle ziyaret ettikleri bir akşam Hayes onlara ikram ettiği çorbaya ilaç koydu. Eskimolar uyurlarken Amerikalılar onların giysilerini, kızaklarını ve köpeklerini çaldılar ve adamları çadırda çıplak bıraktılar. Eskimolar uyandıkları vakit, battaniyelerden derme çatma pançolar, kumaş parçalarından da çizmeler oluşturdular ve Hayes'le kafilesinin peşine düştüler. Hayes köpeklerle başa çıkamamış, köpeklerle ve boş kızakla çadıra dönmüştü. Eskimolar Hayes'le kafilesine yetişince, Amerikalılar hemen silahlarını yeni gelenlere çevirdiler. Hayes Eskimolara, kafilesini Rennselaer Koyu'ndaki Kane'in gemisine geri götürdüğü takdirde -doğrusu bunu iyice düşündükten sonra Kane'in yanına dönmeye karar vermişti- onlara zarar vermeyeceğini vaat etti. Aksi halde, onları oracıkta vuracaktı. Qulutana beyaz adamların normal ortamlarının dışında çocuklaştıklarını ve sularına gidilmesi gerektiğini anlamıştı. Razı oldu -zaten başka seçeneği de yoktu- ama pratik kafalı adam, kötü bir durumdan elden geldiğince yararlanmaya karar verdiğinden, önce kardan bir ev yaparak, Hayes'le şaşkın kafilesine bir şölen verdi ve dinlenmelerini sağladı. Kaçakları gemiye teslim etmesinden sonra Qulutana, Kane'le sıkı fıkı dost oldu. Kane onu, "ince bir sezişi olan ve sanırım, yürekli bir adam" olarak tarif edecekti.

Babasından duyduğu bu öyküyle büyüyen Nuktaq, ne yapacağı kestirilemeyen beyaz adamlardan sakınıyordu. Ancak Peary kabilenin en iyi avcılarını görevlendirmeye çalıştı, Nuktaq'ın onlardan biri olduğu ise kesindi. Amerikalının çalışmaları karşılığında ödediği bedel, aile sahibi bir adamın gereksineceği maddelerdi, Nuktaq da böylece Peary için çalıştı ve avlandı. Ayrıca, aralarında birçok ortak yön bulunan kâşife karşı dostça

hisler duyuyordu. Nuktaq ona bağımsızlığı ve güçlü karakteri nedeniyle saygı duyuyor, Peary de Eskimodan "sadık avcım ve köpek sürücüm" diye söz ediyordu.

Nuktaq'la ailesi 1894 kışında Inglefield Koyu'nda Anniversary Lodge'a bağlı bir kulübede yaşıyordu. Peary 1895'de giderken Nuktaq'a gemi gözden kaybolur kaybolmaz ailesiyle birlikte eve taşınabileceğini söyledi. Sabırsız aile gemi hareket eder etmez eve girdi ve her köşesini karıştırmaya koyuldu. Atangana bu telaş arasında bir meşaleyi yere düşürdü, ev de gemi daha ufukta kaybolmadan yanıp kül oldu.

Diğer adam Qisuk ise, otuz beş, kırk yaşlarında daha genç biriydi. Omuzlarına dek inen saçları vardı. Nuktaq'dan yedi, sekiz santim daha uzun ve onun kadar kuvvetliydi. Yörenin en iyi avcılarından biri olduğu söyleniyordu. İyi huyuyla tanındığından Peary ona "Gülümseyen" adını takmıştı. Uysal tabiatını babası Arrutarsuaq'dan almıştı. Peary ona da "Horace Greeley" adını yakıştırmıştı. Peary, "İhtiyar yaşlanıyor... ama hâlâ zinde... Her zamanki gibi nazik ve mütevazı görünüyor," diye yazmıştı. İhtiyar mütevazı görünebilirdi, ama aynı zamanda güçlü bir şamandı. Bir keresinde Anorituuq buz sahrasının kıyısında bir ip kopmuş ve zıpkınladığı bir ayı kaçmıştı. Zıpkın bu arada suyun içine batmıştı. Arrutarsuaq dostu olan ruhları yardımına çağırarak trans durumuna geçmiş ve zıpkını almak için denizin dibine dalmıştı. Av arkadaşı onun suyun derinlerinde şarkı söylediğini duymuş, bu sesi uzun zaman unutmamıştı. İhtiyar adam sonunda zıpkınla yüzeye çıkmıştı.

Qisuk 1891'de gelişinden beri zaman zaman Peary için çalışmıştı. Peary onunla ilk tanıştığı sıralarda Inglefield Koyu'nun güney kıyısındaki Itilleq'de karısı Mannik ve 1890 veya 1891'de doğan küçük oğulları Minik'le yaşıyordu. Mannik de Peary için terzi olarak çalışmış, Peary'nin seferlerine katılanlara giymelerinde ısrar ettiği deriden giysileri hazırlamıştı.1894'ün sonlarında koydaki küçük kamplardan birinde yaşıyorlardı. Peary bu arada

şöyle not düşmüştü: "Panippak, Majaq'ı körfezde Natsilivik'den Quinisut'a giderken gördüğünü bana söyledi. Qisuk'la karılarını değiş tokuş etmeye gidiyormuş. Dediğine göre Majaq tekdüzelikten hoşlanmıyormuş." Fakat 1897'de Qisuk karısız kaldı. Mannik bir yıl önce kabilenin otuz birini öldüren salgın bir hastalıktan ölmüştü. Yaklaşık yedi yaşında olan oğlu Minik annesizdi.

Nuktaq'la Qisuk, o yaz Peary'nin dev meteortaşını gemiye yükleme işine yardımcı olmuşlardı. Bu operasyon sırasında gemide yolculuk eden bir bilim adamı, ona bir Kuzey Kutbu baykuşu getirecek ilk çocuğa çakı vereceğini vaat etmişti. Peary birkaç yıl sonra yayınladığı bir çocuk kitabında "küçük Minik bu arada vaat edilen çakıyı duymuştu. Gerçek bir uppissuaq ele geçirip geçiremeyeceğini görmek için yardan yukarıya tırmanmıştı. Bir süre tırmandıktan sonra, av beklediğini bildiği bir şahin görmüştü. Büyük bir ustalıkla kullanabildiği yayla ok Minik'in yanındaydı. Kuşu ürkütmemek için dikkatle biraz daha tırmanan Minik, yayını gererek oku fırlattı ve şahini öldürdü. Kuş hemen hemen ayaklarının dibine yuvarlanmıştı... Daha sonra baykuşun yuvasını buldu ve saklanarak baykuşun gelişini bekledi. Uzun bir bekleyişten sonra baykuşun pençeleri arasında bir kuşla ona doğru uçtuğunu gördü. Baykuş biraz sonra yuvasına ulaştı, Minik'in attığı ok da bedenine saplandı. Sonuçta Minik iki kuşla yardan aşağı inmişti. Ödül olarak ona bir çakıyla bir tahta parçası verildi." Qisuk genç oğluyla gururlanıyordu. Çocuk daha şimdiden bir avcıydı!

Meteortaşı sonunda gemiye yüklendikten sonra Peary, Nuktaq'la Qisuk'u kendisiyle güneye yolculuk etmeye davet etti. Nuktaq karısını ve manevi kızları Aviaq'ı da tabii beraberinde götürecekti. Aviaq omuzlarına kadar dökülen mavi-siyah renkli saçları olan on iki yaşlarında hoş bir kızdı. Qisuk da Minik'i yanına alacaktı.

Minik yıllar sonra güneye yaptığı yolculuğun başlangıcını anlatacaktı. Kısa olmasına rağmen, anlatısında Peary'nin bölgedeki tüm faaliyetlerini özetliyordu:

"Büyük geminin, babamla ve halkımızla oturduğumuz yere gelişini çok iyi anımsıyorum. O sırada küçük bir çocuktum ve daha önce hiç gemi görmemiştim. Aslında babamın balıkçı kayığından daha büyük bir cisim bile görmemiştim. Büyük gemi küçük köyümüze hayatımızda gördüğümüzden daha çok beyaz adam getirmişti.

"Babamla küçük bir igloo'da yaşıyordum. Annem ölmüştü, erkek veya kız kardeşlerim de yoktu. Bu nedenle babamı çok seviyordum ve o da beni seviyordu. Yeterince büyüdüğüm zaman bana küçük bir kayık yapacağını, tacirler tekrar geldikleri zaman da bana bir bıçak satın alacağını söylemişti.

"O ve öbür adamlar daha açıklardayken gemiyi gördüler ve kayıklarıyla onu karşılamaya gittiler. Ben kıyıda kalıp seyrettim. Teğmen Peary ile beyaz adamlar karaya çıkıp bize isteklerini anlatmaya çalıştılar. Beyaz adamların ne yaptıklarını bildiğimiz için, adamlarımız çalınmamaları için bütün kürkleri ve dişleri sakladılar. Çok geçmeden beyaz adamların kalıp evler inşa edeceklerini anladık. Onlara yardım ettik, adamlarımıza da ücret olarak bıçaklar ve kereste parçaları verildi. Kereste elde edebileceğimiz en değerli şey.

"Beyaz adamlar bir süre sonra gittiler, ama çok geçmeden geri döndüler. Teğmen Peary bazılarımızın onunla büyük trenlerin, demiryollarının, ışıkların ve birçok insanın bulunduğu, güneşin kışın bile parladığı ve insanların ısınmak için kalın kürkler giymeyi gereksinmedikleri yere gelmek isteyip istemeyeceklerini sordu.

"Kabilemizin en güçlü ve akıllı adamları olan babamla Nuktaq'ı onunla Amerika'ya gelmeleri için kandırdı.

"Bize güneşli ülkede güzel ve sıcak evler, ateşli silahlar, bıçaklar, iğneler ve daha bir sürü şey vaat ettiler. Biz de günün birinde New York'a doğru yola çıktık."

Eskimoların sonradan Knud Rasmussen'e anlatacakları üzere bu ikna edici bir davetti. "O kadar kandırıcı bir dil kullandı ki, hayır demek olanaksızdı." Kuşkusuz, Eskimolar bölgeye ticaret

metaları akışını sağlayan adamı hoşnut etmek istiyorlardı. Hem Nuktaq'ın kızı Eqariusaq birkaç yıl önce besili ve zarar görmemiş olarak Amerika'dan dönmemiş miydi? Nasıl reddedebilirlerdi? Minik devam etti:

"İnsanlarımız gitmelerinden korkuyorlardı, ama Peary, Nuktaq'la babamın bir yıla kalmadan yine aralarında olacaklarını; üstelik büyük bir silah ve cephane stokuyla, dahası, tahta, metal ve kadınlarla çocuklar için armağanlarla geleceklerini vaat etti. Babam da ulusu için bu kadar iyilik ve konfor uğruna onunla Nuktaq'ın gitmelerine izin verilmesi gerektiğine inanıyordu. Nuktaq karısı Atangana'yla küçük kızı Aviaq'dan ayrılmak istemediği için onları yanına aldı. Annem ölmüştü, babam da bensiz gitmeye yanaşmıyordu. Böylece beşimiz köyümüze veda ettik ve Peary'nin gemisine bindik."

Hope York Burnu'ndan ayrıldıktan sonra Sabine Burnu'na kadar kuzeye doğru yol aldı. Bu arada yol üstündeki çeşitli Eskimo kamplarına uğramıştı. Peary tanıştığı bazı Eskimolara ertesi yıl Kuzey Kutbu'na ulaşmak için bir deneme daha yapacağını ve geleceği vakit yararlanacağı et stokları yapmaları için onlara direktifler vermek istiyordu.

Bu kampların birinde genç bir adamla tanıştı. Uisaakassak da Amerika'ya gitmek için Peary'den izin istedi. Nedeni basitti: On iki yaşındaki Aviaq'ın bir gün karısı olması kararlaştırılmıştı, o da kızdan ayrılmak istemiyordu. Peary'nin günlüğünde 26 Ağustos 1897 tarihli kayıt şöyleydi: "Uisaakassak Amerika'ya gitmek istiyor ve onu götürüyorum."

3

AMERİKA'YA GELİŞ

Hope eylül ayının son gününde New York'a vardı. Birkaç saat sonra Brooklyn'de Dock Sokağı'nın ucunda demirlemişti. Gelmesi beklendiğinden rıhtımda büyük bir kalabalık birikmişti. Bir hafta önce kömür almak için Nova Scotia'da Sidney'e uğramış, Peary oradan New York'a çektiği telgrafta York Burnu meteortaşı ve altı Eskimoyla gelmek üzere olduğunu bildirmişti.

Ertesi gün çoktandır beklenen meteortaşıyla Eskimoları görmek için yirmi bin kişi gemiye çıktı. Kalabalık yetkililer için bir sürpriz olmadı; gemiye ancak bilet alarak girilebiliyordu. 3 Ekim günü römorkörler gemiyi erken saatte Brooklyn Donanma Tersanesi'ne çektiler. Orada da daha çok kalabalık -yalnız o gün on bin kişi- karaya çıkarılan meteortaşını görmek için rıhtıma doldu. Bir gazete haberinde şöyle deniyordu: "Kalabalık daha sonra yerel giysilerini giymiş olan Eskimoları görmek üzere gemiye doldu. Aviaq ile Minik adındaki çocuklar özellikle ilgi odağı oldular ve bol bol ikram edilen şekerlerle fıstıklardan fazlasıyla hoşnut göründüler."

Geminin subaylarından biri şu açıklamayı yaptı. "Çocuklar onlara verilen şekerlerden hasta oldular. Onları çiğ etle beslediğimizden şekerlemelerin sağlıkları üzerinde kötü bir etkisi oldu."

New York halkının merakı küçük Eskimo grubunu bunaltmıştı. Yalnız iki günde otuz bin ziyaretçi! Peary onlara Amerika'da çok sayıda insanın yaşadığını söylemişti. Gerçekten de Kuzey Grönland'a gelen gemide her seferinde tanıdıkları tek tük gemicilerin arasında daima yeni ve yabancı yüzler oluyordu. Ama tüm uyarılar, bütün dünyaları 234 kişiden ibaret olan bu insanları her türlü şekil, boy pos ve renkte böylesi büyük bir kalabalığa hazırlamamıştı. Peary onlara güvenlikte olacaklarını vaat etmişti. Şimdi ise New York'un profilini ve insan kitlelerini gördüklerinden beri her şeylerinin Peary ile emirlerini yerine getirenlerin insafına kaldığını anlıyorlardı.

Peary'nin bu altı Eskimoyu New York'a getirmekteki nedenleri nelerdi? Sonradan iddia edeceği gibi, ona iyi hizmet edenleri ödüllendirmek için yücegönüllükle yapılmış bir jest mi? Ya da görünürdeki bu cömertçe harekette Peary'nin kendisi için bir ödül mü gizliydi?

Peary bir bilim adamı olmakla gururlanıyordu. Kitaplarıyla konuşmalarında Kuzey Kutbu'nu arayışını bilimsel bir araştırma olarak niteliyordu. Kuzey'e doğru çıktığı seferlerin her birinden bilimsel örnekler getirmiş, bunların birçoğu dolambaçlı yollarla Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nin yolunu tutmuşlardı. Belki de bu altı Eskimo, önceden topladığı kafataslarıyla iskeletler gibi bilimsel örneklerdi ve damarlarında hâlâ kan dolaştığından daha da ilginç örneklerdi. Onlara bir yere kadar ilgi duyuyordu -ne de olsa bir süre onun için çalışmışlardı- ama ismen tanıdığı ve bir yıl önce yeni olan mezarlarından çıkarıp müzenin salonlarını süslemeleri için getirdiği diğer Eskimoların cesetlerine de marazi bir ilgi duymuştu. O yılın 22 Ağustos günü günlüğüne şöyle yazmıştı: "Geminin adamları içinde Qujaukitsoq'la karısının ve küçük kızlarının, aynı zamanda mezarına ait aksesuarların bulunduğu sandığı getirdiler..." Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi dönüşünde bu iskeletleri ondan satın aldı.

Daha da önemlisi, Peary bir hami bulmuştu: suyuna gidilecek, övülecek ve üstüne düşülecek zengin bir adam. Çünkü Peary, donanmanın giderek uzayan yokluklarına sonsuza dek katlanamayacağının farkındaydı. Kuzey'e keşif yolculuklarını sürdürmek istediği takdirde, er veya geç özel bir desteğe ihtiyacı olacaktı.

Bu hami, demiryolu malzemesi ve bankacılıktan servet yapmış olan Morris Ketchum Jesup'du. 1884'de işten ayrılıp hayatını birçok iyiliksever faaliyetine adamaya karar vermişti. Çok dindar bir adam olduğundan çeşitli Hıristiyanlık kurumlarının kurucularından biri ve başkanı olmuştu. New York'taki Teolojik Seminere, Yale, Harvard ve Princeton üniversitelerine ve New York'taki Kadınlar Hastanesi'ne hatırı sayılır para yardımlarında bulunmuştu. Ama asıl sevgisi ve en büyük parasal ödüllerinin alıcısı Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ydi. 1868'de kurucularından biri olmuş, 1881'de de başkanlığını üstlenmişti. Peary gibi Jesup da bir bilim adamı değildi. Jesup, Peary'den farklı olarak hiçbir zaman olduğunu iddia da etmemişti. Ama bir bilim âşığıydı ve büyük serveti sayesinde bilimi sıradan insanların ayağına getirmeye niyetlenmişti. Gerçekten de ölümüne kadar süren başkanlığı sırasında, müzeye, halkın eğitimine ve araştırmalara önem vermişti.

Peary'yi Morris Jesup'un çevresine sokan yalnızca şansıydı; ve kuşkusuz Josephine Peary'nin azmi. Josephine 1894 yazında kocasını Grönland'da bıraktığında Peary'ler Robert Peary'yi geri getirmek için ertesi yıl bir gemi yollamak için yeterli paraları olacağından emin değillerdi. Kâşif bu durumda Batı Grönland kıyısını kızakla izlemeye ve Kopenhag'a gidecek bir şilebe binmeye karar vermişti. Ama Bayan Peary kış aylarında bu planın geçerliliğinden şüpheliydi. Ne yapıp edip bir gemi yollamasının gerektiğini düşünüyordu. Ama kiralayabileceği en ucuz geminin yaz kirasının en az 10.000 dolar tutacağını biliyordu. Kendi parası olmadığından bilimsel kurumlara başvurarak 5000 dolar tutarında bağış toplamıştı. Bundan sonra eski bir

aile dostu olan Amerikan Coğrafya Kurumu'nun başkanı Yargıç Charles P. Daly'nin kapısını çaldı. Daly bunun üzerine onu Morris Jesup'la tanıştırdı, ancak Jesup üzerinde etki sahibi olmadığına, yardım elde etmek için davasını kendisinin savunmak zorunda olacağına dair onu uyardı.

Jesup kadını dinledikten sonra, başvurusunu müzenin Yöneticiler Kurulu'nun toplantısında tekrarlamasında ısrar etti. Bayan Peary kurulu etkiledi, ama son söz her zaman olduğu gibi yine Jesup'a aitti ve işadamının yanıtı Bayan Peary'yi derinden yaraladı. Çünkü Jesup yerine göre son derece cömert olabildiği gibi, kendisinden kolayca para koparılabilen bir kimse olarak tanınmayı da istemiyordu. Ayrıca, yardımının takdir edilmesini istiyordu. Bayan Peary'ye, "Siz önce elinizden geleni yapın," dedi. "Yardım isteyin, konuşmalar yapın. Sonunda eksik kalan parayı ben tamamlarım." Gururlu Bayan Peary'nin bu sözlerden çıkardığı anlam şuydu: "Başarısız olduğu takdirde gelip burnunu sürtecek ve sadaka isteyecekti." Ancak bu deneyim onur kırıcı olmasına rağmen, Peary'ler güçlü ve zengin bir yandaş kazanmışlardı. Jesup, Bayan Peary'ye, "Seferinizin bilimsel yönüyle ilgilenlyorsam da, asıl istediğim sizin kocanıza kavuşmanızdır," demişti.

Jesup o günden sonra Peary'nin ateşli bir yardımcısı oldu.1898'de o ve zengin arkadaşlarından bir grup Peary Arktik Kulübü'nü kuracaklar, Jesup sonradan bu kulübün başkanı olacaktı. Kulübün hedefleri "Batı Yarımküresi'nin en kuzeydeki noktasına ulaşmak ve Kutup bölgelerinin keşfine destekle yardımcı olmak"tı. Jesup, Peary'ye olan güvenini hiç yitirmedi. Hem de güveninin defalarca sınavdan geçmesine rağmen. Ölümüne kadar Peary Arktik Kulübü'nün başkanı olarak kalacaktı.

Peary, bu Eskimolar üzerinde yapılacak antropolojik bir incelemenin müzenin itibarını önemli derecede artıracağını, dolayısıyla da o yıl kuzeye önemli bir arkeolojik araştırma seferini, Jesup Kuzey Pasifik Seferi'ni finanse etmiş Morris Jesup'un gu-

rurunu okşayacağını düşünüyordu. Ama Peary'nin Eskimoları Birleşik Amerika'ya getirme kararından Jesup'un haberi yoktu. Morris Jesup incelenmeleri amacıyla canlı denekler getirmesini ondan hiçbir zaman istememişti, getirdiğini duyunca da çok şaşırdı. Oysa müzedekiler şaşırmamışlardı, hatta bilim adamlarından en az bir tanesi bir Eskimoyu bir yıllığına New York'a getirmesini önermişti. Jesup'un sonraki bir tarihte düştüğü notta şöyle deniliyordu: "Anladığım kadarıyla Peary Antropoloji Bölümü'nün önerisi üzerine bu kafileyi buraya getirmiş."

Jesup'un bilmediği, bu fikri Peary'ye verenin müze personelinden Dr. Franz Boas olduğuydu. Boas genç bir coğrafyacı olarak Kuzey Kanada'da Baffin Adası'nın doğu kıyısındaki Cumberland Boğazı'nda Eskimolar arasında bir yıl geçirmişti. Bu bir yıl, merakının coğrafyadan genç etnoloji bilimine kaymasına neden olmuştu. Bir yıl boyunca sürdürdüğü Arktik araştırmaları kaleme aldığı tezi yayınlanınca bilim dünyası çalışmalarıyla ilgilenmeye başladı. Anayurdu Almanya'dan Amerika'ya göç etmiş, Smithsonian Enstitüsü de 1888'de "Orta Eskimolar" adlı monografisini yayınlamıştı. Bu bir Kanadalı Eskimonun ilk ayrıntılı incelemesiydi, Boas da aldığı övgülerden yararlanarak Amerikan antropolojisinde kendine saygın bir yer edinmişti.

Boas bir daha Kuzey Kutbu'na dönmedi, ama orasıyla insanlarına yoğun bir ilgi beslemeye devam etti. 1892'den 1894'ün sonlarına kadar önce Chicago'daki Dünya Columbian Sergisi'nde antropoloji başasistanı olarak hizmet etti, daha sonra koleksiyonlarını saklamak için orada kurulan müzenin müdürlüğünü yaptı. Bu sergide gösterilmek üzere Labrador'dan Chicago'ya Eskimolar getirildi. Boas 1895'de Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi personeline katıldı ve 1896'da tesisin müdür yardımcısı oldu. O yıl içinde Peary'den yaz seferi sırasında bir yıl kadar New York'ta kalabilecek bir Eskimo getirmesini istedi. İddia ettiğine göre, söz konusu kişi zarar görmeden daha önce de böyle bir şey yapılmıştı. Peary fikri beğenmiş, ama o yaz yanında kimseyi getirememişti.

Ertesi yıl Peary kuzeye yapacağı yolculuğu planlarken Boas onunla yazılı olarak yine bağlantı kurdu: "Gelecek yaza Kuzey Grönland'ı ziyaret edecek olursanız, burada kışı geçirmek üzere orta yaşlı bir Eskimoyu beraberinizde getirmeniz son derece yararlı olur. Bu sayede edineceğimiz bilgilerin büyük bilimsel değeri olacaktır." Demek oluyor ki, Boas New York'a bir tek Eskimonun geleceğini ümit ediyordu. Altı kişilik bir grubun gelişi, Jesup kadar onun üstünde de şok etkisi yapmış olmalı. Ama Eskimoların Birleşik Amerika'ya getiriliş amacıyla ilgili yorumu, müzenin yararına getirilmiş olmaları konusunda hiçbir kuşku bırakmıyor. "Onlardan etnolojik nitelikli bilgiler edinilebileceğine ve burada bulunmalarının Kuzey ırklarını inceleyen bilim adamları için çok yararlı olacağına inanılıyordu," diye yazacaktı.

Peary, Boas'ın, incelenmesi için Amerika'ya bir tek Eskimo getirilmesi fikrini daha da geliştirmişti. Bir Eskimonun varlığı, hamisi tarafından kontrol edilen kuruluşun gözünde itibarını artıracaksa, daha kalabalık bir grup itibarını daha fazla artırmaz mıydı? Sonradan Eskimoları, New York'a getirme fikrinin ondan çıktığını inkâr edebilir, sadece Eskimoların önerilerine uyduğunu iddia edebilirdi. Kuşkusuz bu, sorumsuzca yapılmış bir inkârdı. Onları sırf reklamını yapmak, dikkati üzerine çekmek ve Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi yöneticilerinin gözüne girmek için getirdiğinin şüphesi yoktu. Bu gerçek, Peary'nin en ateşli hayranlarından biri tarafından da itiraf ediliyor: "İlginç bir etnolojik ve antropolojik inceleme konusu oluşturacakları onun fikriydi."

Keşif yolculuklarının devamını sağlayacak parayı kazanmak için Eskimoları kalabalıklara göstermeye de niyetleniyordu. *Hope* daha rıhtımda bağlıyken, Kuzey Kutbu'ndan getirdiği insanları ve eşyaları görmeleri için meraklılardan giriş parası alınıyordu. Ancak New York'lular Peary'yi göremediler. Kâşif gemiyi terk etmiş ve donanmadaki üstlerine rapor vermek üzere trenle Washington'a hareket etmişti. Her istasyonda karşılaştığı gazete muhabirlerine

şu şekilde bilgi veriyordu: "Gemide altı Eskimomuz var: üç erkek, bir kadın ve biri erkek, biri de kız iki çocuk... Etnolojik örneklerin hazırlanması için bu kış burada benimle kalacak, gelecek yaza da benimle memleketlerine dönecekler." Peary yazın yapacağı yolculuğun planlarını hazırlamıştı bile. "Bu kez Kuzey Kutbu'na ulaşana dek kuzeyde kalacağım. Bu denememde ya başarılı olur ya da bu uğurda hayatımı veririm," diyordu.

Jesup farkında olmasa da, Peary, Eskimoların Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ne gideceklerini ümit ediyordu. Gelişlerinin ertesi günü olan 1 Ekim'de gazeteler şöyle bir haber veriyordu: "Kuzey Grönlandlıların araç gereçlerinden, çadırlardan, kızaklardan ve giysilerden oluşan bir koleksiyon Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ne konulacaktır. Gemiyle gelen altı Eskimo getirilen malzemeyi düzenlemede Teğmen Peary'ye yardımcı olacaklardır." İki gün sonra da gazeteler şöyle diyordu: "Bütün Eskimolar bugün gemiyi terk edip Doğa Bilimleri Müzesi'ne gidecekler ve malzemelerinin sergilenmesini düzenleyeceklerdir."

Peary her ne kadar Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nin Eskimoları seve seve kabul edeceğini varsayıyor idiyse de, oraya kabulleri için ne kendisi, ne de Boas herhangi bir hazırlıkta bulunmuştu. Müzede bulunan bir notta şöyle deniliyordu: Eskimoları bir yurda ya da hastaneye yerleştirmenin akıllıca olmayacağı düşünülüyordu. Yapay ve doğal olmayan şekilde oralara kapatılmalarının kendileri için zararlı olacağı düşünülmüştü. Bay Morris K. Jesup'a başvuruldu ve Eskimolar için geçici olarak odalar hazırlandı. Eskimolar bundan sonra Bay Jesup'un güvendiği Bay Wallace'ın vesayeti altına verildi... Bu odalar temizdi... Eskimolara da her türlü nezaket ve ilgi gösterildi."

Kafilenin en küçüğü olan Minik, New York'a gelişini yıllar sonra şöyle hatırlıyordu: "Kocaman binaları gördüğümüzü, kalabalığı gördüğümüzü, arabalardaki zilleri duyduğumuzu anımsıyorum. Cennete geldiğimizi sandık."

Ama başka bir gözlemi, duyduğu üzüntüyü ve eleştirisini dile getiriyordu. Bu, Peary'nin gemiden indirdiği yükün bir kısmıyla ilgiliydi.

"Bizi karaya çıkarırlarken beş büyük fıçıyı da indirdiler. Bunların içinde ölen insanlarımızın kemikleri vardı. Onları buraya getirmek için mezarlarından çıkardıklarını gördüm.

"Bunun nedenini sorduğumuzda onları güzel kutulara koymak için buraya getirdiklerini, burada sonsuza dek güvende olacaklarını söylediler. Ama şimdi ben onların nerede olduklarını bilmiyorum. Ülkemiz soğuk ve taşlıktır. Ancak öyle de olsa, insanlarımın onlar için hazırladıkları taş mezarlarda daha rahat olacaklarını düşünüyorum."

Eskimolar önce müzenin bodrum katına yerleştirildiler, ama orada meraklıların bakışlarından kurtarılamadılar. Gazeteler, "Müze müdürü Wallace'dan yeni gelenleri seyretmek için izin alan düzinelerce ziyaretçi"den söz ettiler.

Ama birçok kişinin de içeri girmeleri engellendi. "Müzeyi dolduran kalabalık, Eskimoların sergilenmediklerini duyunca hayal kırıklığına uğradılar. Ziyaretçilerden bazıları, yabancıların geçici barınağına girebileceklerini zannetmişler, bu amaçla gelmişlerdi. Ama bunun yerine bodrum katının yukarsındaki ızgaradan aşağıya bir göz atmakla yetinmek zorunda kaldılar. Birçokları yüzükoyun yere yatmışlar, Eskimoları bir an görebilmek için demir çubukların arasından aşağıya bakıyorlardı."

Eskimolar sıcağın mı, kalabalığın mı daha bunaltıcı olduğuna emin değillerdi. Ama buna rağmen ilkine katlanmaya, ikinciyeyse nazik davranmaya çalıştılar. Peary'nin anlattığı harikaları görmek ve beraberlerinde götürecekleri hazineleri sahiplenmek için bu yolculuğa çıkmaya sabırsızlanmışlardı. Kuşkusuz Peary büyük bir liderdi, Kuzey Grönland'da herkes de istediklerini yapmanın akıllıca ve kazançlı olacağını anlamıştı. Bu beyaz su-

ratlı yabancılar eğer Peary'nin insanlarıysalar, onlara nazik davranmalıydı. Bütün ziyaretçiler küçük kafiledeki herkesle teker teker el sıkıştılar. Peary'nin önceki seyahatlarından tanıdıkları ve güven duydukları zenci uşağı Matthew Henson tercümanlık yapmak için yanlarındaydı. Peary ile kuzeye gidenlerin içinde yalnızca o, Eskimoların dilini doğru dürüst konuşmayı öğrenebilmişti.

Gazeteler Eskimoların görünüşünü dillerine dolamışlardı: "Bu kente gelişlerinden beri ilk kez kürk giysilerini çıkardılar. Dün Amerikan ve Eskimo giysilerinden oluşan karma bir kıyafet giymişlerdi. Bu ise zevkli olmasa bile oldukça çarpıcı görünüyordu.

"Kafilenin başı olan Qisuk, müze görevlilerinden biri sayesinde ince bir pardösü edinmişti. Ona göre birkaç beden büyük olan bu giysiyi vücudunun etrafına sardı ve kıyafetiyle gururlanmış gözüktü. Bunun altına da oldukça frapan ve fazlaca rahat bir çift golf çorabı giymişti."

Kafiledeki erkekler Amerikan kızlarıyla müthiş ilgilendiler ve "karı değiş tokuşu haklarında ısrar ettiler". St. John's ve New York'a gelişlerine kadar yalnız iki beyaz kadın görmüşlerdi. Bunların ilki Kuzey Grönland'da iki kış geçiren Josephine Peary idi. Equ adında avcı bir Eskimonun onunla 1891'de karşılaşmasını gülerek hatırlıyorlardı. Equ, kısa zaman önce gelen beyaz adamların başının karısını da beraberinde getirdiğini duymuştu, onları görmek için kampa gitti. Oraya varınca evin kapısına dayanarak beyaz kadını görmek istedi. Robert Peary ve karısı, beraberce dışarı çıktılar. Bu, Equ'nun ikisini de ilk görüşüydü. Onları birkaç saniye tepeden tırnağa süzdükten sonra, "Kadın hangisi?" diye sordu. Sorusu yanıtlanınca Peary'ye bir karı değiş tokuşu önerdi.

Eskimolar, bu önerinin Peary'nin hoşuna gitmediğini anımsıyorlar, öte yandan, bu tür bir önerinin bir adamı gururlandırması gerektiğini düşünüyorlardı. Ama bu büyük kentte belki bir deneme daha yapmaya değerdi. Bayan Peary'nin güneye dön-

mesinden sonra Peary'nin, Eskimo kadınlarının en güzellerinden biri olan Aleqasina'dan hoşlandığını ve onu kocası Piugaattoq'dan sık sık ödünç aldığını biliyorlardı. Karşılığında, sözde avcı ve sürücü olarak yaptığı hizmetlerden dolayı Piugaattoq'u öbür avcılardan daha cömertçe ödüllendiriyordu.

Kaygısız ve neşeli Qisuk'un karısı yoktu ve oğlu Minik'i büyütmesine yardımcı olacak bir kadına ihtiyacı vardı. Uisaakassak da burada gördüğü kadınlardan etkilenmişti. Hepsi de onu sıska göğüslü Aviaq'dan daha çok heyecanlandırıyordu. Gördükleri kadınlar içinde birkaçı belki Kuzey'e gelip kutup gecelerini onlarla paylaşmaya razı edilebilirdi. Gazete haberine göre "On veya on beş genç kadınla tanıştırılınca, onlarla bir evlilik anlaşması yapmayı isteyip istemeyeceklerini hemen araştırmaya koyuldular. Tercüman aracılığıyla mal varlıklarını ve yüzüne bakılır bir eş karşılığında ne kadar bir bedel ödemeyi göze alabileceklerini bildirdiler. Özel bir tercihleri yoktu, kabul edeceklerin herhangi birini almaya hazırdılar. Laf kalabalığı eşliğinde sundukları öneri nazikçe geri çevrilince büyük bir hayal kırıklığına uğradıklarını gizlemediler."

Aynı gazete küçük Minik'in Amerika'yı nasıl algıladığını da açıklıyordu. Haberde anlatıldığına göre "Qisuk'un küçük oğlu golf pantolonlu takım elbisesi ve mavi yeleğiyle büyük gurur duyuyor, kıyafetini ziyaretçilere sergilemekten hoşlanıyor, uygar görünüşünden ne kadar zevk duyduğu tombul ve yağlı küçük yüzünden okunuyordu. Dün hayatında belki de ilk kez banyo yaptı. Suyla dolu banyo teknesine girmesi için epey dil dökmek gerekmişse de, o kadar memnun kaldı ki, zenci tercüman Matthew Henson aracılığıyla bir dahaki banyonun ne zaman olacağını sordu."

Müzenin yöneticisi William Wallace, Minik'i Central Park'ta bir araba gezintisine çıkardı. Bu geziyi şöyle anlatıyordu: "Küçük delikanlıyı hayvanat bahçesinden uzaklaştırmak kolay olmadı. Orada kutup ayılarını seyretti. Bir bisiklet görünce sevinç dolu çığlıklar atıyor, binicilere seslenmekten kendini alamıyor-

du. 'Büyük köpekler' diye adlandırdığı atların iri cüssesi karşısında büyük bir şaşkınlık duydu."

Ancak Eskimolar hastalanmakta gecikmediler. Hepsi üşütmüşlerdi. Kentte sonbahar mevsimi yaşanıyordu. New York'ta hava nefis olmakla beraber, Eskimolar sıcağı bunaltıcı buluyorlardı. Soğuk algınlıkları kısa zamanda zatürreeye dönüştü. Hasta olduklarını biliyorlardı. Gazeteciler, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nin bodrum katında karşılaştıkları manzaranın ciddiyetini kavrayamadılar ve tüm duyarsızlıklarıyla şöyle bir haber geçtiler: "Eskimoların hastalığı büyüyle kovma girişimleri son derece eğlenceliydi. Bunu, vücutlarının yanlarını ovuşturmak ve tüm garipliğine karşın hiç de ahenksiz olmayan ninniye benzer bir türkü söylemek suretiyle yapmaya çalışıyorlardı."

Bu salt gösteriş değildi. Şaman olan yaşlı Atangana'nın hastalığı kovacak yardımcı ruhları çağırma girişimiydi. Ama yararı olmadı. Yardımcı ruhlar *-toorngat-* cevap vermedi, Eskimolar da sonradan angakkoq'un (şaman) toorngat'ların bulunmadığı Birleşik Amerika'da güçsüz kaldığını iddia edeceklerdi.

Altı Eskimodan oluşan grubun tümü 1 Kasım'da Bellevue Hastanesi'ndeydi. Hepsi zatürree olmuşlardı. İçlerinde en hasta olan Atangana'nın bir ara ölmesinden korkuldu. Eskimolar bir süre Bellevue'de kaldılar, sonradan bazıları, altıncı katta kendileri için daha kuru ve daha rahat bir dairenin hazırlanmış bulunduğu müzeye döndüler. Sonraki tarihlerde baştan aşağı yapılan kontrolleri için sık sık Bellevue'ye başvurdular.

Adları Minik ve Aviaq olan çocuklar Bellevue'deki personelin sevgilileriydi. Görevliler çocuklara çok bağlanmışlardı. Minik kendi koğuşunun, Aviaq da kendisininkinin gözbebeğiydi. Hemşireler çocuklara İngilizce sözler öğreterek eğleniyorlardı.

Grubu yakından izleyen Boas, Minik'in "kente gelir gelmez bazı İngilizce kelimeleri kapmaya başladığına" dikkat etti ve gruptakilerin en zekisi olduğuna karar verdi.

4

NEW YORK'TA YETİM BİR ESKİMO

Dr. Boas 17 Şubat 1898'de Bellevue Hastanesi'nden bir mesaj aldı: Qisuk ölüyordu. Bu sırada diğer Eskimolar da hastanedeydiler ve hepsinin hastanede olan öbür özel bir eve yerleştirilmeleri gerekiyordu. Ama Qisuk taşınma işlemi tamamlanamadan daha o gün öldü. Minik yurdundan uzakta yetim kalmıştı.

Bellevue'deki o iç parçalayıcı günlerin sonrasında babasının ölümünü Minik'in ağzından dinleyelim: "Benim için dünyadaki her şeyden daha değerliydi, özellikle de getirildiğimiz New York'ta. Yabancı bir ülkede iki yabancıydık.

"Bunun bizi birbirimize ne kadar yakınlaştırdığını düşünemezsiniz. Hastalık, ıstırap ve etrafımızdaki garip şeylere duyduğumuz yabancılık bizi gitme sıramızın gelmesini titreyerek beklemek durumunda bırakmıştı. Yurdumuzdan umutsuzca uzakta giderek artan yalnızlığımızla birbirimize bağımlı olmaya ve birbirimizi normal koşullar altındaki bir baba, oğulun sevebileceğinden daha fazla sevmeye başlamıştık. Her sabah yanıma gelip uyanana dek bekler, nasıl olduğumu öğrenmek için delice çırpınır, fakat uykumdan uyandırmaya kıyamazdı. Ben biraz daha iyi olduğumda gülümser, acı çektiğimdeyse gözyaşı döküp hıçkıra hıçkıra ağlardı.

"Umutsuzluk dolu yalnızlık bir yana, üzgün olmanın, evinize dönmek için korkunç bir özlem duymanın ve kesinlikle umudunuzun olmamasının nasıl bir şey olduğunu bilir misiniz? Evet, bilemezsiniz. Buna bir de ölümün çok yakınımızda pusuda beklediğini, birimizin gidip ötekini yalnız -hem de korkunç derecede yalnız- bırakacağını düşünmenin korkunçluğunu ekleyin. Kimsenin dilinizi bilmediği bu yerde sizi ancak keder bekleyebilir. Bu işkence yetmezmiş gibi babam hastalığı yüzünden feci şekilde acı çekiyordu. Veremden boğazı şişmişti, göğsünün sancısından yatamıyordu. Bütün bunlara rağmen, aklında yalnız ben vardım. Gece, gündüz gözü bendeydi, benim yüzümden ne yiyor, ne de uyku uyuyordu. Bana bir yiyecek getirilince kendisi yedirmekte ısrar ediyor, yemem için dil döküp ne kadar lezzetli olduğunu söyleyip duruyordu. Yemeği beğenir göründüğüm zaman da gözleri yaşarıyor ve gülüyor -yarı gülüyor, yarı ağlıyor- yanaklarımı okşuyordu.

"Benimle ilgili her şeyi kendi elleriyle yapmak istiyor, yanıma yaklaşan herhangi bir kimseden bakışını ayırmıyordu. En büyük acıyı, yatağında kımıldamadan yatıp yanıma gelemediğinde çekti. Bense durmadan ağlayıp, babamın ölmesi korkusuyla hiçbir şey yiyemiyordum. Derken ben biraz iyileştim. Bunda belki de babamın yanında olmak isteyişimin rolü vardı. Çok geçmeden onun yanına gidip yanında yatmama izin verildi. Babam bundan sonra doktorların ona yaptıkları işkenceleri fark etmedi.

"Günün birinde bir doktor dikkatsizliğinden dolayı kolumu yaktı. Babam yarayı gördü, bunun bir yanık olduğunu söylemem üzerine tüm halsizliğine ve hasta olmasına rağmen öfkeyle yataktan kalktı. Doktoru öldürmesinden korktum. Bunun üzerine babama ilk kez yalan söyledim; kolumu kendim bir lambanın aleviyle yaktığımı ileri sürdüm. Babam beni kollarının arasına aldı ve öperek Eskimo diliyle, 'Minik babasının hatırı için dikkatli olmalı,' dedi. Ertesi sabah babam ölmüştü. Kendini zorlaması onu tüketmiş,

gece boğulur gibi olarak yurduna, ailesine, dostlarına duyduğu özlemi haykırarak dile getirmiş, benim için ağlamıştı. Ben de başımı bir yastığın altına sokarak gözlerimde yaş kalmayıncaya kadar ağlamıştım. Beni odadan çıkarmaya çalıştılar, babam onları gördü ve olacakları anladı. Bana seslendi, ben de kollarının arasına atıldım. Benden ayrılmak zorunda kalacağını bildiğinden büyük bir kederin pençesindeydi. Yutkunarak Eskimo diliyle, 'Babasının ruhu daima Minik'in yanında olacak,' dedi. Babamın zaten ölmek üzere olduğunu biliyordum. Ama onu asıl öldüren etkenin, zavallı kalbinin kırılması olduğuna eminim.

"Benim de kalbim paramparça olmuştu. Ah, o upuzun acı gün!"

Jesup, hastanenin diğer Eskimoları özel bir eve yerleştirilmeleri yolundaki önerisini yerine getirmede yine William Wallace'a güveniyordu. Evi New York'un Highbridge kesimindeydi; arazisinin bir yerinde küçük bir kulübe vardı. Eskimolar bu binaya nakledildiler ve onlarla ilgilenmek için bir kâhya kadın tutuldu. Wallace şans eseri olarak koskoca New York kentinde Labrador'dan gelen Eskimo melezi bir kadın bulmuştu. Hizmetçi olarak tuttuğu bu kadın, Labrador lehçesi Kutup Eskimolarınınkinden çok farklı olduğu için güçlükle dahi olsa, Grönland Eskimolarıyla anlaşabiliyordu. Eskimolarla anadilleriyle konuşabilen New York'luların sayısı böylece üçe çıkmış oluyordu. Kendi dillerini kolaylıkla konuştuğu için en rahat anlayabildikleri Matthew Henson'du. Öbürü ise Baffin Adası lehçesiyle konuşup onlarla ilgilenmeyi sürdüren Franz Boas'dı.

Wallace'ın kulübesinde gerçekten can sıkıcı bir hayat geçiriyorlardı. Bir gazeteci Boas'a, "Eskimolar bütün gün ne yapıyorlar?" diye sormuştu.

Doktor, "Onları meşgul etmek için yapılacak ufak tefek işler veriyoruz," diye yanıtladı. "Yaptıkları çalışmaların fazla değeri yok, ama bazı oymalar yaptılar. Ayrıca, evin içinde ve dışarda

kendilerine önerilen bütün işleri görüyorlar. Genelde hoşnutsuz görünmüyorlar."

Eskimoların Highbridge'deki kulübeye taşınmalarından sonraki bir ay içinde, 16 Mart'ta trajedi yine patlak verdi. Nuktaq'ın karısı Atangana o gün öldü. Kış başında ilk önce o ağır şekilde hastalanmış ve kendini bir türlü toparlayamamıştı.

New York'ta talihsiz Eskimo grubunu inceleyen bilim adamlarından biri de Amerika'da doğmuş olan Alman uyruklu etnolog Alfred Kroeber'di. Smith Boğazı'nın yerlileriyle tanıştığı 1897'de sadece yirmi bir yaşında, yani Uisaakassak'la aşağı yukarı aynı yaşlardaydı ve belki de bu yüzden mutsuz genç adamın duygularını anlayabiliyordu. O kış ve Qisuk'la Atangana'nın ölümleri döneminde Eskimoları Franz Boas'ın gözetiminde inceledi. Eskimolarla ilgilenen bilim adamları arasında duygu açısından en sıcakkanlı olanı oydu. Politik ve sosyal açıdan liberal biri olan Kroeber, hayatı boyunca sıradan insanlara yoğun bir ilgi ve sempati besleyecekti.

Kroeber, Smith Boğazı Eskimolarının ön incelemesinden sonra Eskimo davranışlarıyla ilgili ayrıntılı bir rapor yayınladı. Onu özellikle Nuktaq'ın, karısı Atangana'nın ölümünden sonraki davranışları ilgilendirmişti. O sıralarda onları rahatsız etmemeye özen gösterdiğinden rapor "Eskimo dilini konuşan bir görevli" sayesinde hazırlanabilmişti. Bu görevli büyük bir olasılıkla Wallace'ın kafileye hizmet etmesi için tuttuğu Labrador'lu kadındı, ama Matthew Henson olması da mümkün. Rapor, Nuktaq'ın, yabancı bir ülkede ölmesine rağmen, karısının yasını geleneksel Eskimo âdetlerince tutmak istemesini acıklı bir dille anlatıyordu. Kroeber, kültürün, bireyin çevresi anlaşılmaksızın kavranamayacağına inanıyordu, ancak, "âdetlerin belki de alışılagelmedik çevrelerde değişime uğrayabileceği" yolundaki yorumu gerçeğe tam olarak uymuyordu.

Kroeber şöyle yazıyordu: "Karısının ölmek üzere olduğu kendisine bildirilince Nuktaq onu kucakladığı gibi evden ambara taşıdı... Atangana'nın öldüğü söylenince, hâlâ soluk alıp verdiğini mi, yoksa tamamen mi öldüğünü sordu. Öldüğüne kanaat getirince, gidip onu görmeye hazırlandı. Bunun için temiz çamaşırlar giydi, tepeden tırnağa giyinip, paltosunu üstüne aldı, şapkasını başına, eldivenlerini de ellerine geçirdi. Bir ip istedi, bunu pantolonunun dışında kalçalarına sarıp düğümledi. Sol burun deliğine kâğıt tıktı ve paltosunu iki eliyle kavrayarak ölüye bakmaya gitti. Manevi kızı ve damadı Uisaakassak da onu izlediler.

"Ölünün yattığı odaya girdiğimizde Nuktaq ölüyle konuşmaya başladı, hızlı hızlı ve çok alçak sesle konuşuyordu... Az sonra karısına yaklaştı... Kadını örten battaniyeyi bir eliyle kaldırdı, sonra öbür elini alnından kalbine kadar üstünde gezdirdi. Sonra Atangana'nın omuzlarını kavrayarak onu kuvvetle sarstı ve olduğu yerde kalmasını buyurdu. Arkasından, kadının alnına üç kere tükürdü ve yıkanmasını söyledi... Onu kendisi götürene dek de olduğu yerde kalmasını emretti. Bir angakkoq olduğu halde kendi kendini iyileştiremediği için ona ayrıca sitem etti. Sonra ekledi. 'Eminim, ben de öleceğim.' Ona, arzu ettiği bir şey olduğunda, kocasının rüyasına girmesini, kendisinin bu arzuyu gerçekleştireceğini, ama başka zamanlarda yanına gelmemesini söyledi. Ona gömülü olduğu yerde kalmasını, kimseyi rahatsız etmemesini, ayrıca, kayıkla çıktığı zaman onu izlememesini de buyurdu...

"Sonunda odadan çıktılar. Öbürleri önden yürüdüler, Nuktaq da kendini odanın dışında buluncaya dek geri geri giderek onları izledi.

"Nuktaq bundan sonraki beş gün evden çıkmadı. Bu süre içinde paltosuyla şapkasını çıkarmadı ve fazla kımıldamadı. İki gece boyunca, diğerleri uyuduktan sonra yatağının içinde oturdu ve konuştu. O iki günün sonunda karısının gömüldüğü ken-

disine haber verilince, yürümediği zamanlar dışında şapka giymedi. O beş gün boyunca odasından çıkmaya yanaşmadı. Yemekleri yanına getiriliyordu. Etinin az pişmiş ya da çiğ olmasında ısrar ediyordu... Çay ve kahve de içmiyor, sıvı olarak yalnız su alıyordu...

"O beş gün dolduktan sonra yas kuralları az çok gevşedi. Ertesi sabah daha gün doğmadan kızıyla beraber evi terk etti... Atangana'nın öldüğü gün üstünde taşıdığı ipi çıkarmamıştı. Evden çıkarken kısa bir değnekle kapının eşiğine, yola çıktığı yere küçük bir çizgi çizdi. Sonra hiç durmadan evin etrafını iki kere dolaştılar... Bu arada güneşin tersi olan bir yörünge izlediler...

"Ertesi gün bir gün önceki yürüyüşü tekrarladı... Birkaç gün sonra biraz daha ileri gitti, ambara kadar uzaklaştı. Dönüşünde de yere üç çizgi çekti...

"Ölümü izleyen onuncu günde mezarı görmek istedi. Bir definin onuncu gününde mezarın daima ziyaret edildiğini, on gün sonra ise bir ziyaret daha yapıldığını açıkladı. Bunun gerekli olduğunu söyledi, gidemeyince de canı çok sıkıldı...

"Bu süre içinde uygulananlar ilk beş günkü gibiydi, ama biraz hafifletilmiş olarak. Erkeklerin ikisi de az hareket ediyorlar, hareket ettikçe de şapka giyiyorlardı. Nuktaq ender olarak dışarı çıkıyor, çıkınca da eldiven giyiyordu... Ayrıca, saçlarının kesilmesine de karşı çıkmıştı. Ortalık kararduktan sonra kafileden hiç kimse dışarı çıkmıyordu... Hepsinin kendi fincanları, bıçakları ve tabakları vardı; karışmamalarına özen gösteriyorlardı... Hiçbir iş yapmıyor, kızak veya kayık modelleri de üretmiyordu. Aradan aylar geçmedikçe bu işleri yapmayacağını söyledi...

"Atangana ölmeden önce gömüldüğü zaman soluk alıp verememek korkusuyla taşların birbirine çok yakın yerleştirilmemelerini istemişti. Ne kum altına gömülmek, ne de tabut istiyordu. Ayrıca, ona bir gömlek dışında giysi giydirilmemesini... yüzünün de açık olmasını şart koşmuştu. Nuktaq bunun yapılıp

yapılmadığını sordu ve karısının yurdundaymış gibi gömülmesini istediğini sözlerine ekledi.

"Ölen kadından hiç söz edilmiyor, ima edilmesi dahi onu sinirlendiriyordu. Bütün eşyası, Nuktaq'ın emriyle ya kaldırılmış ya da imha edilmişti. Nuktaq her şeyin atılmasını ya da yakılmasını, fincanıyla tabağının da kırılmasını emretti. Elbisesinin bir parçası kaldığı odada unutulmuştu, kocası da bir daha o odaya girmedi..."

Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ndeki bilim adamları zor duruma düşmüşlerdi. Bir yıl süreyle incelenmeleri için uzak bir ülkeden ilkel insanların getirilmesiyle, grubun bazı üyelerinin orada New York'lu gazetecilerin meraklı bakışları karşısında ölmeleri farklı şeylerdi. Atangana'nın ölümünden on bir gün sonra *New York Tribune* bir manşetle Eskimolar hakkında "Yurtları Grönland'a dönüyorlar" diye bildiriyordu. Yazı Franz Boas'la yapılan bir röportajı da kapsıyordu.

Bir gazeteci sordu. "O kadar sık hastalandıklarını görünce onları tekrar Kuzey'e göndermeyi düşünemediniz mi?"

Boas, "Düşünmesine düşündük, ama onları yollama olanağı yoktu," diye itiraf etti. "Newfoundland veya Labrador kadar kuzeye çıkan gemiler var ama, o ülkeler Eskimolarımızın yurduna uzak, dolayısıyla da onları yabancı bir ülkede karaya çıkaramazdık. Teğmen Peary bu yaz oralara giderken Eskimoları da beraberinde götürecek. Hepsi Peary'yi çok seviyorlardı ve geçen yaz buraya gelmek onları çok sevindirmişti."

Ama Peary neredeydi? Eskimoların New York'a gelişlerinden sonra yanlarına uğramamıştı bile. Onların sağlık durumunu soruşturduğuna dair herhangi bir kayıt da yoktu. Sadece Qisuk'un ölüm haberini alınca müzeye kısa bir başsağlığı telgrafı çekmişti: "Eskimonun ölümüne çok üzüldüm. Elden gelen her şeyin yapıldığına eminim. Bütün sorumluluk bana ait." Ancak

Peary ortaya çıkıp herhangi bir demeç vermedi. Basının dikkatini üzerine çekmekten hoşlanan bu adam, ancak dikkati çekmek yararına olacağı zaman reklam peşinde koşuyordu. Ama yaratıcısı olduğu bu fiyaskonun onun için olumlu bir reklam olmayacağı kesindi. Kuzey'in sert ikliminde güçlü ve sağlıklı olan bu insanları alışık olmadıkları, hastalıkların duyarlı bedenlerini harap edeceği bir ülkeye getirdiği için insanlık düşmanı suçlamasına hedef oldu. Eleştirenleri, bunu bilmesi, uygarlığın mikroplarının çaresiz Eskimoları perişan edeceğini öngörmesi gerektiğini söyleyeceklerdi. 1895-96 kışında York Burnu bölgesinde kabile üyeleri arasında hızla yayılan, bedenleri titreme, ateş ve kuru bir öksürükle harap eden, sonu ise ölüm olan salgın bir hastalık görülmemiş miydi? Bu hastalığın kurbanlarından bazıları, mezarları Peary tarafından yağmalanan ve kemikleri şu anda müzede olanlar değil miydi? Bu hastalığın, o yaz *Kite* gemisinin getirdiği Peary yardım seferiyle gelmiş olduğu doğru değil miydi? Ve Eskimolardan bazılarının bir tür kara mizah yaparak, bir gemiyi uzaktan gördüklerinde bile hastalandıklarını söylemeye başladıklarını Peary bilmiyor muydu?

Peary bütün bunları ve daha fazlasını biliyordu. Gerçekten çok şanssız bir durum söz konusuydu. Peary'nin bilim adamlarıyla halkın dikkatini çekmek ve hayranlığını kazanmak girişimi geri teptiğine göre, kenara çekilip kaçınılmaz eleştirilere Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nin hedef olmasına göz yummak en doğrusuydu. Hiç kuşkusuz Morris Jesup'un suçlanmaması gerekirdi, Peary de zaten böyle bir şey olmayacağına güveniyordu. Adam kuşbeyinli olduğu için multimilyoner olmamıştı! Varsın demeçleri Boas versindi, basının sorularını da o atlatsındı. Peary tereyağdan kıl çeker gibi bu işten sıyrılacaktı. Ayrıca o, çok meşgul bir adamdı. Şimdi daha önce denediği her şeyden daha büyük bir işe atılmak üzereydi. Donanma 1897'nin ilkbaharında bizzat Başkan McKinley'in desteğiyle ona istemeyerek beş yıllık bir izin vermişti. Peary bu izinden yararlanarak Kuzey

Kutbu'na çok önemli bir sefer düzenleyecekti. Şimdi bu işin planlama aşamasındaydı ve bunun başarısının altı -hayır beş, sonra da dört- Eskimo tarafından tehlikeye düşürülmesini göze alamazdı.

William Wallace 31 Mart 1898'de Morris Jesup'a bir mektup yazarak, hayatta kalan dört Eskimonun kırsal kesime götürülmelerini Boas'a önerdiğini söylemişti. Wallace'ın köyde bir mülkü vardı ve haftada kişi başına 12 dolar karşılığında Eskimoların bakımını sağlayabilirdi. "Onlarla şahsen ilgilenmek sorumluluğundan kurtulmayı çok istiyorum ve bu yönde bazı düzenlemeler yapılırsa çok sevineceğim," diye ekledi. Jesup, Wallace'ın mektubunun altına bir not düştü. "Bu konuyu Wallace'a havale ettik ve ben onun vereceği herhangi bir kararı onaylayacağım."

Wallace'ın New York'un dağlık yukarı kesimindeki Lawyersville'de bir mandırası vardı. Nuktaq, Aviaq ve Uisaakassak nisan ayında bu çiftliğe nakledildiler. Temiz dağ havasının sağlıklarına kavuşmalarına yardımcı olacağı umut ediliyordu. Minik hastalığını atlatmıştı ve New York'ta geçici olarak Morris Jesup'un evinde kalıyordu.

Lawyersville küçük bir köy, daha doğrusu çeşitli yolların birleşme noktasıydı. Eskimolar oradayken köy kilisesinin karşısındaki uzun ve alçak evde yaşıyorlardı. Evin sahibi William Wallace'dı. Wallace Eskimoların bakımı için aynı köyden Bayan Snyder adında bir kadını tutmuştu.

Aralarına katılan insanlar Lawyersville halkını şaşırtmıştı. Bunlar kırsal kesim insanlarıydı ve birçoğu evlerinden fazla uzaklaşmamışlardı. Ama Wallace'ın evindeki garipliklere alışmışlardı; önceki ilkbahar bir boa yılanı oradaki kafesinden kaçarak ormanın içinde kaybolmuş ve bir daha bulunamamıştı. Eskimoları da hiç şüphesiz duymuşlardı. Komşu Cobleskill'de çıkan gazete Peary'nin ve başkalarının seyahatlerinden bahsederken arada bir onların da sözü geçiyordu. Ama bu insanları Lawyersville'e getirmenin anlamı ne olabilirdi? İki yetişkin hiç İngilizce bilmiyor, yak-

laşan yazın sıcağında evleriyle kilisenin arasındaki parkta dolaşırken kürk giysilerini giymekte ısrar ediyorlardı. Kasaba halkı içlerinden ikisinin New York'ta öldüğünü duymuştu, kafilede geriye kalanların öksürüklerini duydukça da bunların arkadaşlarını izlemeleri halinde hiç şaşırmayacaklarını düşünüyorlardı.

Bekleyişleri uzun sürmedi. Nuktaq 14 Mayıs'ta öldü. Cobleskill gazetesi, ölünün manevi kızı Aviuaq'ın veremden dolayı ağır hasta, ama Lawyersville'de bulunan Uisaakassak adındaki delikanlınınsa sağlığının yerinde olduğunu bildirdi.

On gün sonra Aviaq da ölmüştü. Minik hâlâ New York'taydı, Uisaakassak ise Lawyersville'de kalan biricik Eskimoydu. Delikanlı kilisenin yakınındaki bir barakaya taşınmıştı. Gazete "onun, Eskimo geleneğine göre, bir erişkinin öldüğü bir eve girmeyi reddettiğini" yazıyordu.

Wallace 25 Mayıs'ta Jesup'a bir mektup daha yazdı: "Köyde sadece bir tek Eskimo kaldı. Diğer ikisi öldüler. Onu burada hoşnut tutmak çok zor. Mat Henson, Teğmen Peary için 'Windward'la ilgilendiğine göre Eskimoyu cuma sabahı Mat'a yollayacağım." Uisaakassak bundan sonraki ayı Canal Sokağı'nın ilerisinde Kuzey Nehri'ndeki dokta yatan *'Windward'*da Matthew Henson'un yanında geçirdi.

Peary en sonunda gelip Uisaakassak'a Kuzey'e doğru hareket edeceğini haber verdiğinde, Eskimo genci güvertede sevincinden zıplamaya başladı. Ama bir, iki dakikada bir durarak suratını ekşitiyor ve alnının terini siliyordu. Oradaki gazetecilere, "güneşin ensesini yakarak kendisini hasta ettiğinden yakındı ve yakında güneşin Amerika'daki kadar zalim olmadığı bir yerde olacağını umut ettiğini" söyledi. Henson, hareketinden önce gemiye gelen dost kalabalığına tercümanlık yaptı. Bir tanesi, Uisaakassak'ın kepinin kenarına minyatür bir Amerikan bayrağı, ceketine de bir rozet iğneledi. Uisaakassak işaret diliyle bu kişiye teşekkür etti ve Henson'un aracılığıyla, "İğneleri Amerika hatıra-

sı olarak saklayacağını, fakat bu ülkeyi hiç sevmediğini; fazla sıcak olduğunu ve mors eti kıtlığı bulunduğunu," sözlerine ekledi.

Windward 2 Temmuz'da Grönland yönüne doğru yola çıktı. Minik Amerika'da kalmıştı. Wallace'lar küçük yetimi çok sevmişlerdi, bir süre yanında kaldığı Jesup da onu alıkoymalarına karar vermişti.

1898 Mayıs'ında Robert Peary o zamana kadarki Kuzey Kutbu seferlerini anlattığı kalın iki cildin son rötuşlarını yapıyor ve gelecek için planlarını sıralıyordu. Meteortaşlarının kaçırılmasını ve bilim dünyası için önemlerini ayrıntılı biçimde anlatmıştı. Ama altı Eskimonun Smith Boğazı'ndan New York'a nakledilmeleri hakkında tek söz yoktu. Tabii ki Nuktaq'la Qisuk'un adları geçiyordu, ama sadece kuzeydeki köpek sürücüleri ve avcılar olarak Peary'ye sadakatle hizmet etmeleri kapsamında. Ama kitapta Amerika'ya gelişleri hakkında hiçbir şey anlatılmıyordu. Peary, bunun yerine Smith Boğazı Eskimoları hakkındaki uzun bir ekin sonunda sevgili Kuzey'ine ve insanlarına duyduğu nostaljiyi dile getiriyordu. "Şimdi burada oturup bu satırları yazarken onları görür gibiyim," diyordu. "Birçok tanıdık yüz belleğimde canlanıyor." Adını saydıkları arasında Itilleq'in mors katili "Qisuk" veya "Gülümseyen", "sadık avcım ve köpek sürücüm Nuktaq" da yer alıyordu. Ne var ki Peary onlardan hâlâ hayattalarmış ve Grönland'da bir yandan sağlıklı bir yaşam sürerken onun dönüşünü bekliyorlarmış gibi bahsediyordu. Oysa Qisuk üç ay önce Bellevue Hastanesi'nde ölmüş, Nuktaq da aynı ayın içinde bu dünyadan göçmüştü.

Peary, sorumlusu olduğu trajediyi bilmezlikten gelerek aldatıcı yazısını şu şekilde tamamlamıştı: "Açgözlüleri çekecek mal varlıkları olmaksızın, ancak kendilerinin geçimini sağlayanların yaşadığı bir ülkede Yaratıcının onlara uygun gördüğü hayatı huzur içinde yaşamalarına hiçbir engel görünmüyor. Bu

arada, beyaz adamın Tanrı, ahlak, doğru ve yanlış kavramlarını anlama çabaları yüzünden rahatsız olmadan; uygar dünyanın günahlarıyla hastalıklarına bulaşmadan 'Büyük Gece' sonsuza dek son bulana ve 'Büyük Buz' sonuncu günün çırpıntıları arasında eriyene kadar aynı şekilde yaşamayı sürdürmeleri olası."

Peary sonradan yazdığı *Karlar Ülkesinin İnsanları* adlı çocuk kitabında aldatmacayı daha da abarttı. Meteortaşını elde ettiği yaz seyahatini yazarken kısa bir paragrafta da şöyle diyordu: "Kabilede 'gülümseyen' diye tanınan Qisuk adlı iyi huylu bir Eskimo vardı. Qisuk'un küçük oğlu sonradan Birleşik Amerika'ya geldi..." Peary böylece hâlâ hayatta olan Minik'in Amerika'ya geldiğini doğrulamakla beraber, bunun Peary'nin isteği üzerine olduğundan ve ayrıca Qisuk'un trajik yolculuğundan hiç bahsetmiyor.

Evet, Peary eleştirilmekten hoşlanmazdı. Hayranları için anılarını yazarken son derece seçici bir belleği olduğu kesin. Peary böylece bu çirkin olayın içinden sıyrılıp çıkmıştı.

5

AMERİKALI MINIK

Minik New York'ta William ve Rhetta Wallace'la kentin Highbridge kesimindeki rahat evlerinde yaşıyordu. Burası varlıklı insanların oturduğu bir semtti ve lüks restoranlarla otellerin sıralandığı bir bölümü vardı. Kısaca Willie diye çağırılan Wallace'ların oğlu William Jr. on bir yaşındaydı. Kendisi Minik'in en yakın arkadaşı oldu. Rhetta Wallace küçük Eskimoya özel bir ilgi duyuyordu. Minik, onun için 1895 yazında doğurduğu ve yalnız bir yıl yaşayan küçük kızı Maretta'nın yerini almıştı. Diğer Eskimolar New York ve Lawyersville'de ölürlerken Minik de 1898 ilkbaharında çok hasta olmuştu, ama uzun bir nekahet devresinden sonra tamamen iyileşmişti. Yanaklarının esmer derisinin altında sağlıklı bir kızartı ışıldıyordu, ayrıca, eski kuvvetine de kavuşmuştu.

William Wallace Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nde çalışıyordu ve kurumun başkanı olan Morris Jesup'un en güvendiği adamlarından biriydi. Wallace 1886'da otuz bir yaşındayken küçük bir memur olarak burada çalışmaya başlamıştı. Memnun edilmesi zor olan Jesup'un gözüne girmeye hevesli, hırslı bir genç adamdı. Müzede çabuk ilerledi, üç yıl sonra da müze binalarının yöneticisi oldu. Peary'nin New York'a getirdiği Eskimolarla ilk tanışanlardan biri olarak 1897'de hâlâ bu görevdeydi.

Jesup müzede Eskimoları, Wallace'a teslim etti, ama kafileyle ilgili gelişmeleri öğrenmeyi sürdürdü. Kendisi için, aşılması güç birçok görevi başarıyla yerine getiren Wallace'ın bu durumun da sağduyuyla üstesinden geleceğine güveniyordu.

Nuktaq, Aviaq ve Uisaakassak, Lawyersville'e nakledildikleri sırada Minik New York'ta kalmıştı. Jesup'un evinde kısa bir süre konuk olduktan sonra Wallace'ların yanına taşınmıştı. Bu durumun geçici olduğu, o yaz Peary kuzeye gideceği zaman onun da yurduna götürüleceği zannediliyordu. Wallace'ların evlerine ilk gittiğinde Minik'in morali kadar sağlığı da bozuktu. Sürekli ağlıyor, tekrar müzeye yollanmaktan ödü kopuyordu. Wallace'lar tam anlamıyla küçük yetime âşık oldular ve onu alıkoymak istediklerini bildirdiler. *Windward* temmuzda Grönland'a doğru yola çıkarken Minik New York'ta kaldı. Aileden biri gibi olmuştu, Wallace'lar ona kendi oğulları Willie'den farksız davranıyorlardı. Çocuk özellikle Bayan Wallace'a çok bağlanmıştı. Bir gün bozuk İngilizcesiyle ona, "Minik'in babası gitti, ama Rhetta Teyze burada. Minik bir daha ağlamamak hiç," dedi.

William Wallace'ın Minik'i ailesine kabul etmesinde Morris Jesup etkili olmuştu. İşadamı 1898'de Wallace ve karısıyla bir görüşme yaparak çocuğun bakımını üstlendikleri takdirde, Minik'e parasal destek sağlayacağını bildirmişti. Jesup aynı yılın ağustos ayında Wallace'a yazdığı bir mektupta "Minik'e bir ad vermesi" için ona baskı yaptı ve onu yasal şekilde evlat edinmesini önerdi. Wallace'ın Minik'i gerçekten evlat edinip edinmediğini gösteren bir kanıt olmasa da, çocuk o tarihten itibaren Minik Wallace olarak tanındı. İkinci ad olarak da Peary'yi benimsemişti.

Minik New York'ta sık sık gazetelerin odak noktası oldu, çoğu zaman da pazar eklerinde yer alıyordu. Göçmenlerin kitle halinde Birleşik Amerika'ya geldikleri ve Amerikan hayatıyla bütünleştikleri günlerdi, gazeteler de Amerika'nın bir fırsatlar ülkesi olduğunu destekliyordu. Yazıların çoğu hafif de olsa ırkçılık ko-

kuyordu. Bir tanesinin başlığı "Küçük Vahşinin Evcilleştirilmesi"ydi. Bu yazılar Minik'in, "kasvet verici Kutup yurdu"ndan alındığı ve ona Amerika'da büyüme fırsatı verildiği için ne kadar şanslı olduğunu vurguluyordu. Bir tanesi şöyle başlıyordu: "Bu kentte yaklaşık bir yıl önce değişen hayat koşullarından dolayı minnettar olması gereken küçük bir erkek çocuğu varsa, bu kesinlikle Minik'dir..." Bir başkası da şöyle bir iddiada bulunuyordu: "Hayatın, bedensel var olmanın ötesinde anlam taşımadığı bir ülkede doğan çocuk, rastlantı sonucunda bir Amerikan evine getirilerek bir Amerikalının yararlanabileceği tüm nimetlere kavuştu." Bir başka yazıda ise, "O şimdi bir Amerikalı... Başkan McKinley artık isterse Minik'in Tremont, N. Y.'ta oturmasına dayanarak sınırı Grönland'a doğru genişletebilir," deniliyordu. Bir başka yazı ise, "Minik'in yüzündeki ifadenin bir yılın içinde fazlasıyla zeki bir anlam kazandığını" iddia ediyordu. Bütün göçmenler gibi onun da "uygarlığın ödül ve konforlarından" yararlanma şansını elde ettiği için minnettar olması bekleniyordu; bir gazete de "kentte belki de hiçbir çocuk küçük Minik kadar bu konforun kıymetini bilemez," diye bildirmekten kıvanç duyuyordu.

Diğerlerinden daha duyarlı bir başka rapor ise şöyle son buluyordu: "Birleşik Amerika'nın vesayetindeki bu küçük çocuğun, tâ uzaklardan, Kuzey'den gelen konuğumuzun, büyüdüğünde kendi yurdunun ve bizimkinin en iyi özelliklerini birleştireceğini umut ediyoruz." Tüyler ürpertici bir sonu olan bir başka yazıysa çocuğu "bir deney, uygarlığın dünyanın en az bilinen yerli halklarından biri üstündeki etkisi açısından umut verici bir deney" olarak niteliyordu.

Minik, New York'lular için bir ilgi merkezi haline geldiğinin çabucak bilincine vardı. Zaten bunu, 1897'deki gelişinden birkaç gün sonra meraklılar, Eskimoları, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nin bodrum katındaki pencereden görmek için kaldırıma yüzükoyun uzandıklarında fark etmişti. Gazetelerde kendisiyle

ilgili yazılar görmeye alıştı ve röportajları da "hayatın sıradan angaryalarından biri" olarak görür oldu.

İngilizcesi ilerledikçe gazetecilere Kuzey'deki serüvenleriyle ilgili öyküler anlatmaktan hoşlanır olmuştu. Bu arada gazetecilerin sorularını cevaplamaktansa, kendi seçtiği öyküleri anlatmayı yeğliyordu. Dinleyicilerden birçoğu belki de öykülerin abartılı olduğunu düşünüyordu, ama bir Eskimo çocuğunun hayatında o kadar da alışılagelmedik olaylar olmasa gerekti.

"Babamın bir zamanlar çok iyi bir köpeği vardı. Bir gün buzdaki bir çatlağın -çok büyük bir çatlağın- içine düştü. Babam bunun üzerine benim köpeği izlememi istedi. Babam omuzlarıma bir ip bağladı, sonra da beni buzdaki büyük çatlağın içine sarkıttı. Ben aşağıda ipi köpeğin etrafına bağladım, adamlar da ikimizi birden yukarı çektiler. Böylece köpeği kurtardık.

"Babam köpekleri sürmeme izin verirdi... On köpek sürerdim. Bir gün köpekleri sürüyordum, ama bir ara bir tilki gördüler ve kaçmaya başladılar. Çok hızlı kaçıyorlardı. Onları tutamadım. Derken kızak büyük bir buza çarptı -bu oda kadar büyük bir buza- ve devrildi, ben de içinden dışarı fırladım... Buz kızağı zaptetmişti, köpekler daha fazla koşamadılar. Nuktaq da gelip onları yakaladı.

"Kışın karların üstünde saklambaç oynuyorduk. Büyük buz parçalarının arkasına saklanıyorduk. Ama dikkatli olmak zorundaydık, yoksa ayılar gelip bizi yakalayabilirdi. Daima dört çocuk beraber olurduk. Böylece ayılar gelince birimiz haber verirdi. Bizde bir çocuk hiçbir zaman yalnız olmazdı. Ayılar da buz gibi beyazdır, bu yüzden onları görmeyiz. Hem de çok yavaş gelirler."

New York'ta hayat, Minik'in çocukken Grönland'da yaşadığı hayattan çok farklıydı. Kentteki birçok ev, Minik'in tüm kabilesinden daha fazla insan barındırıyordu. Ama Minik bu kente kolay alıştı. İyi kalpli ve sevecendi. "Bazı arkadaşlarına bir yardımda bulunabildiği zamanlar çok seviniyordu."

Minik 1898 sonbaharında okula gitmedi. Ona karşı fazla koruyucu davranan Wallace'lar, sağlığının tekrar bozulmasından korkuyorlar ve öğrenim hayatına başlamadan önce tamamen iyileşmesini istiyorlardı. Ama onu Pazar Okulu'na verdiler. Dolayısıyla da Minik Amerika'daki öğrenimine aşamalı olarak başladı. Öğrenciler 1899 Ocak'ında Noel tatilinden sonra hemen okula dönünce Minik de New York'un Bronx ilçesindeki Mount Hope Okulu'na gitmeye başladı ve iyi bir öğrenci olduğunu da kanıtladı. Wallace'lar okul saatlerinden sonra İngilizcesine yardım etmesi için ona bir öğretmen de tutmuşlardı. Aritmetik çocuğun en sevdiği dersti. Yıllar sonra yaşadığı okul deneyimini şu cümleyle özetleyecekti: "Okumayı, yazmayı; grameri, kesirleri ve daha bir sürü şeyi öğrendim."

Minik sabahları yataktan kalkmaktan nefret ediyordu. Ama bir kere kalktıktan sonra en çok dışarda mutlu oluyordu. Sporları, özellikle de futbolu (bir gazeteci ondan olağanüstü kuvvetli diye söz edecekti) ve William Wallace'ın onun için satın aldığı bisiklete binmeyi seviyordu. Willie Wallace'la arasından su sızmıyordu. Onunla kızak kaymayı ve midillilere binmeyi de öğrendi. Çok iyi yüzüyordu: yerel bir yüzme yarışmasında üçüncü olmuştu. En sevdiği hobilerinden biri de yılan yakalamaktı.

Bir gazeteci Kuzey Grönland'ın buzdağlarının arasında saklambaç oynarken üşüyüp üşümediğini sorunca, Minik yalnız yanaklarının üşüdüğünü, buna karşın New York'ta bazen daha da fazla üşüdüğünü söylemişti. Soğuğun aşağı enlemlerdeki kadar hissedilmemesi uzak Kuzey'in özelliklerinden biridir ve oralarda havadaki nem oranının düşük olmasından ileri gelir. Minik New York'ta kışın rutubetli soğuğu ve güney enlemler yazının alışık olmadığı sıcağı yüzünden çok acı çekmişti. Bayan Wallace bu konuda, "Fazla ısınmayı sevmiyor, bazen dışarda oynarken sıcaktan bunalınca durup giysilerinden bazılarını çıkarıyor ve onları bir taş duvarın üstüne bırakıp oynamaya devam ediyor. Son

zamanlarda bu şekilde bazı iç çamaşırlarını, paltosunu ve bir kazağını kaybetti," dedi.

William Wallace Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nde çalıştığından dolayı, Minik burayı sık sık ziyaret ediyordu. Bütün görevliler onu tanıyorlardı, Wallace'ın beşinci kattaki ofisine çıkarken elini sıkıyorlar, onu gülümseyerek ve sırtını okşayarak karşılıyorlardı. Bu ziyaretler yarı iş yarı zevk içindi. Franz Boas'ın yönettiği Antropoloji Bölümü çocukla ilgileniyordu. Ne de olsa bilim adına buraya getirilmişti. Bölümdeki heykeltıraş başının boyalı kilden bir portresini yaptı. Eskimo diliyle ilgilenen Boas ve onun gibi birkaç kişi de Kutup Eskimolarının dili hakkında bir şeyler öğrenmek için çocukla sık sık konuşmaya çalıştılar. Ama kaldığı evde Eskimo dilini konuşacak kimse olmadığından Minik anadilini hızla unutmaya başladı.

Çoğu Peary tarafından müzenin Eskimo sergisinde kullanılmak üzere getirilmiş olan malzeme, Minik'in kendini evindeymiş gibi hissetmesine neden oluyordu. Bir gazeteci, "Bay Wallace'la ötekilere Eskimo halkı ve yaşamlarıyla ilgili bilgi verebiliyor," dedi ve şöyle devam etti: "Eskimo sergisine gidip Teğmen Peary'nin getirdiği her cismi açıklayabiliyor, içi doldurulmuş Eskimo köpeklerinin adıyla tarihçesini anlatabiliyor." Minik, Peary'nin Grönland seferlerine ait kitabının sayfalarını karıştırmaktan hoşlanıyor, 1898' de yayınlanan bu iki ciltlik kalın eserde resimleri görülen insanlarla yerleri tanıtabiliyordu.

Minik etrafındakilerin, özellikle de Bay ve Bayan Wallace'ın gönlünü hoş etmek istiyordu. Ama bazen de kendisine gösterilen ilgiye içerliyordu. Özellikle müzenin nefret ettiği bodrum katında canlı bir sergi eşyası konumuna düşürüldüğünde. Buz sahrasında önemli ve tehlikeli bir rol oynadığı serüveni anlatmak için Bayan Wallace tarafından davet edildiği ziyaretlerinden birinde bu sıkıntısı yüzeye çıktı. Çocuk o sırada bodrum katında Eskimo eşyalarının arasındaki bir bankta oturuyordu. New York' lu erkek ve kız çocukları küçük grubun etrafına üşüşmüştü; hat-

ta bazıları meraktan bankın üstüne bile tırmanıyordu. Canlı anlatıyı sona erdirmenin zamanı gelmişti. Minik'in, evinin sükûnetinde Kuzey Kutup Dairesi hakkında çok ilginç öyküler anlatabileceğiyle ilgili Bayan Wallace'ın söyledikleri yeterince doğrulanmış bulunuyordu.

Kuzey'e ait olan her şeyle ilgili olsa da, Minik Kuzey Kutbu' nu özler gibi durmuyordu. Yalnız bir keresinde bir gazeteciye, "Kuzey'e dönüp babam gibi bir kabile reisi olacağım," demişti. Bunun dışında genellikle Kuzey'e dönmek istemediğini söyleyip duruyordu. Ne de olsa küçük bir çocuktu, ama Amerika'daki yaşantının yeniliğini henüz kanıksamamıştı; Wallace'lar da düşünceli ve sevgi dolu bir aileydiler.

Peary Kuzey Kutbu Kulübü'nün sekreteri olan Herbert Bridgman 1899 yazında Peary'ye malzeme yetiştirmek için girişilecek bir seyahate Minik'i de kendisiyle kuzeye götürmek istediğini Wallace'a açıkladı. "Minik anadilini unutmazsa, tercüman olarak çok işe yarayabilir," dedi. Wallace, Minik'in bir süre hasta yattığını ve sağlığının şimdilik böyle bir yolculuğa uygun olmadığını belirtti. Bridgman Kuzey'e giderken Kutup Eskimolarına vermek üzere Minik'in fotoğraflarından oluşan bir pakedi beraberinde götürdü.

Minik henüz on yaşını doldurmadığı halde, bir erişkin olduğunda nasıl bir işte çalışabilir diye düşünülüyordu. Jesup, "Kuzey'de çalışmaya hazırlanması düşüncesiyle" Minik'in bakımı ve eğitimi için para ödemeyi kabul etmişti. Jesup'un ilgi alanları düşünülünce Minik'in bir gün bir öğretmen ve misyoner olarak halkının arasına dönmesini planlaması olası. Bir gazetedeki yazıda da Minik'in "Bay ve Bayan Wallace tarafından günün birinde, halkının arasına misyoner olarak gönderilmek üzere eğitildiği" belirtiliyordu. Bir başka gazete yazısına göre de, "Bay ve Bayan Wallace gibi manevi bir ailesi, Morris K. Jesup gibi iyi kalpli, cömert biri tarafından korunduğuna göre istediği konuma yükselmesine yardımcı olunması kesin"di. Minik New York'tan hoşlandığına karar vermişti. "Burada kalmak istiyorum," dedi. "Bü-

yüyünce çiftçi olup bitkiler yetiştireceğim. Bizim ülkemizde hiç-bir şey yetişmediği için bütün Eskimolar bir şeyler yetiştirmeyi severler. Bir ağaç, bir çalı veya bir çiçek görmek çok güzel şey."

Highbridge'deki ev, Birleşik Amerika'daki ilk yıllarında Minik'in yuvalarından sadece biriydi. Diğeri Wallace'ların yazlık eviydi. Bu da New York eyaletinin doğusundaki dağlık kesimde, Cobleskill yakınlarındaki Lawyersville'deydi.

William Wallace Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ndeki işine başlamadan bir yıl önce, 1885'de, eski bir Lawyersville ailesinin kızı olan Rhetta Guffin'le evlenmişti. 1892'de o bölgede mülk satın alarak büyük bir mandıra ve süt ürünlerinin korunması için bir buz deposu kurmuştu. Burası 1896'da küçümsenmeyecek bir girişim olmuştu; o yıl New York'ta Binghamton'a gönderilen yalnız bir tek süt yükü beş bin kiloydu. Bunun nakledilmesi koca bir tren vagonu, soğutulmasıysa altı ton buz gerektiriyordu. Sütün fiyatı litre başına 1.5 cent'ti. Wallace'ın mandırası yalnız Lawyersville'deki değildi. Doğu Windsor'da ve Newburgh'de de birer çiftliği vardı; buralarda Brahma sığırı besliyordu. İşler iyi gidiyordu, hem de öylesine iyi gidiyordu ki, Cobleskill'deki bir gazete 1897'de "Bay Wallace'a temin edemeyeceği kadar fazla süt siparişi yapılıyor," diye bildirecekti. Ertesi yıl daha çok sığır beslemek için yörede bir başka çiftlik kiraladı, 1900'da ise 900 dolar ödeyerek bir mülk daha aldı. Wallace 1893'te zamanında rağbet gören bir han olan tarihi bir ev satın almıştı. Bunun fiyatı o zamana göre çok yüksekti: 2000 dolar. Wallace Lawyersville'e geldiği zamanlar burasını ev olarak kullanıyordu. 1898'de işlerini daha da büyüttü, o sonbahar ise Cobleskill'de kiraya verilmek üzere bir ev yaptırmaya başladı.

Wallace tüm bu işleri takip ederken, bir yandan da New York'taki müzedeki işine devam ediyordu. Etkileyici bir iş kurmuş, ama bunu part-time çalışarak yapmıştı. Müzedeki işinden

ayrılıp Lawyersville'de yaşayacağı ve bütün dikkatini hiç durmaksızın büyüyen imparatorluğuna verebileceği günü iple çekiyordu. O günün çok uzak olmadığını düşündüğü, 1898 Nisan'ında, yani Eskimolardan üçünün Lawyersville'e getirildikleri ayın içinde, karısıyla kilise üyeliklerini New York kentindeki Park Presbyterian Kilisesi'nden Lawyersville'deki Reform Kilisesi'ne nakletmesinden anlaşılıyor.

William Wallace Lawyersville'de ve komşu Cobleskill'de çok iyi tanınıyordu. Yerel gazeteciler ondan genellikle "Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nin müdürü" diye söz ediyorlardı. Böylece, ona, binaların yöneticisi olmaktan çok, yetki sahibi bir müdür ya da bir bilim adamı olduğu izlenimi veriliyordu. Bu, belki de Wallace'ın düzeltmek için hiçbir girişimde bulunmadığı, hatta unvanın ona kazandırdığı itibar uğruna teşvik ettiği bir yanlış anlamaydı. Gazeteler Lawyersville'le New York arasındaki gidiş gelişlerini sık sık haber yapıyordu. İş hayatında başarılı olmuş bir adamdı. Gerçi bir yabancıydı, ama kentin kızlarından biriyle evlenmiş ve iyi de para kazanmıştı.

Wallace yerel bir iyiliksever olarak da tanındığından, gazeteler Cobleskill'deki ve çevresindeki faaliyetlerine daha fazla dikkat çekiyordu. Değerli davaları destekliyordu ve cömertliğiyle ün yapmıştı. Bir keresinde Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi adına İlçe Tarih Kurumu'na çift kanatlı dört büyük teşhir vitrini armağan etmişti. 1899 Mayıs'ında da mülklerinden biri olan bir arsayı bir rahip evinin inşası için yerel kiliseye armağan etmek niyetini açıkladı. 1898'in Çocuklar Günü'nde, Reform Kilisesi'ne karısının akrabalarından biri olan ve kısa zaman önce ölen genç bir çocuğun anısına özenle seçilmiş yüz kitaptan oluşan bir kütüphane armağan etmişti. Bu kütüphane Dwight Guffin Karker Kitaplığı olarak tanınacaktı. Gazete bu cömertlikle ilgili haberini şu şekilde bağlamıştı: "Bay Wallace çocukların dostudur ve onları cömertçe sunduğu bir armağanla sevindirmiştir."

Wallace 1899 Haziran'ında yerel okuldaki mezuniyet törenleri çerçevesinde ödüllü bir münazara yapılacağını müjdeledi. Ödül 50 dolardı. Önceden bildirilen genel konu "Ulusal Topraklarımızı Genişletmek"ti. Ancak tartışma doğaçlama olarak yapılacaktı: "Bay Wallace, genç bir adamın yere sağlam basıp kendi düşüncelerini yanlış bile olsa ifade etmesinin, başkalarının fikirlerini kopya edip bunları özenle hazırlanmış bir söyleve dönüştürmesinden daha yararlı olacağına inanmaktadır." Bu nedenle esas konu tartışma gecesine kadar açıklanmadı. Wallace, Robert Peary'nin sırf bilimin hamisi ve bir Kutup kâşifi olarak ününü perçinlemek için altı Eskimoyu, Birleşik Amerika'ya getirme fiyaskosu üzerine belki de bir vicdan hesaplaşması yapmıştı. Wallace'ın o gece açıkladığı konu "Niçin Çok Uzaklarda Toprak Elde Etmek Birleşik Amerika'nın Gerçek Politikasına Ters Düşüyor"du.

Bayan Wallace'la çocuklar yazlarını sakin dağ köyü Lawyersville'deki Cold Spring Çiftliği'nde geçiriyorlardı. Bunlar, Minik'le küçük Willie için huzur dolu günlerdi. Bayan Wallace bölgedekileri tanıdığı ve birçoklarıyla da akraba olduğundan Minik'le Willie asla gidecek yer ve ziyaret edecek insan sıkıntısı çekmiyorlardı. Minik, Lawyersville'de ve Cobleskill sokaklarında iyi tanınıyor, buralarda da New York'ta olduğu kadar kolay arkadaş ediniyordu. Dağ havası Minik'e iyi geliyordu. Adirondack'ların dekorunda kendini kentte olduğundan daha rahat hissediyordu. Dağlar yazın Kuzey Grönland'dakiler gibi karlı olmamakla beraber, kentteki insan elinden çıkma gökdelenler ve apartmanlar gibi tıkış tıkış kalabalık değildi. Küçük Eskimo buralarda özgürdü, en azından meraklı manevi annesinin izin verdiği ölçüde.

Wallace'lar onun için kasabadan Profesör Henry VanWoert'i İngilizce öğretmeni olarak tuttuklarından, sürekli yapacağı dersler vardı. Wallace'lar okullar açıkken Lawyersville'de uzun süre kaldıklarında, Minik'te kasaba okuluna devam ediyordu. Ama okuldan kaçıp derelerde yüzmeyi çok seviyordu. Bu kaça-

makları sırasında usta bir balıkçı olarak ün yapmıştı. Derelerdeki balıkları eliyle yakalıyor ve hemen oracıkta çiğ olarak yiyordu. Willie ve o, Lawyersville'de en sevdikleri eğlenceye, yani yılan yakalamaya da vakit buluyorlardı. Kasabalılar Willie'nin yılan tutkusunu hiç hoş görmüyorlardı. 1897 ilkbaharında Wallace Çiftliği'nden kaçan boa yılanı asla bulunamamıştı.

Minik ayrıca Reform Kilisesi'ndeki Pazar Okulu'na da devam ediyordu. Pazar Okulu'na yaptığı ilk ziyaretten sonra Wallace ona, "Minik, Pazar Okulu'nda ne yaptın?" diye sormuştu. Çocuk ciddi bir yüzle, fakat hiç duraksamadan, "Beş cent'imi aldılar," yanıtını vermişti. Her gece yatağının yanına diz çöküp başını eğmeyi ve çocukların duasını tekrarlamayı ona öğretmişlerdi. "Şimdi uyumak üzere yatıyorum." Bir gece çok yorgun olduğunu söyleyerek bu ibadeti yapmak istemedi. Ama hizmetçisi ısrar edince duayı etti. Ertesi gece kurnazlığa başvurdu. Yatmaya çıkarken merdivende ve sonra soyunurken kendi kendine bir şeyler mırıldandığı duyuldu. Sonunda susarak rahatlamış göründü ve başında bekleyen hizmetçiye, "Dua tamam, Lizzie," dedi. Oyunla geçen yorucu bir günün sonunda yatacağı zaman da bazen, "Bu gece yorgun! Bu gece yok fazla dua!" diyordu.

Wallace'lar küçük Lawyersville köyünde bile Eskimolu çocuğu herkese gösterme arzularına karşı koyamıyorlardı. Böylece Minik 1898 Temmuz'unun başlarındaki Çocuklar Gününde Pazar Okulu'nda giderek, bir Eskimonun ölümünde söylenen bir şarkıyı kendi dilinde okudu. Aynı yılın Cobleskill Fuarı'nda da fuar yöneticisi "Wallace'ların evinde oturan Eskimoyu yerli kostümüyle fuar kürsüsünden halka tanıttı...".

Kırklı yaşların başında olan William Wallace'ın işleri yolunda gidiyordu. Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nde iyi bir işi ve New York'un güzel bir semtinde etkileyici bir evi vardı. Lawyersville'de ise giderek büyüyen bir imparatorluğu bulunmaktaydı. Wallace işbilirliği kadar iyilikseverliğiyle de bu çevrenin saygısını kazanmıştı. Sağlam aile düzeniyle saygın kilise çevresi bu başarılı adamın ha-

yatını tamamlıyor; müzedeki üstü Morris Jesup'un ve Schoharie ilçesinin namuslu Hollandalı çiftçilerinin beğendiği çalışma ahlakının simgesi olarak tanınıyordu. Özetle, yaşam çok güzeldi.

Hayat Minik için de güzel bir düş gibiydi. Oğulları olarak Wallace'ların evinde kalıyor, resmi olmasa bile evlat edinilmiş gözüküyordu. Ona karşı Wallace'lar öz oğulları Willie Jr.'dan farksız davranıyorlardı. New York'ta ve dağlarda bir sürü arkadaşı vardı. İngilizcesi de hızla gelişiyor ve nereye giderse gitsin derdini anlatabiliyordu. Müzedeki bilim adamları ona dostça bir ilgi gösteriyorlardı, bu ilgide gizli bir çıkar olsa da çocuk farkında değildi. Yüksek Lawyersville yöresindeki yazları seviyor, Wallace Çiftliği'ndeki tepelerde ve vadilerde gönlünce dolaşarak özgürlüğün tadını çıkarıyordu. Hayat gerçekten de bir düşten farksızdı.

Ama bu düş uzun sürmeyecekti.

6

WALLACE OLAYI

20 Kasım 1900'de *New York Times* kent mahkemesinde varılan kararlara ayrılan bölümünde küçük puntolarla kısa bir haber geçiyordu. William Wallace hakkında üç ayrı hükme varılmıştı. Hepsi Booth Kardeşler'le, Hurricane Isle Granite adındaki şirketleri tarafından açılmış davalarla ilgiliydi. Davaların ikisinde William Wallace'dan ve Bay George A. Twele'den 1122 dolarla 958 dolar talep ediliyordu. Üçüncü dava William Wallace aleyhineydi ve 395 dolar için açılmıştı.

Birisi haberi fark etti ve gazeteyi gerekli yerler işaretlenmiş olarak, müzede Profesör Albert Bickmore'un masasının üstüne bıraktı. Bickmore gazete kupürünü hemen müzenin yetkililerinden Profesör Henry Osborn'a götürdü. Osborn da vakit kaybetmeden Morris Jesup'u bilgilendirdi. Jesup kaygılanmıştı. Bickmore'dan Wallace'la görüşüp haberin doğru olup olmadığını öğrenmesini istedi.

Birkaç gün sonra Wallace, Bickmore'u evinde görmeye geldi. Profesör ona gazete kupürünü gösterdi ve haberin doğru olup olmadığını sordu. Görüşme iki meslektaş arasında dostça bir hava içinde yapıldı. Wallace'la Bickmore müzede on iki yıldan fazla birlikte çalışmışlardı. Wallace, Lawyersville'deki çiftliği yüzünden borca girdiğini itiraf etti.

Mandıra son zamanlarda iyi iş yapmamış, Wallace da çalışmalara devam etmek için Booth Kardeşler'e borçlanmıştı. Adamcağız borcun 600 dolarını yakın bir zamanda aylığından, kalanını da bir hayat sigortası poliçesine borçlanarak ödeyeceğini açıkladı. Wallace kısa bir süre sonra parasal güçlükleri aşacağını iddia etti. Bickmore başkalarına da borcu olup olmadığını sorunca Wallace olmadığını söyledi.

Ancak Bickmore söylediklerinden tamamıyla tatmin olmuş değildi. Wallace'ın işleriyle ilgili endişeliydi. Wallace'la Cockerell adında bir müteahhidi müzede konuşurken gördüğünü hatırlayarak *Times*'daki haberin doğruluğu hakkında bir şey bilip bilmediğini anlamak için Cockerell'le bir görüşme ayarladı. 3 Aralık'ta buluştular. Bickmore, Wallace aleyhinde verilen toplam 2475 dolarlık kararlarla ilgili haberi okuduğunu söyleyince, Cockerell, Bay Wallace'ın borçlarının 25.000 dolara yaklaştığını belirtti. Cockerell, duyduğu kadarıyla Wallace'ın Bay J. B. Smith adlı bir başka müteahhide büyük paralar borçlu olduğunu sözlerine ekledi. Bickmore, Wallace'ın ona da borcu olup olmadığını sorduğunda Cockerell kaçamak yola saptı. Aralarında herhangi bir anlaşma olmuş olsa bile bunun geçmişte kaldığını ve aralarındaki işin hallolduğunu söyledi.

Cockerell birkaç gün sonra Bickmore'u aradı. Önce anlattıklarına ekleyecekleri vardı. Birkaç ay önce müzenin marangozluk işlerini gören George Chesley adındaki müteahhit, kontratındaki işlerin bir bölümünü tamamlamıştı ve bir miktar para gereksiniyordu. Cockerell bunun üzerine Wallace'a Chesley'e verilmek üzere 3850 dolarlık bir çek teslim etmişti. Bir süre sonra da Chesley, Wallace'ı dava etmek zorunda kalmıştı. Cockerell bunun üzerine 3850 dolarlık ikinci bir çeki doğrudan Chesley'nin eline vermiş, fakat Wallace ilk çekin tutarını ona iade etmemişti. Ama Cockerell'in anlatacakları bitmemişti. Dediğine göre, faturaların Bay Wallace'ın ofisinden muhasebeye iletilmesinde daima uzun gecikmeler oluyordu. Bir süre önce belediye-

nin ona borçlu olduğu 30.000 dolara acil olarak ihtiyaç duyduğunda Bay Wallace'a 1000 dolar vererek faturalarının hemen iletilmesini istemiş ve ancak bu şekilde ödenmek üzere muhasebeye hemen gönderilmelerini sağlamıştı. Cockerell bu arada Wallace'ın J. B. Smith'in veresesine 8000 dolar borçlu olduğunu öğrenmişti.

Bickmore daha önce şaşırmasına karşın, şimdi adeta dili tutulmuştu. 8 Aralık'ta "dostumuz Bay Wallace"ın işlerine ilişkin öğrendikleriyle ilgili uzunca bir rapor kaleme aldı. Morris Jesup herhalde bu işin bütün ayrıntılarını öğrenmek isteyecekti. Wallace'ın kendi parasını çarçur etmesine kimse karışamazdı, ama müzenin parasını özel işleri için harcaması, ayrıca faturalarının süratle işleme konulması için müteahhitlerden rüşvet alması tamamen farklı bir hikâyeydi.

Jesup bu arada kendi çapında bir araştırmaya girişmiş ve Wallace'ın parasal sorunları hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmişti. Müzenin mimarları olan Cady, Berg ve See firmasından Bay J. C. Cady 26 Kasım'da Jesup'a kısa bir not yazarak, Wallace'ın sütçülük işine büyük yatırımlar yaptığını bildirmişti. Geo. A. Twele adında bir adam da onunla birlikte bu işe girişmiş, fakat sonunda namussuzluklarıyla Wallace'ın başına büyük dertler açmıştı.

Jesup, Wallace'dan faaliyetleri ve müzenin hesaplarını yönetme şekli hakkında ayrıntılı bir rapor istedi. Rapor önüne gelince, Jesup'un Wallace'a verdiği yanıt şu oldu: "Raporunuzu gördüm... Ancak bildirdikleriniz beni tatmin etmedi ve mektubumdaki talepleri kapsamıyor..." Ekledi: "Yaptıklarınızdan derin bir üzüntü duydum."

William Wallace 11 Ocak 1901'de Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ndeki işinden istifa etti; istifası tartışmasız kabul edildi.

Ama sorunları henüz tam olarak çözümlenmiş değildi. Wallace'ın müzedeki görevinden istifa ettiğini duyunca George Chesley kaygılandı. Kendisi sergi camekânları hazırlamak için müze tara-

fından birkaç yıllığına tutulmuştu. Wallace 1896 ile 1901 yılları arasında Chesley'den 9965 dolar borç almıştı. Chesley şimdi Wallace'ın parayı "müzedeki çalışmaların devamı için kullanmak bahanesiyle" ödünç aldığını iddia ediyordu.

Chesley'in dediğine göre, Wallace borcunun 6995 dolarını ödemişti, ama istifası sırasında hâlâ 2970 dolar borçluydu. Chesley bu miktar için ona dava açtı. Mahkeme sonuçta Wallace'ı 3168 dolar 79 cent ödemeye mahkûm etti. Wallace martta davanın tekrar görülmesi için başvuruda bulundu. Parayı müzede kullanılmak için istediğini yalanlıyor ve borcun tamamını ödediğini iddia ediyordu. Chesley'le o "eski dosttular", yıllardan beri birbirlerine para ve çek vermeye alışıktılar. Chesley'in 1896 ile 1901 arasında verdiği borç da bu kapsamda verilmişti.

Müzenin avukatları Chesley'in iddiasıyla ilgili basına yapacakları açıklama konusunda ihtiyatlı davrandılar. Bir avukat sadece, "Bay Wallace'ın müteahhitlerden borç alıp almadığıyla ilgili bir şey söyleyemem, tek söyleyebileceğim, ne onun, ne de müzenin herhangi başka bir memurunun herhangi bir müteahhitten borç para almaya hakkı olduğudur. Müzedeki çalışmalar kent belediyesinin işidir, belediye de müze yetkililerinin onayı olmadan hiçbir faturayı ödemez," diye bir açıklama yapmakla yetindi.

Bu arada müze de fonlarının Wallace tarafından idaresini geniş çapta araştırmaya aldı. Müteahhitlerce yapılan işler ve sağlanan malzeme karşılığında çıkarılan faturalardan bazılarının fahiş olduğu; ayrıca müze yetkililerinden habersiz bazı kontratlar yapıldığı iddia ediliyordu.

New York'ta müze çalışmaları sırasında Wallace tarafından yapılan kontratların araştırılması yanında müze, Wallace'ın Cobleskill ve Lawyersville'deki işlerin araştırılması için birer denetçi yolladı. Bu görevli, Wallace'ın girişimleri için müzenin paralarının kullanılıp kullanılmadığını saptayacaktı. Wallace kendi kişisel işleri için müzenin parasını kullanmadığını iddia ededursun,

kovuşturma bunu doğrulamadı. Marangoz Chesley 1900 yazında dört ay süreyle Cobleskill'de çalışmıştı. Müze ona üç aylık para vermişti, ama kovuşturma derinleştirilince adamın sadece bir ay çalıştığı, kalan zaman içindeyse, Wallace'ın şahsi işlerini yaptığı ortaya çıktı. Bir başka görevli de Cobleskill'de bir ay geçirmiş ve bunun için müzeden para almıştı. Araştırma onun da "bir ay boyunca müze için zerre kadar çalışmadığı, bütün o zamanı Bay Wallace'ın özel mülkündeki işleri yaparak geçirdiğini " ortaya koydu. Bir görevli de müze hesabına orada altı veya yedi gün kalarak Wallace'ın samanını taşıdığını itiraf etti.

Görevlilerinin Schoharie ilçesindeki Wallace Çiftliği'nde çalışmalarında müzenin ne gibi bir çıkarı olabilirdi? Bunun yanıtı garipti. Bu, Morris Jesup'un Wallace'dan bir bina yöneticisi olarak yapması gereken normal görevlerden çok daha fazlasını beklediğinin bir kanıtıydı.

Kırsal Lawyersville'de evin arkasında dik bir bayır bulunmakta, orada bütün yıl bol sulu bir kaynak yer almaktaydı. Müze Wallace'ın önerisi üzerine orada bir tesis kurmuştu. Hayvansal örnekler buraya temizlenmek için getiriliyor, temiz kaynak suyu işlemin kolay ve ucuza yapılmasını sağlıyordu. Müze tesise yerleştirilmek üzere buharla çalışan bir pompa satın almıştı. Bütün uygulama müzenin resmi bir girişimiydi ve yetkililerinin bilgisi dahilinde yapılmaktaydı.

Müze görevlilerinin bu kemik ağartma işlemiyle meşgul oldukları varsayılıyordu, oysa vakitlerinin büyük bir kısmını Wallace'ın çeşitli işlerinde çalışarak geçiriyorlardı. Ayrıca müzeye ait malzeme de çalınmıştı. Tesiste kullanılmak üzere müzeden küçük bir motor alınmıştı, ama sonradan bunun Wallace'ın süthanesine monte edildiği ortaya çıktı.

1900 yazındaki kemik arıtma işi sırasında Wallace çeşitli girişimlerinin devamı için para bulma telaşındaydı. Lawyersville'in insanları o yazı Cold Spring Çiftliği'ne bir fil ölüsünün getirilmesi dolayısıyla çok iyi hatırlıyorlardı. Filin kemikleri temizlenecek,

sonra müze için iskelet olarak monte edilecekti. Önce bir boa yılanının kaçması, arkadan kürkler içindeki Eskimoların aralarında ölmesi, şimdi de bir fil ölüsü! Wallace'ın gerçekten garip işlere bulaştığını düşünüyorlardı. Fili Philadelphia'dan müze için satın aldığını ve yavru olduğunu ileri sürmüştü. Sonuçta bu fil de müzenin Wallace'ı hedef alan kovuşturmasının bir parçası oldu. Bu arada hayvanın, onun ileri sürdüğü gibi Philadelphia'dan satın alınmadığı ve yavru da olmadığı anlaşılmıştı. Müze yetkilileri, hayvanla ilgilenmek için Lawyersville'e giden eski bir görevliyi sorguya çektiler. Fil bir sirke ait olan ve Madison Square Garden'da öldürülen yaşlı bir hayvandı. Wallace, filin fazla mesai kapsamında temizlendiğini ileri sürerek müzeye fatura çıkarmıştı. Ancak müze yetkilileri işlemin, kendileri için temizlenen başka malzemeyle aynı zamanda yapıldığını ortaya çıkardı.

Müzenin gelişigüzel yaptırdığı kovuşturma, parasal işlerinin çok kötü yönetildiğine işaret ediyordu. Jesup durumu bildirmek için park kurulunun başkanına, kent maliyesine ve belediye başkanına başvurdu. Müzenin yürütme kuruluna da durumu bildirmekte gecikmedi. Bu başvurusunda eskiden sadık bir görevli olarak övdüğü William Wallace'ın "sadece müze binasının yöneticisi, özetle başkapıcı konumunda" olduğunu bildiriyordu. Bundan sonra müzenin muhasebecileri ve avukatları davet edilerek kapsamlı bir araştırmaya girişildi. Bu araştırmanın tamamlandığı 1901 yazının ortalarında Morris Jesup, eski başkan yardımcısı Prof. Henry Osborn'la müze müdürlüğüne tayini çıkan Prof. Hermon Bumpus'a "Kişiye Özeldir" diye işaretli ortak bir mektup yazdı. Bunda fiyaskoyu, "büyük bir kuruluşun" işlerindeki bir kriz olarak niteliyordu.

Müzenin paralarıyla yapılan harcamalara ilişkin çekler ve bilançolar sistemini de tarif etti. Müze işleri üç alt bölüm şeklinde sıralanıyordu: bunlar bağışlar, bakım ve inşaattı. Bağış ve sermaye hesaplarında herhangi bir kusur bulunamadı. Bakım fonlarında da öyle; araştırma düzgün şekilde hesap tutulduğu-

nu göstermişti. Hatta kentin park bölümüyle maliyesi, Jesup'u, kullanılan mükemmel sistem için kutlamıştı. Jesup bu bağlamda, "Belediye, çalışma ve bakım işleri için doğru olmayan hiçbir fatura ödememiştir," diye belirtti.

Müze işlerinin üçüncü alt bölümü inşaattı, bu ise onarımları, yapılan değişiklikleri ve -her ne kadar garip de olsa- örneklerin hazırlanmasını kapsıyordu. Müze, inşaata harcanan paraların hesabını tutmuyordu. Bu paralar doğrudan kentin park kurulunun sorumluluğundaydı, ödemeler de belediyenin muhasebe denetçisinin ofisi kanalıyla yapılmaktaydı. Müzenin yenilenmesi ve genişletilmesinden sorumlu mimarların müze içinde bir ofisleri vardı, Jesup da "bina inşaat, onarım vs. gibi alanlarda yapılan harcamaların onların denetiminde ve yönetiminde" olduğunu zannetmişti. Çıkardıkları hesaplar ödenmek üzere doğrudan belediyenin muhasebe denetçisine gitmekteydi. İnşaat adına yapılan ödemeler, müzenin kendi finans yetkililerinin denetiminin dışında kaldığından William Wallace, bu sistemde, kendi yararına kullanacağı bir püf noktası yakalamıştı. Wallace'ın yalnızca bakım içln siparişlerde bulunmak yetkisi vardı, ama o, inşaat sektörü için de malzeme sipariş ediyor, iş veriyor ve belediye de yollanan faturaları bilinçsizce ödüyordu. Elektrik işlerini üstlenen bir müteahhidin, belediyeye yalnızca fazladan bir iş için 25.000 dolarlık ödeme yaptırıldığını ileri sürdüğü 1895 yılından önce bile inşaat hesaplarının görülmesinde bir skandal söylentisi ortada dolaşmıştı.

Berg adındaki başmimar bu düzende Wallace'ın suç ortağıydı. Jesup daha önce de Berg'in dürüstlüğünden kuşku duymuştu. İşadamı, hatta bir ara Berg'i Wallace'ın yanında sorguya çekmiş; ne Wallace'ın, ne de müzede görevli bir başkasının inşaat dairesi adına herhangi bir sipariş vermeye yetkisi olmadığını kesinkes belirtmişti. Müzenin içtüzüğü zaten rütbesi ne olursa olsun müzenin hiçbir memur veya görevlisinin mütevellilerin veya icra komitesinin onayı olmadan kurumu 10.000 doların üs-

tünde borçlandırmaya yetkili olmadığını açık seçik belirtiyordu. Ancak inşaat için harcanan paralar doğrudan belediye tarafından ödendiğinden ve müzeye resmen borç olarak tahakkuk ettirilmediğinden bu maddenin kapsamına girmiyordu. Öyleyken Wallace elindeki bakım hesabı sipariş defteri sayesinde belediye tarafından ödenmek üzere şişirilmiş fiyatlarla mallar ve hizmet satın almıştı. Bu "inanılmaz paralar"ı tahsil eden müteahhitler, gerek Wallace'a, gerekse mimarlara rüşvet ödemekteydiler. Jesup onlardan, "Sahtekâr bir adamla sahtekâr bir mimarın işbirliğiyle, siparişler almak için dürüst olmayan yollara başvuranlar" diye söz ediyordu.

Jesup müteahhitlerden birini kendisi sorguya çekmiş, adam "aldığı siparişler için para ödediğini" açıkça itiraf etmişti. Müteahhit rüşveti peşin olarak Wallace'a ödedikten sonra, Wallace daha önceki bir tarihten geçerli olmak üzere bazı faturalar hazırlamış, mimarlar da bu arada sahte şartlar düzenleyerek, hizmetleri karşılığında komisyon almışlardı. Wallace bundan sonra, önceki tarihleri taşıyan faturaları mimarlara vermiş; onlar da bunları Jesup'a götürmüş, alacaklarının karşılanmasını uzun zamandır beklemekte olan müteahhitlere belediye tarafından en kısa zamanda ödeme yapılması için planların ve senetlerin işadamı tarafından onaylanmasını istemişlerdi. Adamlarına körükörüne güvenen Jesup, belediyeyi hedef alan ödeme taleplerini otomatik olarak onaylamak âdetinde olduğunu şimdi itiraf etmek durumundaydı. İhtiyatsız davrandığının kuşkusu yoktu ve bunun sonucunda müzenin değilse bile, belediyenin parası çarçur edilmişti.

Müzenin araştırmaları, borçlarını ödeyebilme çabasındaki çaresiz Wallace'ın faaliyetleri hakkında daha başka inanılmaz ayrıntılar da ortaya koydu. Araştırmacılardan birinin tanıştığı Mahr adındaki bir polis, kısa zaman önce Madison Square Garden'daki Rulin-Fitzsimmons boks karşılaşmasında bulunmuş ve orada Wallace'la karşılaşmıştı. Wallace, Mahr'a Fitzsimmons'un

maçı kazanacağına dair bir tüyo aldığını ve bütün parası olan iki veya üç bin doları bu boksöre yatırdığını söylemişti. Rulin maçı kazanınca, perişan haldeki Wallace, Mahr'a, yetkililerin maçta bir yolsuzluk olduğunu ileri sürerek bahisçileri aldıkları parayı karşı tarafa iade etmeye zorlamaları gerektiğini söylemişti.

Oysa müze yetkilileri, onun maddi sıkıntı içersinde olduğunu bile sezmemişlerdi. Gerçi 1899'da Jesup'a uzun bir mektup yazarak aldığı ücretin yetersiz olduğundan yakınmış ve boş zamanında müze için yaptığı tüm çalışmaları sıralamıştı ama, bu, çok çalışan bir adamın normal bir istemi olarak algılanmıştı. Ancak istediği zam reddedilmiş, Wallace da Jesup'a bu kararı protesto eden bir mektup kaleme almıştı: "Tüm ivedi durumlarda müze için kentin dörtbir yanına koşmak zorunda kalıyorum. Ücretimin tüm masraflarımı kapsaması gerektiğine dair koyduğunuz hükmün durumumu güçleştirdiğini Bay Strong'a söyledim."

Jesup, Wallace'a yüzde yüz güvenmişti. Ancak yakın tarihte Jesup'un yardımcılığına atanan Profesör Osborn'un o yılın başlarında Wallace'la ilgili olarak öne sürdüğü şüpheler bu güvene gölge düşürmüştü. Osborn, Wallace'ın "gerçekte göründüğü gibi olmadığını" söylemiş, Jesup'a, "bir kadının ödenmeyen bir paraya ilişkin yazdığı " mektubunu göstermişti.

Aynı yılın nisan ayında kaleme alınan bu garip mektup Şükran Günü hindileriyle ilgiliydi. Yazarı, Sullivan ilçesindeki bir çiftçinin karısı olan Anna Minckler'di. Aynı zamanda bu kadın William Wallace'ın kız kardeşiydi. Anna'yla kocası altı ay önce, bir yıl önce de yaptıkları gibi bütün hindi stoklarını - 135 kilo - pazarlaması için Wallace'a satmışlar, fakat paralarını alamamışlardı. Wallace da mektuplarını umursamamıştı. Kadın Jesup'a mektubunda, "Namusumuzla geçimimizi sağlamaya çalışıyoruz, dolandırılıp bunca emeğimizin karşılığı olan paradan yoksun edilmemiz çok acı," diyordu. Jesup, Osborn'dan Wallace'la konuşmasını istemiş, ama sonra belli ki meseleyi unutmuştu. Fakat çok geçmeden müzenin sekreteri John Winser, Wallace'la

ilgili başka konularda da Jesup'la konuşmaya gelmişti. Jesup şöyle hatırlıyor: "Söylenenleri araştırdımsa da harekete geçmemi haklı gösterecek somut bir kanıt elde edemedim, ancak Bay Wallace'a duyduğum güven büyük ölçüde zedelenmişti."

Şimdi Wallace'ın sahtekârın biri olduğunu itiraf etmek zorundaydı. İnsanları iyi tanımasıyla böbürlenen bu adam için aşağıdaki satırları yazmak çok acıydı: "Yirmi yıl süreyle güvenilir bir memur olarak tanıdığımız Wallace'ın dürüst biri olmadığı ortaya çıktı. Ona yüzde yüz güvenmiştim; gerçekten de profesör yardımcım olana kadar karakterine en küçük bir şüphe düşmemişti. Daima sadık, dikkatli, işine bağlı biriydi, işinin başına erken gelir, geç saatte ayrılır, yaz kış görevinin başında bulunur, müzenin çıkarlarını her şeyin üstünde tutar görünürdü. Her zaman her konuda beni bilgilendirebilen hemen hemen tek kişiydi."

Namussuz birine güvendiğinin tartışma götürmez kanıtları karşısında Jesup'un en büyük kaygısı, yarattığı kuruluşun herhangi bir borçtan arınması ve şöhretinin bir skandalla lekelenmemesiydi. Bir sürü müteahhit Wallace tarafından yasal olmayan biçimde ısmarlanmış hizmetler için müzeden taleplerde bulunuyorlardı. Söz konusu işlerin birçoğu tamamlanmamıştı. Bazıları başlamamıştı bile. Müze ise taleplerden sorumlu olmadığında ısrar ediyordu. Müteahhitlerden bazıları durumu kamuya açıklamakla tehdit ediyorlardı, ancak Jesup bu işlerdeki suç ortaklıkları nedeniyle onların tehditlerini yerine getirmeyeceklerinden şüpheleniyordu. Mart ortalarında Wallace beklenmedik bir anda Yüksek Mahkeme'ye başvurup Chesley yararına alınmış kararın tekrar gözden geçirilmesini talep ettiğinde gazeteler bir skandal imasında bulunmuşlardı. Ama konu daha fazla deşilmemişti.

Müzeden talep edilen paraların tutarı 584.790 dolar 94 cent gibi korkunç bir rakamı buluyordu. Faturaların bazıları on yıl öncesine, birçokları 1897 ile 1900 arasındaki yıllara aitti. Jesup fatura-

lardan bazılarının geçerli ve usulüyle yapılmış işlere ait olduğunu, bu arada suçsuz bazı kişilerin aldatıldığını düşünüyordu. Ne çare ki, faturalardan bazıları artık ödenemeyecekti; nedeni de belediyenin müzeye yardım için devletten aldığı paraların geçmişe ait masraflarda harcanamaz oluşuydu. Dava edilecek olduğu takdirde, belediye, hedef edileceği herhangi bir talebe, gösterdiği ihmali göz önünde tutarak, müzeyi ortak edebilirdi. İşte bu Jesup'un istemediği tipte bir skandaldı. Önce dikkatle gözden geçirilip değerlerinin saptanması koşuluyla talepleri şahsen karşılamayı önerdi. İşin sonunda Jesup kendisiyle danışmanlarının geçerli olduğuna karar verdikleri talepler için cebinden 71.000 dolar ödedi. Bazı müteahhitler taleplerinden caydılar, 322.246 dolar 69 cent tutarındaki talep de "belediye yetkilileri tarafından incelendi, bir muhammin kurulu tarafından değerlendirildi ve belediye tarafından üstlenerek taraflara ödendi."

Jesup ayrıca kendi itibarı adına kaygılıydı; müze ne de olsa büyük ölçüde onun eseri olan bir kuruluştu. "Yaptığım en büyük yanlış, dürüst, güvenilir ve sadık olduğuna inandığım bir adama güvenmek oldu," diye yazacaktı. Osborn'la Bumpus'a yazdığı mektubu da şu şekilde noktaladı: "Şu sırada bedenen de, manen de kötü durumdayım; bu sorunlar sinirlerimi bozdu."

7

BİR SAHTEKÂRLIK ÖYKÜSÜ

Müzenin kovuşturması sonucunda ortaya çıkan muazzam talepler karşısında Wallace'ın aldığı rüşvetler hatırı sayılır olmuş olmalı. İnsan şunu merak ediyordu: Çiftliklerini ve Cobleskill'deki büyük girişimlerini acaba bu şekilde mi finanse etmişti? Ya da ancak işleri bozulmaya yüz tutarken mi aldığı rüşvetlerle açığını kapatıyordu? Ne çare ki, müzenin kovuşturması 1890 yılına kadar geriye giden talepleri ortaya çıkarmıştı. Wallace'ın yıllardır -belki de Lawyersville'deki ilk mülkünü satın aldığı 1892'den beri- zimmetine azar azar para geçirmiş olması olasıydı. Sonra yeni yüzyıla girilirken fazla açık verdiğini görünce, işin ucunu kaçırmıştı.

Geriye yanıtlanması gereken bir tek soru kalıyor. Neye dayanarak yakayı kurtarabileceğini sanmıştı? Dahası, emniyeti kötüye kullanıp müzenin paralarını zimmetine geçirdiyse, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi niçin Wallace'ı mahkemeye vermedi?

Yanıt şuydu: Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi bir skandal istemiyordu. Morris Jesup kendi yarattığı müzeyi skandaldan korumak için büyük özverileri göze alıyordu. Bu nedenle de müze hesabına kendi parasından 71.000 dolarlık bir ödeme yapmıştı. Wallace aleyhinde bir suçlama yapıldığı takdirde, daha da tatsız bir skandal patlak verebilirdi. Çünkü William Walla-

ce'ın Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nde yapılan daha da çirkin işlerden haberi vardı, Jesup'la danışmanları da bunları biliyorlardı. Kendileri de işin içindeydiler.

Robert Peary, Kutup kürkleriyle mors ve denizgergedanı dişleri ticaretinden büyük kazançlar sağlıyordu. Bu malları Eskimolardan tek yönlü bir anlaşmayla sağlıyordu. (1908'de *Erik* adlı şilebin mürettebatından olan Joseph G. White birkaç yıl sonra "Peary ile Matt Henson'un vakitlerini Eskimolarla ticaret yaparak geçirdiklerine, kürklerle fildişinden büyük kazançlar sağlarken Eskimolara kahve, bisküvi ve şekerleme gibi çok az şey verdiklerine yemin etti.") York Burnu'nun meteortaşlarını sahiplenen Peary, Eskimolara metal, bıçaklar ve başka mallar temin ediyordu. Bu sistem aslında tek yönlüydü, ama Eskimolar şikâyet etmiyorlardı. Peary'nin getirdiği mallar onlar için bir nimetti. Çevrede alışveriş edebilecekleri bir dükkân yoktu, zorunlu gördükleri birçok mal için güvendikleri balinacılar -upernaallit'ler- kaşalotların nüfusunda büyük bir azalma olduğundan giderek daha seyrek gelir olmuşlardı. Peary bu durumdan yararlandı. Her ne kadar Birleşik Amerika'da bir satış temsilcisi var idiyse de, mallarının büyük kısmını memlekete sokmak için Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'yle Peary Arktik Kulübü'nü paravan olarak kullanıyordu. Her iki kuruluşun başkanı ise Morris K. Jesup'du.

Peary müze destekçisi ve bir bilim adamı olarak ün yapmak için çok çalışmıştı. Gösterdiği çabaların en büyük kısmı, halkın müzeye onun bağışı olarak gördüğü malları temin için tasarladığı dolambaçlı yolu örtmek ve onu cömert bir bağışçı sanan halktan uzakken armağanlarının karşılığını bol bol almaya yönelikti.

Peary'ye karşı bu suçlamayı kanıtlamak için gerekli ipuçları dağınık durumdaydı. Herhangi bir kanıtın var olması bile ilginçti. Morris K. Jesup'la Peary Arktik Kulübü'ndeki diğer üyeler, güçlü yasal ve finansal arkaları olan, suçlayıcı olabilecek herhangi bir

şeyi kâğıda geçirmekten kaçınan insanlardı. Bu adamlar başarılarını basılı olarak görmekten ve gazetelerde övülmekten çok hoşlanıyorlardı, ama özel anlaşmaları çoğunlukla sözlüydü. Ancak Robert Peary onlardan farklıydı. Egosu, suçlayıcı nitelikte olsa bile, onu üstünde adı olan pek çok şeyi saklamaya itiyordu.

Peary'nin kürkleriyle fildişlerinin dolambaçlı yolu Grönland'dan New York'a ulaşırken genellikle Newfoundland'daki St. John üzerinden geçiyordu. Yükler Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi adına gönderiliyor, bu sayede bilimsel obje adıyla gümrük vergisine tâbi olmuyorlardı. Mallar güvenli bir şekilde ve çoğunlukla Peary'nin cömert bir bağışı olarak reklam edilerek müzeye ulaşıyor, sonra da büyük kısmı Peary Arktik Kulübü'ne iletiliyordu. Kulüp de bunları Peary'nin davası için bağışları karşılığında onun koruyucularına ya da satış temsilcisine devrediyordu. Satış temsilcisinin adı her ne kadar gizli kaldıysa da, aslında bir zamanlar Atlantik filosunun başkomutanı olan Tuğamiral Colby M. Chester'le de evlilik yoluyla akrabalığı olan yüksek konumdaki bir kişiydi. Bu kişi, 1909'da National Geographic Kurumu tarafından atanan ve Peary'nin gerçekten Kuzey Kutbu'na ulaşıp ulaşmadığını saptayacak olan sözde önyargısız üç kişilik alt komitenin lideri olacaktı.

Peary, Kuzey Grönland'a yaptığı dört yıllık seferin başladığı 1898'de York Burnu'ndan dönüş yolunda olan levazım gemisiyle Peary Arktik Kulübü'ne bir mesaj yolladı: "Kulüp başkanına iki denk denizgergedanı boynuzu, toplam on yedi boynuz yolluyorum." Peary on yıl sonra hâlâ bu kazançlı ticaretle meşguldu. Peary 1908'de Cook'un iki yüz tilki kürkü, sayısız mors fildişi ve "iki veya üç denk denizgergedanı boynuzu"ndan oluşan koleksiyonuna el koymuştu. Bunları, Kutbu'n keşfinde rakibi olan Dr. Frederick Cook'un Neqe'deki gizli deposunda bularak sahiplenmişti. Cook sonradan çalınan malların değerini 10.000 dolar olarak hesaplayacaktı. Kürklerle fildişi, St. John'a, oradan da

New York'a Peary'nin *Erik* adındaki levazım gemisiyle yollanmıştı. Aynı gemide spor olarak avcılık yapan bir grup da ücret karşılığında seyahat ediyordu.

Aynı gemiyle Kuzey Kutbu yolculuğu yapan Cook'un eski yardımcısı Rudolph Francke şunları yazıyordu: "Sporcular kürklerle boynuzların bir kısmını kimin aldığını ve bu malların *Erik*'le Birleşik Amerika'ya gittiğini biliyorlar. Boynuzların birkaçının Birleşik Amerika Başkanı'na verilmesi mümkün." Ertesi yıl Kuzey Kutbu'nun keşfiyle ilgili olarak Cook-Peary çekişmesi patlak verince, *Brooklyn Daily Eagle* bu kürk ve fildişi yükünün izini sürmeye çalıştı, fakat bunun hiçbir resmi kayıdını bulamadı. Sadece Peary Arktik Kulübü yetkililerinin "bir mal sevkiyatının Peary tarafından gönderildiğini ve gümrükten geçtiğini" açıkladığını rapor edebildiler. Gümrük, resmi kulübün gümrük işlerini görmekle yükümlü bir gümrük komisyoncusu tarafından ödenmiş ve vergiyle başka harcamaların faturaları kulübe gönderilmişti.

Eagle'ın, bu sevkiyatın Peary Arktik Kulübü'ne ulaştığına dair resmi bir ize rastlamayışında şaşılacak bir taraf yoktur. Kulüp, bildirisinde yükün izlediği yolu değiştirmişti. Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ni aracı olarak kullanmak hilesine bir kez daha başvurulmuştu. Hermon Bumpus 1908 sonbaharında Peary Arktik Kulübü'nün sekreteri Herman Bridgman'a yolladığı mektupta şöyle diyordu: "Etah'daki Kumandan Peary tarafından Peary Arktik Kulübü'ne sevk edilmiş materyeli memnuniyetle kabul etme durumundayız. Bütün yükün müzeye gönderilmesi doğru olur. Malı inceledikten sonra istediği materyeli (Peary Arktik Kulübü'nden) Bay Crane'e ileteceğiz."

Cook sonradan Peary ile dostlarının, Peary'nin Kuzey Kutbu kariyeri süresince ticaretten bir milyon doları aşkın kazanç sağladıklarını ileri sürecekti.

Peary 1907'de her zaman yardıma hazır Bumpus'a doğrudan şöyle yazmıştı: "Birkaç zaman önce 'Roosevelt'ten yollanan materyel arasında çeşitli büyüklüklerde bir miktar mors dişi var-

dı... Bu dişler örnek olarak müze için değerli olmasa da işimize ilgi duyanların, hatıra eşyası olarak hoşuna gidecektir. Toparlanıp buraya Grand Union Oteli'ne gönderilmeleri için direktif verirseniz size minnettar olurum." Jesup her iki kuruluşun da başkanı olmasına rağmen, bazan müze için alıkoymak isteyeceği materyelin Peary'nin verdiği direktifler uyarınca Peary Arktik Kulübü'nü boylamasından kaygı duyuyordu. 1907 Haziran'ında sekreterinden Bridgman'a bir mektup yazmasını istedi. "Bay Jesup, Peary Arktik Kulübü'ne yollanan materyellerle ilgili Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nin seçim önceliği bulunması gerektiğini düşünüyor."

Müzede kalan malzemelerde Peary yalnız hayvan örneklerinden değil, insan kaynaklı olanlardan da kazanç sağladı.

1896'da bir kış önceki salgın sırasında ölen Eskimoların kafataslarını ve cesetlerini mezarlarından çıkartarak, onları New York'a götürmüştü. Müzenin kayıtları Peary'nin bu örnekleri müzeye bağışlamadığını, aksine müzenin bunları ondan satın aldığını gösteriyor. Yıllar boyunca insan ya da insan elinden çıkma eser olsun, başka örnekler de aynı yoldan geçmişti.

Peary'nin Kuzey Kutbu kariyerinin parasal açıdan en büyük ödülü York Burnu meteortaşları olmuştu. Eğer bunları müzeye getirmenin ödülü büyük olacaksa, bu işi sağlam bir temele oturtmak için vakit harcamaya değerdi. Peary belki gereğinden fazla bekledi, ama şansı yaver gitti ve bundan büyük kazanç sağladı.

Peary meteortaşlarının ikisini 1895'de elde etmişti, en zorlusu olan üçüncüsünü ise iki yıl sonra. Onları keşfeder etmez yerlerinin Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi olduğuna karar vermişti. 1898'de şunları yazdı: "Aleqatsiaq'ın bana dedelerinin demirden nasıl parçalar koparıp ilkel bıçaklarını biçimlendirdiklerini gösterdiği 1894'ün o pırıl pırıl mayıs sabahından beri, bu eşsiz meteortaşlarının büyük bir koleksiyondaki bir sürü hareketsiz demir parçasının arasına yerleştirilmekten daha fazlasına la-

yık olduğunu hissettim." Peary 1896 ve 1897 yolculuklarında sanatkâr Albert Operti'yi konuğu olarak yanına aldı. Operti, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ne layık bir dekor planlayacak, burada York Burnu'nun bütün meteortaşları Eskimoların yaşantısından sahneler arasında sergileneceklerdi. Kâşif, Kuzey'e yaptığı ilk beş seferle ilgili iki ciltlik eserini, bu York Burnu meteortaşlarının, dünyadaki bütün meteortaşlarının arasında eşsiz olduğunu ifade eden bir cümleyle bitirdi.

Meteortaşları New York'a götürüldüler ve Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nde sergilendiler. Halk bunu, kendini Kuzey Kutbu bilimine adamış bir adamın yücegönüllü armağanı olarak algıladı. Hayran halkın bilmediği, meteortaşlarının satış öncesinde uzun vadeli olarak ödünç verilmiş olduklarıydı. Ama bu satışa daha vakit vardı.

1907'de Peary hâlâ on yıldır müzede bulunan meteortaşlarının satışı konusunda Jesup'la pazarlık ediyordu. Jesup'un ona bu konuda yazdığı mektup Peary'yle müze arasındaki yolun nasıl birçok kez kamufle edildiğini betimlemesi açısından ilginç: "Şu sırada müzede bulunan üç meteortaşını bir arkadaşa önerdim. Bu kişi onları kendi dostlarından birine elli bin dolara satın alması için önerecek. Söz konusu para ise müzeye verilecek." Bu alışverişin gerçekleşmemesi halinde Jesup'un önerisi şuydu: "Aksi halde meteortaşları Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nde kalacaklar. Onları öne sürdüğünüz fiyata satın alacak biri çıkmadığı takdirde ise onları müzeye bahşedilmek üzere üzerinde anlaşacağımız fiyata benim almamı istiyorsunuz."

Kendisinden doğrudan para istendiği zaman Jesup hiç kolay bir adam değildi. İnsanların ona borçlu olmalarını ve yaptığı yardımlar için kendisine teşekkür edilmesini seviyordu. 1905'de o sırada müzenin müdürü olan Franz Boas'la arasında, sergilenen etnolojik objelerin düzenlenmesi konusunda bir çekişme oldu. Jesup, "benim gibi vasat kültürlü birinin bu koleksiyonları incelemek suretiyle söz konusu insanların yaşantısı, âdetleri ve

gelenekleri hakkında bir fikir edinebilmesi için" objelerin etiketlenmesini ve uygun şekilde düzenlenmesini istemişti. Boas'ın istenileni yapmaması üzerine bunun nedenini bilmekte ısrar etmişti. Mektubuna eklediği notta, "müzeyi ne kadar desteklediğimi, bunun için ayırdığım zamanı ve harcadığım paraları göz önünde tutarak beni hoşnut etmeye yönelik bir çaba gösterilmeliydi," diyordu. Bundan kısa bir süre sonra Boas müzedeki işinden ayrıldı.

Jesup hain ve kinci olabiliyordu, ama aynı zamanda ustalıkla idare de edilebiliyordu. Peary ise Kuzey Kutbu'nun en az keşfedilmiş yörelerine adlarının verilmesinden hoşlananları kullanma sanatını çoktandır öğrenmişti. Jesup'un suyuna gidiyordu. Jesup kolay biri olmamasına rağmen, bir yandan Peary'nin kendisine minnettar kalmasını garantilerken kâşifin çıkarlarını ön planda tutuyordu.

"Bir dostun dostu"na 50.000 dolar karşılığında müzenin hamilerinden biri olmak şansı tanınmıştı. Alındığı takdirde para dosdoğru Robert Peary'nin cebine girecekti.

Ama dostun dostu Jesup'un önerisini umursamayarak her iki adamı da hayal kırıklığına uğrattı. Derken, Morris Jesup'un, meteortaşlarının satışı için hiçbir anlaşmaya varılamadan 1908 Ocak'ında ölmesi, Robert Peary için büyük bir darbe oldu. Jesup'tan sonra, satışın hiçbir zaman gerçekleşmemesi olasılığı kuvvetliydi. Ama Jesup'un ölümünden kısa bir süre sonra Robert Peary son seferi olacak yolculuğun organizasyonuyla meşgulken Bayan Peary meteortaşlarını doğrudan müzeye satmak işini üstlendi. Müzenin yeni başkanı Henry F. Osborn'a yazdığı mektupta parasal gereksinimlerini ifade etmekte olağanüstü dobra davrandı. "Meteortaşlarının benim malım olduklarını ve getirecekleri paranın Kuzey Kutbu'nun keşfinde kullanılmayacağını açıklamama bilmem gerek var mı? Kocamın başına bir iş gelmesi durumunda çocuklarımı okutmak için elimde yalnız bu

var. Bay Jesup da bunun bilincindeydi ve gelecek parayı ihtiyat akçesi olarak elimde tutmamı kesinlikle onaylıyordu."

Peary'ler gerek Jesup'a, gerekse diğer hamilerine iyiliksever-lerin yardımlarıyla yaşayan yoksul kimseler olduklarını, bu arada Peary'nin bütün enerjisini kutuplardaki hedefine kanalize ettiğini sürekli vurgulamışlardı. Bir yıl sonra, Peary'nin Kuzey Kutbu'nu fethettiğini iddia etmesinden birkaç hafta sonra Bayan Peary, onun hesabına 10.000 dolar değerinde B. A. Çelik Senetleri satın alındığını bildiren bir mektup aldı. Dostlarının yardımlarıyla yaşadığını iddia eden bir kadın için bu derli toplu bir yatırım olsa gerekti. O yılın daha sonraki bir tarihinde meteortaşlarını 50.000 dolar karşılığında Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ne sattı.

William Wallace, müzenin, Peary'nin ve Peary Arktik Kulübü'nün ilgili bulundukları bu uzun vadeli sahtekârlığın ilk yıllarının ayrıntılarını biliyordu. Kendisi de dolaylı olarak bu oyuna katılmış, ama bundan parasal bir çıkar sağlamamıştı. Ancak Jesup'un güvenilir hizmetkârı olarak ve bir yandan müzedeki resmi konumunun gerektirdiği görevlerden daha fazlasını yerine getirirken sahtekârlığın bazı rutin ayrıntılarının rayına oturmasını sağlamıştı. *Kite*'ı 1895'deki yolculuğu için o donatmıştı. Peary'nin Kuzey Kutbu'ndan müzeye yolladığı malzemeyi alıp büyük bir kısmını Peary Arktik Kulübü'ne iletmişti. Malların en büyük kısmının oradan nereye gittiğini de biliyordu. Wallace müzenin paralarının ve nüfuzunun kötüye kullanıldığını yakından görmüştü. Peary'nin Jesup'a sürekli yağcılık yapmasına ve müzeye büyük yardımlarda bulunan bir iyiliksever olarak haksız yere ünlenmesine de tanık olmuştu. Wallace'ın müzedeki konumu her ne kadar paradan pay almasına olanak vermiyor idiyse de, onda büyük gösterişlere ve New York'ta yakın ilişkide bulunduğu kişilerin yaşam biçimini paylaşmaya yoğun bir istek uyandırmıştı. Lawyersville'deki çiftçilik işiyle bir pansiyon işletmeciliği kentte imrendiği kişilerin hayatlarına ayak uydurması için bir

araç olacaktı. Lawyersville'deki yerel kuruluşlara yaptığı yardımlar, belki bilinçsiz olarak benzemeye çalıştığı Jesup'un cömertliğinin yanında pek sönük kalıyordu. Ama bu yine de bir başlangıçtı. New York'ta kendine mal ettiği paraları en azından kendi kendine haklı gösterebiliyordu. Zaten kullandığı müzenin parası değil, namussuz ve açgözlü müteahhitlerden aldığı, müzenin aynı derecede namussuz mimarıyla paylaştığı rüşvetlerdi. Doğrudan müzenin parasını çalmadığı için, Morris Jesup'un ona beslediği güvene ihanet etmediğine kendi kendini inandırabiliyordu. Bu, Jesup'un göz yumduğu ve onayını alan Robert Peary'ninki kadar egzotik olmasa da kendi sahtekârlığıydı. Bu sayede elde ettiği kazancın ise birkaç zaman sonra müzeden ayrılıp Schoharie ilçesinin daha berrak havasında düşlediği güzel hayatı sürmesini sağlayacağını umut ediyordu.

Ama Peary'nin aksine Wallace yakayı ele vermişti. Yakayı ele vermesi üzerine de, güvendiği hizmetkârının faaliyetlerini fark etmemiş olan Jesup acımasız davrandı. Wallace 1901 Ocak'ında görevinden ayrılmak zorunda kaldı. İstifasından dört gün sonra Jesup kısa bir görüşme için onu yazıhanesine getirtti. Wallace'ın, müzeyi skandal konusu yapacak bazı açıklamalarda bulunacağına dair tehditler savurduğunu duymuştu. Niyetinin gerçekten bu mu olduğunu ona doğrudan sormak istiyordu. Wallace inkâr etti. Wallace'ın vekiliyle buluşmuş olan müzenin avukatı, Jesup'a yolladığı bir muhtırada, "Wallace şimdilik ona gereksinme duyduğumuz zannına kapılmış durumda" diye belirtiyordu.

Wallace sonuna kadar suçsuz olduğunu iddia ederek müteahhitlerden rüşvet aldığını yalanladı. Aleyhindeki kanıtların ağırlığına rağmen, dokuz yıl sonra bu konuya dönen müzenin aynı avukatı, "Wallace'ın dürüst biri olmadığına hâlâ emin olamadığımı itiraf etmek zorundayım," diyecekti. "Bende uyanan izlenim, büyük paralar harcamada sınırsız bir güce kavuşan az eğitimli ve sınırlı yetenekli; ayrıca, alışkanlıklarının esiri olan bir

adamla karşı karşıya olduğumuzdur. Sonuçta, en azından kısmen gösteriş merakına yenik düşerek başı dönmüş ve Bay Jesup'a tam olarak danışmadan bu gücünü kullanmak fikrine kapılmıştır."

Wallace'ın müze, Peary ve Peary Arktik Kulübü arasında yer almış ve almaya devam eden işlemler hakkındaki bilgisini açıklayacağı yolundaki tehdidi büyük bir önem taşıyordu. Müzeye ve Morris Jesup'a karşı elinde bir koz vardı. Ama Jesup'un da Wallace hakkında bildikleri az değildi. Tehdit Wallace'ın işini kurtaramadı, ama onu hapse atılmaktan kurtardı.

8

"ONUN KADERİ BOL GÖZYAŞLI BİR HAYAT"

Müzenin araştırmaları "Müzenin Grönland Eskimolarıyla ilgili ödediği faturaları"n hesabını da kapsıyordu. 1022 doları bulan tutarı, başka masraflarının yanında devede kulak kalırdı. Bunun 418 doları Eskimolarıyla bakıcılarını barındırdığı için doğrudan Wallace'a verilmişti. 202 dolar ise cesetlerin otopsisine, cenazeci ve nakil masraflarına harcanmıştı. Kalan yaklaşık 400 dolar giyim eşyasına, ilaçlara ve bakıcının ücretine harcanmıştı. Tüm masraflar 1898 Şubat'ıyla Mayıs'ı arasında yapılmış, fakat birçoklarına alacakları sonraki bir tarihe kadar ödenmemişti. Wallace'a da Eskimolar için harcadığı -ya da harcadığını ileri sürdüğü- paranın bir kısmı ödenmemişti. 1899'da bir konfeksiyoncu "anladığımız kadarıyla Eskimolarla çalışanlar için olan" mallar karşılığında ona 190 dolarlık bir dava açtı. Wallace'ın işleri büyüteç altına alınınca, müze, Eskimoların bakımı için kalmış faturaları ödemeyi reddetti. Cobleskill'deki bir dişçi 1898'ın Nisan ve Mayıs aylarında Eskimolara yaptığı tedavi için 22 dolar istiyordu, Wallace işinden ayrılmadan önce bu tutarı nakit olarak müze sekreterine verdi. Bu para sonradan müze çeki olarak dişçiye ulaştırıldı.

Eskimoların dördü ölmüş, biri Grönland'a geri dönmüştü. Peki, Peary'nin onları getirdiği müzenin sorumluluğunda değil-

lerse, kimin parasal sorumluluğundaydılar? Wallace bakımlarının hiç değilse bir bölümü için para harcamıştı. Amerika'da kalan o tek Eskimo kimin parasal sorumluluğundaydı? Peary 1898 yazından beri yine kuzeydeydi. Kendisine ulaşılamazdı, ulaşılabilmiş olsaydı bile bunu yapmanın bir anlamı olmazdı. Neden olduğu tatsız öyküyle arasındaki herhangi bir bağlantıya sırt çevirmişti. Ona kalırsa, Eskimolar müzenin sorumluluğuydu. Ama Wallace'ın müzeden ayrılmasıyla birlikte, bu kuruluş memlekete gelmiş Eskimolarla ya da kalan tek Eskimo olan Minik'le tüm parasal bağlantısını koparmıştı.

Jesup 1898'de William Wallace'ı Minik'i ailesine alması için teşvik etmişti. Minik'in masraflarını Wallace'a ödemeye razı olmuştu. O yaz yazdığı bir mektupta Wallace'ı "Minik'e bir ad vermesi" için zorluyor, Eskimo çocuğunu yasal olarak evlat edinmesini öneriyordu. Bu, Jesup'un bir parçası olmak istediği bir kültür değişikliği denemesiydi.

Ama Jesup şimdi Wallace'la tüm ilgisini kesmek istiyordu. Minik'in Wallace'lardan alınıp New England'daki özel bir okula verilmesi önerildi, ama Wallace'lar bu fikre karşı çıktılar. William Wallace'ın finansal sorunlarının açıklanması Rhetta Wallace için korkunç bir şok olmuştu; kocasının bu gibi işlere karıştığından haberi yoktu, ama ona bağlı kaldı ve aile dağılmadı. Ona kalırsa, Minik ailenin kopmaz bir parçasıydı ve onun yanlarından alınmasının lafını bile duymak istemiyordu. Bununla birlikte Morris Jesup çocuğun bakımı için bir cent daha fazla ödemeyi reddediyordu -hoş, aslında onun için fazla bir para harcamamıştı ya- Wallace çocuğun bakımını üstlenmiş, işleri iyi gittiği sürece buna görünürde bir itirazı olmamıştı. Ama para sıkıntısı çektiği bugünlerde Wallace, çocuğun bakımı için Jesup'dan para yardımı istedi. Minik için daha önce harcadığı paraların iadesini ve Jesup'un vaat ettiği desteğin devamını istiyordu. Ama her iki istemi de sonuçsuz kaldı.

Wallace 1902 Nisan'ında Minik'in bakımını sağlaması için Jesup'a bir mektup yazdı. Jesup'un olağanüstü bir seçici belleğinin olduğu anlaşılıyor; bir iyiliksever olarak göründüğü olayların binbir ayrıntısını hatırlarken, eleştirildiği diğer olayları tamamen unutmuş görünüyordu. Sekreterine yazdığı bir mektupta "Bay Wallace'la o çocuk arasında 1900 Şubat'ında, hatta belki daha öncesinde başlayan ilişki hakkında herhalde bir şeyler biliyorsun," diyerek sekreterden "aklında ya da muhtıralarda o çocukla ve Bay Wallace'ın vesayetinde oluşuyla ilgili herhangi bir şeyi" kendisine bildirmesini istedi. John Winser adındaki sekreter Jesup'a, altı Eskimonun Amerika'ya gelişleri, gruptakilerin büyük kısmının ölüşü, Uisaakassak'ın Grönland'a dönüşü ve Minik adındaki çocuğun bakımının Wallace'lar tarafından üstlenilmesi çevresindeki olayları karmakarışık bir sıraya göre nakletti. Jesup'a, "Onun bakımından sorumlu olacağınıza dair ağzınızdan tek kelime duymadım," dedi. Oysa kayıtlar Jesup'un bir keresinde Wallace'a çocuk için 50 dolar yolladığını gösteriyordu. Wallace müzenin bir başka görevlisine Minik için Jesup'dan hiçbir şey alamadığını söylemişti. Belli ki durumu abartıyordu; hoş, Jesup'dan aldığı herhangi bir yardım önemsizdi. Winser bununla birlikte Jesup'a, çocuğa bilimsel açıdan yoğun bir ilgi olduğunu, Wallace'ın da "Bayan Jesup, uygarlığın böyle bir çocuğu ne şekilde etkileyeceği deneyinin sonuçlarını görmek istediği için ondan çocuğa bakmasını istemiş olduğunuzda" ısrar ettiğini hatırlattı.

Winser'in mektubu bir dalkavuk tarafından efendisine yazılmıştı. Yine de Wallace'ın çocuk için parasal destek talebinin geçerli bulunmasına yönelik iyi bir neden olduğu açıktı. Hem de müzenin dosyalarıyla muhtıralarının bunu doğrulamamasına rağmen. Öte yandan müzenin kayıtlarının böyle bir anlaşmayı doğrulaması için de bir neden yoktu. Müze özellikle 1897'deki can sıkıcı olaylardan sonra canlı objelerin sergi yeri olamazdı. Müzede çalışan bir görevli olan Wallace'la Jesup, yani müze-

den başka birçok ilgi alanı bulunan bir işadamı arasında şahsi bir anlaşma söz konusuydu.

Ama Jesup, Winser'in yanıtında duymak istediğini yakalamıştı. Winser'in verdiği bilgileri kafasında evirip çevirerek çocuğa karşı hiçbir sorumluluğu olmadığına kendini inandırdı. Wallace'a karşı acımasız davranması, müzenin işleri açısından haklı görülebilirdi. Ama çocuk artık müzenin sorumluluğunda değildi. Wallace ise çocuğa karşı kendisinden istenileni yaparak, ona bakıyordu. Bu bakıma karşılık olarak da Jesup'dan destek bekliyordu. Jesup bunun lafını bile ettirmedi. Peary gibi o da bu işle tüm ilgisini koparmıştı. Minik, Wallace'larla baş başa kalmıştı.

Wallace'ın itibarını kaybettiği haberi Allahtan Schoharie ilçesine ulaşmamıştı. Wallace ailesi New York'ta yaşamaya devam ediyordu, ama Wallace müzede görevli olmadığından Lawyersville'de daha uzun süreler kalabiliyorlardı. Wallace'ın parasal açıdan başı büyük dertteydi, ama buna rağmen sallantıdaki işlerini ayakta tutmayı başardı. En azından bir süre daha. Ancak geçmiş yıllarda hayır işlerine yaptığı çarpıcı bağışları sürdürmek için parası kalmadığından Cobleskill gazeteleri de onunla işlerinden söz etmez olmuşlardı. Yerel kiliseye, okula ve tarih kurumuna armağanlarının birden kesilmesiyle ilgili suskun davrandıkları gibi, Wallace'ın New York'ta başına açtığı dertlerden de söz etmiyorlardı.

Dağlarda daha fazla vakit geçirebilmek Minik ve Willie için bir sevinç kaynağı oldu. Yaz aylarında Wallace Çiftliği'nin tepelerinde ve otlaklarında diledikleri gibi dolaşmakta özgürdüler. Artık müze görevlileri gittiklerine, kemik arıtma tesisi de çalışmadığına göre, çiftlik çok sessizleşmişti, ama bu onların kendilerini daha özgür ve huzurlu hissetmelerine katkıda bulunuyordu. Bazı şeyler değişmiyordu. Willie New York'tan yılanlar getirmeye devam ediyor, bunlar da kafeslerinden kaçıp Lawyersville'in iyi

insanlarını korkutuyorlardı. Alkolsüz içkilere olan düşkünlüğünü kanıtlayan Minik, yakındaki Cobleskill'in sokaklarında herkesin çok iyi tanıdığı bir çocuktu.

Ama sağlığı onu seven Wallace'ları kaygılandırmayı sürdürüyordu. 1903 ilkbaharında ağır bir şekilde hastalandı ve New York'taki Fordham Hastanesi'nde bir süre kaldı. Bir ara verem olmasından korkuldu. Bu, Minik'in akrabalarından dördünün akciğer hastalığından ölmesine tanık olmuş Wallace'lar için ürkütücü bir düşünceydi. Ama Minik iyileşti, çok geçmeden de kuvvet kazanarak edindiği bir sürü arkadaşla beysbol ve futbol oynamaya başladı.

Wallace ailesinde sağlık sorunu olan biri daha vardı. Rhetta Wallace hiçbir zaman sağlam bir kadın olmamıştı ve 1904 yılı başlarında da yatağa düştü. Çocuklar onun sağlığının ne kadar bozuk olduğunu hiç bilmemişlerdi. Minik bir gün okuldan dönünce, "Rhetta Teyze," diye seslenerek eve girdi. William Wallace onu gürültü yapmaması için uyardı. "Rhetta Teyze'n çok hasta, Minik," dedi. Minik'in neşesi bir anda balon gibi söndü. Kısa hayatı boyunca fazlasıyla keder ve ölüm gören çocuk, Rhetta Wallace'ın yakında öleceğini içgüdüsel olarak hissetmişti. Babasının vakitsiz ölümünden sonra yüzünü gölgeleyen keder geri dönmüştü, artık pek ender olarak gülümsüyordu. Bayan Wallace yatağından kalkamaz duruma gelince, okula gitmemekte direndi ve hastanın yanından ayrılmaz oldu. William Wallace, "kaderi bol gözyaşlı bir hayat olan zavallı küçüğün" Rhetta'ya, Qisuk'un hastalığı sırasında ona davrandığı gibi hareket ettiğine dikkat ediyordu.

Rhetta Wallace gerçekten de ölmek üzereydi. Sonunun yaklaşması üzerine ailesini yanına çağırdı ve her birine son mesajını fısıldadı. Sonra Minik'e dönerek zayıf bir gülümseyişle, 'Rhetta Teyze'nin son öpücüğü küçük Minik'in olacak,' dedi. Bir iki saniye sonra da son nefesini verdi."

İnsana sulu bir gazetecilik abartması gibi gelse de, Cobleskill gazetesindeki ölüm ilanında ondan "Altın kalpli ve şen ruhlu bir hanımefendi," diye söz ediliyor ve şöyle deniliyordu: "Arkasında acılar içinde bir kocadan başka, William Jr. adında bir oğulla öz çocuğu gibi sevdiği manevi oğlu, küçük Eskimo Minik'i bırakarak bu dünyadan göçtü."

Rhetta 29 Mart 1904'de New York eyaletinde Cobleskill yakınındaki Schoharie'de bulunan Kilmer Sanatoryomu'nda kalbinin durması ve çeşitli hastalıklarının etkileşimi sonucunda öldü. Onu Cobleskill Köy Mezarlığı'nda William Wallace'ın ailesi için satın aldığı parselde toprağa verdiler.

William Wallace son derece yıpratıcı bir üç yıl geçirmişti. Müzeden aldığı aylığın kesilmesiyle, kurduğu imparatorluğun artık ancak hayalinde var olduğunu keşfetmişti. Girişimleriyle daha fazla geçimini sağlayamayacaktı. Borçları birikti, alacaklıları da paralarının ödenmesini istediler. Wallace, karısının ölümünden bir süre önce çiftliklerini elinden çıkarmış, onlarla birlikte hayallerini de yitirmişti. Üç yıl kadar kısa bir süre içinde işini, girişimlerini ve karısını kaybetmişti. İşiyle beraber görevine görünürdeki bağlığı sayesinde yirmi yılda oluşturduğu dürüstlük ününü de kaybetmişti. Ticari girişimleri elden gidince, Cobleskill ve Lawyersville'deki halkın gözünde saygınlığını ve tüm umutlarını da yitirmiş oluyordu. Karısını kaybettikten sonra Schoharie ilçesiyle bağlantısını sürdürmesi için bir nedeni kalmamıştı.

Karısının ölümünü izleyen aylarda bölgede yarım kalmış bazı işlerini toparladı. Burada son yaptığı iş, mezarlıktaki parsellerini karısının eniştesi Cyrus Karker'e devretmek oldu. Oysa daha varlıklı günlerinde İç Savaş'ta güneyde ölen babasının anısına burada bir anıt yaptıracağını bildirmişti. Ellinci yaşının eşiğinde hemen hemen beş parasız kalan William Wallace'ın yirmi yıllık umutları ve başarıları acımasızca yok edilmişti. Ona

sadece utançla iki genç oğulu büyütmenin sorumluluğu kalıyordu. Güzel ve huzurlu Lawyersville köyünde onu tutacak hiçbir şey yoktu artık, kalacak olsa buradan nefret etmekte gecikmezdi. Burada öylesine fazla keder ve acı yaşamıştı ki. O bir büyük şehir adamıydı, büyük şehirlere özgü fikirler de mahvını hazırlamıştı. Yeni bir başlangıç yapmasının zamanıydı. Daha on beş yaşına girmemiş olan Minik'le on yedi yaşındaki Willie, Schoharie ilçesinin tepelerinde daha fazla dolaşamayacaklardı.

Öbür mülklerini elden çıkaran William Wallace bu arada New York kentindeki görkemli evini de kaybetmişti. Cobleskill'den ayrıldıktan hemen sonra New York'a dönmedi. Niye dönecekti ki? Willie ile sağlığı hâlâ düzelmemiş olan Minik'i de yanına alarak altı aylığına Connecticut'e gitti. Sonbaharda ise Wallace'la Minik New York'a dönerek Long Island kesimindeki Pelham Park'da bulunan Hunter's Island Oteli'ne yerleştiler.

Burası Minik için hemen hemen Lawyersville kadar güzel bir yerdi. O, çektiği hastalıklara rağmen bir doğa çocuğuydu, Hunter's Island'da geçirdikleri iki yılın içinde sağlığı olağanüstü düzeldi. Futbol ve beysbol oynuyordu. Usta bir yüzücü ve dalgıç oldu. On sekiz yaş ve altındaki erkek çocuklarının katıldığı bir yüzme yarışmasında ikinci oldu; bir patinaj yarışmasında da iki ödül kazandı. Usta bir binici; tabanca ve tüfekle birinci sınıf bir nişancı oldu. Balıkçılık tutkusunu da sürdürmüştü. Pelham Park'daki yerel golf alanında oyuncuların toplarıyla sopalarını taşımak işini üstlendi ve cesaretiyle ünlendi. Golf oynamayı seviyordu ve kendisi gibi sopayla top taşıyan gençlerin katıldıkları turnuvada kupayı kazandı. Her zamanki gibi şen ve iyi huyluydu, ama aynı zamanda çok da bağımsız ruhluydu. Golf alanının yöneticisi çocuklara üniforma giymelerini emredince, Minik reddetti ve "ilk boyun eğeni pataklayacağına" dair arkadaşlarını uyardı. Kendisinden yaşça daha büyük ve daha iri yapılı olan bir çocuk ona karşı koyunca "köteği yedi".

Wallace'ın parasal durumundaki bir değişiklik Minik'in hayatında da bir değişiklik anlamına geliyordu. Wallace'la New York'a döndüğünde yalnız ikisi kalmışlardı. Annesinin ölmesi üzerine Willie -ki babası bunun geçici olacağını umut ediyordu - New York eyaletinin taşrasında yaşayan akrabalarının yanında kalmaya gitmişti. Wallace'ın Minik'in öğretimini sağlamak için parası kalmamıştı, öyle olunca da çocuğu misyoner veya öğretmen olarak eğitip günün birinde yurduna geri yollamak planından vazgeçmek zorundaydı. Bir gazete, on dört yaşındaki Minik'in "bir kâşif olmak hayalinden vazgeçip emlakçılığa başladığını", Bronx'daki bir emlakçı firmasında iş bulan manevi babasıyla çalıştığını bildirmişti. Wallace'la çocuk şimdi kent içindeki kalabalık bir apartımanda oturuyorlardı; burası ise "özgür ruhlu Eskimo için bir hapishaneden farksız"dı.

Wallace Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nin müdürü Profesör Bumpus'a arada bir Minik'in bakımı için yardım başvurusunda bulunuyordu. Gururunu ayaklar altına alıp birkaç kez Jesup'la da bağlantı kurmuştu. Wallace'ın dünyasının yıkıldığı 1904'de ünlü iyiliksever müzeye, bol bol reklam edilen 200.000 dolarlık bir bağışta bulunmuştu. Wallace, herhalde küçük Eskimoya da yardım eder diye düşünüyordu. Fakat Wallace'ın çabaları bir işe yaramadı. Minik, bir kişilik çatışmasının masum kurbanı olmuştu. Jesup, güvenine ihanet eden adamdan tiksiniyordu. Wallace'la yaşayan Minik de Jesup'dan ve kontrolü altındaki kuruluştan kesinlikle yararlanmayacaktı.

Wallace, tüm hatalarına rağmen Minik'e bağlıydı ve ona vaat ettiği hayatı verebilmek için çırpınıyordu. "Onun için çok şey planlamıştık," diye yazdı. "Ne yazık ki, hayallerimiz suya düşmeye mahkûmdu. Oysa tek amacımız bu çocuğun iyiliği ve başarılı olmasıydı."

Jesup'a centilmence başvurmanın yararı olmamıştı, daha dramatik bir yaklaşım gerekiyordu.

9

BANA BABAMIN ÖLÜSÜNÜ VERİN

1907'ye doğru New York halkı Minik'i büyük ölçüde unutmuştu. Minik hâlâ William Wallace'la yaşamayı sürdürüyor, sakin ve yoksul bir hayat yaşıyorlardı. Fakat bir New York dergisi olan *World*'ün magazin bölümünde tam sayfa yayınlanan yazıda ocak başlarındaki bir pazar günü tüm bunlar değişti. Minik'in fotoğrafları arasında Eskimo çocuğunun bir çizgi resmi yer alıyordu. Müzeye doğru kollarını uzatmış görünüyor, bunun üstündeki manşette "Bana Babamın Ölüsünü Verin" deniliyordu. Resmin alt yazısı ise şöyleydi: "New York'ta Büyüyen Eskimo Çocuğu Minik'in Acıklı Öyküsü. Şimdi Babasının Doğa Bilimleri Müzesi'nde Bulunan Kemiklerini İstiyor."

Yazı *World*'ün okuyucuları üzerinde şok etkisi yapmıştı. Yazıda kısmen şöyle deniliyordu:

"Minik isimli Eskimo çocuk bir tek Noel armağanının özlemini duyuyordu. Ne çare ki bu elde edemeyeceği bir şeydi. Babasının kemiklerinin ona iade edilmesini, onları sonsuza dek huzur içinde yatacakları sakin bir mezara koymak istiyordu.

"Bunun olamayacağını duyunca, tüm kayıtsız görünümüne karşın, ağlamaktan kendini alamadı.

"Şimdi New York'ta yaşayan Minik, ulusunun insanlarını bir daha görmekten yana umutsuz. Teğmen Robert E. Peary'nin buraya getirdiği altı Eskimodan yalnızca o kaldı... İçlerinden dördü öldü. Minik'in babası Qisuk da bunlar arasındaydı. Bir tanesi ise New York'un hastalığından ve ölümünden kurtulma sevincini yaşayarak kuzeyin donmuş topraklarına geri döndü.

"Eskimoları burada, New York'ta rahatça inceleyeceklerine sevinen bilim adamları, soğuk Kutbu'n bu sade insanlarını unutmuş görünüyorlar. Evet, içlerinden dördü öldü, hepsi de veremden hayatlarını kaybettiler. Ama bu zeki bilim adamları o vakte kadar öğrenmek isteyebilecekleri her şeyi öğrenmişlerdi.

"Sonra cesetlerin ilginç birer otopsi malzemesi olarak doktorlara teslim edilmesi, etnolojik konular hakkındaki bilgimize önemli katkılarda bulunmadı mı? Ama daha da mükemmeli, iskeletlerin Manhattan Meydanı'ndaki Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ne devredilmiş olmaları. Eskimo anatomisini incelemek isteyen bilginler burada bunu rahatça yapabilecekler.

"Minik'in babasının düzenli şekilde bağlanmış kemikleri şimdi burada.

"Değerli 'kanosu' -derilerden imal edilmiş- ateşli silahı, bıçağı ve Eskimo giysileri de orada. Çok ilginç bir gösteri. Minik, Amerikan miras yasaları uyarınca bunların kendisine ait olmaları gerektiğini düşünüyor. Okulda da tarafsız ve dürüst yargı gibi konuları öğrendi. Babasını, Hıristiyanların yaptıkları gibi, sakin bir köy mezarlığında toprağa vermeye hakkı olduğunu düşünüyor.

"Ne çare ki babasının mezarı sadece müzenin üst katındaki bir oda. Tabutu bir vitrin, kefeni bir cam parçası. Burada mezarlığın huzurunu aramayın; ziyaretçilerin ayak sesleri ve başka iskeletleri mıhlayan işçilerin çekiç gürültüsü hiç eksilmiyor. Günün ışığı solduğu zaman da elektrikleri açtıklarından Minik'in babası, çıplak kemiklerini gözden gizlemek için karanlığın örtüsünden bile yoksun.

"Teğmen Peary küçük Minik'le ilgilenmekten çoktan vazgeçti. Yardım eden diğerleri de önceleri onu destekleyen bağışlarını sürdürmediler.

"Minik, 'Babamın bir mezarı olmadıkça asla mutlu olamam,' diyor. 'Zavallı kemiklerinin müzedeki bir vitrinde herkesin gözlerinin önünde olduğunu düşündükçe içimden ağlamak geliyor. Ben zavallı bir Eskimo çocuğu olduğum için, niçin babamı onun istediği şekilde toprağa veremeyeyim?'

"'Zavallı insanlarımıza, ailelerini ve atalarını sevmek öğretiliyor. Grönland'da en yoksul olanlar bile babalarıyla annelerini üstü taşlarla örtülü bir mezara koyabiliyorlar. Yalnız ben bunu yapamıyorum. Bir erkek ölünce silahı, bıçağı ve kanosu oğluna geçer. Babamın mirası niçin benden esirgeniyor?'"

1898 yılının şubatında Minik'in babası Qisuk Bellevue Hastanesi'nde ölüm döşeğindeyken bu kuruluş müzeden Franz Boas'a bir mesaj yollamıştı. "Qisuk'un sabaha çıkacağından şüpheliyiz. Ceset herhalde Doğa Bilimleri Müzesi'ne ya da Bay Peary'ye ait olacaktır, onlar da cesedi ne isterlerse yapabilirler..." Minik o sırada sekiz yaşındaydı. Yaşı daha büyük olsa ve okumasını bilse babasının ölümünden iki gün sonra gazetede "Eskimo'nun Ölüsü" başlığı altında şöyle bir haber görebilirdi: "Eskimonun Cesedi Başa Bela." Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'yle Bellevue Hastanesi Qisuk'un cenazesi yüzünden birbirlerine girmişlerdi. Ama aynı günün akşamı sorun çözümlenmiş bulunuyordu. Gazetenin bildirdiğine göre: "Cesedin ne olacağı dün gece belli oldu. Bellevue'deki öğrenciler otopsi odasında cesetten olabildiğince yararlanacaklar, daha sonra kemikler iskelet halinde monte edilecek ve Doğa Bilimleri Müzesi'nde koruma altına alınacaktır."

Ne var ki, Minik okuma bilmiyor, İngilizcenin ise bir iki kelimeden fazlasını anlayamıyordu. Ama Bellevue'deki ölümünden

sonra babasının cenazesinde bulunmamış mıydı? Soğuk bir şubat akşamı Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nin bahçesinde bilim adamlarıyla müze personelinden oluşmuş bir grubun ortasında ve Eskimolara tercümanlık yapan biricik adamı olan Matthew Henson'un yanında durup babasının gömüldüğüne tanık olmamış mıydı? Öyle olunca, babasının iskeleti nasıl oluyor da müzedeki bir vitrinin içinde olabiliyordu? Oysa babasının o huzurlu bahçede son uykusunu uyumaya terk edildiğini döktüğü yaşlardan sancıyan gözleriyle görmüştü.

Minik daha büyük ve okumayı bilmiş olsa bile altısı da hayattayken Eskimoları inceleyenlerden biri olan antropolog Alfred Kroeber'in kuru bir dille yazılmış bilimsel raporunu görmek fırsatını bulamazdı. Kroeber New York'taki rahatını feda etmeden Smith Boğazı Eskimoları hakkında ayrıntılı bir tez kaleme almıştı. Bunu Henson'un tercümanlığı sayesinde müzedeki altı canlı denek hakkında edindiği bilgilere dayandırarak yazmıştı. Kroeber Eskimoların hastalanmalarına, Bellevue'de tedavi altına alınmalarına ve Qisuk'la Atangana'nın ölümlerine dek üzerlerinde çalışmaya devam etti. Böylece, Eskimoların, ölülerinin yasını tutuş tarzlarına tanık olmaya bol bol vakit buldu.1899'da yayınlanmış bir raporun Qisuk'un ölümünden söz eden kısmında parantez içindeki bir iki kelime şaşılacak bir itirafı içeriyor. Kroeber, Nuktaq'ın, Qisuk'un ölümünden bir süre sonra Minik'in "babasının (sözüm ona) mezarını ziyaret etmesinde" ısrar ettiğini ve ne şekilde davranacağını belirttiğini bildiriyordu.

Parantez içindeki (sözüm ona) kelimeleri Kroeber'e ait. İnsana ne kadar inanılmayacak gibi gelse de Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ndeki bilim adamları, küçük Minik'in gözlerini boyamak için sahte bir cenaze töreni düzenlemişlerdi!

Bu sahte cenaze töreni için garip nedenler ileri sürülmüştü. Bunlar iş olup bittikten sonra mı düşünülmüştü? Ya da hiçbir şeyden şüphelenmeyen bir Eskimo çocuğunun hayatını yakından ilgilendiren iyi niyetli bir planın geri tepmesi mi söz konu-

suydu? William Wallace işe sonradan bir açıklama getirdiyse de bu nedense insana inandırıcı gelmiyor:

"Ölünün en yakın akrabalarının ölünün usulüyle gömülmesini sağlamaları, aksi halde suçlarını hayatlarıyla ödemeleri bir Eskimo geleneğidir. Dört Eskimo da Minik'e hastaneye gidip babasının ölüsünü istememesi ve gömülmesini sağlamaması halinde onu öldüreceklerini söylemişlerdi.

"Minik hastaneye gitti... Ama bilim adamları ölüyü müzeye devretmişlerdi bile.

"Minik bundan sonra müzeye giderek gömülmesi için babasının ölüsünü talep etti.

"Önceleri ölünün oğlunu yatıştırmak mümkün olmadı. Sonunda bu plana başvuruldu. Sırf Minik için sahte bir cenaze töreni düzenlenmesi uygun görüldü."

Sahte bir cenaze töreni düzenlemenin bu inanılmaz nedeni insanın hayal gücünü zorluyor. İngilizce bile konuşamayan sekiz veya dokuz yaşlarındaki kederli bir Eskimo çocuğunun babasının kemiklerinin toprağa verilmesi için bir New York hastanesine veya bir müzeye talepte bulunmasını insan gözlerinin önünde canlandıramıyor. Babasını toprağa vermeyi başaramadığı takdirde, öbür Eskimoların Minik'i öldüreceklerine inanmak da zor. Kroeber gerçi Kutup Eskimoları arasında bebek öldürmenin yaygın bir âdet olduğunu, bebeğini hâlâ kukuletesinin içinde taşıyan bir kadın öldüğü takdirde bebeğinin de onunla birlikte gömüldüğünü bildirmesine rağmen, sekiz yaşını doldurmuş olan Minik herhalde bir bebek sayılmazdı. Kroeber ayrıca, "Qisuk'un arkasında annesiz bir oğul (Minik) bırakarak ölmesi üzerine, Nuktaq'ın onu öldürmeyi önerdiğini" bildirmişti. Ama bu önerinin, Qisuk'un cenaze töreninin düzenlenmesi kapsamında ele alındığını gösteren bir işaret yoktur. Gerçek olsa bile bir yanlış anlamanın ya da yanlış yorumlandırmanın sonucudur. Böyle bir yanlış anlamanın ise trajik sonuçlarının olması olasıdır.

Kroeber gerçek bir Eskimo cenaze töreninin bazı ayrıntılarını Peary'den öğrenmişti. Raporu kâşiften bazı alıntıları kapsıyor: "Bir erkeğin ya da kadının ölümü halinde ceset giyimli olarak bir veya iki postun üstüne sırtüstü uzatılıyor ve üstüne fazladan birkaç giyim eşyası konuluyor. Sonra, üstü başka bir postla örtülüyor ve hepsinin üstü taşlardan örülü alçak bir oluşumla kapatılıyor. Haznesinde içyağı olan bir lamba, ölenin silahları ve araç gereçleriyle birlikte mezarın yanına bırakılıyor. Kızağa bağlı ve eyerli olan sevgili köpekleri de ölüyle birlikte gitmeleri için boğazlanılıyorlar..."

Kroeber kendi araştırmaları sonucunda aşağı yukarı aynı şeyleri öğrendi. Şunları ekledi: "Bir insan öleceği zaman mümkünse evden çıkarılır... Defin işlemi şöyledir: Cesedin üzerine bir kukulete geçirilir. Sonra yerleşim yerinin uzağında olmayan mezarlığa sırtta götürülür. Cesetler, başları denizin aksi yönünde olmak üzere yan yana dizilir. Cesedin etrafı daha sonra taşlarla çevrilir ve üstü yassı taşlarla örtülür."

Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ndeki bilim adamları bu ilkel cenaze törenini müze arazisinde elden geldiğince kopyalamaya çalıştılar. William Wallace yıllar sonra garip töreni şöyle hatırlayacaktı:

"O gece bilimsel personelin emri üzerine bazılarımız müze arazisinde toplaştık ve insan bedeni uzunluğunda bir kütük bulduk. Bu bir çarşafa sarıldı ve bir ucuna yüzmüş gibi bir maske geçirildi. Artık her şey hazırdı.

"Sahte cenaze töreninin yapılması için akşamın alacakaranlığı uygun görülmüştü. Aksi halde olay sokaktan geçenlerin dikkatini çeker ve sonucu felaket olacak bir kovuşturmaya neden olurdu. Hem çocuğun hileyi fark etmesi olasılığı karanlıkta daha azdı. İlgililer bu işin çabuk ve sessizce yapılması gerektiğini biliyorlardı. Etrafta ışıklar yanmaya başlarken Minik müzenin dışına çıkarıldı. Uydurma beden yere yatırıldı ve üstüne Eskimo gelenekleri uyarınca taşlar yığıldı.

"Minik orada durup hıçkırırken müzenin adamları yapılanları izliyorlardı. İşler yolunda gitti. Çocuk bir şeyden şüphelenmedi, mezar tamamlanınca da kuzey yönüne işaret koydu. Bu da Eskimo âdetiydi. İşaretin, ölülerin ruhunun çıkıp onları rahatsız etmelerini engellediğine inanıyorlardı. İşaret bu nedenle yaşayanların konutuyla mezarın arasında yapılırdı. Minik o sıralarda Highbridge'deki evimde kalıyordu.

"Diğer Eskimoların yanına dönünce babasının gömüldüğünü gördüğünü söyledi, onlar da bu kadarla yetindiler."

William Wallace bunları anlatırken muhakkak ki Doğa Bilimleri Müzesi'nin dostu değildi. Öyle olunca da o kuruluştaki düşmanlarını küçük düşürmek için öyküyü uydurduğundan ya da abarttığından şüphenilebilir. Oysa bu doğru değil. Başka bir kaynak, bizzat Franz Boas, garip olayı doğruluyor. O sırada Columbia Üniversitesi Antropoloji Bölümü'nde görevli olan Boas, cenaze töreninin aşağı yukarı William Wallace tarafından betimlendiği şekilde olageldiğinden 1909'da bir gazeteciye söz etti. Boas uydurma cenaze töreninin amacının "oğlanı yatıştırmak ve babasının ölüsünün doğrandığını, kemiklerinin ise kuruluşun koleksiyonuna katıldığını keşfetmesini önlemek" olduğunu ileri sürdü. Boas sahte cenaze törenini doğrulamakla kalmayıp savundu da. "Bu davranışta ciddi bir eleştiriyi hak edecek bir şey görmediğini" söyledi. "Yaşayan diğer Eskimoların sağlıkları pek iyi değildi, bir de Minik vardı tabii, dolayısıyla onları şoktan ve huzursuzluktan korumak en akla yakın çözümdü. Cenaze töreninin bunu sağladığını sanıyorum."

Gazeteci müzenin, akrabaları hâlâ hayatta olan bir adamın ölüsüne sahip çıkma hakkını sorgulayınca, Boas, "Tamamen mantıklı bir davranıştı," dedi. "Ölüyü toprağa verecek hiç kimse yoktu, müzenin de cesetleri talep etmeye herhangi bir kuruluş kadar hakkı vardır." Gazeteci, "İyi ama," diye itiraz etti. "Ceset yasal olarak ölünün oğlu olan Minik'e ait değil miydi?" Boas

omuzlarını silkti. "Minik küçük bir çocuktu, ölüyü istemedi ki. İstemiş olsaydı, belki verirlerdi."

Aynı gazeteci Doktorlar ve Cerrahlar Okulu'ndan Dr. Huntington'u da sorguya çekti. Bu kişi Qisuk'un beyninin kolejde koruyucu bir sıvının içinde olduğunu, Bellevue'deki ölümünün hemen arkasından cesedin okula yollandığını ve müzeyle varılan anlaşma gereğince orada otopsisinin yapıldığını söyledi.

Bu çirkin olayla ilgili William Wallace'ın ne kadar bir sorumluluk payı vardı? Olay duyulduktan sonra müze personelince Wallace'ı suçlamak yolunda bir girişim yapıldı. Müzenin 1907 yılına ait bir muhtırasının başında kurşunkalemle yazılmış şöyle bir not bulunuyordu: "Wallace cesedi müze için, sonra da gömülmek üzere elde etmeye çalıştı." Fakat müzenin, kendi izlerini örtmek ve suçu Wallace'a yüklemek çabaları olayların on yıl önce olagelmesi ve öykünün iki kilit kişisi olan Wallace'la Boas'ın kuruluştan ayrılmış olmaları nedeniyle engellendi. Ayrıca, Boas'la daha bu göreve getirilmesinden önce dahi müzenin yeni müdürü arasında düşmanlık ve kıskançlık vardı. Boas da yeni müdürün yeteneksizliğini ima etmek fırsatını hiç kaçırmıyordu.

Wallace'ın Minik'e olan tutku derecesindeki sevgisi sonradan alevlenecekti. Dolayısıyla 1898'de karışmış bulunduğu garip olayla pek fazla ilgilenmemiş olması mümkündü. Cesetler fiyaskosunda adı sık sık geçiyorsa da ilgisinin tarafsız olduğu açıktır. Aynı derecede açık olan bir başka nokta da, sadece müzedeki amirlerinin emirlerini yerine getirmekte olmasıdır. En azından kâğıt üstünde binaların yöneticisiydi. Ama imzasının altındaki notlar, binalarla ilgisi olmayan birçok konularda üstleri tarafından aracıları olmaya zorlandığını gösteriyor. Böylece, Qisuk'un ölüsü konusunda Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'yle Bellevue Doktorlar ve Cerrahlar Okulu arasında anlaşmazlık çıkınca, gazeteler, "Yönetici Wallace, Teğmen Peary'nin Eskimoları kendisine emanet ettiğini ve ölüyü istemeye hakkı olduğunu ileri sürüyor," diye yazmışlardı.

Dahası da var: "Eskimoların bakımını üstlenen yönetici Wallace, cesedin parçalara ayrılmasını ve kemiklerin de tetkik için iskelet olarak monte edilmesini istiyor," dediler.

Sonradan Nuktaq Cobleskill'de ölünce Wallace bazı notlarla Jesup'a rapor verdi. "Dr. Boas benden cesedi New York'a yollamamı istedi... Cesetle ilgili olarak Dr. Boas'ın isteğini yerine getirdim."

Wallace Eskimoların cesetlerinin müze için hazırlanması hikâyesine de karışmıştı. İşlem, Lawyersville'deki Wallace Çiftliği'nde "kemik evi" diye bilinen yerde yapılıyordu. Wallace 1909'da o günleri hatırlayarak, "Müze yetkililerinin direktifleri uyarınca hareket ediyorduk," dedi. "Kemiklerin sergilenmek üzere temizlenmeleri gerekiyordu."

Ölümünden on gün sonra Atangana'nın mezarını görmeye gidememek Nuktaq'ın fena halde canını sıkmıştı. Highbridge'deki küçük evden çıkamayacak kadar hasta oluşu müzedeki bilim adamları açısından büyük bir şanstı. Çünkü ölen kadın için uydurma bir cenaze töreni düzenlememişlerdi; dahası, kadıncağızın son arzularına da uyulmamıştı. Ölür ölmez Atangana'nın bedeni Doktorlar ve Cerrahlar Okulu'na götürülmüştü, beyni orada incelenmek için çıkarılmış ve bir otopsi yapılmıştı. Atangana bundan sonra aynen Qisuk gibi Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nin yolunu tutmuştu.

Atangana, Nuktaq ve Aviaq da Qisuk'un arkasından Wallace Çiftliği'ndeki "kemik evi"nden, sonra da Doktorlar ve Cerrahlar Okulu'ndan geçerek Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nin Kemikbilimi Bölümü'ne vardılar. En son ölen, çocuk Aviaq oldu. Grubun diğer bireylerini etkilemek veya yatıştırmak için başka sahte cenaze törenleri düzenlenmediği gibi, basın da bu cesetlerin akıbetiyle ilgilenmedi.

10

BİLİMİN YARARINA

Dr. Ales Hrdlicka New York'ta Minik'le diğer beş Kutup Eskimosunu inceleyen bilim adamlarından biriydi. Hrdlicka Bohemya'da doğmuş, fakat genç bir öğretmen olduktan sonra Birleşik Amerika'ya göç etmişti. New York'ta tıp diplomasını aldıktan sonra, stajını Akıl Hastaları için Devlet Homeopati Hastanesi'nde yapmıştı. Orada anormal bireylerin vücut şekilleri üzerinde istatistiksel bilgi topluyordu. Amerikan kızılderilileriyle ilgilenmiş ve tıptan genç antropoloji bilimine kaymıştı.

Hrdlicka'nın yeni branşındaki başlıca ilgi alanı iskeletler ve kemikler toplamaktı. Bu işe bütün enerjisini vererek Washington'daki Smithsonian Enstitüsü için dünyanın en büyük iskelet ve kemik koleksiyonunu oluşturdu. Hrdlicka bu koleksiyonu coğrafya ve ırk açısından zenginleştirmek için dünyayı dolaştı.

New York'a gelişlerinden sonra Kutup Eskimolarını ilk inceleyenlerden biri olmuş, hastalıklarında da onları sık sık ziyaret etmişti. Ancak onlara duyduğu ilgi Boas veya Kroeber, folklorcularla etnologlarınkiyle aynı olamazdı. İskelet toplamayı tutkuya dönüştürmüş bir antrolopog için ilginç bir insanla bilimsel örneği birbirinden ayıran tek şey, kısa, ama son bir nefesti. Hrdlic-

ka 1898 ilkbaharında iki ay içinde Eskimolardan dördünün ölümüyle beklediği fırsata kavuştu. Onlar hakkında şunları yazdı: "Yazar, o altı kişiyi hayattayken ve birini ölür ölmez incelemek fırsatını buldu. Ayrıca, adamlardan birinin beynini elde etti ve tarif etti, öbürlerininki hakkında da bir ön rapor hazırladı... Sonunda, ölen dört kişinin ve Bay Peary tarafından Smith Boğazı bölgesinde toplanan fazladan birkaç kafatasıyla iskeleti incelemek fırsatını buldu."

Qisuk'a yapılan belki de en büyük saygısızlık, 1901'de Hrdlicka'nın "Bir Eskimo Beyni" adındaki yazısının yayınlanması oldu. Örneklerin kimliği genellikle gizli tutulur, ama bu kişiden böylesi bir saygı bile esirgendi. Yazı, "Söz konusu beyin Qisuk'a ait..." diye başlıyordu. Yazıda Allahtan Minik'in görmediği iki de fotoğraf vardı. Altlarında "Qisuk'un beyni (Arkadan görünüşü) ve "Qisuk'un Beyni (Kaideden görünüşü) diye yazılıydı.

On dokuzuncu yüzyıl sonlarında antropoloji bir bilim olarak henüz bebeklik dönemini yaşıyordu. Frenolojiye olan saplantısından henüz tamamen sıyrılamamıştı. Bu sahte bilim, kafatasının biçiminin insanın zihinsel yetenekleriyle karakterini belirttiğini savunuyordu. Frenologlar geniş bir insan yelpazesinden kafatasları elde etmeye çalışırlardı. O tarihlerde insan davranışları üzerinde toplumdan çok kalıtımın etkisi olduğuna inanılırdı. Dolayısıyla katillerle diğer toplumsal açıdan uyumsuz kişilerin kafatasları bilim adamlarınınkilerle kıyaslanır, böylece, var olduğuna inanılan farklılıkların bu kafaların asıl sahiplerinin toplumsal davranışını açıklayacak bilgiler sağlayacağı varsayılırdı. Ulusların milliyetçiliği de bu sözüm ona bilime bulaşmıştı. Böylece farklı ırklarla ulusların kafatasları kıyaslanıyor ve hangi ırk ya da hangi ulusun daha gelişmiş olduğu hakkında yargılara varılıyordu.

Hrdlicka'nın ilk çalışmaları sırasında fiziksel antropoloji, frenoloji aşamasından fazla ileriye geçmemişti. Onunla meslektaş-

ları dünyanın dörtbir yanındaki insanların kafataslarını ve iskeletlerini toplamışlardı. Elde ettikleri örnekler sınıflandırılıyor, inceleniyor, ölçülüyor, tarif ediliyor ve kıyaslanıyordu. O günlerin fiziksel antropolojisi, salt ölçüp biçmenin insan karakterinin anlaşılmasına neden olacağına dört elle sarılmıştı.

Aradan geçen yüz yıla yakın zaman içersinde bu ilk antropologların çalışmalarına bakıp faaliyetlerini ve tutumlarını küçümsemek kolay. Aslında Hrdlicka da, meslektaşları da, otopsi masasının üstünde bir kafatası daha görmek umuduyla elde neşterle dolaşan canavarlar değillerdi. Eğer iskelet toplama merakı onda bir saplantı halini almışsa, bu kendini çalışmalarına adamış bir adam olmasından ve bilim dalını bulduğundan daha zengin olarak bırakmayı istemesinden ileri geliyordu.

Bu adamları, çalışmalarının insani boyutlarını umursamayan soğuk ve duygusuz bilim adamları olarak nitelemek kolaydır. Bunu yapmak fazlasıyla kolaydır, çünkü bu yanlıştır. İlk antropologların bu klişeleşmiş stereotipi gerçeğe dayanmamaktadır. Onları antropoloji bilimine çeken, insanlara duydukları ilgiydi. Onlar ve kültürel antropoloji alanındaki meslektaşları Boas ve Kroeber gibi adamlar liberalizmleri ve açık fikirlilikleriyle iftihar ediyorlardı. Kalben ırkçı oldukları ima edilecek olsa çok gücenirlerdi.

Bununla birlikte onlar, zamanlarının ürünüydüler, içinden çıktıkları entelektüel ve kültürel gelenekler sinsi bir bağnazlığa batmıştı. On dokuzuncu yüzyıl sonlarının yerel önyargıları ırkçı ve cinsel ayırımcıydı. Sokaktaki adam kadar antropolog için de erkeklerin kadınlardan, beyazların ise siyahlardan üstün olduğuna karar veriyorlardı. Eskimolar dünyanın en zor şartlarında geçimlerini sağlayabildikleri, aynı zamanda zengin bir kültür geliştirebildikleri için yoğun bir bilimsel ve popüler ilgi esinlemişlerdi. Dikkate değer insanlardı, ama beyaz tenli değillerdi, yalnız başına bu bile onları beyazlardan aşağı olarak niteliyordu.

Bu tür adamların çalışmalarını tarafsızca değerlendiren ünlü bir bilim tarihçisi, bizim görüş açımızdan bakılınca, "sonraki bir çağın bilgisini paylaşmıyor diye bir insanı eleştirmek biraz haksızlık, aynı zamanda bu tür önyargıların son derece yaygın oluşu çok üzücü," diye belirtmiştir.

Dünyanın en büyük müzelerinin raflarında tozlanan kemiklerle beyinler insanları aydınlatmak ve geliştirmek amacıyla toplanmıştı. İncelenmeleri sonucunda muhakkak ki, değerli bilgiler edinilmiştir. Bilim adamları örnekler edinmek için öldürmüyorlardı. Bu insan bedeni parçalarının ilk sahipleri, çıplak bedenlerinin bilim adına yabancılar tarafından kesilip biçileceğinden genellikle habersizdiler ve çoğu olaylarda kimseye bir zarar gelmedi.

Çoğu olaylarda evet. Ama Smith Boğazı'ndan getirilen altı Eskimo olayında bilim fazla ileri gitti. Dünyanın uzak köşelerinden insan parçaları toplamak başka, bu uzak köşelerden halkı eğlendirmek ve Amerikan bilim adamlarının rahat rahat işlerini görebilmeleri için yaşayan örnekler getirmek, canlı insanları sergilemek bambaşka bir şeydi. Bilim sahasının bilim adamının önüne getirilmesi görülmüş şey miydi? Dünyanın dörtbir yanından getirilmiş insanların Chicago Dünya Columbian Sergisi'nde teşhir edildiği 1893'de, bilim kısa bir süre için bir gösteriye dönüşmüştü. Labrador Eskimolarının halka gösterildiği bu dünya sergisinde Boas antropoloji başasistanıydı. Sergideki canlı örneklerin birçoğunun, bu arada Eskimoların ölmesi, ölülerinin ise oradaki müzenin koleksiyonuna katılması ona bir şey öğretmemiş miydi? Öyleyken Peary'yi bu saf ve kolay aldanır insanları bilim adına Amerika'ya getirmesi için cesaretlendirmişti.

Buna değmiş miydi acaba? Boas'ın altı Kutup Eskimosunun incelenmesi sonuçlarına ilişkin yayınlanmış bildirisi dikkati çekecek kadar kısadır: "Dilleri, gelenekleri ve kişisel özellikleri hakkında şimdiye kadar bilinmeyen pek çok şey öğrenilmiştir. Müze için başlarının kalıpları da çıkarılmıştır."

Kemikler, beyinler, antropoloji notları ve alçıdan kalıplar. Peary, bu insanları Birleşik Amerika'ya getirmekten her zamanki gibi kazançlı çıkmıştı. Fakat Boas, Kroeber ve Hrdlicka da kazançlı çıkmışlar, genç kariyerleri araştırmalarının yayınlanması üzerine ileriye doğru bir atılım yapmıştı. Dört Eskimo bilime bu mütevazı katkının karşılığını hayatlarıyla ödediler. Ayrıca, yedi yaşındaki bir Eskimo çocuğunu etkilemek için garip bir numaraya başvurulması, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nin bahçesinde sahte bir cenaze töreni düzenlenmesi gerekmişti. Bilim adamları da bu dehşet verici olaya karışmışlar, hatta sorumlu olmuşlardı.

1898'de henüz bir zarar görülmemişti. Ama yaklaşık on yıl sonra numara açığa çıktığında ve genç Minik, babasının cenaze töreniyle ilgili gerçeği öğrenmenin travmasını yaşadığında büyük zarar meydana gelecekti.

Müze personeli 1899'da hâlâ Eskimo cesetleri elde etmekle meşguldu. Bir kürk taciri olan Yüzbaşı Miner Bruce tarafından New York'a getirilen ikizlerden on bir yaşındaki Alaskalı kız Mount Vernon Hastanesi'nde veremden ölmüştü. *New York Tribune* tarafından bildirildiğine göre, cesedi talep edecek bir akraba bulunamazsa, Alaskalı kız Columbia Üniversitesi'ne yollanacak, orada mumyalanacak ve "ırkının bir örneği" olarak Doğa Bilimleri Müzesi'ne devredilecekti. Yazı işleri müdürüne yollanan bir mektup bu davranışın yasallığını sorguluyordu:

"Columbia Üniversitesi'nin hangi yetkiyle böyle bir girişimde bulunduğunu bilmek ilginç olabilir.

"Yasalarımız her ne kadar bir kimsenin ölümünden sonra cesedinin uğrayacağı akıbeti tayin etmesine izin veriyorsa da, o zavallı Eskimo çocuğunun böyle bir istemde bulunduğunun herhangi bir işareti yok.

"Ceza yasasının 306. maddesi, 'Bu eyaletin sınırları içindeki her insan ölüsünün, yasanın otopsi yapmak hakkını verdiği vakalar dışında, ölümden makul bir süre sonra usulüyle gömülmesi gerekir,' der. Aynı yasa, insan vücudunun kalıntılarının otopsiden sonra toprağa verilmesini zorunlu kılar.

"Bu Eskimo kızının vücudunu mumyalayıp Doğa Bilimleri Müzesi'nde sergiletmeye kimsenin yetkisi yoktur; eğer böyle bir yetki hayattayken o kız tarafından verilmiş olsun..."

Columbia Üniversitesi bu suçlamaya Dr. Bern B. Gallaudet' nin bir bildirisiyle yanıt verdi: "O kızın vücudunun ilginç bir çalışma olacağını düşünüyoruz. Biliyorsunuz ki, bu bir Eskimodur. İç organlarını inceleyip onları farklı koşullarda ve farklı iklimlerde büyümüş insanlarınkiyle karşılaştırmak istiyoruz. Cesedin başka ne yapılacağını bilmiyorum, ama biz onu ne istersek yapabiliriz."

O sıralarda hem Columbia'da fiziksel antropoloji kürsüsü olan, hem de Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nin müdürlüğünü yapan Boas, cesedin Mount Vernon'dan nakledilmesini sağladı. Bir hafta öncesinin tarihini taşıyan bir muhtırada Jesup'a, "Küçük Eskimo kızı Mount Vernon'da öldü. İskeletini 15 dolara satın aldım," diye bildirmişti. Bu kez şöyle bir fikir yürüttü: "Yüzbaşı Bruce gitmeden önce, hasta olan çocuklardan birinin ölmesi halinde, üniversitenin, bilimsel amaçlarla kullanmak üzere cesedi alabileceğini bana söylemişti." Notunu şöyle tamamladı: "Ceset incelendikten sonra herhalde mumyalanacaktır." Dostu Peary'nin çok sevdiği bir cümleyi eklemeyi unutmadı: "Bilimin yararına." Dr. Gallaudet'ye de kısa ve öz bir mesaj yolladı: "Gazetelerin işi bu kadar büyütmelerine üzüldüm. İskelet müzeye nakledilecek."

Minik'in babası Qisuk'un ölümü ve göstermelik cenaze töreniyle kemiklerinin Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nde sergilendiğini öğrenmesi arasında yıllar geçti. Minik'in Wallace ailesi-

nin sevilen bir üyesi olarak büyüdüğü o yıllarda William Wallace Qisuk'un akıbetinin korkunç sırrını çocuktan gizlemişti. O iğrenç olaya karışmış olmasından nefret ediyor, bir rastlantı sonucunda gerçeği öğrendiği takdirde manevi oğlunun ondan tiksinmesinden korkuyordu. Sonunda Minik gerçeği öğrendi. Wallace olayı şöyle anlatıyor:

"Gazeteler babasının kemiklerinin müzede olduğunu keşfetmişlerdi ve göstermelik cenaze töreniyle Cobleskill'deki kemik arıtma işlemini öğrenmedikleri halde, iskeletler hakkında yazılar yazmışlardı. Minik okulda diğer çocuklarla konuşurken ona Eskimolardan söz açmışlardı. Sonunda, babasının ölüsünün toprağa verilmesine tanık olmadığını öğrendi, fakat bunu uzun süre kendine sakladı. Onda bir değişiklik seziyorduk, sonra günün birinde gerçeği öğrendik.

"Karlı bir öğleden sonra oğlum Willie'yle okuldan dönerken birdenbire ağlamaya başladı. 'Babam mezarında değil,' dedi. 'Kemikleri müzedeymiş.'

"Onu konuşturmaya çalışınca gerçeği nasıl öğrendiğini keşfettik. Bundan sonra başka bir çocuk oldu. Kötümser ve huzursuzdu. Çoğu zaman onu oturup ağlarken buluyorduk, bazen de günlerce konuşmadığı oluyordu.

"Onu neşelendirmek için elimizden geleni yapıyorduk, ama bir yararı olmuyordu. Kalbi kırılmıştı. Aralarına geldiği yeni insanlara olan güvenini kaybetmişti."

Babasının akıbetini keşfedişine ilişkin Minik'in kendi açıklaması belki gerçekçi değil, ama fazlasıyla dramatikti: "Bir gün beklemedik bir sırada gerçekle yüz yüze geldim. Oracıkta ölüyorum sandım. Kendimi cam mahfazanın dibine atarak dua ettim, ağladım. Doğru müdüre çıkıp babamı gömmeme izin vermesi için yalvardım. Kabul etmedi. Ben de babamı toprağa vermeden rahat yüzü görmeyeceğime yemin ettim."

11

"MİNİK'İN ÇOK ACIKLI ÖYKÜSÜ"

World'deki yazının yayınlanmasından dört gün sonra William Wallace, Minik'e parasal yardım konusunda Morris Jesup'a bir mektup yazdı. Bir yaz önce müzede Prof. Bumpus'la kendisiyle Jesup arasındaki anlaşmayı konuşmak için iki kere buluştuğuna, ama bir sonuç alamadığına işaret etti; Bumpus, "Eskimo sorununun tamamıyla çözümlendiğini" ileri sürmüştü. Bumpus'a kalırsa, hiç anlaşma olmamıştı. Eskimolar New York'a Birleşik Amerika hükümetinin korumasında getirilmişlerdi. Minik'e gelince, Wallace onu yersiz yurtsuz biri olarak sokaklardan yanına almıştı. Bu, müzenin sorumlu bir kişisi tarafından yapılan şaşılacak bir itiraftı. Wallace, Jesup'un geçmiş yıllarda ona yolladığı mektupların ve sadece 200 doları bulmasına rağmen yapılan ödemelerin bu iddiayı çürüttüğünü ileri sürdü. Profesör Bumpus'un sadece "kabul edemeyeceğim düşmanca duygularınızı yansıttığınızı hissediyorum." Jesup'a, küçük hesaplarının "sizin konumunuzdaki bir centilmene " yakışmadığını vurgulayarak iki ayrıcalık istedi: babasının kişisel eşyasının ve toprağa verilmek üzere ölüsünün Minik'e iade edilmesi ve Minik'in öğretimi için parasal yardım yapılması. "Çünkü çocuğun eğitimi, öğretimi

ve bakımı benim sağlayabileceğimden daha fazlasına ihtiyaç duyuyor."

Mektupta hafif bir şantaj kokusu vardı: "...Bay Jesup, siz de pekâlâ biliyorsunuz ki, sizin talimatınız uyarınca donanımını sağladığım *Kite* adlı buharlı gemiden Birleşik Amerika hükümeti tarafından alınan koleksiyonların karşılığı dolaylı yoldan Bay Peary'ye ödenmiştir."

World'deki makale, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi personelini Minik'in konumundan emin olmak için on yıllık dosyaları karıştırmaya yöneltti. Bu işe henüz girişmişlerdi ki, bu kez ünlü *Washington Post*'ta başka bir yazı çıktı.

Roswell Chester Beecroft adındaki bir New York'lu 11 Ocak'ta Beyaz Saray'a başvurarak Başkan Roosevelt'in sekreteri William Loeb Jr.'la görüşmüş, böylece Minik'in öğretiminin sağlanması için Başkan'ın yardımını sağlamayı ummuştu. Loeb konuğunun anlattıklarını dinlemiş ve yazıya bakılırsa, konuyu Başkan'a ileteceğini vaat etmişti. Ayrıca Beecroft'tan konuyla ilgili eksiksiz bir rapor hazırlamasını da istemişti. Beecroft denileni yapmış, konuyu aydınlatan uzun bir rapor kaleme almıştı.

Rapor aşağıdaki cümleyle başlıyordu: "Dikkatinizi Minik'in fazlasıyla acıklı öyküsüne çekmek isterim..." *World*'deki yazı Minik'in babasının cenazesini müzeden almak isteyişini vurgulamasına rağmen, Beecroft'un raporu konuya sadece üstünkörü değiniyordu. Mektup aksine Minik'e ve öğrenimine makul bir parasal destek ricasını içeriyordu. Minik'i "ulusal bir konuk ve ulusal tutsak" olarak betimliyor, "durumunun ulus için hızla utanca dönüşmekte olduğunu" iddia ediyordu. Aynı zamanda çocuğu "Amerika'nın etki alanındaki en incitilmiş ve çaresiz birey" olarak niteliyordu.

Beecroft, Minik'in haklarını elde etmek ve çocuğun kötü durumunu gerekli kişilere duyurmak görevini üstlenmişti. Astor Oteli ve bir sinema şirketinin profesyonel kamu ilişkileri uzmanı

olmakla beraber, "Minik'e salt insancıl bir ilgi duyduğunu" vurguluyordu. Çocukla üç yıl önce Rhetta Wallace henüz ölmeden tanışmış, o zamandan beri de ona içten bir ilgi duymayı sürdürmüştü. Raporun birinde bunun "çok özel ve garip bir ilgi" olduğuna değiniliyordu. Beecroft, Rhetta Wallace'ın ölümünün ardından çocukla ilgili dikkati çeken bir fenalaşma halinden kaygılanıyordu.

William Wallace'ın çocuğa bağlı olduğunu biliyordu. Bir zamanlar Minik'le ilgilenenlerin ona arkalarını dönmelerinden sonra bile çocuğun doğru dürüst öğrenim görmesi için tek başına savaş verdiğine göre fazlasıyla da bağlıydı. Ne var ki 1907 başlarında adamcağız, uğrunda mücadele ettiği hemen hemen her şeyi kaybetmişti. Şimdi çok yoksuldu ve New York metrosunu geliştirmek için çalışan bir işçi grubunun ustabaşılığını yapıyordu. Wallace Highbridge'deki evi de elden çıkarmak zorunda kalmıştı ve Minik'le birlikte küçük bir apartıman dairesinde kalıyordu. Çocuk kötü giysilerle dolaşıyor ve Wallace'ın tüm içten çabalarına karşın iyi bir bakım görmediği belli oluyordu. Öğrenimine ise son verilmişti.

Beecroft özellikle çocuğun içinde büyüdüğü ortam nedeniyle kaygılanıyordu. On dört, on beş yaşlarındaydı, karakteri gelişme sürecindeydi ve belki de en kritik aşamasındaydı. Ona ilk ilgi duyan bilim adamlarının hedeflerinden birinin, uygarlığın bir Eskimo üzerindeki etkilerini görmek olduğunu belirten Beecroft, "kenar mahallelerin sağlıksız ortamında sigara içen ve kumar oynayan gençlerin arasında ve örnek olarak küfreden adamları görerek sürünmesine izin verildiği takdirde, sonunda onun bir centilmen olarak yetişebilmesi umut edilemez," diyordu.

Beecroft, Minik'le hemşerilerinden beşinin Peary tarafından ne gibi koşullar altında New York'a getirildiğini hatırlattı. Minik'in şimdiki umutsuz durumundan Birleşik Amerika hükümetinin sade-

ce konunun yetkililere iletilmeyişi ölçüsünde sorumlu olmadığını belirtiyordu. Ancak konu eninde sonunda hükümetin sorumlulukları kapsamındaydı. Kendisi de Başkan'ın ofisine bir mektup yollamak ve aynı zamanda bunun bir kopyasını yayınlatmak suretiyle hükümetin bu sorumluluğunu üstleneceğini umut ediyordu. "Minik Amerika'ya Birleşik Amerika'nın bir subayı tarafından getirildiğine göre" hükümetin ondan sorumlu olması gerekirdi. Peary'nin Eskimoları müzeye devreder etmez işin içinden sıyrıldığı ve onlara daha sonra ilgi göstermediği her ne kadar doğruysa da, Beecroft Başkan'a Kutup Eskimolarının "yumuşak huylu, insancıl ve konuksever" olduklarını ve "Peary'yi dostça buyur ettiklerini, ona barınak ve yiyecek verdiklerini; kâşifin Kutba doğru yaptığı atılımı mümkün olan köpeklerle rehberleri sağladıklarını" hatırlatıyordu. Şöyle devam ediyordu: "Bay Peary, en azından Eskimoların değerli yardımlarına duyması gereken minnettarlıkla Minik'in ihtiyaçlarının sağlanmasıyla ilgilenmelidir..." Peary bu sorumluluğu üstlenir gözükmediğine göre, onun yapmadığını hükümet yapmalıydı.

Beecroft Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ndeki Wallace olayına değindi. Müzenin, William Wallace'la aralarındaki bağı koparması üzerine Minik'i ihmal ettiğini, çocuğun William Wallace'la yakın ilişkisi nedeniyle acı çektiğini iddia etti. Ama müzeyi soyan Minik değildi. Müze sorumlularını altı yıl önce zor duruma düşüren finansal skandal zaten Beecroft'u ilgilendirmezdi; onu asıl ilgilendiren Minik'in iyiliğiydi. Şöyle yazdı: "Bu beylerin özel dertlerinin ne olduğunu ya da içlerinden biriyle Minik'i evlat edinen ve ona bakan adam arasında ne gibi kavgalar olduğunu ya da anlaşmazlıkların çıktığını bilemem. Ancak hiçbir nedenin çocuğun böyle utanç verici şekilde ihmal edilmesini mazur gösteremeyeceğine eminim..." Bu adamların hiç mi insan tarafı yoktu acaba?... O kuruluşun yöneticileri hayatta kalan tek Eskimo'nun akıbetiyle biraz olsun ilgilenemezler miydi? Bu adamlar nasıl

oluyor da kişisel kavgaları sonucunda, bu masum Eskimonun uygarlığa bir musibet gözüyle bakmasına neden olabiliyorlardı?

Minik, kültürlü, okur-yazar bir delikanlı olarak Beecroft'a, dürüstlüğü o yılların politik düsturu olan Başkan Roosevelt'i beğendiğini söylemişti. Başkan, onun Birleşik Amerika'da nasıl bir haksızlığa hedef olduğunu bir bilse acaba Eskimoya bile dürüstçe davranır mıydı diye Beecroft'a sordu. Beecroft, Minik'e, Başkan tarafından hakkının verilmesini sağlayacağına dair söz verdi ve bu konuşmadan esinlenerek konuyu Beyaz Saray'a götürmeye karar verdi.

Beecroft uzun raporunu iyimser bir havayla tamamlayarak, Minik'in eğitimi için benimseneceğini umduğu bir planı tarif etti ve "hakkın en sonunda yerini bulacağına" duyduğu güveni belirtti.

Washington Post'ta çıkan o yazıyla Beecroft'un açıklamasının yayınlanmasından iki gün sonra garip bir olay oldu. William Wallace, Başkan Roosevelt'in sekreteri William Loeb'e şahsen bir mektup yazdı. Mektup kısaydı ve Beecroft'un büyük bir tutkuyla istediği pek çok şeyi reddediyordu. Wallace, Beecroft'tan Başkan'ın yardımını hiçbir zaman istemediğini iddia ediyor ve, "Konuyu Başkan Roosevelt'e duyurmazsanız sevinirim. Bu kentin ileri gelenlerinden Bay Morris K. Jesup uzak kuzeyden gelen bu küçük delikanlıyla ilgileniyor ve biz onun, günün birinde Smith Boğazı'ndaki halkına büyük hizmetlerde bulunacağına inanıyoruz," diyordu.

Bu mektup Loeb'in ofisinde şaşkınlık uyandırmış olmalı. Zaten konu, Loeb'in adamakıllı araştırmaksızın Roosevelt'in masasına koyabileceği bir şey değildi. Deneyimli politika asistanı için bu, yüzeyde göründüğü gibi sosyal bir konu olmaktan daha fazlası, politik bir konuydu. Gerektiği şekilde idare edilmediği takdirde politik bir fiyasko olabilirdi. Morris Jesup büyük nüfuz

sahibi bir adamdı, New York'ta kurduğu müessese ise dev bir kuruluştu. Jesup'un bu kentte kusursuz politik bağlantıları vardı ve oy dağılımını etkileyebilirdi. Kesinlikle gücendirmeye gelmeyecek bir adamdı.

Peary de hafife alınacak biri değildi. Tek amacı Kuzey Kutbu'na ulaşmak olan sonuncu Grönland seferinden Noel arifesinde dönmüştü. Jesup bu seyahat için hatırı sayılır bir yatırımda bulunmuştu; tek koşulu kalan miktarı Peary'nin bulmasıydı. Peary bunu yapmak için Kuzey Kutbu'nu fethetmenin önemini vurgulayan saygın bir broşürle zenginlerden para toplamaya girişmişti. Roosevelt bile "Peary'nin Kuzey Kutbu'na ulaşmak çabaları kadar yararlı ve tipik Amerikan tarzı bir çalışma olamaz," sözleriyle bu broşüre katkıda bulunmuştu. Peary'yi bu son yolculuğuna götüren gemi, planlarını kendisinin çizdiği ve buzların arasında yol alması için tasarlanmış adeta ısmarlama bir tekneydi. 1905 Mart'ında denize indirilen gemiye, Başkan'ın da onayıyla *Roosevelt* adı verilmişti. Bu da Peary'nin, yüksek konumdaki kişilerin pahalı Kutup tutkusuna destek olmayı sürdürmelerini amaçlayan politikasıydı. Peary'nin Kuzey Kutbu'na ulaşmak denemesi başarısızlıkla sonuçlanmıştı, ama yeni bir "En Uzak Kuzey" rekoru kırmıştı. Bir sonraki yolculuğu için daha şimdiden planlar yapmaya başlamıştı.

Evet, bir sosyal konudan daha fazlası söz konusuydu. Loeb bu işin yüzeyinin altına bakmasının gerektiğini biliyordu. Bir yorum için Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'yle bağlantı kurdu. Bu iş Morris Jesup'un özel sekreteri Benjamin Strong tarafından ele alındı. Strong müzenin içinde ve dışında Jesup'un işlerini yönetiyordu. Strong yazının çıkmasının şanssızlık olduğunu düşünüyordu, ama olan olmuştu ve artık yapılabilecek fazla bir şey yoktu. Ancak Wallace'ın Loeb'e mektubu şaşırtıcıydı. Strong bunu inceledikçe böyle bir mektup yazmanın Wallace'ın karakteriyle hiç de

uyumlu olmadığını düşünüyordu. Belki de mektubu yazan Wallace değildi. William Wallace karısı Rhetta'nın 1904'deki ölümünden sonra tekrar evlenmişti. Yeni Bayan Wallace bir yaz önce Bumpus'a bir mektup yazmıştı ve bu mektup dosyalanmıştı. Her iki mektup da elle yazılmış olduğundan Strong bunu Loeb'e yazılmış mektupla karşılaştırdı. El yazısı aynıydı. Dahası, Loeb'e yazılmış mektuptaki imza, Wallace'ın dosyada bulunan diğer mektuplarındakine uymuyordu, ama Bayan Wallace'ın önceki mektubundaki yazıyla aynıydı.

Demek ki Minik konusunu Başkan'a iletmemesini sekreter Loeb'den isteyen mektup Bayan Wallace tarafından yazılmıştı. İyi ama niçin? Nedenle ilgili ancak tahmin yürütülebilirdi. Belki de kocasıyla Chester Beecroft'un Minik'in davasını savunmada biraz fazla ileri gittiklerini düşünmüştü. Belki de 10 Ocak tarihli mektubundan olası bir sonuç çıkması için William Wallace'ın biraz daha beklemesi gerektiğini düşünüyordu. Belki Beecroft'un bu işe karışmasına içerliyordu ve Minik'e duyulan ilginin aniden canlanması üzerine dikkatlerin yine ailenin üzerinde toplanmasından hoşlanmıyordu. Ya da Minik'e karşı bir içerleme duyuyordu, çünkü çocuğa karşı hiçbir zaman Rhetta Wallace'ın gösterdiği sevgiyi veremiyordu. Nedenleri bilinmiyor. Fakat Benjamin Strong, Wallace tarafından yazıldığı bildirilen mektubu onun yazdığını keşfedince, gerek Bumpus'u, gerekse Loeb'i uyardı.

Görünüşe bakılırsa, mektuba olan ilgi Washington'da fazla uzatılmadı. Ama Beecroft sonradan şahsen Başkan'la buluştuğunu, Başkan'ın müzenin davranışını bir hezeyan, Minik olayını ise ulus için bir yüz karası olarak nitelediğini iddia edecekti. Beecroft ayrıca, "sonradan Yüzbaşı Peary'nin, Bay Roosevelt'i, Minik'i umursamaması için etkilediğini öğrendik," diye ileri sürecekti.

Bumpus, Strong'dan Wallace feragatnamesinin bir kopyasıyla birlikte onun tarafından yazılmadığı bilgisini alınca, Eskimoların ne gibi koşullar altında güneye getirildiğini öğrenmek için 19 Ocak'ta Franz Boas'la bağlantı kurdu. Boas'la arası hiçbir zaman parlak olmadığından, bu Bumpus için hiç de tatlı bir görev olmamış olmalı. Boas müzenin Antropoloji Bölümü müdürüyken karşılıklı gönderdikleri çirkin mektuplar aracılığıyla her ikisi de birbirini işlerine karışmakla suçlamışlar ve Jesup'tan bu kavgalarda hakemlik yapmasını beklemişlerdi. İşadamı genellikle Bumpus'un tarafını tutmuştu. Boas'la Jesup'un arasındaki ilişki bu nedenle çoğu zaman oldukça gergin olmuştu. Boas 1906 yazının ortasında müzeden ayrılarak Columbia Üniversitesi'ne geçmişti. Görünüşe bakılırsa, Bumpus'a hiçbir bilgi vermemişti.

Bumpus ayrıca konuyu tartışmak için Peary ile Grand Union Oteli'nde buluşmuştu. Peary o sırada yakın bir zaman önceki dönüşünün yol açtığı şöhretin tadını çıkarıyordu. Eskimo sorunuyla uğraşamazdı. Zaten Uisaakassak'ı güvenlik içinde Smith Boğazı'nın kıyısındaki yurduna bıraktığı 1898'den beri o meselenin üzerinde fazla durmamıştı. Dahası, o yaz Kuzey'e yapmayı boş yere umduğu yeni yolculuğunu planlamakla meşguldu. Eskimoları onların ivedi isteği üzerine New York'a getirmiş olduğu gibi inanılmaz bir açıklamada bulunmasının dışında, Minik'in 1898'de yurduna dönmesi için zorlandığını, ama "herhalde Wallace'ın ya da Bayan Wallace'ın öğütlemesi üzerine bu öneriyi kesin bir dille reddettiğini" ileri sürdü.

Bumpus'un şimdi büsbütün aklı karışmıştı. Eskimolar oraya getirildiklerinde müzede bulunmadığı ve ancak Wallace 1901'de kovulduğu zaman müze personeline katıldığı için, bu işi kontrol edebilmede yetersizdi.

Müzenin hukuk danışmanı Bay Delafield'i görmeye gitti. Bu kişi ona "bütün belgeleri dosyalatmak dışında konuyla ilgili hiçbir şey yapmamasını" önerdi.

William Wallace böylesi şaşırtıcı durumlar olagelirken Jesup'a bu kez kendi elyazısıyla bir mektup yazdı. Bunda Jesup'a, dostlarının "konuyu Başkan'a götürmesinde ısrar ettiklerini", ancak kendisi, önceki mektuplarına Jesup'dan bir yanıt almadan harekete geçmek istemediğini anlatıyordu. Wallace'dan "Minik'e bir soyadı vermesini" istediği 1898 Ağustos'undaki mektubunu bir kez daha hatırlattıktan sonra, 1902'de yaptıkları diğer haberleşmelere işadamının dikkatini çekti. Benjamin Strong bu mektubu Jesup'un işyerinde aldı. Minik olayının birçok ayrıntılarını Jesup'dan gizlediği anlaşılıyordu ve yaşlanmış Jesup'un 1907 tarihli mektupların herhangi birini görmüş olduğu şüpheli. Ama bu kısmen müzeyle ilgili bir konu olduğu için hemen Bumpus'la bağlantı kurarak "patronun (Jesup) olayın gerçek durumu hakkında bilgilendirilmesi gerektiğini ve bunun sözlü olarak ve hemen yapılmasının uygun olacağını" önerdi. Bumpus, Strong'un en yeni mektubu Delafield'e bildirmesini önerdi. Ancak Delafield'in, Wallace'ın herhangi bir mektubunun yanıtlanmasına karşı olduğunu ileri sürdü. Jesup'un da bilgilendirilmesi gereğine değinmemişti. Jesup o sıralarda ihtiyarlamış ve sağlığını yitirmişti. Personeli belki de bu yüzden tatsız olayları ondan gizliyordu. Jesup eğer 1907 başlarında gerçek durum hakkında bilgilendirilmemiş olsa bile, resmi olsun veya olmasın, müzesinin istemi üzerine getirilmiş bir Eskimonun Birleşik Amerika'da kaldığını biliyordu. Hem Minik olayının basında uyandırdığı ilgi göz önüne getirilirse, Jesup olan bitenden tamamıyla habersiz olamazdı.

Müze öyküyü bu noktada bıraktı. Bir ay sonra haince düzenlenen bir olaya kadar.

İsmi Pamela olan yeni Bayan Wallace, Jenness Richardson adındaki eski bir müze personelinin dul eşiydi. Richardson müzenin 1987'deki ilk seferinin liderlerinden biriydi. Montana eyaletine yapılan ve Jesup tarafından finanse edilen bu seferin amacı bir sergi için bizon örnekleri toplamaktı. Richardson mü-

zenin ilk taksidermistiydi. Ve orada sergilenen ilk hayvan gruplarını doldurmuştu. Rhetta Wallace 1904'de ölünce, Richardson'un dul eşi William Wallace'la evlendi. Richardson'un oğlu da babasının mesleğini sürdürerek müze hesabına hayvan doldurmaya başladı. Kendisinden çok daha genç olan Minik olayıyla tek ilişiği 1906 Temmuz'unda Bumpus'dan Wallace'a bir mesaj iletmek oldu. Fakat 1907 başlarının olayları sonucunda müze Wallace ailesinden herhangi bir kişiye bordrosunda yer veremeyeceğine karar verdi. Bumpus şubat ortasındaki bir mektubunda Jenness Richardson Jr.'a ay sonunda işine son verileceğini bildirdi ve neden olarak "müze işine uygun değilsiniz" dedi. Müze Wallace olayından arınmıştı.

Dünyanın en Kuzey'indeki burnuna adını veren kâşifin esenliğine en büyük önemi veren Jesup, aynı ayın içinde Peary'nin bir sonraki seferine 20.000 dolar yatırdı.

12

"UMUTSUZ BİR SÜRGÜN OLMA DURUMU"

Yazdığı mektupların doğrudan Jesup tarafından alınmadığının William Wallace herhalde hiç farkına varmadı. Kendisi müzedeyken istediği zaman Jesup'un yanına girebiliyordu. Oradan ayrılmasından sonraki zaman içinde Jesup'un memurlarından bazılarının ve özellikle özel sekreteri Benjamin Strong'un yaşlanmış adamla halkın arasında bir kalkan görevi yapacakları hiç aklına gelmemişti. Mektuplarının ve 1907'deki başka çabalarının hiçbir yararı olmadı. Jesup, Minik'in öğrenimi ve bakımı için para verme ricalarına tamamen kayıtsız kaldı.

Wallace buna rağmen çabalarına aralıklı olarak devam etti. Bir röportaj sırasında, "Bay Jesup'un iyi bir nedeni olmadan Minik'le bana bu şekilde davrandığına inanmak istemiyorum. Birisi tarafından aldatıldığına neredeyse eminim... Bay Jesup müzedeyken Minik'e yakınlık göstermişti, onu Kuzey'deki çalışmalarına hazırlamak amacıyla bakımını ve öğrenimini finanse etmek kendilerinin fikriydi. Ama bunu yapmadı, ben de bu davranışını anlamaktan acizim. Kuşkusuz dediğim gibi, çıkarları doğru olana ters gelen biri tarafından aldatılmış ya da etkilenmiş olmalı."

Wallace'ın ima ettiğine göre bu kişi Peary idi. Devam etti: "Kısa bir zaman sonra zavallı Eskimoları bu ülkeye getirmekle onlara ne büyük haksızlık ettiğini anladı ve bir an önce işin içinden sıyrılmaya çalıştı. Minik müzede kalırken ve daha sonra hastalandığında Peary onu bir kez olsun görmeye gelmedi. O zamandan beri çocuğu yok farz ediyor. Peary New York'ta bir otelde kalırken, ben Minik'i onu görmeye götürmüştüm, yolladığım karta verdiği yanıt, 'bizi görmek istemediği' oldu."

Minik'in bir gün Kuzey'e dönebilmesi için nasıl bir öğrenim görmesi gerektiği hakkında gerek Wallace'ın, gerekse Beecroft'un kesin fikirleri vardı. İkisi de konuya geleneksel bir yaklaşım önermiyorlardı. Beecroft özel derslerin gerekli olduğunu düşünüyordu. Buna karşın Wallace "Minik'in öğreniminin, çocuğun arzu ettiği ve bunun için yaratıldığı Kuzey'deki çalışmalara hazırlamaya yönelik nereye kadar götürülebileceğini saptayacak" bir doktor, bilim adamı ve öğretmen grubunun atanmasını öneriyordu. Wallace, Minik üzerindeki vesayetinin onun öğrenimine yönelik yardımları engellemesi durumunda çocuk üzerindeki tüm haklarından vazgeçebileceğini söyledi. Beecroft, Başkan Roosevelt'e yaptığı başvuruda bu konuya değindi. Beecroft'la Wallace'ın gösterdiği çabaların tek somut sonucu, Minik'in Carlisle Okulu'na girmek için başvuruda bulunması yönünde Beyaz Saray'dan yapılan bir öneri oldu. Burası Pennsylvania'da yaşayan kızılderililer için açılmış bir okuldu. Minik bu öneriyi reddetti. Kuzey Kutbu'na dönüşü için hazırlanmak istiyordu. Kuşkusuz bu isteğinin, açık seçik amacı yerli Amerikalıların Amerikan kültürüne kazandırılması olan bir okulda yerine getirilemeyeceğine haklı olarak inanıyordu.

Wallace o tarihte çalıştığı halde çok fakirleşmişti. Ustabaşısı olduğu inşaat ekibi Union Meydanı'ndaki metronun havalandırma sistemi üzerinde çalışıyordu. Minik, yaşı ilerledikçe Wallace'ın içinde bulunduğu sıkıntıdan kendini sorumlu tutmaya başladı. Wallace olayının William Wallace'ın 1901'de kovulmasıyla sonuç-

lanan ayrıntılarını biliyor olamazdı. Wallace kendi sahtekârlığı ortaya çıkarılıp cezalandırılırken, Peary Arktik Kulübü'ndeki tanıdıklarıyla suç ortaklarınınkinin görmezlikten gelindiği olay hakkında çocuğu bilgilendirecek değildi.

Minik azap içindeydi, 1901'den beri olanlardan kendini suçluyordu. "Will Amca'ya daha fazla yük olamam," diye düşünüyordu. "Konumunu ve parasını kaybetti; son derece yoksul, üstelik işçi gibi çalışıyor, hepsi de benim için. Bana sevgi gösteren tek insan o, benim ise iyiliğine nasıl karşılık verdiğime bakın. Onu muhtaç duruma düşürdüm. Üç yıldır yanından ayrılıp ona yardım için çalışmak istedim. Ne olsa yapmaya hazırım. Bize acı çektirenlerin pişman olup doğru ve haklı olanı yapacaklarını her yıl söylüyor, ama durum değişmiyor ve bu, ben ona engel olduğum sürece de değişmeyecek. Eğer çalışamazsam ya da burada oluşumdan sorumlu olanlara bir şey yaptıramazsam en azından gidip Kanada ormanlarında kaybolabilir ve böylece zavallı Will Amca'ya bir şans tanıyabilirim. Ama gitmeden önce müzenin gömmem için babamın ölüsünü ve bende kalması için de babamın kayığıyla tüfeğini vermesini istiyorum. Onları bana vermezlerse reşit olur olmaz müzeyi dava edeceğim. Babamın orada durduğunu, herkesin de bunca zamandır ona bakıp güldüğünü düşünüyorum da... Bay Peary'yi, Bay Jesup'u ve Prof. Bumpus'u cezalandırmaya çalışabilirdim, ama onların Will Amca'nın beni ne kadar iyi yetiştirdiğini ve vahşi bir Eskimonun onlardan ne denli üstün olduğunu görmelerini istiyorum... İşte ben burada bu ülkenin tutsağıyım. Yurdum, babam, her şey benden alındı. Benim için harcadığı paraları Will Amca'ya iade etmelerini, babamın cenazesini bana geri vermelerini ve beni Kuzey'de çalışmaya hazırlamalarını istiyorum. O zaman kendi geçimimi sağlayabilirim..."

Morris K. Jesup 22 Ocak 1908'de yetmiş yedi yaşında öldü. William Wallace'ın Minik için bir destek elde etme umudu da onunla beraber yok olmuştu. 1898'de yardım sözüyle Wallace'e

mektup yazmasının üzerinden neredeyse on yıl geçmişti. Jesup, Minik'in bakımı için toplam 200 dolarlık bir katkıda bulunmuştu. Arkasında 12.814.894 dolar değer biçilen bir miras bırakmıştı. Karısına 9.000.000 dolardan fazla para kalıyordu. Bir milyon müzeye, 100.000 dolar da devam ettiği Presbiteryen Kilisesi'ne verilecekti. Jesup'un mirasından pay alan altmış bir kişinin sadece üçü kan akrabasıydı. Geri kalanlar kuruluşlar ve bireylerdi. Ama Minik aralarında yoktu.

Wallace'la Beecroft'un çabaları yalnız Minik'in öğrenimi için parasal yardım elde etmeye yönelik değildi. Onlara aynı zamanda Qisuk'un kemiklerinin müzeden alınıp usulüyle gömülmeleri için Minik'e iade edilmesine de çalışıyorlardı. Wallace, Beecroft kadar bu işe karışmamıştı, çünkü yıllar önce Qisuk'a yapılan göstermelik cenaze töreniyle hiçbir şeyden haberi olmayan Minik'in kandırılmasının utancını hâlâ içinde taşıyordu. Çocuğun ona kin duymadığını bilmesine rağmen, bu konuda fazla göz önüne çıkmaktan kaçınıyordu. Bu işi Beecroft'la on beşine varan ve kendi istekleriyle taleplerini seslendirebilen Minik'in idare etmesi daha doğru olurdu.

Müzede sorumluluğu üstlenmek ve Wallace'la Beecroft'un istemlerine cevap vermek zorunda olan kişi Profesör Carey Bumpus'du. Kendisi 1900'dan beri müzenin müdürü olan bir zoologtu. Hantal ve beceriksiz bir adam imajını veren; dalgın profesör tiplemesine uyan bir isme sahip olmak şanssızlığına uğramıştı. Ne yazık ki gerçek, şüpheyi büyük ölçüde doğruluyordu.

Bir biyografi yazarı tarafından "olağanüstü çekiciliğin, yorgunluk tanımaz, dinamik bir enerjinin ve taşkın bir canlılığın sahibi. Hareketlerini yönlendirmek için geleneklerden, alışkanlıklardan ve öğütlerden çok daha fazla güvendiği son derece faal bir hayal gücü olan bir adam," olarak betimlenmişti. Ama müzedeki meslektaşları arasında bu görüşe katılanlar azdı. Gerçek-

ten de Jesup'un ardılı olan müze müdürü Henry Fairfield Osborn, müzenin "Bumpus Olayı" diye adlandırdığı başka bir önemsiz skandal sonucunda Bumpus'u istifaya zorlayacaktı. Bu skandalın kovuşturması sırasında Osborn, Bumpus'un her şeyi yüzüne gözüne bulaştıran yeteneksizliğinin kanıtı olarak müzenin personelinden birçoğunun tanıklığını talep etti. Meslektaşlarından biri müdürü, "Müzeyi yönetmeye uygun olmayan bir mizaç sahibi" olarak betimledikten sonra niteliklerini "kontrol edilemez bir öfke, küstahlığa ve nezaketsizliğe güçlü bir meyil. Bölümünün etiket kurallarına karşı gelmede belirgin bir patavatsızlık... Ölçüsüz bir kibir, kötü niyet, dürüst olmayan yöntemler, müze zararına işleyen finansal kurnazlık, kavgacılık, kıskançlık..." olarak sıraladı. Kişisel niteliklerini betimlemeye devam ederek, "çok diktatör... Fazlasıyla sistemsiz... yalancı ve güvenilemez karakterde... Bazı yöneticilerle memurlara karşı zorba davranışlı," diye tamamladı.

Minik'in anlayış ve yardım beklediği adam buydu. Bumpus da bu meseleyle ilgilenmenin zamanından çalmasına ilk başından beri içerlemişti. Müzede göreve başlamadan önceki sorunlara çözümler bulmasının beklenmesinin haksızlık olduğunu hissediyor, fakat bu konulardaki cehaletini tekrar tekrar kaçamak yanıtlarla örtmeye çalışıyordu. Minik'e şahsen bir düşmanlığı yoktu, ama çocuğa duyulan ilginin, gazetecileri kapısına üşüştürmesine ve adının bu yüzden gazetelerde sürünmesine içerliyordu.

Minik babasının gömülmeyip müzede sergilendiğini öğrenince, Wallace konuyu Bumpus'la görüşmek için müzeye gitmişti. 1906 yazıydı, yani *World*'ün Minik'in Birleşik Amerika'daki şanssız serüveninin öyküsünü duyurmasından bir süre önce. Wallace o görüşmede Qisuk'un kemiklerinin iade edilmesini gündeme getirdi. Beecroft'la Minik de aynı yaz profesörü New Rochelle'deki evinde görmeye gitmişlerdi. Bumpus avukatının

da görüşmede hazır bulunmasını şart koşmuştu. İlgili bulunduğu kuruluşa yöneltilen herhangi bir eleştiriyi şahsına yapılmış gibi algılayan adamlardandı. Hiçbir şekilde kimse öyle bir imada bulunmadığı halde, Minik'in durumundan ne olursa olsun kendinin sorumlu olmadığını söyleyip durdu. Minik'le Beecroft' un anlattıkları öyküyü dikkatle dinledi ve çocuğa duygularını anladığını ifade etti. Dahası, çocuğun babasının ölüsüyle kayığı ve tüfeğini hemen iade etmeye söz verdi. Bununla da kalmayarak, Jesup yazlığından döner dönmez Minik'in öğrenimiyle ilgili işadamıyla konuşacağını vaat etti. Fakat her iki vaat da gerçekleşmedi. Wallace, Minik'in "babasının kemiklerinin Hıristiyan geleneklerine göre toprağa verilmesi için yakarışını son derece acıklı" olarak niteledi. Minik'in hemşerileri Amerikan kâşiflerine yardımı asla esirgememişlerdi, şimdi de "çocuğun Hıristiyan geleneklerine uygun bir cenaze töreni istemini yerine getirmenin bir minnettarlık borcu olduğunu" iddia ediyordu.

World Minik'in Birleşik Amerika'daki talihsiz serüvenlerinin öyküsünü 1907 Ocak'ında ilk kez halka duyurduğunda, Bumpus'la olaylar hakkında bir görüşme yapılmıştı. Yaptığı kısa açıklamada konuyla ilgili herhangi bir bilgisi olmadığını dile getirdi. "Eğer bunlar olduysa, benim buranın müdürlüğüne atanmamdan önceydi. Bay Wallace'ın Minik adındaki çocuğun bakımını üstlendiğini duydum. Doğrusu bildiğim kadarıyla Minik'in babasının kemiklerinin iadesi için hiçbir resmi başvuruda bulunulmamıştır. Burada yüzlerce iskelet var, istediğinin şimdi onların arasında olup olmadığını bilmiyorum bile.

"Bay Wallace veya çocuk iskelet için mütevellilere resmi bir başvuruda bulunduğu takdirde, konu yapılacak toplantıda ele alınıp onların uygun göreceği şekilde karara bağlanacaktır. Bu Eskimolar Birleşik Amerika'nın koruması altındaydılar ve onlara her türlü cömertlik gösterilmiştir. Konu hakkında benim bildiklerim bunlardan ibaret."

Babasının ölüsünün kendisine iade edilmesine yönelik Minik'in yaptığı başvuruların yine gazetelere manşet olduğu 1909 Nisan'ında, müzenin sekreteri Sherwood, "iskeleti hâlâ müzede olan" Minik'in babasının ölüsü için bulunulmuş herhangi bir istemden haberi olmadığını bildirdi.

Fakat bundan beş gün sonra Bumpus bu öykünün onu "şaşkınlığa düşürdüğünü" ifade etti. Minik'in babasının iskeleti eğer müzedeyse, acaba biri bunu ona gösterir miydi, dedi. Tüfekle kayığa gelince bunlardan haberinin olmadığını iddia etti. "Babasının ölüsüne gelince," diye sesini yükseltti. "Bundan hiçbir şekilde haberim yok. Kendisi de zaten bunun için herhangi bir istemde bulunmadı... Burada ceset falan yok. Müzede Peary'nin yolculuklarının birinden getirmiş olduğu bir yığın Arktik bölge eşyası var. Çocuğun babasının kanosuyla tüfeğinin de bunların arasında olması mümkün. Ama benim bundan da bir haberim yok."

Bumpus bu arada bir kelime cambazı olduğunu kanıtladı. Cesetle kemikler arasında yapmakta ısrar ettiği ince ayırım da bunun bir örneği. İskeletin müzede olup olmadığı soruldukça, müzede kimsenin cesedinin bulunmadığını ileri sürüyordu. Böylece, Doktorlar ve Cerrahlar Okulu'nda, eti kemiklerinden yıllar önce sıyrılmış bulunan Qisuk'un cesedinin müzedeki varlığını inkâr etmiş oluyor, bu arada da iskeletin müzede olup olmadığı sorusunu duymazlıktan geliyordu.

Fakat bu araştırmayı izleyen *Evening Mail* gazetesinin muhabiri, gerçeği keşfetmeye en az Bumpus'un kaçamak yoluna sapışı kadar kararlıydı. Gazeteci Columbia Üniversitesi'ndeki fiziksel antropoloji okutmanı Franz Boas'a gitti. Boas, Bumpus'u bozmak fırsatını kaçırmadı.

Gazeteci, "Dr. Bumpus müzede kemiklerin varlığını kabul etmede tereddüt ediyor," diye başladı. "Oradalar mı?"

Boas, "Tabii ki..." diye yanıt verdi.

Müzenin Minik'e hakkını verip vermediği konusunda fikri sorulunca Boas bir yorumda bulunmaktan kaçındı ve bunun Dr. Bumpus'un kendisine sorulması gerektiğini ileri sürdü.

Evening Mail'in muhabiri Bumpus'u bir kere daha ziyaret etti ve adamın, "Minik'in babasının iskeleti dışında her şeyi konuşmaya hazır göründüğünü" belirtti. Saklambaç oyununa benzettiği röportaj gazetede yayınlandı:

Müdür Bumpus'a, "Minik'in babasının kemikleri müzede mi?" diye soruldu.

Yanıt, "Nerede olduklarını bilmiyorum," oldu.

"Bir cam mahfazada sergilenmiyorlar mı?"

"Hayır efendim."

Bundan sonra Dr. Bumpus'a Eskimo çocuğunun babasının ölüsünün nerede olduğu soruldu.

"Ceset müzede değil."

Muhabir, "Kemikler müzede mi?" diye sordu.

Müdür, "Orada olmuşlarsa şimdi nerede olduklarını bilmiyorum," diye karşılık verdi.

"Minik'in babasının iskeleti, bir New York hastanesindeki ölümünden sonra buraya getirilmedi mi?"

"Minik'in babası bu müzede ölmedi. Hayattayken hiç buraya gelmedi."

Dr. Bumpus, Minik'in babasının kemiklerinin bir kısmının müzeye getirildiğini hayal meyal hatırlar gibi olduğunu sonunda itiraf ettiyse de, hâlâ orada olup olmadıklarını bilmediğini belirtti.

Dr. Bumpus'a, "Kemiklerin müzede olup olmadıklarını kim bilebilir?" diye soruldu.

"Bunu olsa olsa ben bilebilirim."

"Peki, bilmiyor musunuz?"

"Hayır efendim, o kemikler hiç sergilenmediler."

Dr. Bumpus'a sorunun bu olmadığı hatırlatıldı.

"İskelet bölümünün yöneticisine Minik'in babasının kemiklerini aramasını ve onları on beş dakikanın içinde bulmadığı takdirde işini kaybedeceğini söylerseniz, isteğinizi sizce yerine getirebilir mi?"

"Evet, sanıyorum bulabilir."

Bumpus'un kemiklere ilişkin öyküsünü daha sonra defalarca değiştirdiği, Minik'in sonraki sözlerinden belli oldu: "Büyüdüğümde Dr. Bumpus'a babamın kemiklerini sorduğumda önce nerede olduklarını bilmediğini söyledi. Daha sonra, müzeye ait oldukları için onları alamayacağımı ileri sürdü. Defalarca denedim, ama bir yararı olmadı."

Minik o sıralarda artık Wallace'ın yanında kalmıyordu. Wallace ailesinin sorunlarından kendini sorumlu tuttuğundan evden ayrılmıştı. Ama William Wallace'a yakın olmaya devam ediyordu. Bir süre Chester Beecroft'la Astor Oteli'nde kaldı, daha sonra Kırk Dördüncü Sokak'ta Alliance House adındaki pansiyonda bir oda tuttu. Burasının aşırı duygusal bir genç için uygun bir ortam olduğu söylenemezdi. William Wallace'la Beecroft'un aralıklı ve yumuşak etkileri hesaba katılmadığı takdirde, bir büyüğün otoritesinden yoksundu. Başını derde soktuğunun herhangi bir kanıtı yok, ama türlü suçların işlendiği bir çevrede başının çaresine bakmayı öğrendiği kesin.

Açık havayı ve sert sporları sevmesine rağmen, sık sık hastalanıyordu. 1908 yılı kasımında Fordham Hastanesi'nde zatürreeden yatarken, bir ara kurtulamamasından korkuldu. Geçirdiği hastalıklar oldu bitti öğrenimine sekte vurmuştu. Bu kez okuldan ayrıldı ve gelip geçici işler buldu. William Wallace bir defasında ona Altıncı Cadde metro inşaatında bir denetçilik işi buldu.

Minik'in yaşadığı çevre Chester Beecroft'u çok kaygılandırıyordu. Beecroft da açık hava âşıklarındandı, Minik'i sık sık kent

dışında kamp yapmaya götürüyordu. Bu gezilerde Minik'in saatlerce uzaklaşıp yalnız başına dolaştığı olurdu. Beecroft da yürüyüşleri sırasında onu kuytu bir köşede oturup ormana donuk donuk bakarken bulurdu. Minik orman içindeki bu melankolik gezilerindeyken bazen kaçmayı düşünürdü. Maine eyaletine ya da Kanada'nın ıssız köşelerine kaçtığını hayal ediyordu. Her iki bölge de onun yaşamında üzücü anılarla dolu olan New York'u arkasında bırakması için idealdi. Böylece artık dostlarına da yük olmaz, son yılları onun için işkence haline getiren travmatik olayları zaman içinde belki unuturdu.

Ormanda yalnız kaldığı zamanlarda düşünceleri çoğu kez Grönland'a kayıyordu. O New York'a ait değildi ve buraya hiçbir zaman uyum sağlayamayacağına da inanmaya başlamıştı. Grönland onun için çok uzaklarda kalmış bir çocukluk anısıydı. Çocukluğunun ilk yılları -ilk on yılı- hakkında hatırlayabildikleri pek azdı. Üstelik anadilini tamamen unuttuğu için düşünceleri bile İngilizceydi. Buna rağmen yurduna dönmek istiyordu.

Minik 1908 başlarında Kuzey Grönland yolculuğu bir yıl ertelenmiş bulunan Peary'nin o yaz Kuzey'e hareket edeceğini öğrendi. Çocuk onunla gitmeye karar verdi. Ama Minik'le Wallace'ın kâşiften bir görüşme koparmaları mümkün olmadı. Peary çocuğu tanımamazlıktan gelmeye kararlı gözüküyordu. Minik müzedeki Dr. Bumpus'un belki de ona yardımcı olabileceğini düşündü. Müzede Bumpus'u görmeye giderek, profesörün Peary'ye başvurmasını ve kendisini beraberinde götürmesini istemesini rica etti. Bumpus, "Bunu denedim ama başarısız oldum," diye not edecekti.

William Wallace 23 Haziran 1908'de Peary'ye şöyle bir mektup yazdı: "Minik Kuzey'deki yakınlarını ziyaret etmeyi çok istiyor. Yolculuğunuza katılmasına izin vermenizi rica ediyorum... Bu çok

önemli istemini kabul edip edemeyeceğinizi lütfen Minik vasıtasıyla bana bildirin."

Peary bu mektuba 26 Haziran'da cevap verdi: "23 Haziran tarihli mektubunuzu aldım. Minik'i bu konuda sevindirmek istesem bile, gemim ne yazık ki onu bu yaz götürmeme olanak vermeyecek kadar kalabalık. Kuzey'e gideceğim bir başka yaz ona halkını görmek fırsatını seve seve veririm. Eğer Kuzey'den bir haber almayı bu kadar çok istiyorsa, ona memnuniyetle bir kızak, kano ya da isteyebileceği herhangi başka bir şeyi yollamaya çalışırım."

Minik'in en çok isteyebileceği şey yurduna dönmekti, ama Peary bu isteğini yerine getirmeye yanaşmıyordu. Bu ezici bir yenilgiydi. Başka gemiler bu kadar Kuzey'e çıkmadıkları için, Minik'in Peary'yi razı etmeden Grönland'a dönmesinin hiçbir yolu yoktu.

Minik'in verdiği karşılık şu oldu: "Bu kez Kutba ulaşmayı umuyorsanız, başka bir yolculuk yapmanıza gerek kalmayacaktır... Beni buraya getirmek için geminizde yeterince yer vardı... Beni niçin geri götüremiyorsunuz?"

Bir gazete şöyle bir yorum yaptı: "Bu zavallı Eskimonun durumu gerçekten çok acıklı... Bilim adına Grönland'dan buraya getirildi. Getirilmesindeki amaç gerçekleşti, Amerikalı bilim adamları da onu kendi haline terk ettiler. Buna benzer bir olaya dünyanın hiçbir yerinde rastlayamazsınız. Bu denli umutsuz bir sürgün durumu düşünülemez..."

Amerika'daki ilginç olaylarla ilgilenen Danimarka gazetesi *Dansk-Amerikaneren* bir rastlantı sonucunda New York'un *World* gazetesinde Minik'in acıklı durumuyla ilgili bir haber yakaladı. Daha sonra da bu konuda Danimarka Dışişleri Bakanlığı'nın dikkatini çeken bir öykü yayınladı. Bu bakanlık, New York'taki konsoloslu-

ğuna bir yazı göndererek bir Danimarka vatandaşı saydığı Minik hakkında daha fazla bilgilendirilmek istedi.

Konsolos Minik'le buluşmayı birkaç kez denedi, ama randevu Wallace tarafından her defasında "şu veya bu bahaneyle" engellendi. Minik eylül başlarında kısa bir tatil için Syracuse'e gitti. Konsolos da onun yokluğunda Bumpus'la, Boas'la, Wallace'la ve delikanlının geçmişi hakkında bilgi sahibi daha birçok kişiyle görüştü.

Geçmişteki ve o tarihteki müze personelinin konsolosa sağladığı bilgiler kısıtlı ve kısmen yanlıştı. Konsolosun Kopenhag'a bildirdiğine göre, Wallace, Jesup'un önerisi üzerine 1897'de "Eskimoları müzenin bodrumunda yatırmış, fakat orada sadece iki gün kalmalarından sonra üst kattaki büyük ve aydınlık bir odaya nakledilmişlerdi. Bodrumun sıradan bir bodrum olmayıp dev müze binasında fazla nemli olmayan geniş bir oda olduğunu, Eskimoların orada gereğinden uzun kalmadıklarını ve en iyi şekilde bakım gördüklerini belirtmek gerekir. O kış New York'ta bir grip salgını vardı, bütün Eskimolar da hastalanarak Bellevue Hastanesi'ne kaldırıldılar. Orada büyük bir olasılıkla verem kaptılar. Tabii mikropların daha önce gemide onlara bulaşmış olması da mümkündü. Hastaneden çıkarılıp kırsal kesimdeki bir çiftliğe götürülmelerinden sonra hastalık hızla gelişti ve küçük kolonide bulunan çocuk yaştaki Minik dışındaki tüm üyeler öldüler." Uisaakassak herhalde müze personelinin belleğinden silinmişti.

Qisuk'un ölüsüne otopsi yapıldığını ve iskeletinin alıkonduğunu Boas'la Bumpus'da itiraf etti, ama sergilendiğini yalanladılar. Babasının ölüsünün kaderini öğrenince Minik'in uğradığı travmanın da sorumluluğunu kabul etmiyorlardı. "Wallace ona söylemiş, hasta ve yarı uygar hayal gücünü etkilemiş olmasa, çocuğun hiçbir şey öğrenmiş olmayacağını iddia ediyorlardı."

Müze yetkilileri Danimarkalı denetçiyi, William Wallace'ın sadece Minik'in durumunu reklam etmenin peşinde koştuğuna,

bunun ise kovulmasından dolayı kuruluştan intikam almak için giriştiği "sistematik kampanya"nın bir parçası olduğuna inandırdılar. Oysa konsolos Wallace'ın çocuğu gerçekten sevdiğinden ve ona elinden geldiğince baktığından kuşku duymuyordu.

Minik Syracuse'den dönünce konsolos sonunda onunla özel olarak görüşebildi. Minik Grönland'a dönmek arzusundan söz ediyordu, ama konsolos onun arzusunun sağlam bir düşünceye dayandığından kuşkuluydu. "Kendi sıla hastalığından bahsedile bahsedile buna kendisi de içten inanmıştı," diye yazdı. Danimarka hükümeti duruma el koyup Minik'i Grönland'a yollamayı düşündüyse de, Dr. Boas belli bir nedeni olmadığı halde bunun "en azından şimdilik" yapılmamasını önerdi. On sekiz yaşındaki Minik, artık Eskimo kadar Amerikan standartları açısından da bir erişkin sayılıyordu. Bilim adamıyla aynı fikirde olmayan konsolos, "çocuk burada yarı uygar olmaktan ileri gidemeyecek" diye fikir yürüterek, Danimarka hükümetinin onu Grönland'a geri yollamayı düşünmesi halinde, önce Grönland'ın güneyine yollamasının yerinde olacağını ileri sürdü. Minik burada (kendisininkinden farklı bir lehçe olsa bile) Eskimo dilini tekrar öğrenebilecek ve ancak bundan sonra Kuzey'e doğru yoluna devam edecekti.

Konsolos olayı dikkatle izlemeye ve yeni gelişmeleri Kopenhag'a bildirmeye söz verdi.

13

KUTUP PLANI

Amerika Arktik Kulübü 1909'un ocak ayı başlarında New York'un Marlborough Oteli'nde On Beşinci Yıl yemeğini veriyordu. Kuzey Kutbu ve bu kıtanın keşfiyle ilgilenenlerin oluşturduğu kulüp, 1894 yazında Dr. Frederick Cook'un Grönland'a yaptığı felaketle sonuçlanmış turistik seferiyle kuzeye gidenler tarafından kurulmuştu. Bu maceranın katılımcıları Amerika'ya döndükten sonra Arktik yolculuk sırasında kurdukları dostluğu yaşatmak için yılda bir kez buluşmaya karar verdiler. Kulüp kuruluşundan beri geçen on beş yılın içinde yeni üyeler kazanmıştı. Üyeler hep başarılı adamlardı, ama sıkı ağızlı Peary Arktik Kulübü'nün süper zenginlerinden daha gerçekçiydiler.

Kuruluşundan beri kulübün başkanlığını yapan ve bu görevden ayrılmak üzere bulunan Profesör William Brewer'la 1884'de Greely heyetini kurtarmaya giden ekibe komuta eden Amiral Winfield Schley, o yaz Dr. Cook'u aramak için düzenlemeyi planladıkları seferden büyük bir hevesle söz ediyorlardı. Cook 1907'de Peary'ye rakip olarak Kuzey Kutbu'nu aramaya çıkmış ve ondan bir daha haber alınamamıştı. Amerika'nın Arktik Kulübü seferinin başına kendisi de bir kâşif olan Dillon Wallace getirilmişti. Wallace 1903'de Labrador içlerine giren ve ortağı

Leonidas Hubbard'ın hayatına mal olan seferden sağ kurtulanlardan biriydi.

Minik de o gece oradaydı. Kulübün toplantılarına sık sık davet edilir, bazan kürk giysileriyle gelmesi istenirdi. Bu olaylar da bir tür gösteri niteliğindeydi ama, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ndeki sergilerden daha özel ve nazikçe yapılıyordu. Minik, Cook'u kurtarma operasyonunun planlarını derin bir ilgiyle dinliyordu. Çünkü kulüp Minik'i bu seferle Kuzey Grönland'a geri yollamak konusunda anlaşmaya varmıştı.

Minik'in Kuzey Kutbu hakkında kendine özgü bazı fikirler dile getirdiğini kulüp üyeleri biliyorlardı. Arktik ve özellikle Kutbu bulmak peşinde kendi Arktik'ine, yani Kuzeybatı Grönland'a giden heyetlerle ilgili eline geçirdiği her şeyi büyük bir açlıkla okuyordu. Sonunda, ne Cook'un, ne Peary'nin, ne de herhangi bir beyaz kâşifin Kuzey Kutbu'na ulaşamayacağına karar verdi. Onların yöntemleri tamamen yanlıştı.

Ama o bir adım daha ileri gitmişti. Kuzey Kutbu'na yalnız Eskimolardan oluşacak bir sefer için bir plan tasarlıyordu. William Wallace bir keresinde, "Amacımız zaten onu bir kâşif olarak eğitmekti. Çünkü Kutba ulaşabilecek birinin ancak bir Eskimo olabileceği oldubitti onun kadar bizim de teorimizdi," diye ileri sürmüştü. Onun üstleneceği "kuzeydeki görev" buydu.

Minik, en yeni Kuzey Kutbu kâşiflerinin benimsedikleri yöntemleri keskin bir dille alaya alarak, kendi planını açıkladı. Açıksözlülüğü kulübün üyeleri arasındaki kıdemli Arktika kâşifleriyle Robert Peary'yi destekleyenleri -çünkü Peary'nin kulüpte hâlâ hayranları vardı- iyice tedirgin etmiş olmalı.

"Kuzey Kutbu'nu bulmaya çalışan kâşifler bu işin nasıl yapılacağını bilmiyorlar.

"Rahat gemileri donatıyor, yiyeceklerini yesinler diye alabildiklerince çok işe yaramaz yolcu alıyorlar, bir tek yazın içinde çıkabilecekleri kadar kuzeye çıkıyorlar ve buzların arasına sıkış-

mayı edilgen bir şekilde bekliyorlar. Sonra gemideki yiyeceklerini tüketerek kışı geçiriyor; yaz gelince de bir hamle yaparak bazen günde bir mil kadar yol alıyor, yazın yarısı boyunca ilerleyebildiklerince ilerliyorlar. Yazın ikinci yarısı Kuzey Kutup kışı şiddetlenmeden gemilerine dönme çalışmalarıyla geçiyor. Daha sonra büyük bir zafer kazanmış gibi havalarla Birleşik Amerika'ya dönüyorlar. Kuzey Kutbu'nun "henüz değilse bile pek yakında" keşfedileceğini bildiriyorlar, arkasından da uzun ve kazançlı bir konferans turnesine çıkarak niçin başarısızlığa uğradıklarını ve bir dahaki sefere nasıl başaracaklarını açıklıyorlar.

"Kuzey Kutbu asla bu şekilde keşfedilemeyecektir. Orasını bulacak olan adam bir mevsimde gidebileceği kadar gidecek ve orada bir dahaki mevsime kadar kalıcı bir kamp kuracaktır. Sonra yolculuğuna devam edecek ve başarısını sağlayacak yöntemi izleyecektir. Benim de yapmak istediğim bu. Kendi ırkımı onurlandırmak için Kutbu keşfeden ilk adam olmak. Kutbu keşfeden ilk adam olarak bu keşfin onurunun ırkımdan birine kısmet olmasını istemekle kalmayıp Grönland'ın, dünyanın diğer yerlerine göre daha fazla bilinmeyen toprak içeren keşfedilmemiş bölümlerini gezmek istiyorum." Arktika kâşiflerinin böylesine dobra bir eleştirisi Peary'nin döneminde özellikle on sekizlik gençlerin ağzından duyulmamış bir şeydi. Yayılmacı Amerika için kahramanlar yaratmanın peşindeki basın, Peary'nin Kuzey Kutbu'ndaki serüvenlerinin hemen hemen tüm ayrıntılarını gerçek olarak benimsemişti ve pek ender olarak eleştirel bir yorumu basılıyordu. Ama her zaman böyle olmamıştı. Bellekleri kuvvetli olanlar, otuz küsur yıl önce ünlü *New York Times*'ın bile uzak kuzeyin gizemli çekimi konusunda spekülasyonlar yaptığını hatırlayacaklardı:

"Yakın geçmişteki Kuzey Kutbu keşif seferlerinin kayıtları son derece tekdüzedir. Sıra ile Kane, Hayes, Hall ve Nares görünürde Kuzey Kutup noktasına ulaşmak amacıyla iyi donanmış gemilerle

yolculuklarına başlamışlardı. Grönland'daki Upernavik'te mola vererek, memlekete morallerinin yüksek olduğuna ve başarılı olacaklarına güvendiklerine dair haber yolladıktan sonra Smith Boğazı'na doğru yollarına devam etmişlerdi. Amaçları seksen derece kuzey enlemi yakınında kışı geçirmekti. Kâşiflerin kış sığınaklarında nasıl vakit geçirdiklerine dair bütün bilgi onların tanıklığına dayanıyor, ama hepimizin bildiği bir şey varsa o da hiçbirinin Kuzey Kutbu'na ulaşamadığı. Aksine, hepsi de beklenmedik zamanlarda geri dönerek seksen ikinci kuzey enlemine eriştiklerini ve daha fazla ilerlemenin olanaksızlığı karşısında durumu bildirmek için memlekete döndüklerini ileri sürmüşlerdi...

"Bu durumun inanmaya hazır bir kamuoyunda kuşku uyandırmadan sonsuza dek sürmesi olanaksızdı. İnsanların, çoğu kaptanı Smith Boğazı'nda kış uykusuna yatmaya neyin cezbettiğini bilmekte ısrar edecekleri bir zaman gelmiştir. Kuzey Kutbu'na gitmeyi isteme bahaneleri fazlasıyla şeffaf, hedeflerine varmadan memlekete dönüşlerini açıklamak için öne sürdükleri mazeretlerse şüphe uyandıracak derecede çelişkilidir. Kane ile Hayes açık bir kutup deniziyle karşılaştıklarını, fakat uygun tekneleri bulunmadığından burasını aşamadıklarını iddia etmişlerdi. Hall, açık deniz yerine Kutba ulaşan düzgün bir karayolu bulunduğunu ve burasını kızaklarla aşmaya hazırlandığını söylemiş, ne var ki memlekete dönemeden öldüğünden, vaat ettiği kızak yolculuğunun niçin yapılmadığını açıklamaktan kurtulmuştu. Kaptan Nares gelince, o da Kutba gitmeyişinin nedenini, buzun elli metre kalınlığında olduğu donmuş denizin aşılması mecburiyetine bağlayacaktır. Kaptanın kaç kilo ağırlığında olduğu belirtilmiyor, ama iki yüz kilo gelmiş olsa bile buz onu taşıyacak kadar kalındı. İngilizlerin Kutup buzları hakkında fazla bilgileri olmasa da, 50 m. kalınlığında bir buzun en ağır deniz subayı tarafından bile gerekli özen gösterilerek aşılabileceğini bilirler... Dört keşif ekibi Smith Boğazı'nda kışı geçirip fazla buz olduğu ya da çok az buz olduğu; karşılarında

açık bir kutup denizi uzandığı ya da açık bir kutup denizi bulunmadığı için döndüklerini bildirmeleri karşısında, kafası çalışan herkes bu işte kendilerine açıklanmayan bir şey olduğu sonucuna varacaklardır. Doğrusu kâşiflerin Smith Boğazı'nda bir kış geçirmeye neden böylesine istekli olduklarını herkes bilmek isteyecektir."

Minik Amerikan Arktik Kulübü'nün bir yemeğinde kuzeyle ilgili deneyimleri olan ve orasıyla ilgili yoğun ilgi alanları bulunan bir adamla tanıştı. Bu adam doğa bilimcisi Harry V. Radford'du. Radford kısa bir süre sonra kuzey yönünde bir yolculuğa çıkacaktı. Amerikan Arktik Kulübü de ona beraberinde götürmesi için bir bayrak verdi.

Minik, Radford'un planlarıyla ilgili heyecanlı konuşmasını ilgiyle dinledi. Toplantının sonunda kâşife yanaştı. Bu yolculukta Radford'a katılması, böylece halkının arasına dönmesi acaba mümkün müydü? Ama hayır mümkün değildi. Radford'un hedefi Kuzeybatı Kanada'ydı; yolculuk edeceği yöreden Smith Boğazı'na geçmenin bir yolu da yoktu.

Bununla birlikte Radford delikanlıdan ve Kutba yapılacak bir Eskimo keşif heyeti hakkındaki akla yakın konuşmasından etkilenmişti. Ama eğer Kutup seferi başarılı olacaksa ve Minik hedefine ulaştıktan sonra halkına hizmet etmek istiyorsa, önce ölçüm aletleriyle pusulayı kullanmayı öğrenmesi, ayrıca yola çıkmadan bilimsel bir öğrenim görmesi daha akıllıca olmaz mıydı? Radford bir Hıristiyan tarikatınca yönetilen özel bir okul olan Manhattan Koleji'nden mezundu. Eğer Minik isterse, onun da o okula kabul edilmesini sağlayabilirdi. Minik şimdi 1909 yazındaki Cook kurtarma seferine katılıp kuzeye gitmek veya yolculuğunu belirsiz bir süre erteleyip öğrenimine devam etmek arasında bir seçim yapmak zorundaydı. Delikanlı, Radford'dan önerisini düşünmek için birkaç gün izin istedi. Artık her yönüyle çok

uzağındaki yurduna dönme özlemiyle öğrenme arzusu arasında bir seçim yapmak zorundaydı. Bu gerçekten zor bir karardı, ama iki gün sonra Radford'u görmeye gittiğinde öğrenimine devam etmek kararını verdiğini söyledi.

Kararını hem Kutba ulaşmak, hem de halkına hizmet etmek yolundaki uzun vadeli planı çerçevesine oturtmuştu:

"Halkımın arasına dönmek ve onlara yardım edip edemeyeceğimi görmek istiyorum. Altı yaşımdayken oyun arkadaşlarımın arasından koparılmamdan beri onları görmediğim halde halkımı hiç unutmadım...

"Halkım beyaz adamın Kutba ulaşmasına hep yardım etmeye çalıştı. Beyaz adamların oraya ulaşamamış olmaları, önplanda Eskimoların beyaz adama bütün bildiklerini söylememeleri yüzünden. Eskimolar Kumandan Peary'nin neyi aradığını bugün hâlâ bilmiyorlar. Bunu Eskimolara açıklayamıyorum. Onların coğrafya hakkında hiçbir bilgileri yok. Peary'nin gemisini görüyor; bisküvi ve kahveyle dolu bir masal ülkesinden geldiğini düşünüyorlar.

"Şimdi ben mühendislik öğrenimi gördükten sonra Kutbu bulabileceğimi düşünüyorum. Önce Grönland'a gidip lisanımı tekrar öğreneceğim. Halkım bana, Kuzey Kutbu'na varmanın en iyi yolu hakkında beyaz bir adama asla söylemeyecekleri şeyleri söylerler. Orasını bulmanın ne kadar önemli olduğunu bilmiyorlar, ama ben bütün bunları onlara anlatabilir ve Kutba ulaşmanın tek yolunun onu bulana dek aramak olduğunu anlamalarını sağlarım. Bu ülkeye döndüklerinde oraların ne kadar soğuk olduğunu ve buzlarla savaşmak zorunda kaldığını anlatan kâşifler yüzünden çok fazla zaman kaybedildi. Eskimo orasının soğuk olduğunu bilir, ama soğuğa alışıktır ve Kuzey hakkında kitaplar yazmayı bilmez. Nutuk çekmesini de bilmez. Ben aletleri okumayı öğrenebilirim, böylece de, Kutbu ne zaman bulduğumu bilebilirim. Eskimolar da orasını bulana dek bana destek

olurlar. Bu ülkeye dönüp buzdan söz etmekle çok fazla zaman kaybediliyor."

Radford, Minik'i Manhattan Koleji'nin başkanı olan Birader Peter'la tanıştırdı. Minik, Birader Peter'a planlarıyla emellerinden Radford'la konuşurken ki gibi yoğun bir inançla söz etti. Rahip öylesine etkilenmişti ki, Minik'e gerek hazırlık okulunda gerekse kolejde inşaat mühendisliği ve astronomi gibi derslerde fen diploması alana dek parasız öğretim vaat etti. Öğrenimi o zamana dek düzensiz olmuş, hastalıklar yüzünden sekteye uğramış, sonunda da William Wallace'ın parasal durumu yüzünden son bulmuştu. Bununla birlikte, Birader Peter aralarındaki bir tek konuşmaya dayanarak Minik'in yeteneğine yeterince güven duymuş, lise sınıflarından birine alınacağını söylemişti. Ayrıca ona, yiyecek, içecek ve diğer masrafları için ders saatlerinin dışında bir iş bulmasını önermişti. İkinci sömestr 1 Şubat'ta başladığından hemen okula gelebilirdi.

Radford memnundu. "Minik'i sadece birkaç gündür tanıyorum, ama ona büyük bir güvenim var. Halkının arasında gerçek bir Musa ya da bir Peary olacağını söylemek abartı sayılmaz," diye fikir yürüttü.

Minik yüzünü buruşturdu. "Yalnızca Minik olarak kalayım yeter," dedi.

14

KAÇAK

Minik'in Manhattan Koleji'ndeki deneyimleri ne hoştu, ne de başarılı.

1909 Şubat'ında oraya girmesinden kısa bir süre sonra yinelenen zatürree krizlerinden biri yüzünden yatağa düştü. Bu, son birkaç yıl içindeki üçüncü ciddi kriziydi. Yeterince iyileştikten sonra okula döndü, fakat oradan nefret ettiğini keşfetti. "Bir sınıfa hapsedilmeye dayanamıyorum. Birkaç gün içinde ölüm derecesinde hastalanıyorum," diye sonradan açıklayacaktı.

Manhattan Koleji'nde herkes için merak konusuydu. Gazeteler buraya kabul edilişinin kokusunu almışlardı. William Wallace okula başladığı gün onunla gelmişti. Öğrencilerin birçoğu onu karşılamak için kampüste bekliyorlardı. Ancak Minik sınıf arkadaşları gibi öğrenci kalabalığının içinde kaybolmak istediğinden bu ilgi tüm iyi niyetine karşın onu tedirgin ediyordu. Kendini etrafındakilerin arasında garip bir yaratık gibi hissediyordu. Manhattan Koleji'ndeki duygusu buydu ve ilerde de farklı olabileceğini sanmıyordu.

Batı Kırk Dördüncü Sokak'taki Alliance House'da yalnız başına yaşamayı sürdürüyor, Chester Beecroft'u da sık sık görme-

ye gidiyordu. Çevresinin okulda başarılı olmasına elverişli olduğu söylenemezdi, fakat Beecroft onunla bir baba gibi ilgileniyor ve derslerine devam etmesini sağlıyordu.

Delikanlı babasının kemiklerini toprağa vermek üzere müzeden almak için bir deneme daha yaptı, ama bu kez de başarısız oldu. Bunun sonucunda ciddi bir depresyon geçirdi. New York'tan başka her yerde olmaya razıydı.

Ocak ayında o yaz gidecek olan Amerikan Arktik Kulübü'nün Cook kurtarma seferiyle Arktika'ya dönebileceğinden umutluydu. Kâşif Wallace Dillon'un yönetimindeki seyahatin planları o ay kent gazetelerinde ilan edilmişti: ufak, fakat sağlam bir Newfoundland balıkçı gemisi olan *Jeanie*'yi kiralamayı düşünüyorlardı. Ama Radford Manhattan Koleji'ne devam etmesini önerince Minik o yolculuğa katılmaktan vazgeçmişti. Tabii ki okuldan ayrılıp Arktik Kulübü'nün seyahate katılma önerisini hâlâ kabul edebilirdi. Kuşkusuz bu biraz onur kırıcı olurdu, ama Minik artık onurunun kırılmasına ve aksiliklere alışmıştı. Yalnız kafasını kurcalayan iki soru vardı.

Arktik Kulübü eğer gitmek isterse onu Kuzey seferine götürmeyi vaat etmişti. Ama götürürler miydi? Çocukcağız daha önce de nice vaatler duymuş, ama hiçbirinden bir şey çıkmamıştı. Ayrıca kulüp içinde güçlü Peary, hayranları da vardı. Peary Minik'i 1908 yazında Kuzey'e geri götürmeyi reddetmişti. Destekçileri Arktik Kulübü'nün bu yıl onu geri götürmesine karşı çıkmazlar mıydı?

Ama daha önemli olan soru şuydu: Bu, aslında bir Cook kurtarma operasyonu olacak mıydı? Şimdi aylardan marttı ve Amerikan Arktik Kulübü yolculuğu finanse etmek için halktan bağış toplamak konusunda yeterince başarılı olamıyordu. Bir Arktik seferini donatmak pahalıya mal oluyordu. Kulüpte varlıklı kişiler olmasına rağmen, servetleri Peary Arktik Kulübü'nün üyeleri yanında hiçbir şeydi. Yani geminin kirasını ceplerinden ödeyemezlerdi. Bütün planı askıya almanın eşiğindeydiler. Bir

Dundee firmasına mektup bile yollamışlardı. Baffin Körfezi'nde avlanan birkaç balina avcı gemisinden birinin sahibiydi bu firma. Kulüp Dr. Cook'u memlekete geri getirecek olan herhangi bir balina avcı gemisine hatırı sayılır bir ödül -elde etmeyi başardıkları yardım paralarının en büyük kısmını- vaat ediyordu. Minik bunları Beecroft'tan duymuştu. Beecroft da o yaz Dillon Wallace'la kuzeye gitmeyi planladığı için biliyordu. Minik'in geçirdiği depresyon bu durumda normalden daha şiddetliydi. Çünkü Cook seferi yattığı takdirde, ki belirtiler öyle olacağını gösteriyordu, Grönland'a dönmek için hiçbir çaresi kalmayacaktı.

Mart sonlarında Chester Beecroft kent dışındayken Manhattan Koleji'nde bir öğrenci grevi oldu. En azından birkaç gün süreyle okulun sabah yoklamasında fark edilmeyeceğini hesaplayan Minik birkaç parça eşyasını bir tek bavula tıktı ve bir pazartesi akşamı kentten ayrıldı. Yanında sadece 5 dolar vardı.

Önce nehrin diğer yakasındaki New Jersey'nin Newark kentine gitti. 3 Nisan'da Beecroft'a bir mektup yazdı ve oradan ayrılışının ertesinde postalanmak üzere bir tanıdığına bıraktı. Beecroft mektubu aldığında pulunun üstünde 7 Nisan tarihi vardı. Mektupta şunlar yazılıydı:

"Bu mektup elinize ulaştığı zaman, üç günden önce postalanmayacağına göre, ben yolda olacağım.

"Benim için yaptıklarınızı ne olursa olsun unutmayacağım, eski dostum. Ülkemden kaçırılmamdan sorumlu olan tüm insanlar beni yüzüstü bırakırken, siz beni kendinize kardeş yaptınız. Daha yeni tanıştığımızdan bana bu denli yakınlık göstermenizin bir nedeni yoktu, ama siz yücegönüllüsünüz ve başkalarının anlayamadıklarını anlıyorsunuz.

"New York'ta kendim için bir gelecek görmüyorum, ayrıca size artık yük olmak istemiyorum. Biliyorum, bana yardıma devam ederdiniz... Çok üzüldüğüm için size bir fırsat vereceğim.

Bana müzeden babamın ölüsünü vermeyecekler, zaten verdikleri sözleri asla tutmuyorlar. Bu yüzden her şeyden tiksindim ve eğer başarabilirsem başımı alıp gideceğim. Siz ve Dr. Wallace benim için gerçek birer dost oldunuz ve ben sizin için seve seve ölürüm, ama kalıp canınızı sıkmayacağım.

"Bulunduğum yerin önemi yok. Kuzey'e doğru yol alıyorum. Yurdumu özledim. Her şeyden nefret ettim. Kumandan Peary gemisinde bana yer olmadığını söylediği zaman umudumu yitirdim. Müzeden Prof. Bumpus, gömmem için babamın ölüsünü vermeyi reddedince ve hatta kanosuyla tüfeğini iade etmeyince bana öğretilen Hıristiyan inancınızın benim gibi zavallı bir Eskimoya göre olmadığına karar verdim. Benim insanlarım ne olursa olsun daha iyi ve insancıl. Şimdi ben yurduma dönüyorum; uygarlığınız halkımla bana zarar vermekten başka bir şey yapmadı. Hoşça kalın."

Benzer bir mektup da William Wallace'a gönderildi.

Beecroft mektubunu alınca, Minik'in geçeceğini tahmin ettiği çeşitli kentlerin polis merkezlerine hemen telgraf çekerek onu buldukları takdirde çocuğu alıkoymalarını istedi. Beecroft, Minik'in Ottawa yolunda olduğundan şüpheleniyordu. Beecroft, Minik'in kaçışından bir süre önce Harry Radford'dan bir mektup almış ve bundan Radford'un Ottawa'da Kanada'nın kuzeyine yapacağı yolculuğun son hazırlıklarını yaptığını öğrenmişti. Minik, Radford'un bu yolculuğunun onu Kuzeybatı Kanada'ya götüreceğini biliyordu. Burası ise gitmeyi çaresizce umut ettiği Kuzey Grönland'a uzaktı. Ama buna rağmen Radford'la gitmeyi düşünebilirdi. Belki de herhangi bir kuzey ülkesindeki yaşamın New York'takinden daha iyi olduğuna karar vermişti. Ya da belki Radford'a kısa bir ziyaret yapıp ondan biraz ödünç para almak ve Grönland'a doğru yoluna devam etmek niyetindeydi. Beecroft'a göre Minik'in denizci Bartlett ailesinin yurdu olan Newfoundland'daki Brigus'a kendi başına ulaşmak istemesi de

mümkündü. Oraya vardığı takdirde, Kuzey'e giden bir gemide kendine bir yer bulmaya çalışabilirdi. Bu olasılık, Cook veya Peary seferleri dışında Newfoundland'dan hareket eden hiçbir geminin Smith Boğazı kadar Kuzey'e çıkmayacağını bilen Beecroft'u korkutuyordu. "Minik eğer Newfoundland yolundaysa ve daha Kuzey'e çıkan bir gemiye binebilirse, evine 800 milden daha yakın bir noktaya ulaşamayacaktır," diyordu.

Şöyle ekledi: "Minik'in evine dönmesini istiyorum, ama doğru yoldan gitmesi şartıyla."

Aslında Beecroft'un Minik'in hedefi hakkında ileri sürdüğü olasılıklar tahminden öte değildi. Çocuk depresyonun pençesindeydi ve kafası fena halde karışıktı. Grönland'a ulaşmak istiyordu, ama Grönland New York'a göre hangi yöndeydi? Kuzey'deydi tabii, ama hangi dolambaçlı yoldan oraya ulaşabilirdi?

Minik 9 Nisan'da New York'un küçük Deposit kentine vardı. Beecroft'un orada oturan Will adında bir kardeşinin olduğunu biliyordu. O akşam Will Beecroft'un kapısında belirdi. Arkasında eski bir palto vardı ve buram buram terliyordu. Yanında bir bavul veya herhangi bir eşya yoktu. Geceyi Beecroft'un yanında geçirdi, Beecroft ertesi sabah ona 2 dolar verdi, Minik başka bir adamdan da 10 dolar ödünç aldı. Giderken Will Beecroft'a Chester'in bir iş yolculuğunda olduğunu düşündüğü Albany'ye gideceğini söyledi.

Bir cumartesiye rastlayan ertesi geceyi Binghampton'daki Crandall Oteli'nde geçirdi ve oradan da Albany'ye doğru yoluna devam etti. Eyalet meclisi orada toplantı halindeydi, Minik de pazartesi akşamı meclisi ziyaret etti ve meclisin sözcüsünden salona girmek için bir kart aldı. Daha önce de eyalet meclisinin bir üyesini ziyaret etmiş, o kişi öğrenimi ve babasının kemiklerinin ona iadesi için yardım bulmaya çalışmıştı. Ne var ki, her iki girişimi de sonuç vermemişti. O akşam bu konuyla ilgili son bir deneme daha yaptı, ama cesaret verici bir sonuç alamadı. Eya-

let meclisi binasından üzüntüyle ayrıldı ve Maggie Arned'ın evine gitti. Maggie, Wallace'ların evinde uzun yıllar çalışmış ve küçük bir çocukken Minik'e de bakmıştı.

Ama delikanlı ertesi sabah yine yola koyuldu. Çocukluğunun en mutlu günlerini geçirdiği Cobleskill yakınındaki Schoharie'ye gitti. Ama oraya vardığında burada artık onun için hiçbir şey kalmadığını anladı ve hemen Troy'a doğru yoluna devam etti.

Chester Beecroft da bu arada boş durmamıştı. Minik'in gidişinden sonra kaygılanan kardeşi Will ona telefon etmiş ve delikanlının Albany'ye gideceğini söylemişti. Beecroft, Minik'i tanıdıklarını bildiği bazı kimselerle bağlantı kurdu ve delikanlının izini sürmeye koyuldu. Albany, Schoharie ve Troy'da Minik'i izlediyse de, delikanlının daima bir adım gerisinde kaldı ve Troy'da da tamamen izini kaybetti. Minik'in fikrini değiştirip onunla bağlantı kurması olasılığına karşı New York'a dönmekten başka çaresi kalmamıştı.

Minik'in dönmesi ya da en azından telefon etme olasılığı olduğunu düşünüyordu, çünkü Minik'in bu kaçışı Beecroft'a bile garip görünüyordu. Minik eğer kaçmayı düşünüyor ve bulunmak istemiyorsa, bu işi hiç de doğru biçimde yapmıyordu. Beecroft'un tanıdıklarını ziyaret etmiş, hatta kardeşinin evine gitmiş ve çocukluğunda yazlarını geçirdiği Schoharie'ye bile uğramıştı. Genç kaçağın, arkasında kesin bir iz bıraktığı kuşkusuzdu. Sanki yakalanmak için çabalıyordu.

Minik'in müze ve Peary Arktik Kulübü üyeleri tarafından ihmalinin, onu böylesine çaresiz ve yararsız önlemleri almaya yönlendirmesine Chester Beecroft müthiş kızmıştı. Minik'in durumunu New York gazetelerine açıkladı ve kurumun çocuğa reva gördüğü alçakça muamele hakkında ne düşündüğünü açık seçik ifade etti: "Değerli bilim adamları olmakla birlikte toplum-

da saygın konumları bulunan bu insanların, çocuğa karşı davranışları, sadece barbarca değil, her türlü insaniyetten de uzaktır."

Minik'in, dindar Morris Jesup'la Peary'ye parasal destekte bulunan, ama genç bir Eskimoyu okula bile göndermeyi düşünmeyen diğer adamların dini olan Hıristiyanlıktan vazgeçmesi bu durumda doğal değil miydi? Beecroft, "Minik her nerede yardım aradıysa bulamadı," diye devam etti. "Yaşlı adamlarla kadınlar başını okşuyor ve ona İsa'yı sevmesini, Tanrı'ya da inanmasını söylüyorlardı, ama ona gerçek bir destek sağlamak için kıllarını bile kıpırdatmıyorlardı. O ekmek istemiş, fakat karşılığında sadece taş almıştı."

Minik, Chester Beecroft'un mükemmel bağlantıları olduğunu biliyordu. Adam ona karşı tetikte olmaları için mutlaka yetkililere başvurmuştu. Ufak tefek ve esmer tenli genç, Amerika'daki biricik Eskimo olarak kolayca dikkati çekeceğinin bilincindeydi. Bu nedenle de Kuzey'e doğru yoluna devam ederken ihtiyatı elinden bırakmıyordu. Gündüzleri samanlıklarda ve Kuzeydoğu Amerika ilkbaharının soğuğundan korunacağı başka barınaklarda uyuyordu. Geceleri ise yürüyor ya da marşandiz trenlerine biniyordu. Yol boyunca yiyecek dileniyor, bir öğün yemek ve geceyi geçireceği yatak karşılığında çiftliklerde bir iki gün çalışıyordu.

Kanada sınırında onu yanlışlıkla Çinli zannettiler. Kısa bir süre gözaltına alındı, ama her zamanki sevimliliği birkaç saatin içinde salıverilmesini sağladı.

Minik Montreal'a vardığında açlıktan kıvranıyordu, çok da hastaydı. Geçtiği bir nehirde yarı yarıya batmış sahipsiz bir tekne gözüne ilişti. Kamara hâlâ suyun yukarsındaydı, o da içeri sürünerek uyudu. Rahat bir yer değildi, ama en azından güvenliydi ve çocukcağız da bitkin haldeydi. Sonradan, "Uyandığımda her tarafım öylesine tutulmuştu ki, ayağa kalkamadım. Hastaydım ve o kadar açtım ki. En kuru köşeye sürünerek yine uyudum. Üç gün

boyunca o teknede kaldım. Öleceğimi düşünüyordum. Kendimi öldürmeye karar verdim," diye hatırlayacaktı.

Sonunda yarı batık sığınağından çıkacak kuvveti kendinde buldu ve yakındaki bir kulübeye kadar gidebildi. Orada bir kadın ona bir sandviç verdi. Bu sırada Minik de Chester Beecroft'a bir mektup daha yazdı:

"Bu herhalde yazacağım son mektup. Bunu okuyunca çok üzüleceğinizi biliyorum, ama bilmeniz gerektiğini düşünüyorum. Ne olur beni bağışlayın, bu benim için daima iyi bir ağabey olan sizden isteyeceğim son iyilik.

"Öyle zannediyorum ki, bir daha sizinle yüzemeyeceğim, kamp yapamayacağım, yelken kullanamayacağım veya sizinle acı çekemeyeceğim. Evet, Dob (Beecroft'a taktığı ad) çalışarak buraya kadar geldim. Kuşkusuz çalışarak veya parasız yolculuk etmenin ne kadar zor olduğunu tahmin edebilirsiniz. Pek çok günü aç geçirdim, birçok geceler ağladım. Şimdi Kanada'dayım, hasta ve halsizim, ölme arzumla savaşacak gücüm de kalmadı.

"Neye yarar Dob? Bir balina avcı gemisine yetişmek için zamanında Brigus'a varamayacağım. Kaptan Moses Bartlett, Dr. Cook için kurtarma gemisini yola çıkaracak olsa, o yolculuğu yapacak kadar iyileşsem bile çok geç kalacağım.

"Ne kadar kederli olduğumu bilemezsiniz Dob. Evinden koparılıp götürülmemiş, babaları öldükten sonra sergilenmemiş, babasının ölüsünü ya da yurduna geri gönderilmeyi istediğinde insanların hakaretine uğranılan yabancı bir ülkede açlıktan ölüme terk edilmemiş biri duygularımı anlayamaz.

"Bunlar, çalan, katleden, işkence ve dua eden, 'Bilim' diyen uygar adamlar. Benim zavallı insanlarım, Peary tarafından alınıp götürülene dek kullandıkları göktaşının bir yıldızdan düştüğünü bilmiyorlar. Ama aç olanların doyurulmaları, üşüyenlerin ısıtılmaları, çaresiz insanlara yardım etmek gerektiğini biliyor ve bütün bunları da yapıyorlar.

"Bu erdemleri unutup uygar olurlarsa ve bilimi insanlığın yerine koyarlarsa çok yazık olmaz mı? Memleketime dönüp onlara kavuşamam, ama ölebilirim. İntikam almanın en garantili yolunun canınızı yakan kişiden farklı olmak olduğunu bana söylediğinizi hatırlıyorum. Ben de şimdi bunu yapacağım. Peary'yle Prof. Bumpus'a ve bilim adamlarıyla hükümetteki sizin tanıdığınız başkalarına gülümseyerek öleceğim.

"Hoşça kalın. Sevgili Dob. Biraz iyileşemezsem ve gelecek pazartesiye kadar evime dönebilmenin bir yolunu bulmazsam kendimi öldüreceğim. Korktuğum için beklemeyeceğim, önce tüm şanslarımı kullanmak istiyorum; ama pazartesi günü benim için son olacak ve sözümü tutacağımı biliyorsunuz.

"Hoşça kalın, sevgili dostum. İki şeye şükretmek durumundayım. Bunların ilki, bu mektubu size yazacak ve içimi dökecek kadar öğrenim görmüş olmam. İkincisi de sizi tanımış olmam. Onlara, halkımı doğanın uygun gördüğü biçimde yaşamakta özgür bırakmalarını söyleyin.

"Kendileri kusursuzluğa ulaştığında başkalarına kendi yollarının tek yol olduğunu söylesinler. Eğer fırsatını bulursanız, zavallı halkımı gururlu ikiyüzlülere karşı uyarın ve tek tük geri kalanları kurtarın. Benim için ağlamayın, Dob. Sevinin. Benim için olduğunuz gibi kalın ve öbürlerine benzemeyin.

"Zenginler kediler için bile yuva inşa ediyorlar, ama bana kim bir iş buldu? Yalnız sizinle Will Amca.

"Son sözlerim teşekkür ederim olacak. Pazartesi günü, Dob, elveda, elveda, elveda."

Bu melodramatik mektup bir intihar tehdidi değildi. Sadece hayatını saran olayların fena halde yaraladığı bir gencin acıklı yardım çağrısıydı. Minik başka bir yere de şöyle yazmıştı: "Şu adaletsizliği düşünün. Babamın ölüsü yerine taşlara ve bir tahta parçasına yapılan cenaze törenini düşünün. Gerçeği keşfettiğim zaman neler hissettiğimi kim tahmin edebilir ki."

Beecroft Astor Oteli'ndeyken bu mektubu aldı. Mektup eline geçtiği sırada William Wallace'dan da bir telgraf aldı. Wallace, Minik'in dostlarının bulunduğunu bildiği Massachusetts'in Lynn kentine gitmişti. Minik'in onlarla bağlantı kuracağını umut ediyordu. Bağlantı kurmuştu, Wallace da Minik'in Montreal'da olduğu haberini telledi. Bu da Beecroft'un aldığı mektubun içeriğinin doğrulanmasıydı.

New York gazetelerinden bazıları Minik'in umutsuzca kaçışı hakkında yazılar basmışlardı. Beecroft da Minik'in ona yazdığı ilk mektubu basmalarına izin vermişti. Bir Broadway sanatçısı olan Vesta Tilley mektubu okumuş ve delikanlıya layık görülen davranışı açıkça protesto etmişti. Bayan Tilley varlıklı bir kadındı. Vesta Tilley sahne adını kullanmasına karşın, gerçekte İngiltere Parlamentosu'nun eski üyelerinden Albay Sir Walter de Frece'in eşi Lady Matilda Alice Powles de Frece'di. Sahnede erkekleri taklit ederek ilk ününü yapmıştı, ama Minik'in davasını üstlendiği sırada Daly's Tiyatrosu'nda "My Lady Molly"nin başrolünü oynuyordu. *New York Sun*'ın editörü Acton Davis aracılığıyla Chester Beecroft'la tanışmış ve Minik'i arayışının masraflarını karşılamak istediğini söylemişti. Beecroft bu kez Vesta Tilley'nin parası sayesinde Montreal'a hareket etti.

Beecroft, Minik'i gözlemeleri için daha önce de Montreal'daki polis merkezine telgraf çekmişti. Aslında onu bir kere bulmuşlardı. Ancak Minik onları o yakınlardaki Caughnawaga rezervinden bir kızılderili olduğuna inandırmıştı. Bu hile işe yaradığı için Minik tekrarlamaya karar verdi. Tanıştığı William Green adındaki adama kendini 24 Mayıs'ta Quebec'de yapılacak bir maraton yarışına katılacak kızılderili atlet olarak tanıttı. Fakat Montreal'dan Quebec'e tren bileti alacak parası olmadığından Green ona 6 dolar verdi. Ayrıca gittiğinde onunla ilgilenmesi için Quebec'deki bir rahibe yazılmış bir de tavsiye mektubu verdi.

Minik Newfoundland'a birkaç yüz mil daha yakın olan Quebec'e varınca rahip, bu perişan Eskimo yolcuyu dinlenmesi için bir pansiyona götürdü. Kızılderili bir atlet olmuş olsa bile bir maratonda yarışabilecek durumda değildi. Chester Beecroft şansın ve bağlantılarının yardımıyla onu bu pansiyonda buldu.

Minik bu serüvenini her zamanki gibi azımsayarak şöyle özetledi: "Bir pansiyona gittim. Çok hastaydım. Ben yatakta yatarken Bay Beecroft içeri girmez mi! Onu gördüğüme sevindim ve işte buradayım."

Beecroft onu Astor Oteli'ne götürerek gazetecilerin sorularına hedef etti. Sağlığı bozuktu, hayal kırıklığına uğramıştı ve çok da kötümserdi. Ama durumunu gazetecilere açıklamak fırsatını kaçırmadı:

"Halkımın arasına dönmek kararıyla altı hafta önce New York'tan ayrıldım. Bay Beecroft'la Bay Wallace benim için ellerinden gelen tüm yardımı yapmışlardı. Oysa ki ben Arktik Kulübü'nün beni geri yollamasını beklemekten bıkıp usanmıştım. Yürüyerek ve marşandiz trenleriyle Montreal'a vardım. Kaptan Bartlett'ın balina avı için çıkacağı sefere zamanında yetişemeyeceğimi anlayınca, kendimi öldürmeye karar verdim. Halkıma dönmeyi hâlâ çok istiyorum.

"Evet, çok zor günler geçirdim, ama denemeye değerdi. Burada yapabileceğim bir şey yok. Ne olacağımı kimse umursamıyordu. Sadece garip bir yaratığım, hepsi bu. Böyle olmanın ise bana ne gibi bir yararı dokunacaktı?

"Amerikalı gençler gibi güçlü değildim, ikide birde zatürree olduğum için bir işte de çalışamazdım. Beni ulusuma geri götürmeyeceklerdi. Beni kendi amaçları için kullanmışlardı; bilimleri için babamın ölüsünü de çalmışlardı. Artık beni istemiyorlardı, beni geri götürmek zahmetine de katlanmak istemiyorlardı."

Beecroft'un Minik'i bulması için gerekli masrafları üstlenen Vesta Tilley, Eskimo gencini kaldığı otelde görmeye geldi. Be-

ecroft, Amerikan Arktik Kulübü'nün Cook'u kurtarma seferi için yeterli parayı toplayamayacağına artık hemen hemen emindi. Gerek o, gerekse Bayan Tilley Birleşik Amerika hükümetinin Minik'i geri yollamak için görevlendirilmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Vesta Tilley, hükümetin çocukcağız için bir şey yapmaması halinde; Grönland'a geri yollanması için masraflarının karşılanmasına yönelik bir konser düzenleyeceğini vaat etti.

Ama her ne yapılacaksa çabuk yapılması gerekiyordu. Mayıs sonlarına gelinmişti, kısa süren Kuzey Kutbu yazı da hızla yaklaşıyordu.

15

"ÇOK SAĞLAM BİR ANLAŞMA"

Minik'in New York'tan kaçmasından sonra ve Beecroft tarafından geri getirilmesinden önce bir gazete gencin durumu hakkında son derece heyecan verici bir yazı yayınladı. Fotoğraflarla ve Minik'i bir cam mahfazanın içindeki babasının iskeletine dehşet içinde bakarken gösteren bir karikatürle bezeli yazının başlığı "Niçin Kuzey Kutbu Kâşifi Peary'nin İhmale Uğramış Eskimosu Onu Vurmak İstiyor"du.

Ortadan kayboluşundan önce Minik'le; Wallace ve Beecroft'la yapılan röportajlara yer veren yazı, çirkin olayın eksiksiz bir özetini sunuyordu.

Minik yazıda çok etkili sorular soruyordu: Kızı Kuzey Kutbu'na kaçırılsa ve yardımsever bazı Eskimoların merhametine terk edilse Peary ne yapardı? Peki ya kâşif müzeyi gezerken bir camekânın arkasından kendisine bakan babasıyla karşılaşsa ne hissederdi? Yazıda Minik'in söylediklerinden de bazı alıntılar vardı: "Bay Peary ile müzenin müdürünü kurşunlardım, ama vahşi bir Eskimonun bilge beyaz kişiliklerinden ne denli kaliteli olduğunu görmelerini istiyorum." Minik'in kendi olanaklarıyla Kuzey'e gitmekte olduğu yolundaki habere eklenen bu sözler, bir başka yo-

rumunu da özellikle anlamlı kılıyordu: "Peary'yi hiçbir zaman bağışlayamam. Neden olduğu yıkıntıyı göstermek için onu görmek istiyorum."

Rapor meydan okurcasına şöyle son buluyordu: "Eğer Peary ile karşılaşırsa ne olacak?"

Minik hakkında yayınlanan bütün yazılar, Peary, Jesup ve müzenin, trajik hayatında oynadıkları rolü acı bir dille eleştiriyordu. Ama tüm bunlar yalnızca Peary ailesinden yazılı bir tepki aldı. Robert Peary o sırada Kuzey Kutbu bölgesindeydi, ama yazıyı gören karısı Josephine hemen Peary Arktik Kulübü'nün sekreteri Herbert Bridgman'a öfke dolu bir pusula yolladı. Bunda öfkeden yerinde duramadığını belirterek yazı hakkında ne yapılabileceğini soruyordu. Bridgman, tepkisinin ne olacağını görmek için Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'yle bağlantı kurdu. Fakat müze Minik olayıyla ilgili tutumunu değiştirmedi; kısa yanıtında, "Bu raporlarla ilgilenmeme politikamız en sağduyulu tutum gibi görünüyor," diyordu.

Ama iş bununla bitmiyordu. Minik, Peary ile yandaşlarını son bir suçlama ve sövgü barajına hedef edecekti.

New York'a dönüşünden birkaç gün sonra bir gazeteciye, Peary'nin onu bir yaz önce Kuzey'e götürmek istemeyişinin gerçek nedenlerinin kendisince açıklamasını yaptı. "Peary halkıma onun ve (Peary) Arktik Kulübü üyelerinin bana nasıl davrandıklarını söyleyeceğimi, bu durumda da asla Kutba ulaşamayacağını tahmin ediyordu," dedi.

Dostu Beecroft bir süre önce *New York Times*'ın bir muhabirine, "Biliyorsunuz, Minik biraz kızılderiliye benzer, onlar gibi nefret edebilir ve sanırım, Kumandan Peary'yi sevdiği pek söylenemez. Bunu göz önünde tutarak Peary'yi Kuzey Kutbu'nu arayışında yenik düşürmek için bir planı olduğuna emin gibiyim," deyip şöyle devam etmişti:

"...Minik Eskimolara kendisine nasıl davranıldığını söyleyecek olsa, delikanlıya inanacaklarını ve Peary'yi engellemek için ellerinden geleni yapacaklarını sanıyorum...

"Minik'in bir keresinde şöyle dediğini duymuştum: 'Kuzey'e çıkıp Peary'nin oraya (Kuzey Kutbu'na) varmasından önce halkımı görebilirsem, bu, onun Kuzey'deki son girişimi olur.'"

Bu yorumlar çok şey anlatıyor. Minik'in karamsarlığıyla Peary'ye duyduğu nefretten çok daha fazlasını ele veriyorlar. Öte yandan, Minik'le iyi niyetli danışmanı Beecroft'un gerçekte Eskimolarla nasıl düşündükleri ve yaşam koşulları hakkında çok az şey bildiklerini de gösteriyorlar. Peary'nin Eskimolara fazlasıyla bağımlı olduğunu biliyorlardı, ki bu zaten sır değildi. Peary kısa başarı anlarından sonra Amerika'ya döndüğü zaman her şeyi gazetelerde okuyabiliyorlardı. Bilmedikleri, Minik'in Kuzeybatı Grönland'daki halkının Peary'ye ne kadar muhtaç olduğuydu. Çünkü Peary bölgeye ticaret mallarının akışını kontrol eden, tek adamdı. Kutup Eskimolarıyla Peary arasında gelişen ilişki, düzenli olmasa da, iki taraf için yarar sağlıyordu. Bu, bir tür çarpık ortak yaşamaydı. Minik'le Beecroft, Eskimoların, onlara sempati duymakla beraber, kitle halinde Peary'yi terk edeceklerini ummakla, bu ulusun pragmatikliğini, dünyanın en çetin çevre koşullu yöresinde hayatta kalmalarını sağlayan taraflarını azımsamış oluyorlardı.

Ancak, Minik'in iddiaları her şeye rağmen Peary için zarar vericiydi. Basında onlara giderek daha fazla yer veriliyor; halk da çaresiz olan yabancı bir yetime, zengin kişiler tarafından reva görülen davranışa karşı haklı bir öfke duymaya başlıyordu.

Önceki birkaç yılın makalelerinde Jesup'la müze yeriliyor, ama Peary sadece çocuğu buraya getiren adam olarak eleştiriliyordu. Fakat sonraki yazılar bambaşka bir yön tutturmuştu. Jesup ölmüştü, Kuzey Kutbu yöresinde yalnız başına kalan Peary ise Minik'in suçlamalarının tüm yükünü taşıyordu. Yokluğunda

kocasının ününün yılmaz koruyucusu olan Bayan Peary ise kudurdukça kuduruyordu.

Minik olayı giderek bir yüz karası olma yolundaydı. Peary'nin bu yolculuğunda Kuzey Kutbu'na ulaşıp ulaşmadığını Herbert Bridgman'ın ya da Bayan Peary'nin bilmelerinin bir yolu yoktu. Ama kesin olan bir şey varsa, Peary başaramadığı takdirde tekrar denemek isteyecekti. Bu takdirde yine bağış toplamak gerekecekti, bu ise politikacıları etkileyebilmek demekti. Minik olayı bu durumda Peary'yi halkın gözünden düşürebilir ve Kutup saplantısını sürdürmesi için gerekli para toplama çabalarını baltalayabilirdi. Bridgman, Minik'in başına gelenlerle ilgilenen New York'taki Danimarka konsolosunun durumu izlemeye ve Kopenhag'daki hükümete rapor vermeye devam ettiğini biliyordu. Danimarka hükümetinin yapacağı bir şikâyet Robert Peary'nin Washington'daki ününü ciddi şekilde zedeleyebilirdi. Bridgman'la Josephine çeşitli olasılıkları ölçüp biçtiler ve tartıştılar. Bridgman, Peary'nin orada olmayışının bir yerde isabet olduğunu biliyordu, kâşifin kızınca halkın karşısında şiddetli çıkışlarda bulunma huyu vardı. Bridgman'la Josephine sonunda Minik'in Kuzey'e yollanmasının daha iyi olacağına karar verdiler. Böylece Amerikalılar onu kısa zamanda unuturlardı. Jesup da öldüğüne göre, para toplama işi gereksiz engellerin yokluğunda bile yeterince güç olacaktı.

Cook'un dostları, doktoru kurtarmaya gidecek bir gemi kiralamak için yeterli bağış toplamayı başaramamışlardı. Artık Peary'nin başstrateji uzmanı olan Bridgman'la işbirliği yapıp, toplayabildikleri 1000 doları da ona teslim etmek zorunda kaldılar. Bridgman, doksan sekiz tonluk iki direkli bir gemi olan *Jeanie*'yi satın aldı. Bu, Amerikan Arktik Kulübü'nün, Peary'nin gemisi *Roosevelt*'e güneye dönüş yolculuğu için iaşe sağlamakta kullanmayı önerdiği gemiydi. Geminin kaptanı ve alım işinde Bridgman'ın

ortağı, *Roosevelt*'in kaptanı Bob Bartlett'ın amcası olan Kaptan Samuel Bartlett'tı. Newfoundland'in Brigus kentinden olan bütün Bartlett'lar gibi Samuel Bartlett da buzlu sularda deneyimli bir gemiciydi ve daha önce de Peary için üç kez Kuzey sularına çıkmıştı. Bridgman bu seferin masraflarının ortaklaşa karşılanmayacağını başından belirtti. Bu, Peary için Peary Arktik Kulübü'nün üstleneceği bir kurtarma operasyonu olacaktı. Kulüp Cook'u aramak, yardım etmek ya da geri getirmek için Amerikan Arktik Kulübü'nün parasını kabul etti.

Peary'nin seferlerine parasal destek sağlayan General Thomas Hubbard adlı zengin kişi, Peary Arktik Kulübü'nün başkanı olarak Jesup'un yerini almıştı. Ama kulübün sekreteri ve haznedarı olan Bridgman, Peary'yi kesinlikle en iyi tanıyan adamdı. Kulübün üyeleri arasında yalnız o Kuzey'e çıkmıştı. Bu arada gerek basını, gerekse halkı idare etmekte diğer üyelerden daha usta olduğunu kanıtlamıştı.

Bridgman dikkate değer bir adamdı. 1909'da altmış beş yaşında olmasına rağmen güçlü bir yapıya ve bir atletin sağlam göğsüyle omuzlarına sahipti. İri bir kafası, çok gür ve uzun bıyığı vardı. Etrafı inceler gözüken çukura kaçmış gözleri yakışıklı yüzüne bir din adamının sofu havasını veriyordu.

Bütün erişkinlik yaşamı boyunca gazetecilik işinde bulunmuştu.1887'de Brooklyn'in *Standard Union* gazetesinin yöneticisi, sonra da ortağı olmuştu. Amerikan Gazete Yayıncıları Birliğinin kurucularından ve üç kez de başkanlığını yapmış biri olarak, New York'taki meslektaşlarından bazılarını etkileyerek Minik Wallace'ın acıklı durumunu sömürü konusu yapmalarına bir son veremeyişine sinirleniyordu. Çok titiz bir adamdı ve zamanını iyi kullanmaya çalışırdı. Gazeteci ve yayıncı olarak kamuoyunu biçimlendirmekte olağanüstü ustaydı ve en beklenmedik yerlerde ilginç konular keşfetmesiyle böbürleniyordu.

Bu hoşgörüsüz görünüşün ardında egzotik şeylere tutku derecesinde bağlılığı olan bir adam gizliydi. Seyahat etmeye bayılıyordu. Bridgman'ın kaşif ve keşif seyahatlarının hamisi olarak haklı bir ünü vardı. Afrika'yı ve dünyanın başka yerlerini de gezdiği halde, Kuzey Kutbu'na özel bir ilgi duyuyordu. Peary ile ilk kez 1892'de tanışmış ve kâşifin sarsılmaz bir destekleyicisi olmuştu. Peary'ye yardım için düzenlenen seyahatlere üç kez katılmıştı. *Diana*'yla yaptığı yolculuktan sonra 1899'da Birleşik Amerika'ya dönünce daha önce Morris K. Jesup tarafından bir araya getirilen centilmenleri Peary Arktik Kulübü olarak resmen organize etti. Ölümüne kadar kulübün başkanı ve en zengin destekleyicisi olan Jesup yaşadığı sürece Herbert Bridgman arka planda kalarak sekreter ve haznedar sıfatıyla kulübün işleriyle meşgul olmuştu. Ondan Peary'nin basın sözcüsü diye söz ediliyordu. Bu etikete bir itirazı yoktu. Kitleler yerine zengin ve nüfuzlu kimselere hizmet etmekle yetinen mütevazı bir adamdı. Zevkleri de mütevazıydı. 1924'de öldüğünde onun bir milyoner olduğunu keşfetmek karısını çok şaşırtmıştı.

Bridgman'la Jesup'un gençlere gösterdikleri ilgi, saygı görmelerine neden oluyordu. Jesup Hıristiyan Gençler Birliği'nin kurucularındandı, Bridgman ise gençlerin faaliyetlerini destekleyen birçok kurumda aktif olarak yer alıyordu. Peki öyleyse, babasının kemiklerinin gömülmek üzere ona iadesi ve öğrenim görmek için Minik tarafından ve onun adına yapılan istemlere böylesine karşı çıkmalarına neden ne olabilirdi? Mesele kısaca şuydu: Jesup'la Bridgman'ın Amerikası, isteyenler için fırsatlar ülkesiydi. Halkı hâlâ Batı'ya doğru hızla yayılmakta, gemiler dolusu göçmen de kendi Amerikalarını ve servetlerini kurmak için bu ülkeye akıyorlardı. Bridgman'la Jesup'un her ikisi de servetlerini kendileri yapmış milyonerlerdi. Minik'in de onların çalışma kurallarını benimseyip zengin olmaması için bir neden var mıydı? Özel bir muameleye hiç gerek yoktu. Başka ülkelerin insan-

ları Amerika'ya yolculuk etmek için etlerinden tırnaklarından artırıp para biriktirirlerdi. Birleşik Amerika'da yaşamak bir ayrıcalıktı. Minik'in bunu anlayamayışına akılları ermiyordu. Sadece Amerika'da olmak yeterliydi. Bu basit adamlar travmanın ne olduğunu anlayamıyordu, bunun için de Minik'i hiçbir zaman anlayamazlardı.

Minik'in dostları çocuğun Grönland'a iadesi için savaş veriyorlardı. Fakat Amerikan Arktik Kulübü'nün Dillon Wallace kumandasındaki seferi iptal edilmişti. Peary Arktik Kulübü çocuğu Kuzey'e götürmeye razı olmazsa, gitmesinin imkânı kalmayacaktı. Bridgman'la arkadaşları çocuğu bir daha görmeseler sevineceklerdi. Belki de bu, 1909 Mayıs'ında basın kanalıyla Peary'ye hakaretler yağdırırken kararı garantilemek için Minik'in izlediği stratejiydi. Bayan Peary de razı olmuştu, ama aynı zamanda kaygılıydı. Eskimonun, kocasını kurşunlamak istediğini söylediğini duyan çok olmuştu. Bridgman sonunda çocuğu Kuzey'e yollamaya karar verdi, ama bunun bazı koşulları olacaktı.

Bridgman'la Beecroft temmuz başında buluştular. Duruma fazlasıyla hâkim olan Bridgman, Minik'in yurduna iadesiyle ilgili koşulları genel anlamda ele aldı. Konuşmayı, "söylediklerinin bir anlam taşımadığını ve yazılı olmayan herhangi bir taahhütte bulunmayacağını" Beecroft'a hatırlatarak tamamladı.

Bridgman bir anlaşma kaleme aldı. Bunun William Wallace, Beecroft ve Minik tarafından imzalanması gerekiyordu. Minik ancak bu takdirde *Jeanie*'yle yola çıkabilecekti. Bridgman anlaşmanın bir kopyasını onaylaması ya da geri çevirmesi için Bayan Peary'ye yolladı, çünkü "hiçbir yükümlülük altında değiliz..." diyordu.

9 Temmuz'da, yani hareketinden bir gün önce Minik ve Birleşik Amerika'daki en yakın iki dostu, Bridgman'ın çok sağlam olarak nitelediği anlaşmayı imzaladılar.

Aslında anlaşma iki taneydi. "Manevi Baba" olarak adlandırılmış olan William Wallace, Chester Beecroft ve Minik Wallace tarafından imzalanan ilkinde şöyle deniliyordu: "Minik'le yasal olmasa da gerçekte vasileri olan dostları, onun *Jeanie*'nin disiplinini kabul edeceğini ve kaptanının emirlerine itaat edeceğini; Kumandan Peary veya yokluğunda Kaptan Bartlett ile kendisi tarafından üzerinde anlaşmaya varılmış bir yerde karaya çıkacağını; orada kalacağını, karaya kendisi ve halkı için sadece Kumandan Peary veya Kaptan Bartlett tarafından onaylanacak silah, cephane ve bazı mallar çıkaracağını; *Jeanie*'yle sahipleri aleyhindeki her türlü talepten sonsuza dek vazgeçileceğini bu vesileyle kabul ediyorlar."

William Wallace'a ek bir bildiri imzalatıldı. Bunda da şöyle deniliyordu: "On üç yıl önce rahmetli Morris K. Jesup'un talebi üzerine Minik'in manevi babası oldum. Bu sıfatla da H. L. Bridgman'ın Minik'in uzak kuzeydeki halkını tekrar görmesini çocukla ulusuna yardımı olması düşüncesiyle kabul ediyorum."

Taslağı, Jesup'un Peary Arktik Kulübü'ndeki en yakın dostu Bridgman tarafından hazırlanan bu anlaşma, Jesup'un oldum olası kabul etmekten kaçındığı gerçeği, yani Wallace'ın onun istemi üzerine Minik'in bakımını üstlendiğini doğruluyordu. Ayrıntılara dikkat eden Bridgman, bu arada Minik'in sadece on iki yıldır Birleşik Amerika'da olduğunu ve William Wallace'ın bu yılların ilkinde çocuğun manevi babası olmadığını gözden kaçırmıştı. Ama bu ayrıntıların artık önemi yoktu; Minik'in gemiye kabulünün koşulu olan anlaşmalar imzalanmıştı.

William Wallace'a başka bir koşul daha kabul ettirilmişti: Minik'in gidişinden bir gece önce Bridgman'la yaptığı telefon konuşmasında, kaptana çocuğun St. John'da gemiye binmesinden önce eşyasını kontrol etmesine izin veriyor, "Minik'in Peary'yle diğer Amerikalılara dostça hisler beslediğini" ekliyordu. Bridgman'ın, Peary'den nefret etmemesi için hiçbir neden ol-

mayan bir gençten boş dostluk ve sadakat sözleri koparmaya çalışmasının nedenini merak etmemek elde değil. Çünkü Minik'in veya Wallace'ın bu noktada Bridgman'ın herhangi bir söylediğine karşı çıkmaları olasılığı zaten yoktu. Neden olsa olsa Bridgman'ın William Wallace'ı elinden geldiğince küçük düşürmek istemesi olabilir. Bridgman, Wallace'ın verdiği bu ödünü Bayan Peary'ye mektupla bildirdikten sonra Kaptan Bartlett'tan "bu izinden sonuna kadar yararlanmasını isteyeceğini ve Peary'nin yokluğunda onu Minik'in karaya çıkarabileceği herhangi bir şeyden şahsen sorumlu tutacağını" sözlerine ekledi.

Bu paranoyanın nedeni var mıydı? Yanına ne alacağını zannediyorlardı? Bridgman'la Bayan Peary'nin, Minik'in Robert Peary'yi vurmak tehdidini gerçekleştireceğinden kaygılandıkları anlaşılıyor.1908 yazından beri Kuzey'de olan Peary'nin o zamandan itibarenki olayları bilmesinin bir yolu yoktu.1909 başlarının çalkantılı olayları: Minik'in Manhattan Koleji'ndeki başarısız yüksek öğrenim çabalarını, Kanada üzerinden Kuzey'e kaçmak yolundaki şanssız girişimini, Montreal'dan yollanan intihar mektubundaki yardım ve anlayış yakarışını, Peary ile yandaşlarının yabancı bir ortamdaki çaresiz bir çocuğa nasıl kötü davrandıklarının ve onu ihmal ettiklerinin gazetelerle dünyaya duyurulan öyküsünü bilmiyordu. Peary, Minik'in onu vuracağını ilan edişini duymak şöyle dursun, delikanlının *Jeanie*'de olduğunu bile bilmeyecekti. Sorumluluğu Peary'ye yardım etmek olan Bridgman, hiçbir şeyden habersiz olan kâşifin, ihmal ettiği Eskimo genci tarafından görülür görülmez vurulmasını zayıf bir olasılık bile olsa göze alamazdı.

Bridgman, Bartlett'a anlaşmaların birer kopyasını göndererek bunları ve konuyla ilgili başka bilgileri görür görmez Peary'ye iletmesini istedi. Şöyle ekledi: "Ben yine de kendisine yazacağım mektupta durumu açıklamaya çalışacağım." Bunun oldukça uzun bir mektup olduğu şüphe götürmez.

Minik'in gidişinden birkaç gün sonra Bridgman, Bayan Peary'ye bir mektubunda duyduğu şeytanca zevki dile getiriyordu: "Minik Wallace'ın elinde tarafımdan imzalanmış bir anlaşma ya da herhangi bir belge yok. Ama size yolladığım muhtırayı hepsi imzaladılar."

Minik Quebec'den dönüşünden ve Astor Oteli'nde Beecroft'un gözetiminde tedavi olmasından beri yine William Wallace'la birlikte Long Island'da yaşıyordu. Broadway aktrisi Vesta Tilley'le dostluğunu sürdürmüştü. Aktris sonradan otobiyografisinde aşağıdaki iddiaya yer verecekti: "Benim sadık kölem olmuştu; gerek kocam, gerekse ben ondan ayrılmak düşüncesinden nefret ediyorduk. Onu tepeden tırnağa donattık, o da gözyaşı dökerek bizden ayrıldı." Yola çıkmadan önce babasından kalanları son bir kez görmek için bir istemde bulundu, ama isteği geri çevrildi. "Babamın iskeletinin artık sergilenmediğini söylediler, ben de onu göremedim!" diye yakındı. Birleşik Amerika'dan ayrılmasından önceki günü Chester Beecroft'un Hunter Adası'ndaki kampında yüzerek ve rahatlamaya çalışarak geçirdi.

Yeni bir zatürree krizi atlatmasına rağmen, hareketinden bir gün önce basınla son buluşmasında yine mücadeleci ruhunu kanıtladı. Gazetecilere Amerika hakkındaki en son düşüncelerini açıklamaktan çekinmedi. "Siz bir bilimsel caniler ırkısınız," dedi. "Babamın kemiklerini Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nin elinden alamayacağımı artık biliyorum. Beynimi çıkarıp bir kavanoza tıkmalarından önce buradan kurtulacağıma seviniyorum!" İster inanın, ister inanmayın, *New York Times* gazetesinin bir haberine göre, tam hareket etmesinden önce birisi ona "beynini, antropolojik amaçlarda kullanılması için bilime vasiyet etmesini" önermişti. *Times* Minik'in böyle bir öneri karşısında niçin şok olup gücendiğini anlayamamıştı: "Bu nazikçe öneri, Minik'in üzerinde genç yaşta

ani bir ölüme kurban gitmeyi çağrıştıran dondurucu bir etki yapmış olmalı. Belli ki işin bilimsel yanını kavrayamamıştı." Bunda da şaşılacak bir taraf yok!

Minik devam etti: "Yarın Kuzey'e doğru yola çıkıyorum ve bu yüzden çok seviniyorum...

"Ayrıldığıma üzüldüğüm biricik kişiler Bay Beecroft'la manevi ailem Wallace'lar. Onlar olmasa ne yapardım bilemiyorum. Bana çok dostça davrandılar."

Kuzey ve kendi ulusuyla ilgili klişeleşmiş deyişlerle dolu abartılı bir dil kullanarak bir Eskimo ekibiyle birlikte Kuzey Kutbu'nu kendisinin fethetmesi planını anlattı.

"Siz Amerikalılar Kuzey Kutbu'nu hiçbir zaman keşfedemeyeceksiniz. Bu iş için gerekli fiziksel yapıdan yoksunsunuz. Yalnız bir Eskimo orada belli bir süre yaşayabilir.

"Grönland'ın kuzeyindeki Etah'a döndüğümde bir sefer düzenleyip Kutbu kendim aramaya çıkacağım. Bulacağım da.

"Sizler benim için bir tek şey yaptınız: Bana bilimsel bir öğrenim sağladınız. Gemiciliği ve sekstantın kullanımını bildiğime göre, Kutba ulaştığımı anlayabileceğim.

"Benim insanlarımın sizin Kutup seferlerinize kıyasla birçok avantajları olacak. Altı aylık karanlık başlayınca sizin insanlarınızın kamplarına çekilip ortalığın tekrar aydınlanmasını beklemeleri gerekiyor. Ama biz karanlığa alışık olduğumuzdan yolumuza devam ediyoruz.

"İaşe yüzünden kafamızı yormamıza da gerek yok. Balina yağı ve balık yiyerek büyüyen insanlar şeftali kompostosu ve benzeri şeyler üzerinde kafa yormazlar. Yolumuza devam ederken ülkenin sağladıklarıyla yaşayabileceğiz.

"Eskimonun Kuzey Kutbu'nu şimdiye dek keşfedememiş olması, dünyanın burayı merak ettiğini kavrayamamış olmasından. Doğrusu Peary'nin ve diğer kâşiflerin kaçık olduklarını düşünüyorlar.

"Burada gördüklerime bakarak sizin itici gücünüz olan bilimsel rekabet zihniyetini anladığımı sanıyorum. Onun için ben de bu oyuna katılacağım."

Kendisiyle vasilerinin imzalamak zorunda kaldıkları anlaşmadan basına söz etmekten de sakınmamış, bunu da Kuzey Kutbu seferinin kapsamına almıştı. "Bir daha bu ülkeye dönmemek yolundaki anlaşmanın imzalanmasına aşağıdaki gerçek yol açmıştır: başka kâşiflerin kıskançlığı. Olası başarımı dünyaya duyurmamı istemiyorlar. Ama bu bile beni durduramayacak ve dünya keşfettiklerimi öğrenecek."

Dediğini gerçekten yapabilir miydi? Bir Kutup seferi planını yürürlüğe koyması olasılığı çok zayıftı. Kutup Eskimolarının Kuzey Kutbu'na duydukları biricik ilgi, Robert Peary'nin, yeterince güvendiklerine kızak sürücüsü ve kamp yardımcısı olarak hizmetleri karşılığında ticaret metalarıyla tatmin edici ödemeler yapmasıydı. Bunun dışında Kutup noktasına ulaşmaya bir merakları yoktu. Sırf yarışı kazanmanın duyuracağı zafer duygusu için Minik'e katılmaya razı edilmeleri olanaksızdı. Böylesi bir kendi ırkının üstünlüğüne inanış, Minik'in Birleşik Amerika'da öğrendiği ve Kutup Eskimosu kardeşleri tarafından paylaşılmayan, bir beyaz adam düşüncesiydi. Minik bir noktada haklıydı: Kutup Eskimoları beyaz adamların, en azından tanıdıklarının, uzaklardaki bir coğrafi noktayı bulmayı tutku haline getirdikleri için kaçık olmalarından şüpheleniyorlardı. Minik bunu bilmese de halkının şüpheleri aynı yılın nisan ayında doğrulanmıştı: Robert Peary en sonunda Eskimolarıyla Kuzey Kutbu'na ulaştığını iddia ettiğinde Eskimolar orada hiçbir şey olmadığını şaşkınlıkla saptamışlardı! Eskimolar yeterli bir ödül yoksa, böylesi anlamsız bir girişime kalkışmazlardı. Doğrusu Minik'in de onlara ödeme yapma olanağından yoksun olduğuna şüphe yoktu.

Ama bu iş titiz Bridgman için herhalde bir kaygı konusuydu. Kutba giden "Amerikan Yolu"nun sahipliğiyle ilgili konuşma-

larından da anlaşıldığı üzere, Peary gerçek veya hayali, herhangi bir tehdit bahsinde paranoyaktı.

Minik'in meydan okuyuşu, reklam merakı ve görünürdeki özgüveni, içinde gelişmiş korkunç güvensizliği yalanlıyordu. Arktika'ya ulaşmak ve tekrar bir Eskimo yaşamı sürmek için umutsuzca Kuzey'e yollandığı dört ay önce sezişi kuvvetli bir gazeteci şunları soruyordu: "Oraya varsa bile yaşamayı becerebilir mi? Yedi yaşından beri Amerika'da yaşıyor ve buraya uymayışı gibi, yaşantısının onun asıl yurduna uyum sağlamasını önlemesi olası. Yani, bu hayatının en büyük trajedisi ve onu bir denek yapan kalpsiz bilimin en büyük haksızlığı olacaktır. Minik o zaman yalnız vatansız değil, dünyada hiçbir yeri olmayan bir genç olacaktır."

Müzeye bağlı bilim adamlarınca başlanan ve Jesup tarafından onaylanan deney, bahtsız deneğin sorumlu olmadığı nedenlerle tamamlanmamış ve bir kenara bırakılmıştı. Kendiliğinden acı bir sona sürüklenmişti. Yıllar önce bırakılan deney, müzeyle Peary Arktik Kulübü için ertesi gün resmen son bulmuş olacaktı.

Wallace o gece Beecroft'un Pelham Koyu Parkı'ndaki kampında Minik'le vedalaştı. Cobleskill'deki bereket günlerinde Minik'in oyun arkadaşı olan oğlu Willie'yi de beraberinde getirmişti. Şimdi yirmi iki yaşında olan Willie baba olmak üzereydi. Genç karısı Matilda dört günün içinde ilk oğullarını dünyaya getirecekti. Willie, Rhetta Wallace'ın ölümünden ve William Wallace'ın dünyasının yıkılmasından bir süre sonra akrabalarının yanında kalmaya gitmişti. Minik'le bu bol gözyaşlı vedalaşmaları aynı zamanda yıllardan beri ilk buluşmalarıydı.

10 Temmuz'a rastlayan ertesi gün Minik Red Cross hattının *Rosalind* adlı buharlı gemisiyle New York'tan St. John'a doğru yola çıktı. Red Cross onu parasız olarak götürüyordu. Minik St. John'da *Jeanie* gemisine geçecekti. Bridgman onu geçirmek üzere rıhtımdaydı; gerçekten gittiğine emin olmak istiyordu.

Kuşkusuz bu, hoş bir vedalaşma değildi, ama Peary Arktik Kulübü görünüşü kurtarmak zorundaydı. Minik birkaç armağanı beraberinde götürüyordu. New York'taki bir dişçinin ona verdiği ve nasıl kullanılacağını gösterdiği bir takım dişçi aletiyle bir doktorun son dakika armağanı olan ilkyardım çantası.

Bir işi asla yarım bırakmayan Bridgman, o akşam William Wallace'a şunları yazdı: "Bu sabah *Rosalind*'de Minik'le vedalaştım ve onun sağlıklı ve neşeli görünmesine sevindim. Seyahatinin iyi geçmesini ve onun zaman içinde halkına yararlı hizmetlerde bulunmasını diliyorum."

16

GRÖNLAND'A DÖNÜŞ

Jeanie'nin Grönland'a hareket etmesinden önce Minik St. John'da üç hafta beklemek zorunda kaldı. Çocuk için kasabanın bir otelinde geminin hareket zamanını beklemekten başka yapılacak bir şey yoktu. Bridgman'ın direktifine göre Kaptan Bartlett ancak geminin hareketinden sonra Minik'le ilgilenecekti.

St. John halkı, New York'lulardan farklı olarak, "içlerinden biriyle ilgilenmeyecek kadar çok Eskimo görmüşlerdi." Ancak Minik'in, "yüksek öğrenim gördüğünün belirtileri dışında, sigara içtiğini, bilardo oynayabildiğini ve konyağı sek olarak yuvarladığını" alayla karşıladılar.

O sırada St. John'da Minik'e daha anlayışlı bir gözle bakan bir adam vardı. Bu kişi, Kanada Arktik'ine gitmeye hazırlanan İngiltere Kilisesi'ne bağlı bir rahipti. Adı Archibald Lang Fleming'di ve ilerde Arktik'in ilk piskoposu olacaktı.

Fleming, Baffin Adası'ndaki Lake Harbor'a gitmesi için kilisenin kiraladığı *Lorna Doone*'un donatılmasına yardım etmek üzere temmuz başlarında kente gelmişti. Oradayken tesadüfen Minik'le karşılaştı. Fleming bu karşılaşmayı şöyle anlattı: "Kente gelişimden kısa bir süre sonra şık giyimli bir genç adam kaldı-

ğım Crosby Oteli'nin lobisinde karşıma çıkarak, 'Özür dilerim, siz Baffin Adası'ndaki Eskimoların arasına gidecek olan adam mısınız?' diye sordu. Ama benim yanıt vermemi beklemeden yumuşak ve tatlı sesiyle, 'Ben de Grönland'daki yurduma dönüyorum,' diyerek beni şaşırttı. Bir an sanki dilim tutuldu. Ben daha kendimi toparlayamadan ve bakır renkli tenini, kahverengi gözlerini, siyah saçlarıyla çıkık elmacık kemiklerini algılamaya yeni yeni başlarken, o gülümseyerek, 'Ben Minik Wallace'ım,' diye kendini tanıttı."

Fleming, Minik'i duymuş ve serüvenlerini Kanada gazetelerinde okumuştu, fakat onu New York'ta yaşıyor bildiğinden St. John'da bulunmasına şaşırmıştı. Buna rağmen onu dostça selamladı. Bu, Fleming'in Arktik'e ilk yolculuğu olacaktı ve Minik Wallace da gördüğü ilk Eskimoydu. Misyoner, delikanlıyla ilgilendi. "Onunla tanışmak gerçekten çok hoşuma gitti," diye yazdı. "Kısa zamanda arkadaş olduk. Minik'in de onu Kuzey'e götürecek geminin gelişini beklemekten başka yapılacak işi olmadığından iaşemizi satın almak için ben sağa, sola giderken o da benimle geldi. Çok yalnızdı ve New York'ta yaşadığı serüvenleri ayrıntılı şekilde anlatıyordu..."

Özellikle Beecroft'la birlikte Bridgman'ın anlaşmalarını imzalamak zorunda kalmasından beri Minik'in Grönland'ın meçhul bir köşesine götürülmekle ilgili tereddütleri vardı. Fleming onun "hoşnutsuz, hatta karamsar" olduğunu düşündü. Çıktığı yolculuğa yurduna dönüş olmaktan çok, bir sürgün gözüyle bakmaya başlamıştı. Hayatının aldığı şekilden dolayı William Wallace'ın da bir dereceye kadar suçlu olduğunu düşünüyordu. Ayrıca kafasının içinde birtakım öyküler uydurduğundan henüz ayrıldığı New York'taki hayatı fantastik bazı ögelere bürünmüştü. Bu arada üzgün ve yenik William Wallace, Dr. Wallace olmuştu ve "kafatasının müzede babasınınkinin yanına konulması için onun öl-

mesini bekliyordu!" Henüz mayıs ayında tanıştığı ve yaşı onunkinin iki katı olan aktris Vesta Tilley de sevgilisi ve hayat arkadaşı olmuştu.

Fleming, arkadaşlık ve sevgi aradığı ortada olan bu delikanlıya acımıştı. Kaba, dış görünüşü inandırıcı değildi. Konuşmasının tuzu biberi olan övüngen sözlerinin arkasında anlayış dilenen güvensiz bir genç adam gizliydi. Doğrusu Minik iddia ettiği gibi soğuk ve kayıtsız biri olmuş olsaydı, niçin misyonerin arkadaşlığını arayacak, işlerinde ona yardım edecek ve uzun saatlerini onunla konuşarak geçirecekti? Fleming şöyle yazdı: "Delikanlı yüreğimi sızlatmasına sızlattı, ama onu katı ve halkına karşı herhangi bir duygudan yoksun buldum. Bu, geçirdiği hayattan sonra insana doğal görünebilir, ama yine de üzücü. Minik'in ister Hıristiyan, ister pagan olsun hiçbir dinsel inancı yoktu."

Minik 30 Temmuz'da, *Lorna Doone*'la korumalı St. John limanından çıkarak Kuzey Kutbu macerasına atılan Fleming'le vedalaşmak için rıhtımdaydı.

3 Ağustos'ta ise sıra ona geldi. Denize açılan *Jeanie*, o yıl içinde Yukarı Arktik'e doğru en geç yola çıkan gemi oluyordu. Minik de gemideydi ve "uygarlıkla el ele giden birçok günahları" da beraberinde götürüyordu.

Jeanie üç hafta sonra Melville Koyu'ndaydı. 22 Ağustos'ta da parakete hesabıyla yol alıyordu. Sis yoğundu, ama biraz dağıldığı zamanlarda Bartlett karalarda tanıdığı bazı işaretleri fark edebiliyordu. Birçok deneyimli denizciye mezar olan bu kaprisli sularda kıyı çizgisinin tüm önemli özelliklerini tanıyabilmek gerekliydi. Sabahın ileri saatlerinde sis kalkınca York Burnu'nun doğusundaki kilometrelerce genişlikteki yüzen buz kitleleri gö-

rülebildi. Bartlett buzların açığından geçti ve bazı dev buzdağlarının yolundan kaçarak York Burnu'yla ötesindeki mor yarları arkasında bıraktı. Pitugvik Buzulu'nun üç mil genişliğindeki mermer duvarından kopan buzdağları burada çok fazlaydı.

Hava açıktı. Ağustos sonlarında güneş gökte daha aşağılara iner, ama gece yarısı yaklaşırken hâlâ ufkun kenarını okşardı. Gece yarısında kamarada kahve ikram edildi. Uyanık kalmak için bir neden olmadığı halde kimsenin içinden gidip yatmak gelmiyordu. Ne var ki, gemi Arktik'in adamakıllı içerlerine girmişti, manzara soluk kesici, hava ise nefisti.

Roosevelt'i ilk gören Minik oldu. Peary'nin özel dizayn edilmiş Arktik gemisinin farklı donanımı ufukta belirdiği sırada saat sabahın bir buçuğuydu. *Roosevelt* yaklaşırken köprüde Peary'nin kürklere bürünmüş silueti fark edilmeye başlandı. *Roosevelt*'in kaptanı olan Sam Bartlett'ın yeğeni Bob yanındaydı. Denizciler de birbirlerini tanımışlardı. Hepsi Newfoundland'liydi ve çoğu Brigus'tandı.

İki Bartlett, oradaki korunmuş sularda *Roosevelt*'e kömür yüklemek için North Star Koyu'na gitmeye karar verdiler. *Jeanie*'nin getirdiği kömür yükü kâşif için yaşamsal bir önem taşıyordu. *Roosevelt* kendi yakıtının hemen hemen tümünü tüketmişti ve Davis Boğazı'ndan güneye inmek için *Jeanie*'deki değerli yükü bekliyordu.

İki gemi North Star Koyu'na girince kıyıdan hareket eden kayıklar onları karşılamaya geldiler. Uummannaq'ın Eskimoları *Roosevelt*'in dönüş nedenini öğrenmek ve yanındaki yabancı gemiyi incelemek istiyorlardı. *Roosevelt*'de bir miktar York Burnu Eskimosu -"Peary'nin İnsanları"- vardı ve evlerine dönüyorlardı. *Jeanie*'de ise en sonunda evine dönen, fakat kendini pek yalnız hisseden, korku içindeki ufak tefek Eskimo bulunuyordu.

Eskimolar, *Jeanie'*deki bu esmer tenli genç adamı merak etmişlerdi. Bu yabancı onlara benziyordu. Ama öne çıkıp kendini tanıtmakta gecikiyordu; gerçek şu ki anadilinin tek kelimesini bile konuşamıyordu. Ancak *Roosevelt'*de Eskimo dilini biraz konuşabilen birkaç beyaz adam vardı; merak içindeki Eskimo kalabalığına bu çocuğun yıllar önce Peary ile güneye giden hemşerileri, büyük Qisuk'un oğlu olduğunu açıkladılar. Bu, yetim Minik'di.

Bir yıl önce *Erik'*le Kuzey'e çıkan ve yakında *Jeanie'*ye binerek Ellesmere Adası'nda ayı avlamaya gidecek olan avcı Harry Whitney, yerel lisanı derdini anlatabilecek kadar öğrenmişti. Onlara "Minik'in artık bir 'qallunaaq' bir beyaz adam olduğunu" anlatmaya çalıştı. Ama Eskimolar onu dinlemediler. Eskimolar beyaz adam olamazlardı. O genç Qisuk'un oğluysa onlardan biriydi. El işaretleri, gülümseyişler ve dostluk hareketleriyle ona hoş geldin demeye çalıştılar.

*Jeanie'*de bulunan *New York Herald'*ın muhabiri Royal K. Fuller ertesi günkü yazısında Minik'in, dillerini anlayamamasına rağmen "onlarla kısa zamanda samimi olduğunu, bir gece önce de bir tupiq'de uyuyan tam bir 'huskie' olduğunu" yazıyordu.

Fuller yazısına şöyle devam ediyordu: "Kumandan Peary ona iki tüfekle mükellef bir donanım verdi. Kürk giysilerini de alınca yine kardeşlerinden biri gibi olacak."

Muhabir bir başka raporunda, gemiler North Star Koyu'nda yan yana yatarken, kendisine bir av çiftesiyle yivli tüfek, her ikisi için de cephane ve kaliteli aletlerle gereçlerden oluşan eksiksiz bir takım verilince, Minik'in Bay Peary'yle uzlaştığını, bütün istediğinin bu olduğunu söylediğini anlatttı.

*Herald'*ın muhabirinin bu yazışmalarına yüzde yüz güvenilemez. Usta strateji uzmanı Herbert Bridgman *Jeanie'*nin St. John'dan ayrılmasından önce 15 Temmuz'da *Herald'*la ilgili ol-

duğunu ileri sürdüğü bir projenin son rötuşlarını yapıyordu. Bridgman'ın Peary ile ilgili bütün alışverişlerinde olduğu gibi bu projenin de belgeleri ele geçmemiştir. Ama Bayan Peary'nin onayını gereksindiğine göre önemli olmuş olmalı. Kadına bir not kaleme almış, buna ilişik mektupta da özellikle önemli olduğunu vurgulayarak üçüncü paragrafa dikkatini çekmişti. Şöyle açıklıyordu: "*Jeanie'*nin sahiplerine sağlayacağı avantaja ek olarak olay yerindeki *Herald'*ın adamı, bu Cook-Minik olayının 'haklarını' avantajlı olacak şekilde elde edecektir... *Herald'*ın projeye ilişkin onayını aldım." Bu açıklanmamış plan her ne olursa olsun, Peary'yi Minik'e karşı davranışında yücegönüllü ve iyi niyetli göstermeyi hedefliyordu.

Samuel Bartlett'ın, Peary'ye ilk verdiği şey Herbert Bridgman'dan aldığı kalın mektup oldu. Bunda, Dr. Cook'un Kutup seferiyle ilgili o tarihe kadar olanlar eksiksiz bir özet halinde verildiği gibi, Peary, Minik'in yurduna geri gönderilmesine yol açan olaylar hakkında da bilgilendiriliyordu. Ayrıca, Peary'ye her iki durumla baş etmek için stratejiler öneriliyordu. *Jeanie'*den ayrılıp en sonunda Peary'den kurtulmasından önce Minik'e bir belge daha imzalattırıldı:

Kumandan Peary'den aşağıdaki malzeme ve gereçleri teslim aldığımı onaylıyorum. Bunların tüm istediklerim ve beni rahat ettirmek için gereksindiğim her şey olduğunu belirtirim.

4 kasa bisküvi.
1 kasa çay.
1 kasa kahve.
1 kasa şeker.
1 kasa kurufasulye.
1 kasa sıvı yağ.
tuz ve biber.

1 adet çift namlulu 10 kalibrelik av tüfeği.
1-100 dolu mermi kovanı.
140 - 82 modeli Winchester mükerrer ateşli tüfek.
200 atışlık cephane.
11 parça kano, kızak ve kürek için kereste.
1 çift çelik kızak ayakkabısı.
6 düzine vida aynı ayakkabılar için.
2 parça mızrak ve zıpkın sapları için kereste.
250 falya barutu.
1 balta.
1 testereli bıçak - ayrıca 2 bıçak.
2 çift makas.
2 törpü.
2 tilki kapanı.
4 paket iğne.
12 makara iplik.
14 yüksük.
2 çift renkli camlı gözlük.
1 tencere.
1 fincan.
1 tabak.
1 kâse.
1 bıçak ve çatal.
3 pipo.
1,5 veya 2 kilo tütün.
2 düzine kutu kibrit.
1 kazak.

Bu sonuncu belge, Bridgman'ın zavallı Eskimo çocuğunu küçük düşürmeyi hedefleyen son darbesi ve hiç kuşkusuz *Herald*'ın Peary'yi ona karşı eliaçık gösterme planının bir parçasıydı.

Ama Minik'in Amerika'dan dönüşünün bir başka gözlemcisi vardı. Bu, Kutup Eskimolarının arasına ilk misyoner olarak bir ay önce *Godthaab* adlı Danimarka gemisiyle gelen Gustav Olsen adında kültürlü bir Grönland'lıydı. Olsen'in yazdıkları üzerinde ne Herbert Bridgman'ın, ne de Robert Peary'nin kontrol olanağı vardı. Olsen, Minik hakkında günlüğüne şöyle bir not düştü: "O gün başka bir küçük gemi de geldi. Bu Newfoundland'dan gelen *Jeanie'*ydi. Bu gemide yurduna dönen Minik adında bir Eskimo vardı. Peary'nin çocukken alıp götürdüğü Eskimoların bir tanesiydi. Ana dilini tamamen unutmuş durumda. Burada karaya çıktı, ama onu pek az gördük. Üstündeki giysilerden başka hiçbir şeyi yok."

17

ESKİSİ GİBİ BİR ESKİMO

Roosevelt'le *Jeanie*'nin gidişi Kutup Eskimoları için bir çağın sonunu işaretledi. Yirmi yıla yakın bir süre hayatlarına egemen olan Robert Peary bir daha geri dönmeyecekti. Altı Kutup Eskimosunu New York'a götürmesinin üzerinden on iki yıl geçmişti; o yılların içinde Kuzeybatı Grönland'a üç önemli yolculuk yapmış ve bölgeye kendi özel mülkü gözüyle bakmaya başlamıştı.

Şimdi, 1909'da, egosunun onu sürüklediği coğrafi nokta üzerinde hak iddia ediyordu. "Kutup benimdir," diye yazıyordu. "Benden sonra kuşaklar boyunca benim adımla birlikte anılacaktır." Kutba ulaşmasının sağladığı ünü başkasıyla paylaşmak niyetinde değildi. Oysa Kutup Peary kadar, "Elimin parmakları kadar benim irademe tabidir," dediği Matthew Henson'a ve, "...Liderlik yapma niteliğinden yoksun olsalar bile bir başkasını izleyebiliyor ve köpekleri değme beyaz adamdan daha iyi sürebiliyorlar," diye sinsice bir övgüyle aşağıladığı Uutaaq, Ukkujaaq, Iggiannguaq ve Sigluk adlı Eskimolara da aitti. Onu Kuzey'in bu en uzak noktasına getirenler bu kişilerdi. Fakat şan şöhret Peary'nin olacaktı.

Eskimolar Peary'nin her gelişiyle ona, Peary de onlara daha fazla bağımlı olmuştu. Aralarındaki ilişki hakkındaki duygularını her zamanki küstahça kibiriyle şu şekilde betimliyordu: "Bir insanın, ona saygı gösteren ve bağımlı durumda olan daha aşağı bir ırkın üyelerine duyması gereken yakın ilgiyi onlara gösteriyordum." Onlara köpek sürücüsü, avcı ve Amerika'da büyük bir kârla sattığı derilerle fildişlerini sağlayanlar olarak gereksinme duymuştu. Eskimolar da ateşli silah, cephane, bıçak, iğne ve çeşitli gereçlerle kendilerine yapılan ödemeler için ona muhtaçtılar.

Peary, "Eskimoları herhangi bir kâşiften daha fazla kullandım," diye övünecekti. Böyle yaparken onları Kuzey'deki mülkünde köle gibi istediği tarafa sürebilmişti. Son iki seyahatinin her birinde içlerinde kabilenin en üstün gençlerinin de bulunduğu yetmişle seksen Eskimoyu, Kutba ulaşma çabalarına destek olmaları için *Roosevelt* gemisiyle Ellesmere Adası'nın ucuna götürmüştü. Knud Rasmussen sonradan şöyle bir yorum yapacaktı: "Bilimsel keşife, en üstün olanların bu topyekûn feda edilişinden daha ciddi ve kapsamlı bir katkı düşünülebilir mi?"

Şan şöhret Peary'nindi. Ama Eskimoların da kazançlı çıktığının kuşkusu yoktu. Peary onlardan ayrılırken yaşam standartları, ilk aralarına geldiği zamankinden çok daha yüksekti. Aynı zamanda Melville Koyu'nun güneyinde yaşayan birçoğu melez Batı Grönlandlılarınkinden '*qavangangnisat*'tan da çok daha yüksekti. Bölgeye gelen ilk misyoner olan Gustav Olsen şöyle yazacaktı: "Buradaki Eskimoların elinde Peary'den elde ettikleri çeşitli araç gereç bol, bu bakımdan ülkenin güneyindeki kardeşlerinden çok daha iyi donanmış durumdalar."

Peary bununla gurur duyuyordu. Ama bu bencilce ve sorumsuzca bir gururdu; çeşitli malzeme açısından onların kendisine bağımlılığını sağladıktan sonra 1909'da bir daha arkasına

dönüp bakmaksızın onları terk etti. Kutup Eskimoları artık Peary'nin İnsanları değillerdi.

Peary'nin gidişi bir devrin sonunu işaretlerken, bir başkasının da başlangıcı oldu. Grönland Kilisesi 1906'dan beri Kutup Eskimolarına bir misyon yollamanın peşindeydi, ama çalışmaların 1909'a kadar başlaması mümkün olmadı. Bu misyonun oluşturulması Grönland'ın kuzeybatı bölümünün yavaş yavaş Danimarka Grönland'ının bölünmez bir parçası olacağı uzun bir evrimin başlangıcını işaretledi.

Godthaab adındaki küçük bir gemi 23 Temmuz 1909'da North Star Koyu'nda, Uummannaq adlı Eskimo köyünün yakınında demir attı. Kaptan Schoubye'yle mürettebatı, bir misyon istasyonuyla ticaret noktası; rahip, ilmihal öğretmeni ve ailelerine yönelik küçük bir evin inşasında misyonerlere yardımcı olmak için iki hafta orada kaldılar.

Kilisenin rahip seçimi çok isabetliydi. Uzak bölgelere genellikle bir Danimarkalı misyoner gönderilirdi. Ama kilise Uummannaq'a Disko Koyu'ndaki Jakobshavn'da doğma büyüme bir Grönlandlıyı, Gustav Olsen'i yollamıştı. Olsen otuz yaşındaydı ve sadece bir ay önce rahipliğe atanmıştı. Kutup Eskimoları ona Guutak diyorlardı. Karısı Ane Sofia da onunla beraber gelmişti. Yine Disko Koyu'nun yerlilerinden bir ilmihal öğretmeni olan otuz bir yaşındaki Sechmann Rosbach'la genç karısı Emilie de onlarla beraberdi.

Roosevelt'i yakından izleyen *Jeanie* adlı gemi Minik'i North Star Koyu kıyısında karaya çıkardığı sırada North Star Misyonu kurulalı bir ay olmuştu. Minik kendini tanıtmaktan önce çekinerek *Jeanie*'de kaldı, ama sonunda karaya çıkarılmak üzere bir kayığa bindi. Daha ağzından tek bir kelime çıkmamıştı, ama gemiciler onun Qisuk'un oğlu Minik olduğunu söylüyorlardı.

Haber küçük köyde çabuk yayıldı. Minik geri dönmüştü! Belleklerine yardımcı basılı kelimelere gereksinmeyen sözel kültürlü bir halk için on iki yıl o kadar da uzun bir süre değildi. Tabii ki onu hatırlıyorlardı. Yıllar önce aralarından koparılıp alınan çocuğu her gelişinde Peary'ye soruyorlardı. Yanıtlar kaçamaklı ve zor anlaşılır olmakla birlikte, hayatta olduğunu bilmeleri yeterliydi. Ama günün birinde döneceğini düşünmekten çoktan vazgeçmişlerdi.

Peary'nin Eskimo arkadaşları, Peary'nin Kutba ulaştığı ve bir daha dönmemek üzere bölgeden ayrılmak üzere olduğu mesajını yaydığında; ilgilenenler Minik'in de bir daha dönmeyeceğini zannetmişlerdi. Ne de olsa, Amerika'dan Grönland'a gitmenin bir yolu yoktu. Ama Peary çağının son dakikasında bir mucize olmuş ve Minik gelmişti.

1898'de yetim kalmıştı. Ama bu Uummannaq'da bir anlam ifade etmiyordu. Eskimo ölçülerine göre yetişkin bir erkekti. Ama tek çocuk olması, Eskimo toplumunda görülmemiş bir şeydi. Dolayısıyla şimdi bir yetişkin olduğu yetmezmiş gibi, ona destek olacak kardeşleri de yok demekti. Annesi Mannik'in iki ablası vardı. Her ikisi de evlenmişler ve çocukları olmuştu. Mannik'in büyük ablası Siuleqatuk, Angutilluarsuk'un karısı olmuş; Ivik ve Iggiannguaq adlı iki oğlan doğurmuştu. Adı Amaunnalik olan diğer abla ise Qujaukittoq'la evlenmişti. Inugaarsuk adlı bir kızları ve beyaz kâşiflerin Harrigan lakabını taktıkları Inukittoq isimli bir oğulları olmuştu. Bu oğul Peary'nin adamlarından biri olmuştu. Demek oluyordu ki, Minik'in yakın akrabaları vardı. Bu ise Eskimo toplumunda kardeş sahibi olmaktan farksızdı. Demek yalnız kalmayacaktı.

Ama *-nallinnaq!-* muhakkak ki acınacak durumdaydı. Çünkü akrabaları olan bu genç adam Uummannaq Eskimolarının

asla akıllarına getirmeyecekleri biriydi: Eskimo dilinin tek kelimesini bile bilmeyen bir Eskimoydu!

Kutup Eskimoları değişikliklere ayak uydurmayı çoktan öğrenmişlerdi. Onlar için zamanın değiştiğini biliyorlardı. Minik eğer olağandışıysa, tarzı biraz acayip görünüyorsa, belki sadece zamanının ilersindeydi ve bu da geleceğin işareti olabilirdi.

Kıyıya çıkarken, arkasında sadece ince bir kazakla palto vardı. Yanındaki tek pantolonunu giymişti. Ayaklarında da bir çift soketle New York için yeterli, fakat Arktik'e hiç uymayan ayakkabılar vardı. İlkyardım çantasıyla dişçi gereçlerinin bulunduğu kutuyu yanında taşıyordu. Başka hiçbir şeyi yoktu.

Akrabalarından biri olan Soqqaq'ın çadırına götürüldü. Soqqaq bir zamanlar bölgenin en büyük avcılarından biriydi, aynı zamanda güçlü bir şamandı. Eskimoların yarım yüzyıl önce Baffin Adası'ndan güçlü Qillarsuaq'ın liderliğinde Kutup Eskimolarının ülkesine göç etmesine oldu bitti içerlemiş olan tek tük birkaç kişiden biriydi. Gelenler beraberlerinde yeni âdetler ve Kutup Eskimolarının çoktan unuttukları teknolojiyi getirmişlerdi, ama Soqqaq onların tarzını hiçbir zaman benimsememişti. Yeni gelenler de nüfuzunun bir kısmını ve şanının büyük bir bölümünü elinden almışlardı. O şimdi her iki kolu da tutmayan ihtiyar bir adamdı, ama Kuzey Grönland'daki en iyi köpek yetiştiricisi olarak hâlâ ünlüydü. Kabilesindeki adamlarınkinden kat kat üstün olan siyah köpek takımının da gururlu sahibiydi. Bu acınacak akrabayı evine kabul etti, ona lisanlarıyla halkının âdetlerini öğretmeye ve kayıp çocukluğunu elinden geldiğince telafi etmeye çalıştı.

Minik, ihtiyar şamanın rehberliğinde çok çabuk öğrendi. New York'taki son çileli yıllarında dostu Chester Beecroft'la kamp yapmaktan büyük haz duymuştu; kararsız sağlığının izin verdiği ölçüde bir atlet ve bir doğa adamı olmuştu. Grönland'ın gevrek ikli-

minde genç bir avcının yaşantısına kolay ayak uydurdu. Bugün Kutup Eskimolarının en yaşlıları arasında onu 1909'da tanıyanlar ve eski hünerlerini ne kadar çabuk öğrendiğini hâlâ huşuyla hatırlayanlar vardır.

Kendi ulusunun kötü davrandığı ve yiyeceğini köpeklerin artıkları arasında bulmaya terk edilen zavallı yetim temasına Eskimo mitolojisinde sık rastlanır. Bu mitlerde yetim mutlaka hayatta kalır ve büyüyerek güçlü bir avcı olur, sonunda da ona en kötü davrananlardan intikam alır. Bir Kutup Eskimosu bu sert felsefenin yararlarını aşağıdaki mantıkla açıklıyor: "Sıkıntı çeken bir yetime hiçbir zaman acımamalıdır, o sadece daha iyi bir hayat için sertleşiyordur. Burada yaşayan en büyük reis ve avcıların hep yetim olarak büyümüş olduklarını görürsünüz... Qisunnguaq'ın açlıktan ölen manevi ailesi tarafından terk edildiğini ve buna rağmen tilkilerin kış 'ambar'larını bulduğunu, aynı zamanda açlığa meydan okuyarak kendini yetiştirdiğini anımsıyorum. Bugün Qisunnguaq'ın üşümesi olanaksızdır. Angutilluarsuk'a bakın. O daima av hayvanlarının izlerini bulur, tüm güçlüklere göğüs gerer ve herkesten daha uzun zaman uykusuz yaşıyabilir. Çocukluğu açlığın pençesinde geçti, birçok kış boyunca tek gıdası avcıların et mezarlarından çalındı..."

Minik'in çocukluğunda yaşadığı yoksunluklarsa farklıydı; fiziksel değil, kültürel ve duygusaldı; onu çok derinden incitmişlerdi. Yakınında intikam alabileceği bir kimse yoktu, ama gelişini izleyen iki yılın içinde değme Eskimo kadar usta ve birçoklarından üstün bir avcı olmuştu. Ayıbalığı, mors, kutup ayısı, denizgergedanı olsun karşısına çıkan tüm hayvanların hakkından geliyordu. Sanki böylece halkına geç de olsa en sonunda dünyadaki yerini bulduğunu kanıtlamak istiyordu.

Minik Uummannaq'a gelir gelmez ilmihalci Sechmann Rosbach'la arkadaş oldu. İkisi önceleri zorlukla iletişim kurabiliyorlar, anlaşmak için uyduruk bir işaret dilini kullanıyorlardı. Aslında Minik, Rosbach ve Olsen aynı sorunu paylaşıyorlardı: Kutup Eskimolarıyla anlaşma güçlüğü. Rosbach'la Olsen her ne kadar Grönland'da doğmuşlarsa da, konuştukları lehçe Kutup Eskimolarınınkinden tamamıyla farklıydı ve buna alışana kadar neredeyse yerel dili anlayamıyorlardı. Ama gelişlerinden hemen sonra bunu öğrenmek için kolları sıvadılar. Minik onlardan daha kötü bir durumdaydı; hiçbir Eskimo lehçesini konuşamıyordu, ama Soqqaq'ın çadırında çabuk öğrendi.

Gelişinden sadece iki gün sonra 25 Ağustos'ta Sechmann Rosbach ve bir Eskimo kafilesiyle Uummannaq'ın fyordunun başına kayıkla ilk avına gitti. Peary, *Roosevelt*'in hareketinden hemen önce belki de gecikmiş bir vicdan kıpırtısı duyarak çocuğa bir av çiftesiyle yivli bir tüfek vermişti. Ancak delikanlıya imzalattığı uzun listedeki diğer malzemeyi vermemişti. Minik bir kayığa bindi ve tüfeğiyle ilk ayıbalığını öldürdü. Hayvanı karnına kadar yarmadan yüzmeye çalışarak Rosbach'la Eskimoları şaşırttı. Ayıbalığının başının etrafını yardı ve bu delikten eti, kemikleri ve yağı çıkarmaya çalıştı. Böylece geride yüzgeçleriyle birlikte kocaman bir deri torba kalacaktı. Onu seyredenler ne yapmaya çalıştığına akıl erdiremiyorlardı. İşaret diliyle ona bunu sordular. Minik, ren geyiklerinin dolaştığı kara içini işaret etti. Bir dizi işaretle bu ayıbalığı derisinin içine bir ren postu geçirmeyi ve uyku torbası olarak kullanmaya niyetlendiğini söyledi! Bunu başaramayınca vazgeçti. Fakat akrabaları, bir ayıbalığını bu yenilikçi yaklaşımla yüzmeye çalıştığı için onu büsbütün acayip olarak görmeye başladılar.

İhtiyar Soqqaq'la diğer akrabalarının dostça yardımlarına rağmen kendini ne denli yalnız hissediyordu acaba! Çünkü av-

cılık yeteneğini kısa zamanda geliştirmesine karşın yurdunda birçok bakımdan bir yabancı gibiydi. Anadilini kısa zamanda akıcı şekilde konuşmayı öğrense de İngilizceyi, Beecroft'un arkadaşlığını ve William Wallace'ın ilgisini özlüyordu. Alliance House'daki odası küçük idiyse, Soqqaq'ın çadırı minicik; üstelik kirli ve bakımsızdı da. Ama ona gösterdiği ilgi ve paylaştığı bilgelik için yaşlı adamı seviyordu.

Bir gün Soqqaq'ın güçlü siyah köpeklerini ödünç alarak ren geyiği avlamak için karanın içlerine yollandı. Birkaç gün geri dönmedi. Anayurdunda düşünceleriyle baş başaydı. Tıpkı çocukken New York City'de olduğu gibi burada da kendini yabancı hissediyordu. Sonunda döndü. Misyon binasına doğru sürüklenirken son derece keyifsiz ve yorgundu. Sinirli bir tavırla binanın dışında durdu. Emilie onu görünce içeri girmesini işaret etti. Rosbach'la karısı her ne kadar onunla konuşamıyordularsa da gülümsemeleri ve hareketleriyle ona hoş geldin diyorlardı. Ona çay yapıp karnını doyurdular. Karnı tıka basa dolan delikanlının yüzünden yaşlar süzülüyordu. Canı sıkılarak gözlerini kuruladı ve gitmek üzere ayağa kalktı. Minik dışarı çıkarken Emilie beraberinde götürmesi için ona biraz yiyecek verdi.

Delikanlı dönüp çifte bir şeyler söyledi, ama onlar onun ne dediğini anlayamadılar. Sonra çekilip gitti.

Çok sonra hepsi Kutup Eskimolarının dilini öğrendiğinde, Minik, Rosbach'lara o kritik günde kafasından geçen düşünceleri anlattı. Şöyle dedi:

"Sürdüğüm hayat o kadar onur kırıcıydı ki, kimseye anlatamadım. Ama ikiniz o kadar ilgili davrandığınız ve bana kalplerinizi açtığınız için size açılmak istiyorum. Burada şamanistlerin arasında hâlâ yoksul kişileri seven bir Tanrı olduğunu bana gösterdiniz. Amerika'da babama ne yaptıklarını öğrenince, tüm inançlarımdan vazgeçmiş, tekrar onlara dönmek istemediğime

karar vermiştim. Ama ren geyiği avındayken kendimi dünyanın en yalnız insanı gibi hissettim. Orada uzun zamandan beri ilk kez yalnızlığıma ağladım ve hakkında çok az şey bildiğim Tanrı'ya dua ettim. Beni sağsalim köye götürmesi için yalvardım. Çünkü çok halsiz ve açtım. Ayrıca tüm umudumu yitirmiştim.

"Ve Tanrı beni köye geri götürdü. Evinize yaklaşırken, 'Eğer beni görmezlikten gelirlerse, bir hayvan kadar önemim olduğuna kesinlikle inanacağım,' diye düşündüm.

"Hayatıma en kısa yoldan son versem daha iyi olacağına karar vermiştim. Evinizin dışında dururken rahip Olsen'i gördüm, ama birbirimizi anlayamadığımız için onunla konuşamadım bile. Ona, 'Kendimi öylesine mutsuz ve yararsız hissediyorum ki, bir tek ren geyiği bile göremedim,' demeye çalıştım. Rahip bana baktı hafifçe gülümsedi, ama bir şey söylemedi. Tam çadıra döneceğim sırada karınız dışarı çıktı ve içeri girmemi işaret etti. Bu bana çok dokundu, evinize girerken titriyordum.

"Siz bana öylesine nazik davrandınız ki, benim karnımı doyurdunuz ve birlikte kahve içtik; ağlamanın dışında hiçbir şey yapamadım. Çünkü Tanrı'nın beni ne kadar sevdiğini ve hayatımı kurtarmak istediğini anlamıştım. Ağlamam sona erince sizlere, 'Hayatın kötü yollarında yüce Tanrımı terk etmiştim,' dedim. O günden sonra korkunç bir hayat sürdüğümü ve Tanrı'nın beni tekrar kabul etmeyeceğini düşündüm. Ama birkaç gün önce O'nun beni hâlâ sevdiğini ve bana acıdığını tekrar kavradım. O bunu sizler aracılığıyla bana gösterdi. Hayatımı kurtardığınız için ikinize de teşekkür etmek istiyorum. Sizleri her zaman hatırlıyacağım ve seveceğim."

Sechmann ile Emilie Rosbach 1916 yazının başlarına kadar bölgede kaldılar. Minik tüm bu süre boyunca onların en yakın dostları oldu ve bir av yolculuğundan her dönüşünde onlara taze et armağanı getirmekten geri kalmadı.

Ama yalnızlık ve ümitsizliği devam etti. Arktik'te bütün bir yıl geçirdikten sonra Minik 1910 Eylül'ünde en sonunda birkaç dosta mektup yollamak fırsatını buldu. Bir tanesini "Büyük Beyaz Kraliçe" diye hitap ettiği Vesta Tilley'e gönderdi. Fakat mektupların en uzun olanı Chester Beecroft'a yolladığıydı. 1909'da Grönland'a dönüşünden kısa bir süre sonra Amerika'da patlak veren çekişmeye kısaca değindi. Çekişmenin konusu, Cook'un mu, yoksa Peary'nin mi daha önce Kuzey Kutbu'na ulaştığıydı. Minik, Kutbu keşfetme çabasının ödenen bedele değip değmediği konusunda sert bir çıkış yapmıştı. İngilizcesi şimdiden biraz paslanmıştı:

"Hâlâ hayattayım, ama niçinini ve nasılını size söylemem. Benden uzun zamandır haber alamadınız, çünkü bir türlü size mektup yollatamadım. Peary beni yurdumun çok güneyindeki North Star Koyu adında bir yerde kıyıya çıkardı. Peary'nin dediği yerde karaya çıkacağıma dair anlaşma imzaladığımızı hatırlarsınız, ama karşılığında beni Etah'a geri götürmek için size imzalattıkları belgeleri geri vereceklerini vaat etmişlerdi.

"Ama vaadi bozdular ve bana karşı tüm insanca kurallara aykırı davrandılar. Beni Peary'nin emri üzerine Grönland'ın tanımadığım bir köşesine, buza karşı savaşmam için kürksüz, tüfeksiz, kızaksız, köpeksiz ve donatımsız çıkarmalarına da hiç şaşmadım.

"Size mektuplarımı götürmeyi reddettiler. Sadece kartımı Bayan Cook'a götürdüler... Başka bir mektupta size, Amerikalıların bilim adına öldürdükleri babamın yurdunun insanlarıyla karşılaşmamı, nasıl yaşadıklarını, eski-yeni hayatın beni nasıl etkilediğini, benim onlarda, onların da bende ne gibi değişiklikler yaptığını anlatırım. Sonra anlatırım, çünkü gemi bekliyor.

"Whitney de size bir mektup götürmeyi reddetti, kötülük Kuzey Rüzgârı'nın ötesinde bile peşimi bırakmıyor. Sonunda size bir

mektup ulaştırmak için kendim York Burnu'na kadar gittim... Beni daha sıcak iklimlerin ve daha soğuk kalplerin memleketine bağlayan tek bağı ne kadar sevdiğimi kanıtlamak istedim...

"Cook hakkında benden bir haber bekleyeceğinizi biliyorum. Evet, Dob, konuyu iyice araştırdım. Peary'nin, kafilesinden ayrıldığı noktadan daha ileriye gittiğine burada kimse inanmıyor. Adı, yaptığı zulümden dolayı buralarda nefret uyandırıyor. Cook Kuzey'e büyük bir yolculuk yaptı. Burada kanıt olarak bulabileceğim bir şeyi yok. Herkes kadar yakına geldiğine, fakat Kutbu'n hâlâ keşfedilmeyi beklediğine inanıyorum. Cook herkes tarafından seviliyor, her Eskimo onun hakkında iyi şeyler söylüyor ve şanın, şöhretin Peary'nin değil, onun olmasını istiyor. Acaba? Yakında bunu öğrenecek ve size bildireceğim.

"Dünyanın iki ucunun ve ortasının bile bir Kutbu hemen hemen bulmak için ödenen bedele değmediğini düşünüyorum. Bütün o beyaz kemiklere bakın. Babam nerede? Ben niçin doğduğum yerde yaşamaya artık uygun değilim? Kaçırıldığım yerde yaşamaya niçin uygun değilim? Ben niçin orada ve burada bir deneğim... ve büyük, beyaz Korsan doğanın işine burnunu sokup her şeyi yüzüne gözüne bulaştırdığından; beni yurduma 10.000 mil uzakta genç, çaresiz bir yetim olarak terk ettiğinden beri azap içindeyim?

"Bu yazıların elinize ulaşıp ulaşmayacağını, sizin gözleriniz tarafından görülüp görülmeyeceklerini bilmiyorum, ama elimle gözlerimin onunla aynı şansı paylaşmalarını isterdim. Burada ya da başka yerde dostum yok. Yalnızım, çok yalnızım. Buraya gelin, ben de size Kutbu nasıl bulabileceğinizi göstereyim. Sizi kral yapacağım. O zaman isterseniz sizinle New York'a döner ya da burada kalır ya da sizin için cehenneme giderim; başkası yokken dostum olan dostum."

Mektup bir notla son buluyordu: "Beyaz bir Noel bekliyorum, Dob."

18

THULE İSTASYONU

Knud Rasmussen North Star Koyu'ndaki misyonun yanında bir ticaret merkezi kurmak için 1910'da Uummannaq'a geldi. Bu yere verdiği Thule adı, eski Yunanlıların Avrupa'nın uzak kuzeyindeki hayali bir adalar grubunun ismiydi. Avrupa'nın kuzey sularına ilişkin bilgisi arttıkça, Thule hep gizeme bürünmüş giderek daha kuzeye, Avrupalının coğrafya bilgisinin daima dış sınırına çekilmişti.

Bir insan bir yerde kök salmak için her zaman bahanelere ihtiyaç duyar. Rasmussen de Kuzey Grönland'da bulunması nedeniyle tüccar olmuştu. Kendisi zaten kısmen Eskimoydu, anadili de Grönland'caydı. Disko Koyu kıyısındaki Jakobshavn'da doğmuş, çocukluğunu orada geçirmiş, Grönland'ın Melville Koyu'nun az bilinen kuzeyinde yaşayan vahşi Inuitler hakkında çeşitli öyküler dinlemişti. Ulusunun folklor ve tarihine derin bir ilgi duymuş; hâlâ atalarının yaşam biçimini devam ettiren bu uzak kuzeydeki Eskimoların arasına gitmeye karar vermişti. Danimarka'da öğrenim gördükten ve bir süre Kopenhag'da gazeteci olarak çalıştıktan sonra 1903'de Mylius-Erichsen'in Kuzeybatı Grönland'a düzenlenen Edebiyat Seferine katılmıştı. Bu yolcu-

lukta Kutup Eskimolarıyla ilk kez karşılaşmıştı. Büyülenmişti. Mutlaka oraya dönmek zorunda olduğunu biliyordu.

Rasmussen, Peary'nin sonsuza dek bölgede kalmayacağını hesaplıyordu. Doğrusu Eskimoların Amerikalıyla getirdiği mallara bağımlı olduklarını biliyordu. Peary bir kez Kuzey Kutbu'nu keşfedince ona öylesine sadakatla hizmet eden Eskimoları terk edecekti. Onlar o zaman daha da yalnız kalacaklar, yeni çıktıkları Taş Devri'ne gerisin geriye savrulacaklardı. Artık güvenebilecekleri balinacılar da olmayacaktı, çünkü *upernaallit'*ler -yani ilkbaharla gelenler- adlarına ihanet etmişlerdi. Baffin Körfezi'ndeki balinaların soyunu neredeyse tüketmişler ve bu sulara ender olarak gelir olmuşlardı. Sadece *Morning*'le *Diana* İskoçya'dan Melville Koyu'na geliyordu, ama birkaç yıla kalmadan onlar da gelmez olacaklardı. Peary olmayınca, Eskimolar bel bağladıkları ticaret mallarından yoksun kalacaklardı. Hayatları gerçi o mallara bağlı değildi, ama çetin ve zorlu bir hayatı daha dayanılır hale getirdikleri de muhakkaktı.

Rasmussen bütün bunları göz önünde tutarak bölgede bir ticaret istasyonu oluşturma hayalini kurmuştu. Bu ticaretin sağlayacağı kazanç gerçek amacını: Kuzey Grönland'ın haritası yapılmamış kısımlarının haritasının yapılmasını, Kutup Eskimolarının folklor ve tarihlerinin kaydedilmesini, son olarak da dev bir projeyi gerçekleştirecekti. Bu proje, Eskimo dünyasının kalbinde bir yolculuğun yapılmasını, merkezi Kanada Arktik'iyle Alaska'dan geçerek Bering Boğazı'na ulaşılmasını, yol üstünden etnolojik bilgilerle halk masalları derlenmesini ve geriye Danimarka'da incelenmek üzere dev bir sanat eseri koleksiyonunun getirilmesini sağlayacaktı. Bu çok büyük ve idealistçe bir umuttu. Sonunda gerçekleşti de. Ama mütevazı başlangıcı North Star Koyu'nun kıyısındaki Uummannaq'daydı.

Rasmussen 1909'da Danimarka Lüteryen Kilisesi'nin bir kolu olan Grönland Kilisesi Girişimi'nin Uummannaq'da North Star Misyonu'nu kurmasına yardımcı olmuştu. Yolladıkları Gustav Olsen adındaki rahip, Rasmussen'in Disko Koyu'ndan çocukluk arkadaşıydı. 1910'da o da Olsen'i izleyerek ticaret istasyonu Thule'yi sonradan Thule Dağı diye tanınacak Dundas Dağı'nın gölgesinde kurdu.

Danimarka'dan beraberinde dev gibi bir adam getirmişti. Yirmi dört yaşındaki Peter Freuchen daha önce de bir Grönland seferine katılmıştı. O da Arktik'ten büyülenmişti. Dönüşünden sonra Danimarka'da Knud Rasmussen'le tanışmış, ikisi sıkı fıkı arkadaş olmuşlardı. Rasmussen ona Thule İstasyonu'yla ilgili planlarını açıklayınca Freuchen de onunla gitmek istedi. Thule İstasyonu'nu bundan sonraki on yıl süresince yönetecek ve Arktik'in en hoş ve bereketli yazarlarından biri olarak ün yapacaktı.

Freuchen geldiği sırada Minik bir yıldır Uummannaq'da yaşıyordu. Çoğu erkek çocuğun ergenliğe ulaşırken öğrendiği gibi avcılık maharetlerini çabuk benimsemiş ve usta bir avcı olarak kendini kanıtlamıştı. Fakat Freuchen onu keyifsiz ve somurtkan buluyordu. Delikanlının olağanüstü hayatı hakkında duyduğu öykülerden etkilenmişti. "Minik hepimize dert olmuştu. Üstelik huysuz ve mutsuz bir gençti... Onu ilk gördüğümde son derece yoksuldu," diye yazacaktı.

Minik evlenmeye karar verdiği sırada Freuchen Uummannaq'daydı. Genç hanımın adı Arnannguaq'dı. Bir yıl önce Freuchen'in bir yolculuk sırasında gecelediği küçük bir kampta Majaq adında bir Eskimo tarafından Danimarkalıya önerilmişti. Majaq bu sağlıklı genç adama acımıştı. Kadınsız olmanın bir erkek için

iyi olmadığını söylüyordu. Aklında bir kız vardı, onu ortaya çıkardı. Öykünün devamını Freuchen'den dinleyelim:

"Arnannguaq kaşla göz arasında karşımda çırılçıplak kaldı. Efendisi onu önüme getirerek tıpkı esirciler gibi özelliklerini bana işaret etti ve hiçbir şeyi hayal gücüme bırakmadı. Şaşı olması benim için daha değerli olmasını sağlayacaktı; böylece onun yüzünden dövüşerek vaktimi ziyan etmeme gerek kalmayacaktı. Vücudunun avantajları yok değildi, efendisi ise hemen evlenmemizi istiyordu.

"Ben hem genç, hem de utangaçtım; ama kendimden çok kız hesabına utanıyordum. Kızı gücendirmeyerek onunla evlenmek istememenin nedenlerini açıklamaya çalıştım. Sonunda uyumak için yattım. Kız yanımdan çekildi, ben de arkasından gitmedim."

Arnannguaq şimdi Uummannaq'da gençlere ayrılmış evlerin birinde dört gencin ortak metresi olarak yaşıyordu. Bu görünürdeki ahlaksız düzen misyonerleri kaygılandırıyordu. Knud, Freuchen'e bu durum hakkında ne yapmaları gerektiğini sordu.

Kiliseyi desteklemek, Freuchen'le Rasmussen'in uyuşmadıkları ender konulardan biriydi. Freuchen misyonerlerden hoşlanmıyor ve Uummannaq'a gelmelerine üzülüyordu. "Misyonerlerin her türlü ırksal kuralları ve gelenekleri ihlal edeceklerini, hatta şamanistlerin ahlaklı olarak gördükleri şeyleri bile çiğneyeceklerini göz önünde bulundurmalıyız.

"Ön planda seksle uğraşmaya giriştiler. Seksin kiliseyi oldum olası bu kadar ilgilendirmesine şaşmamak mümkün değil... Yurtlarında cemaatleri üzerindeki etkileri o kadar zayıf olan vaizlerin yabancı bir ırkın âdetlerine burunlarını sokmaya cesaret etmelerine hep üzülmüşümdür."

Freuchen bir keresinde bir Kutup Eskimosuyla Güney Grönland'da uzun bir yolculuğa çıkmıştı. Ajaku adındaki bu Es-

kimo, bir rahibe, "Bizim yurdumuzda bir erkek bir kızın külodunu sıyırdı mı biz bunu evlenmek için yeterli sayıyoruz," deyince Freuchen Eskimoya içten katıldı.

Freuchen, Rasmussen'e bu işlerin onları ilgilendirmediğini düşündüğünü söyledi, ama Rasmussen buna rağmen kızla bu durumu konuşmaya gitti. Arnannguaq'ın yanıtı tam bir masumiyet örneğiydi. "Bir tek erkekle evlenmeyi yeğlemeyeceğimi mi düşünüyorsunuz? Ama onlarla iletişim kurmamın tek yolu bu."

Ama Minik aynı akşam eve gelerek iki Danimarkalıya Arnannguaq'la evlenmek istediğini söyledi. Bütün sorun ona verebileceği bir evinin olmamasıydı. Acaba Danimarkalılar kış boyunca Arnannguaq'la birlikte yanlarına taşınmasına izin verirler miydi? İlkbaharda elbet kendine bir ev inşa ederdi.

Freuchen'le Rasmussen kabul ettiler. Minik'in herhalde iyi bir genç olduğuna ve ona bir fırsat tanımak gerektiğine karar vermişlerdi. Minik'le Arnannguaq ertesi gün bir balayı yolculuğu için kuzeye hareket ettiler. Başka bir tören yapılmadı.

Minik'le Arnannguaq dönünce Freuchen'le Rasmussen'in evine taşındılar. Minik'in Amerika saplantısı ve oradaki inanılmaz serüvenleri hakkında anlattıkları Freuchen'i rahatsız ediyordu. Evlenme olayından sonra, "Minik'in en sonunda çalıştığını, koşullara ayak uydurduğunu ve kendisiyle karısının geçimini sağlamaya çalıştığını gördüm," dedi. "Kendi önemini abarttığını itiraf etti ve yeni bir başlangıç yaparak dış dünyayı unutacağına söz verdi." Minik artık Thule İstasyonu'nun her işine koşan bir işçi olmuştu.

Minik'le Freuchen ertesi yaz başka bir ev inşa ettiler. Rasmussen'le birlikte paylaştıkları büyük ticaret istasyonundan daha küçük bir ev. Eski bina ofis, yemekhane ve alışveriş merkezi olarak kullanılacak, Rasmussen de tavan arasında yatacaktı.

Freuchen ise Minik ve Arnannguaq'la daha küçük yeni binada kalacaktı.

Fakat Minik'in Arnannguaq'la evliliğinin mutlu olduğu söylenemezdi. Kadının en sevdiği şey bütün günü uyuyarak geçirmekti. Arnannguaq'ın tembelliğini betimlerken Freuchen, onun, hayatında karşılaştığı en beceriksiz kadın olduğunu iddia etmişti. Sonuç olarak Minik çıktığı avlarda giderek daha uzun kalmaya başlamış, böylelikle de Freuchen'in, sonradan Navarana adını alan Mequpaluk'la ünlü evliliğinde istemeyerek rol oynamıştı.

Arnannguaq'ın tembelliğinden bıkan Minik bir gün uzayacak bir yolculuk için kuzeye gideceğini bildirdi. Freuchen'i evde genç karısıyla yalnız bırakmıştı. Öyleyken Freuchen'e, bölgede misyonerlerin son vermeye çalıştıkları karı değiş-tokuşu geleneğine rağmen kimseyle "kadın değiş tokuşuna girişmeyi istemediğini" bildirmişti. Freuchen sonradan olanları şöyle anlatıyor:

"Herhangi bir dedikoduyu önlemek için Arnannguaq, Mequpaluk'u geceyi onunla geçirmeye davet etti. Kız her akşam evindeki işlerini tamamladıktan sonra koşup geliyordu... Daima neşeliydi, odamız da onun gelişiyle daha keyifli bir yer oluyordu... Her gece gelişini sabırsızlıkla bekliyorduk.

"Bir akşam geldiğinde Arnannguaq evde yoktu, ben de Mequpaluk'a benimle kalmasını söyledim. Kız bana bir an dikkatle baktı, sonra şöyle dedi:

"'Ben çaresiz küçük bir kız olduğum için böyle kararlar veremem. Karar vermek senin işin.'

"Ama gözleri çok şey anlatıyor, ırkı ve yaşadığı iklim neresi olursa olsun her kızın bildiği dili konuşuyordu.

"Ondan sadece rafın karşı tarafından benim tarafıma geçmesini söyledim. Bu masum insanların olduğu ülkede evlenmek sadece bundan ibaretti."

Freuchen'le Navarana kısa bir süre sonra kendi balayı seyahatları için kuzeye doğru yola çıktılar. Kızın yaşlı dedesi olan tek gözlü Meqqusaaq'ı bulup kendileriyle yaşaması için geri getirmek istiyorlardı. Yolda uzun süren avından dönen Minik'e rastladılar. Ona karısının onu beklediğini söylediler. Freuchen'e göre Minik hiç de fazla hevesli görünmüyordu.

Kısa bir süre sonra kadını terk etti. Uyanık ve aktif bir genç avcıydı, arkadaşı olan ilmihalci Rosbach'a, "Kadınların bazıları çok zeki, ama diğerleri tembel. Arnannguaq kılık değiştirmiş tembellikten başka bir şey değil ve ben onunla evli olmak istemiyorum," dedi.

19

UISAAKASSAK: BÜYÜK YALANCI

Minik'in New York'ta geçen bir yıldan sonra hayatta kalan diğer Eskimoyla: Uisaakassak'la Grönland'a dönüşünden birkaç zaman sonra karşılaşmış olması olası. Çünkü Uisaakassak 1909'da Uummannaq'ın kuzeyindeki ilk büyük fyord olan Inglefield Koyu'nda yaşıyordu.

Windward Uisaakassak'ı 1898'de Grönland'a geri götürmüş, Minik'se Amerika'da kalmıştı. Halkının arasına döndüğü sırada Uisaakassak yirmi üç yaşındaydı. Beyaz adamların ülkesini ziyaret ettikten sonra tekrar yurduna dönüp gördüklerini anlatan ilk erişkin Kutup Eskimosu oldu. Anlattıkları, kardeşlerinin onu algılayışlarını hayatının sonuna kadar etkileyecekti.

Uisaakassak yurdundan sadece bir yıl uzak kaldığı için dönüşünde lisan onun için bir sorun olmadı. Kutup Eskimolarının arasına dönünce arkadaşlarını etrafına topladı ve onlara New York'un "insan elinden çıkma dağları" arasındaki deneyimlerini anlatmaya başladı:

"Gemiler, yüzmeyi öğrenen yavrularını seyreden deniz ördekleri gibi limana girip çıkıyorlardı. Limanda su pek fazla görünmüyordu; gemilerle doluydu. Orada bir kanoyla dolaşmaya

kalkışsanız, hayatınızı tehlikeye atmış olurdunuz, görülmez ve feci bir şekilde ezilirdiniz. İnsanlar orada bir yarın üstündeki deniz kuşları gibi havada yaşıyorlardı. Evler burada buzlu bir sahildeki buzdağları kadar büyükler ve göz görebildiği kadar karanın içlerine uzanıyorlar. Onları, yol yerine geçen sayısız kanyonlarla yarılmış dik bir dağ sırasına benzetebilirsiniz.

"Ve insanlar. Evet, o kadar kalabalıklar ki, bacalardan duman yükseldiği ve kadınlar sabah kahvaltısını hazırladıkları sırada gökyüzü bulutlarla doluyor ve güneş görülmez oluyor."

Dinleyicilerinin inanmayan bakışlarından cesaret bulan genç Eskimo devam etti: "Ev kadar büyük olan ve tatlı su buzu kadar saydam cam pencerelerle çevrili tramvaylar, onları çeken köpekler olmadan hızla yol alıyorlardı. Duman da çıkarmıyorlardı. İçleri, gelecekleriyle ilgili hiçbir korkuları olmayan güler yüzlü insanlarla doluydu. Tüm bunlar da bir adam bir ipi çektiği için oluyordu."

Şaşkınlık eğlenceye, sonra da inanmazlığa dönüştü. Uisaakassak'ın "mesafeleri küçültücü"yü betimlemesi bardağı taşıran son damla oldu. Uisaakassak başka bir köyü ziyaret eden Peary ile konuşmuştu. Birbirlerine bağırmadan bir tür huni içine konuşmuşlar, sözleri bir kablonun içinde yolculuk etmişti.

Bu kadarı çok fazlaydı. Yaşlı Soqqaq yerinden kalktı ve ona, "Uisaakassak, git kuyruklu yalanlarını kadınlara anlat!" dedi. Delikanlı mesajı aldı. Birkaç yıl sonra bir Eskimo, beyaz bir kâşife, "Uisaakassak orası (Amerika) hakkında çok şey anlatabilir, ama kimse ona inanmadığı için konuşmak istemiyor," dedi. "Memlekete döndüğü zaman bize Peary'nin ülkesi hakkında o kadar çok şey anlattı ki, kesinlikle doğru olamaz. Şimdi ise çok şükür öykülerine bize inandırmayı çalışmaktan vazgeçti."

Uisaakassak o günden sonra "Büyük Yalancı" adıyla tanınmaya başlamıştı. Mükemmel bir avcıydı, ama anlattıkları nedeniyle topluluk içinde kendisine itibar edilmiyordu.

Dönüşünü izleyen kış köpek sürücüsü ve avcı olarak Peary için çalıştı. O kış uzak kuzeydeki Kennedy Boğazı'nda az daha hayatını kaybediyordu. Peary bu konuda şunları yazdı: "...insanı bıçak gibi kesen bir rüzgâr boğazdan üzerimize doğru esiyordu. Önceki kışı Amerika'da geçiren Eskimoyu öylesine uyuşturdu ki, onu kurtarmak için mola vermek ve bir kar yığınının içinde bir oyuk kazmak zorunda kaldık. Fırtına durunca onu başka bir Eskimo ve en çelimsiz köpeklerin dokuzuyla bırakarak yoluma devam ettim."

Knud Rasmussen 1903'de Edebiyat Seferi'yle bölgeyi ziyaret ettiği sırada Uisaakassak karısı Aleqasinnguaq'la birlikte Inglefield Fyordu'nun zengin av alanlarında yaşıyordu. Karısıyla birlikte bölgenin karı değiş-tokuşuna katılıyordu. O kış karısının adı Aleqasina olan Piugaattoq'la karılarını bazen bir gece, bazen de daha uzun süreler için değiş-tokuş ettiler.

Piugaattoq'la yaptığı bu karı değiş-tokuşu Uisaakassak'ın Peary ile arasının açılmasına neden olmuş olabilir. Çünkü Uisaakassak 1898 ile 1899 yılları arasında Peary için çalıştıysa da, onunla çalışmaya devam ettiğine dair hiçbir ipucu yoktur. 31 Mart 1900'da ise Conger Kalesi'ndeyken Peary, yerlilerin kuzeye götürülmek üzere gemisine bindirilecekleri Etah'taki adamlarına yazılı direktiflerinde, "Aşağıda adı verilen yerliler ne olursa olsun gemiye binmeyeceklerdir... 'Yanlışlıkla' binmiş olsalar bile hemen indirilmelerinin çaresine bakacaksınız," diyordu. Listede Birleşik Amerika'da bulunmuş olan genç Uisaakassak da vardı.

Peary, "kabilenin güzeli" olarak betimlediği Aleqasina'ya en azından 1896'dan beri âşıktı ve onu uzun zamandan beri kocası Piugaattoq'la paylaşıyordu. Herhangi başka bir erkek kadına ilgi duyduğu takdirde, aşırı bir kıskançlık gösterdiği biliniyordu.

Fakat Uisaakassak'ın göz koyduğu biricik kadın Piugaattoq'un karısı değildi. Eskimolar onu 1903'de Mylius-Erichsen'e,

"Başka adamların karılarını onların izni olmaksızın ödünç almak gibi kötü huyu olan bir adam" olarak tarif etmişlerdi.

Uisaakassak zeki olmakla beraber huysuz bir adamdı. Neşeli ve eğlenceli de olabilmekle beraber, aynı zamanda açgözlüydü. "Karşılığında onun için bir şey yapmalarını bekleyemeyeceği insanlara yardım edecek bir adam değildi. Uygar insanların ülkesinde boşuna bir yıl geçirmemişti!"

Uisaakassak 1905'de birkaç akrabasıyla birlikte Kutup Eskimolarının yaşadıkları enlemlerin daha güneyine, büyük ren geyiği ülkesi Tuttulissuaq'a taşındı. Melville Koyu'nun kıyıları ren geyiği, kutup ayısı, denizgergedanı ve ayıbalığının çok bol olduğu bir bölgeydi. Uisaakassak orada kurduğu küçük kampın tartışmasız lideriydi. Birçok hüneri olan bu korkusuz adam, elinde sadece zıpkın ve deri yüzmekte kullandığı bir bıçakla bir kutup ayısına meydan okumaktan çekinmezdi. Aynı zamanda düş dünyası zengin bir hayalciydi. Oldu bitti kendini kardeşlerinden üstün görmüştü, Amerika'da geçirdiği zaman, ona dünyada, insanların sıradanlığa sırtlarını dönüp hemşerilerine öfke yerine saygı esinleyebilecekleri yerler olduğunu göstermişti. Dönüşünden kısa bir süre sonra Soqqaq keskin diliyle onu fena halde incitmişti, ama burada Tuttulissuaq'da, hemşerilerinin bilgisizce yargılarının yaraladığı saygınlığına kavuşabilecekti.

Rasmussen 1907'de Uisaakassak'ı Tuttulissuaq'da ziyaret etti. Ev sahibi bir kutup ayısı, denizgergedanı ve ren geyiği şöleni sırasında konuğunu av öyküleriyle eğlendirdi. Uisaakassak'ın rafları et doluydu ve her nasılsa oradan geçen ender konuklara maharetinin kanıtlarını sergilemeye bayılıyordu. Rasmussen kuzeye doğru yoluna devam etti ve Kutup Eskimolarını, sempati duyduğu Uisaakassak'ın sandıkları gibi bir yalancı olmadığına inandırarak genç adamı temize çıkarmaya çalıştı. Ama Eskimolar onu sadece uyardılar: "Evet, Uisaakassak büyük bir avcıydı,

en iyi köpekler onunkilerdi ve çok da eğlenceli biriydi; ama yalan söylemeden duramadığı için size anlattıklarına asla inanamazdınız."

Uisaakassak'la kafilesi Rasmussen'in ziyaretinden birkaç zaman sonra her ne sebeptense Inglefield Koyu'na geri döndü. 1909'da oradaydı, Minik'in de Amerika'dan döndükten sonra onunla buluşmuş olması mümkün. Uisaakassak'la Aleqasinnguaq Tuttulissuaq'a göçten önce ayrılmışlardı. Uisaakassak başka bir kadınla evlenmişti. Fakat yeni eş dönüşünden kısa bir süre önce ölünce Uisaakassak bir değil, iki eş gereksindiğini ileri sürdü. Aleqasinnguaq'ı kocasından çaldı, bununla kalmayarak başka bir avcının karısını da aldı. Daha beteri, Aleqasinnguaq'ın kocası Sigluk'u kışkırttı, yalnızlığını alaya aldı ve karısının erotik yeteneklerini herkesin önünde hatırlattı. Ama böylece çok büyük bir düşman edinmiş oluyordu. Sigluk, Peary ile en uzak kuzeye çıkmış ve hizmetleri karşılığında kâşiften zengin ödüller almıştı. Böyle bir adam karısını Uisaakassak gibi uslanmaz bir yalancıya kaptıramazdı. Sigluk böylece uygun bir fırsat bekledi.

Peary'nin başlıca rehberi büyük Uutaaq 1910 yazında bir gün kanoyla köye geldi. Onun da bir sorunu vardı. Karısı bir yıl önce ölmüştü ve bölgede erkeklerin sayısı kadınlardan çok fazla olduğundan yenisini bulmakta zorlanıyordu.

Bir gün Inglefield Koyu'nda denizgergedanları görüldü. Köyün erkekleri bunun üzerine hemen kanolarına koştular. Ama Sigluk'la Uutaaq'ın aklındaki denizgergedanları değildi. İkisinin de sorunlarının basit çözümü karşılarındaydı. Sigluk, Uisaakassak'a ateş etti, ama onu sadece omzundan vurdu. Uutaaq'ın genç adamın başına saplanan kurşunu işi bitirdi. Uisaakassak bir an konuşacakmış gibi ayağa kalktı, ama sonra kayığından Inglefield Koyu'nun buz gibi soğuk sularının içine kaydı. Otuz beş yaşındaydı, arkasında iki eş bırakmıştı, ama çocuğu yoktu.

20

ÖLÜSÜ VEYA DİRİSİ ARANIYOR

Minik de önemli biri olmak istiyordu. Ama Uisaakassak'dan farklı olarak Uummannaq'a geldiği zaman akrabalarıyla konuşamadı. Eskimolar arasında gerçi birkaç kişi biraz İngilizce konuşup anlayabiliyordu, ama bildikleri ticaret diliydi. Amerika'daki hayatla ilgili izlenimlerini anlayabilecekleri bir söz hazinesine sahip değillerdi. Minik, halkıyla iletişim kurabilmek için anadilini tekrar öğrenene dek üzüntülü hayatının anılarını belleğinde yok etmek zorundaydı. Anıları da sinsi bir kanser gibi Amerika'da yaşadığı travmalar ve Grönland'daki yalnızlığıyla beslenerek gerçekle hayalin abartılı bir sentezi oldular. Fakat ağırlık daha çok hayaldeydi. On yıl önce Uisaakassak'ın öykülerini dinlemeye alışan, ama Rasmussen tarafından birçoğunun gerçek olduğuna inandırılan hemşerileri onu dinlediler ve inandılar. Minik uydurduğu macerayı Kutup Eskimolarıyla dostu Rosbach'a anlatabilecek düzeye gelene kadar öyküsüne kendisi de inanmış olmalıydı.

Öyküsünün başlangıcı yeterince inanılır gibiydi. Amerika'ya gitmek üzere babası ve diğer Eskimo grubuyla birlikte Peary'nin büyük gemisine binmişti. Güneye doğru yol alırlarken Disko

Adası'ndaki Godhavn'da durmuşlardı; bahsini duyduğu Batı Grönlandlı Kalaallitlerin ülkesi olduğu için Minik orasını unutmamıştı. Ama küçük bir çocuk için hatırlanmaya değecek tek şey oradaki evlerin güzel olması ve insanların dostça davranmalarıydı. Godhavn'dan sonra Davis Boğazı'nı geçtiler ve Haven Burnu'nda kısa bir mola verdiler. Baffin Adası'nın güneyindeki bu balina avı ve ticaret istasyonundan sonra Amerika'ya, New York'un harikalarına doğru yol aldılar.

Minik kentteki ilk izlenimlerini anlattı. "Orada birçok büyük gemi ve dev binalar var," dedi. "Yüksek binaların arasındaki sokaklar da insan dolu. İçinde birçok insan olan ulaşım araçları dörtbir yana gidiyor; bizim de bunların birisine binip uzak mesafelere gideceğimize önce inanmak istemedim." Büyük kentin insanları daha önce bir Eskimo görmemişlerdi, kalabalıklar onlara aval aval bakmaya geldi. Minik, "Beni koruyan bir beyaz adam olmasaydı, korkarım üstüme basıp beni bir sivrisinek gibi ezerlerdi," diye o günü hatırlıyordu.

Sonunda kalacakları büyük binaya varmışlardı. Bu kadar büyük bir yapıya daha önce hiç girmedikleri için burası önce hoşlarına gitti. Ama hoşnutluk çok geçmeden rahatsızlığa dönüştü ve hepsi soğuk algınlığından yatağa düştüler. Minik, "İçersi öylesine sıcaktı ki, nefes alamıyorduk. Ama ben çok çabuk alıştım ve soğuk algınlığını yendim," dedi.

Diğerleri onun kadar şanslı değillerdi. Qisuk çok geçmeden ölmüştü -hayatta kalanların bazıları onun hastanede öldürüldüğünü söylemişlerdi- Minik de beyaz adamlarla birlikte babasının cenaze töreninde bulunmaya gitmişti. Uisaakassak dışındaki diğer Eskimolar ölünce Minik yabancıların dünyasında yalnız kalmıştı.

Akrabaları öykünün bu kısmını biliyorlardı; olanları Uisaakassak'dan duymuşlardı. Ama Minik'in anlatısı Uisaakassak'ın-

kinden daha gerçekçi görünüyordu, onun için de öykünün devamına tartışmasız inandılar.

Jesup adındaki zengin bir adam Minik'i önceleri yanına almıştı, ama kısa bir süre sonra bilinmeyen nedenlerle çocuğu istememişti. Bundan sonra Wallace adında başka bir zengin adam onu oğlu gibi evine kabul etmişti. Minik Eskimolara Wallace'ların yanındaki ilk yıllarını anlattı. "Yeni babam Jesup'dan farklı olarak iyi bir adamdı. Nazik ve yardımseverdi. Evinde yaşadığım sırada bana her şeyi öğretti; sinemaya ve hayvanları görmem için hayvanat bahçesine götürdü. Bir yandan da okumasını ve yazmasını öğreniyordum. Önceleri çok zorlandım, bazen ağlıyordum. Lisanı bilmediğimden benim için çok zordu."

Wallace onun için bir öğretmen tutmuştu, bu adam, aynı zamanda rahip olan bir dostuydu. Minik'in Amerika'ya gelişinden iki yıl sonra Wallace, Minik'e İngilizceyi iyi öğrenmenin önemi hakkında bir ders öğretmeye karar verdi. Ona, eve bir sonraki gelişinde öğretmenini karşılarken kullanacağı yeni bir cümle öğretti. Minik düzgün bir şekilde tekrarlamayı öğrenene dek cümleyi çalıştı. Rahibin bir sonraki ziyaretinde Minik onun yanına koştu, elini tuttu ve selamı heceledi. Rahip şaşkın halde geri çekildi ve yüzündeki gülümseyiş silindi. Rahip, Wallace'ı bulmak için bitişik odaya koşunca ne gibi bir yanlış yaptığını merak eden Minik yalnız kaldı. Rahiple Wallace çok geçmeden gülerek yanına geldiler, Minik de, "Burada ne işin var, ihtiyar sersem?" dediğini öğrendi. Çocukcağız fena bozulmuştu. Bu zalimce şakanın amacını kavrayamamıştı. Ama yararı oldu. Kendini vargücüyle çalışmalarına vererek kısa zamanda İngilizceyi bir Amerikalı çocuk gibi konuşmayı öğrendi.

Minik'in sonunda Amerikan diliyle âdetleri hakkında yeterli bilgi sahibi olduğunu gören Wallace, onun vaftiz edilmeye hazır olduğunu hissetti. Vaftiz töreni sırasında Minik'in yeni bir Hıristi-

yan ismi almasını önerince, Minik, "Dünyada hiç sizin gibi ince düşünceli bir adama rastlamamıştım. Ailemin bana bebekken verdikleri Minik adını korumak isterim, ama eğer razı olursanız sizin soyadınızı alabilirim," dedi. Wallace razı oldu, çocuk da bir sonraki pazar günü Minik Peary Wallace adıyla vaftiz edildi. Aynı gün öğleden sonra Wallace'ın evinde verilen bir davette Minik, William Wallace'ın ona 20.000 dolar armağan ettiğini, ama onun bu parayı yirmi beş yaşına gelene kadar alamayacağını iddia etti. Hemşerilerine Wallace'ın cömertliğini anlatırken, Cobleskill'deki oyun arkadaşı Willie'yi unutmuş gibi, onlara Wallace'ın çocuğu olmayan zengin bir adam olduğunu açıklamıştı.

20.000 doların bu öyküyü dinleyen Eskimolar için bir anlamı olmayabilir. Onların parası tilki ve ayı postlarıyla fildişleriydi. Fakat Sechmann Rosbach 20.000 doların çok büyük bir para olduğunu biliyordu. Etkilenmişti. Ama bu miktar gerçek miydi, yoksa Minik'in fazlaca işlek hayal gücünün ürünü müydü?

Minik, Wallace'ın evinde bir Hıristiyan olarak yetiştirilmişti. En azından Rhetta Wallace'ın ölümüne kadar. Wallace'lar kiliseye devam eden insanlardı. Schoharie ilçesinde aile Lawyersville'deki Reform Kilisesi'ne, New York'ta da Park Presbiteryen Kilisesi'ne devam ediyorlardı. Minik düzenli olarak pazarları kilisedeki din okuluna gidiyordu. Lawyersville Kilisesi'nde de sık sık solo olarak ilahiler söylüyordu, ama kiliselerin her ikisinde de vaftiz edildiğine dair bir kayıt yoktur. Ancak çocuk vaftiz edilmiş olsun ya da olmasın, Wallace'ın bir ara ona gelecekte bir ödül vaat etmiş olması mümkündür. Bu olsa olsa Wallace şaşaalı bir sahtekârlık hayatı sürdüğü sıralarda olmuş olabilirdi. Adam hayırseverlik jestlerini severdi, eğer bir armağan vaadi varsa bunu başkalarının karşısında yapmıştı. Armağan 20.000 dolar olmayabilirdi, ama hiç kuşkusuz büyük bir tutardı. Fakat eğer bir vaadde bulunulduysa, ki muhakkak hepsi bundan ibaretti, bu boş

bir vaaddi. Wallace büyük bir parayı iş girişimlerini yürütmek için gerektiğinde kullanmak için tutacağından Minik'in parayı alabileceği güne kadar bir fon oluşturmazdı. Wallace'ın finansal imparatorluğu çökünce yüklü bir armağan vaadi de sıfırlanıyor, sadece Minik'in işlek hayalinde yaşıyordu.

Minik'in öyküsü sürüyordu. Minik'in bir meslek seçip bununla ilgili öğrenim görmesinin zamanı gelmişti. Dişçi olmaya karar vermişti. Eskimo dinleyicilerinin buna inanmaması için bir neden yoktu. Çünkü Grönland'a dönerken Minik'in tüm eşyası sırtındaki giysilerle New York'tan ayrılmasından önce kendisine armağan edilen ilkyardım kutusuyla dişçi gereç takımıydı. Dediğine göre, bir üniversiteye yazılmış, ancak öğrenciler önce onu Japon zannetmişlerdi. Bir Eskimo olduğunu keşfettikleri zaman ise onunla alay etmeye başlamışlar ve bu kadar ilkel bir ırktan gelen bir kimsenin başarılı olmasının mümkün olmadığını ileri sürmüşlerdi. Minik bunu bir meydan okuma olarak değerlendirmiş ve derslerinde daha da çok başarılı olmaya başlamıştı.

Günün birinde iskeletleri sergilenen çeşitli hayvanların dişlerini incelemek için müzeye gitmişti. Şöyle anlatıyordu: "Orada sergilenen birçok insan iskeleti de vardı. Her birinin yukarsında kime ait olduğu ve nereden geldiğinin kayıtlı bulunduğu bir etiket vardı. Mahfazaları dolaşarak sergilenen iskeletlerin dişlerine baktım. O odanın köşesinde, içinde bir iskelet bulunan bir kutunun önüne geldim. Üstündeki etikette 'Kutup Eskimosu Qisuk'un iskeleti' diye yazılıydı. Bir an bunun babamla aynı adı taşıyan ve bizden önce Amerika'ya gelerek orada ölen birinin iskeleti olduğunu düşündüm. Okuduğum onca kitapta böyle bir şey yazılı olduğunu hatırlamıyordum. Kalbim hızla çarpmaya başladı. Tir tir titriyordum. Gerçeği anlamıştım sanıyorum. Fakat müdürün ofisine giderek o iskeletin müzeye ne zaman geldiğini sordum. Müdür benim bir Eskimo olabileceğimden şüphelen-

memişti -o da Japon olduğumu sanıyordu- bana gerekli bilgileri verdi. Bir sandalyeye çökerek ağlamaya başladım. Babamın ölüsünün gömüldüğünü gözlerimle görmüştüm, iskeletinin bir müzede sergilendiğini görmeyi hiç beklemediğim kesindi!"

Minik müdürle bir süre konuşarak ona içini döktü. Az önce keşfettiğinin doğrulanması için babasının mezarının açılmasının zor mu olduğunu sordu. Müdür, konuyu tartışmak için müzenin başkanını görmesini önerdi.

Minik bundan sonra başkana yaptığı ziyareti anlattı ve isim vermemesine rağmen, işgüzar ve şaşkın Hermon Bumpus'u tarif ettiği belliydi: "Güzel büyük bir evde oturuyordu. Uşağı beni içeri aldı. Başkan dost tavırlı şişman bir adamdı. Onunla konuşmak istediğimi söylediğimde kolunu omuzlarıma doladı ve beni oturma odasına soktu. Oturduğumuz zaman, 'Sana nasıl yardım edebilirim?' diye sordu. Müzenin, sergilenen Qisuk adlı Kutup Eskimosunun iskeletini nereden elde ettiğini bilmek istediğimi söyledim. Bana birkaç dakika beklememi söyleyerek bazı defterleri aramaya gitti. Defterlerle döndüğünde, 'O iskeletin numarası neydi?' diye bana sordu. '3 No.'lu odada 5 No." diye yanıt verdim. Başkan defteri karıştırdıktan sonra aradığı bilgiyi buldu ve yüksek sesle okudu: 'Onu Jesup müzeye satmış. Qisuk adında bir Kutup Eskimosunun iskeletiymiş.' Sonra bana döndü. 'Bu bilgiyi niçin istedin?' Bunun üzerine ona anlattım: 'O benim babam. Ben çocukken öldü ve o gömülürken ben mezarının başında ağladım. Onu burada müzede görmeyi beklemiyordum!'"

Müzenin başkanı şaşırdı. O da Minik'i Japon zannetmişti. Minik, oraya neyin gömüldüğünü görmek için babasının mezarını açmanın mümkün olup olmayacağını sordu. Başkan bunun mümkün olduğunu, fakat herhalde pahalıya mal olacağını söyledi. Minik'in bu masrafı karşılayacak parası var mıydı? Minik'in

parası yoktu, ama bir süre tartıştıktan sonra, mezar boş çıktığı takdirde Jesup'un masrafları ödemeye mecbur tutulabileceğine karar verdiler.

Minik başkanın evinden çıktıktan sonra, eve William Wallace'ın yanına giderek üzücü keşfini ve bu konuda ne yapmaya karar verdiğini anlattı. Ama Wallace ona hiçbir şey yapmamasını önerdi; göstereceği çabanın onu çok sarsacağını, sonuçta da başarısız olacağını söyledi. Fakat Minik inat etti. Cenaze töreninin nerede yapıldığını hatırlıyordu; oraya giderek mezarı kazdırdı ve tabutu çıkarttı. İçinde babasının bağırsakları ve biraz etten başka bir şey yoktu!

Bu keşif Minik'in hayatını kökünden değiştirdi. Okulu ve Wallace'ın evini, dahası inancını terk etti. "Hıristiyanlar böylesine ikiyüzlü olabiliyorlarsa, ben artık Hıristiyanlığı istemem," dedi. Şimdi hayatta ancak bir tek amacı vardı: Jesup'dan intikam almak.

İşe yaramaz bir serseri olup çıkmıştı. Bir gece onunla on beş suç ortağı Jesup'un uçsuz bucaksız bahçesindeki bütün bitkileri söktüler, onları kasalara yerleştirdiler ve Jesup'un malikânesinin uzağına taşıdılar. Minik sözde yabani otların sökülmesine ilişkin bir fatura hazırladı, Jesup'un ustabaşısını içirerek sarhoş etti ve faturayı adama imzalattı. Ertesi gün tanınmamak için makyaj yaptıktan sonra Jesup'un işyerine giderek veznedara faturayı ödetti. Cebinde parayla binadan çıkmaya hazırlandı. Kapıda Jesup'la karşılaştı, ama yaşlı adam onu tanımadı. Jesup veznedara kapıdaki adamın kim olduğunu sordu. Veznedar onun, ustabaşının bahçelerde yapılmasını emrettiği işler için fatura getiren bir adam olduğunu söyledi. Jesup Minik'in bulunduğu yöne bakarak başını salladı. Minik de selamı aldıktan sonra binadan çıktı.

Ertesi gün Minik'le suç ortakları tüm bitki kasalarını bir demiryolu deposuna götürerek, Jesup'un onları başka bir kentteki bir tüccara yolladığını bildirdiler. Teslim işi için bir bedel almayı bile başardılar ve bunun faturası da Jesup'a çıkarıldı.

Gazeteler çok geçmeden Jesup'un dolandırılışından söz etmeye başladılar. Hırsızların yakalanması için bir ödül vaat edildi. Minik aramaya katılmak cüretkârlığını bile gösterdi, hatta ödül uğruna suç ortaklarından birkaçını bile ele verebilirdi. Daha sonraki günlerde iki kez Jesup'la karşılaştı. Son karşılaşmalarında adamı bayıltıncaya kadar dövdü ve cüzdanıyla saatini çaldı.

Fantezi devam etti. Minik Jesup'un parasını kullanarak alkol satın aldı. O tarihlerde New York'ta alkole karşı güçlü bir hareket vardı ve ilginçtir, Jesup da bu hareketin liderlerinden biriydi. Tüm barların saat dokuzda kapanmaları zorunluluğu konulmuştu. Minik bu barların müdavimi oldu ve oralarda birçok kötü dost edindi. Günün birinde o ve üç arkadaşı kapanış saatinden sonra bir bardayken polis baskını oldu. Minik'le arkadaşları kaçmaya çalıştılarsa da, polisler onları kıskıvrak yakalayarak hapise attılar. Sarhoşluklarını üzerlerinden atana kadar gözaltında tutulacaklar, ertesi gün de mahkemeye çıkacaklardı. Fakat ertesi sabah koğuşlarında yoktular, gece hapisten kaçmayı başarmışlardı.

Minik kendisiyle kaçan üç arkadaşından ayrılmadı. Diğerleri daha iri ve daha güçlüydüler, ama Minik hepsinin içinde en zekisiydi. Bu küçük, ama tehlikeli hırsız çetesinin lideri oldu. Ortada dolaşıp istedikleri kişileri dövüyor ve üstlerindekileri başlarındakileri çalıyorlardı. Suçları Minik planlıyor, ortakları da uyguluyorlardı. Otellerde kalıyor, yazın açıkta geceliyorlardı. Kapanış saatinden sonra da New York barlarında bol bol vakit geçiriyorlardı.

Minik'le çetesi, bir barın kapanış saatinden sonra binaya girip görülmeden ziyaret etmelerini sağlayacak yaman bir plan geliştirdiler. Barın biraz ötesinde içi oyuk yaşlı bir ağaç vardı. Minik'le çetesi, bol alkollü içki vererek kendi taraflarına aldıkları bir polisi gözcü olarak dikerek, gecenin karanlığında ağaçla barın mahzeni arasında bir tünel kazdılar. Minik ve arkadaşları artık ne zaman isterlerse yanlarına alacakları kişilerle bara girip çıkabileceklerdi.

1909'da bir gece, o ve üç arkadaşı mahzende içki içerken yukardaki barın kapanmasını bekliyorlardı. Saat akşamın sekiziydi. Birden tepelerinde bir itişme ve bağırışlar duydular. Minik'le arkadaşları yukarı koşunca eli bıçaklı iki kişinin dövüştüğünü gördüler. Minik'in elinde bir sopa vardı, sarhoşluğun etkisiyle düşünmeden dövüşe katıldı. Dövüşçülerin daha güçlü olanını kafasına vurarak yere yıktı. Diğer adam yere serilmiş olan düşmanının üzerine atıldı ve bıçağını göğsüne saplayarak öldürdü. Bar sahibi polis çağırdığından üç üniformalı memur birden içeri dalarak kapıyı arkalarından kilitlediler. Fakat Minik hızlı davranarak camlardan birini kırıp sokağa atladı ve olay yerinde toplaşmış kalabalığın şaşkınlığından yararlanarak kaçtı.

Minik'in Eskimo yüzü birkaç gün sonra kent gazetelerinin başsayfalarını süslüyordu. Tehlikeli bir cani olarak aranıyordu. Ölüsünü ya da dirisini getirene bir ödül vaat edilmişti.

Minik artık yalnızdı. Suç ortakları yakalanıp barın sahibiyle birlikte hapise atılmıştı. Üstünde Minik'in resmi bulunan posterler bütün Kuzey Amerika'ya dağıtılmıştı. Minik artık yasadışı bir haydut sayılıyordu! Yalnız geceleri yolculuk edip gündüzleri ise ormanlarda uyuyarak kentten kaçtı.

Günün birinde ayağına vurulan bir tekmeyle uykudan uyandı. Gözlerini açınca güçlü kuvvetli iki adamın tepesine dikilmiş olduğunu gördü. Ona Minik olup olmadığını sordular. Minik kaçmaya

çalıştıysa da, onu yakalayıp bağlamaya giriştiler. Minik umutsuzca dövüşüyordu, her nasılsa sopasını eline geçirmeyi başardı. Adamlardan birinin başının yanına sert bir darbe indirerek onu baygın halde yere yıktı. Öteki adama geri çekilmesini, aksi halde arkadaşının akıbetine uğrayacağını söyledi. Adam kaçtı, ama bir yandan koşarken Minik'e, onu artık bulduklarına göre kaçamayacağını bağırıyordu. Ertesi gün yine dönecekti ve şans Minik'in bu kez yüzüne gülmeyecekti.

İzlenmesini önlemek için yönünü değiştirdi. Yollardan ve halkın bulunduğu yerlerden kaçarak bir tek insana rastlamadan üç gün ve üç gece yolculuk etti. Sonunda küçük bir kente yaklaştı. O gece ortalık kararıktan sonra kente girerek bir otel buldu. Açlıktan kıvrandığı için hemen bir lokantaya girdi. O günü şöyle hatırlayacaktı:

"Yemek salonunda yalnızdım. Ucuz bir yemek ısmarladım, gelince de aç bir kurt gibi yuttum. Bir yandan karnımı doyururken arkamda birinin yürüdüğünü işittim. Başımı çevirince iyi yüzlü şişman bir hanımla karşılaştım. Dikkatimi yine önümdeki tabağa verdim. Yaşlı hanım biraz daha yaklaştı ve, 'Siz Minik'siniz, değil mi?' diye alçak sesle sordu. Olmadığımı söyledim. Ama kadın ısrar etti. 'Minik olduğunuzu sanıyorum.' O sırada ayak sesleri duyduk, kadın da hızla yanımdan uzaklaştı. Köşedeki bir masaya geçerek oturdu ve bir kahve ısmarladı. Kahvesi getiriliince de onu alıp masama geldi ve oturdu. Kocasından söz etmeye başladı. Birkaç yıldır Arktik'te seyahat ettiğini söyledi. Hâlâ da kuzeyde bir seferde bulunuyormuş. Daha önce Peary'nin karısını tanımamış olsam, o olduğunu düşünebilirdim. Ama bu durumda konuştuğum hanımın kim olduğunu bilmiyordum.

"Kadın, 'Daha önce New York'ta yaşamıyor muydunuz?' diye sordu. Oraya hiç gitmediğimi söyledim. 'Bende sizin resmi-

niz var,' dedi. 'Ama sizi yakalamak için burada değilim. Size yardıma geldim. Nedenini sonra anlayacaksınız...' Geceyi otelde geçirebilmem için bana para verdi ve gitti. Yemeğim bitince bir oda tuttum ve derin bir uykuya daldım.

"Birdenbire uykumdan uyandım. Odamda iki adam vardı ve beni bağladılar. Bana hiç ses çıkarmamamı yoksa beni öldüreceklerini söylediler. "

Onu ite kaka dışarda bekleyen bir arabaya bindirdiler. Bir süre hiç konuşmadan yol aldılar. Sonunda bir tren istasyonunda durdular. Minik onu New York'a ve hapishaneye geri götürdüklerini düşünüyordu; telaşla etrafına bakınarak bir kaçış yolu aradı. Ama yoktu. Onu bir tren vagonuna soktular, iplerini çözdüler ve dışarı çıkarak arkalarından kapıyı kilitlediler. Hiç sona ermeyecekmiş gibi gözüken bir on beş dakika sonra tren hareket etti.

Tren karanlığın içinde hızla ilerlerken Minik orada çaresizlik içinde yalnız başına oturuyordu. Birdenbire kompartımanının kapısının kilidinde bir anahtarın döndüğünü duydu. Neyle karşılaşacağını bilemeyerek etrafına bakındı. Otelde ona yakınlık gösteren hanımla karşılaşınca büyük bir şaşkınlık duydu. Bundan sonra olanları şöyle anlattı:

"Gülümseyerek bana, korkuyor muyum, diye sordu. Dehşet içinde kalmıştım, ama bir erkek olduğum için, 'Hayır, korkmuyorum,' diye yanıt verdim. Kadın kapıyı kapayarak yanıma oturdu. Elimi tutarak konuşmaya başladı. 'Otelde beni tanımadınız, ama artık kendimi size tanıtabilirim,' dedi. 'Ülkeniz Arktik'te sefere çıkmış olan Dr. Cook'un karısıyım. Kocamın orada Eskimolardan ne kadar yardım gördüğünü herkes biliyor. Gazetelerde maceralarınızı okuyunca, ulusunuzun kocama yaptığı iyiliklere minnettarlığımı göstermek için size yardım etmeye karar ver-

dim. Gazetelerde çıkan resimlerinizden birini kestim ve sizi aramaya çıktım. Sizi bulduğum için çok şanslıyım.'"

Tren onları, Minik'e göre, Bayan Cook'un oturduğu Quebec kentindeki güzel evine götürdü. Minik 1909 ilkbaharında New York'tan kaçtığında Chester Beecroft'un onu Quebec'de bulması sadece bir rastlantı mıydı? Minik bu inanılmaz fanteziyi gerçek yaşamdan alınma ayrıntılarla örüyordu. Ne var ki, uzun boylu ve zayıf bir hanım olan Marie Cook, kocası Kuzey Kutbu'na ulaşmaya çalışırken Brooklyn'de rahat rahat oturuyordu. Minik Amerika'dayken ona bir gün rastlamış olmalıydı. Amerikan Arktik Kulübü'nün, 1909'un başlarında Dr. Cook'a yardım için bir gemi yolladığı takdirde, çocuğun Grönland'a geri götürülmesini karar altına almasında Bayan Cook'un rol oynamış olması da olası.

İnanılmayacak öykü sürüyordu. Bayan Cook'un, Minik'i halkının arasına geri göndermek için bir planı vardı. Newfoundland'dan Arktik'e doğru hareket etmek üzere olan bir gemi bulunduğunu söyledi. Bayan Cook etrafa duyurmadan Minik'e de gemide bir yer ayarlanması için kaptanla bağlantı kurmuştu. Kaptan kabul etmişti. Tek sorun Minik'i Quebec'den Newfoundland'e nakledebilmekti. Bir kaçak olarak resmi bütün anakaradaki posterlerde yer alıyordu, rahat rahat rıhtıma yürüyüp bir gemiye binemezdi. Ama Bayan Cook bu sorunu da çözümlemişti.

Minik büyük bir tahta kutunun içinde gizlice gemiye sokuldu. Rahat etmesi için kutunun içi yumuşak bir malzemeyle takviye edilmişti; solunabilmesi için de kutunun bir yanında delikler açılmıştı. Kutuda ayrıca üç günlük yiyecek de vardı.

Newfoundland'e yolculuk iki gün ve bir gece sürdü. Gemi St. John'da demir atınca, Minik kutunun kıyıya çıkarıldığını hissetti. Bir araca konularak limandan uzaklaştırıldı. Kutu en so-

nunda açılınca Minik çıkarak onu evine götürecek olan kaptanı selamladı. Ertesi gün Bayan Cook'a bir teşekkür notu yazdı ve onu Uummannaq'a götüren küçük gemiye bindi.

Fanteziler burada sona erdi, Minik de gerçek dünyaya, aslında hiçbir zaman tanımadığı gerçek dünyaya kabaca geri savruldu. Buna fiziksel açıdan iyi ayak uydurmuştu. Ancak yakınları ve dostu Rosbach'la iletişim kuramadığı o acılı döneminde duygularıyla düşünceleri onu kendi içine yöneltmişti. Böylece gerçekle hayali birbirine harmanlamıştı. Yani Amerika'da yanlış anlaşılan ve haksızlığa uğrayan, sonunda da düşmanı Peary'nin halkla ilişkiler ajanı tarafından bir gemiye bindirilerek kendi yurduna sürülen Minik adlı Eskimo çocuğu olmaktan çıkarak, başına ödül konulan ve Kuzey Amerika'dan kaçırılan çetin karakterli ve pervasız yasadışı Minik olmuştu.

Eskimolarla Rosbach öyküleri dinlemekten bıkıp usanmıyorlardı. Minik onları tekrar tekrar anlatıyor, her yeni anlatışında biraz daha süslüyordu. Bu da New York'ta görmeye alıştığı ilginin birazına tekrar kavuşmasının bir yoluydu. Doğrusu hayali serüvenlerini anlattıkça Amerika'yı giderek daha fazla özlüyordu. Karşıt iki kültürün içinde yaşamaya ve hiçbirinde huzur bulmamaya mahkûm edilmiş gerçek bir marjinal adam olmuştu.

Kendi de usta bir öykücü olan Peter Freuchen, Minik'ten hoşlanıp hoşlanmadığını bilemiyor, ama görünüşe bakılırsa çılgın serüvenlerinden birçoğuna inanıyordu. Onun hakkında şunları yazmıştı: "Amerika'da çok efendi insanlar tarafından evlat edinilmiş, ona her türlü olanak sağlanmıştı, ne çare ki o doğuştan işe yaramaz biriydi. Kuralların onu ilgilendirmediğini, yasaların onlara karşı gelinmek için konulduğunu düşünüyordu. Onu bir şeylerle -herhangi bir şeyle- ilgilendirmek için gösterilen sa-

yısız çabalardan sonra bir meslek seçmek fırsatı verilmişti. Yaptığı seçim para çalıp kaçmak olmuştu. Kanada sınırında yakalanmış, New York'a geri gönderilmiş, sonunda da Grönland'daki yurduna iade edilmişti... Kuzey'e malmülk veya parayla dönmüştü. Amerika'da ona çok para verilmiş, fakat o hepsini yolculuk sırasında içki gibi şeylere harcayarak tüketmişti."

Freuchen arada bir Minik'in Amerika saplantısı hakkında atıp tutuyordu. "Dünyanın ona kötü davrandığına inanıyor, karaktersizliğinin suçunu başkalarına yüklüyordu. Amerika'dayken Grönland'ı özlüyordu, şimdiyse Grönland'da ve Amerika'ya dönmek istiyor."

Freuchen haksızlık ediyordu. Başka bir Kutup Eskimosu da Amerika'ya gitmiş ve daha çocuk yaşta yurduna geri getirilmişti. Bu Eskimo 1894'de Bayan Peary ile güneye giden, ertesi yıl ise yurduna geri dönmüş olan Eqariusaq'dı. Amerikalılar ona Bayan Bill adını takmışlardı. Ancak Uisaakassak ile Minik'den farklı olarak Eqariusaq bu yolculuğunu anlatmaya yanaşmamıştı. Sorguya çekildiği zaman sadece hatırlayamadığını veya o günlerle ilgili konuşmak istemediğini söylüyordu. Freuchen'le Navarana bir keresinde Grönland'ın daha güneyindeki uzak Danimarka kolonilerinden birine yaptıkları kano yolculuğunda Seddon Burnu'nda Eqariusaq ve kocası Miteq'le bir iki gün geçirmişlerdi. Melville Koyu'nun güneyine hiç inmemiş olan Navarana bu yolculuğu iple çekiyordu. Eqariusaq'la o bir öğleden sonra buzların üstünde bir gezintiye çıkmışlardı. Eqariusaq birden Navarana'ya dönerek şöyle demişti: "Beyaz adamların ülkesine gittiğin zaman onların ruhunu fazla özümsememeye dikkat et. Aksi halde, o etkilerden hiçbir zaman kurtulamayacağın için, sana çok gözyaşına mal olur." Navarana bunları kocasına anlatınca Freuchen genç kadının, Amerika'da geçen zamandan söz etmeye niçin isteksiz davrandığını sonunda anlayabilmişti. "Zavallı kadın!" diye yazacaktı. "Sesindeki çaresiz ve umutsuz özlemi şimdi anlayabiliyorum."

21

CROCKER LAND SEFERİ

Amerikalılar 1913'de Kuzey Grönland'a döndüler. Peary'nin son seferindeki genç yardımcısı Donald Baxter MacMillan Arktik'in çekiciliğine kapılmıştı. Hayatının sonuna dek de bu böyle devam edecekti. Peary'nin ateşli bir yandaşı olan MacMillan'ın yaptığı seferin başlıca amacı kâşifin Arktik Okyanusu'ndaki Axel Heiberg Adası'nın kuzeybatısının uzağında gördüğünü iddia ettiği Crocker Land'e "ulaşmak, kıyısının haritasını çıkarmak ve orayı keşfetmek"ti. Kötü düzenlenen ve Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nden yeterli desteği görmeyen seferin katılımcıları Arktik'te dört yıl geçirdiler. MacMillan her ne kadar üzüldüyse de, rehberinin hayal adasının varlığını çürüttüler.

Buz koşulları, iaşe gemisi *Erik*'in Ellesmere Adası kıyısındaki Flagmer Koyu'na ulaşmasını önlüyordu. Oysa MacMillan orada üssünü kurmayı ummuştu. Bu yüzden Crocker Land Seferi'nin malzeme, bilim adamları ve yardımcı personeli Grönland kıyısındaki Etah'da şimdiye dek hep Arktik seferinin barınağı olan korunmuş koya çıkarıldılar. MacMillan Kuzey'e yaptığı yolculukta üç Eskimo ailesini -Peary'nin İnsanları'nı- almak için York Burnu'na uğramıştı. Bunlar, gemi geldiği zaman Etah'da kamp kurmuş olan on dokuz erkek, kadın ve çocuğa katıldılar.

Çevredeki Eskimolar çok geçmeden Amerikalıların gelişini duymuşlar ve sefere hizmetlerini önermek için Etah'ın yolunu tutmuşlardı. Kampın tüm işe yarayan personeli, Jot Small otuz beş ayaklık sağlam bir bina inşa etmişti. Binanın tamamlanmasından sonra MacMillan günlüğüne şunları yazdı: "Evimiz altmış Eskimonun bedenleriyle tıkış tıkıştı. Tavan arasında, marangozun atölyesinde, karanlık odada, yataklarımızın ve yerin altında uyuyorlardı."

Minik de o Eskimolardan biriydi. O ve Uutaaq, Naalagapaluk'un -küçük patronun- gelişini duydukları sırada Uutaaq'ın Kangerlussuaq'daki kampında kalıyordu. İki erkek Etah'a yolculuk etmeye karar verdiler. Uutaaq uzun yıllar Peary'nin hizmetinde çalışmıştı ve sonuncu Kuzey Kutbu seferinde kâşifin en güvenilir yerli yardımcısı olmuştu. Minik'se, Uummannaq'daki istasyonda Freuchen'in bozuk İngilizcesini duymaktan bıkmış, doğru dürüst İngilizce konuşabileceği Amerikalılarla buluşmak olasılığına fazlasıyla sevinmişti.

Minik 1 Aralık'ta MacMillan'ın George Borup adındaki bir meslektaşının onuruna Borup Köşkü adını verdiği evi ziyaret etti. Peary'nin sonuncu seferine katılmış olan Borup, kısa bir zaman önce New York'ta boğularak ölmüştü. Minik kendini tanıttı. Sefere katılanlar tabii ki onu duymuşlardı. Birçoğu da özellikle güzel İngilizcesi nedeniyle ondan etkilenmişlerdi. Tercümanlık yapacak, güçlü kuvvetli genç bir adam onlar için eşsiz bir avantaj olacaktı. Fakat MacMillan bundan pek de emin değildi. Bu genç adam Amerikan basınına büyük Peary hakkında bir sürü tatsız şey söylememiş miydi? Ama kararsızlığı uzun sürmedi. Fitzhugh Green aynı gün günlüğüne aşağıdaki satırı geçiyordu: "Mac onun tercüman olarak çok işe yarayacağını düşünerek kalmasını söyledi."

Minik sefere katılanların arasında İngilizce konuşabileceği birkaç kişi bulmakta gecikmedi. Bir telsiz operatörü, aynı zamanda elektrikçi olan Jerome Lee Allen aynı gün günlüğüne şunları yazdı: "Minik adlı İngilizce konuşan Eskimo ile Uutaaq bugün geldiler. Minik ilginç biri... çok konuşkan, ondan Eskimolar hakkında birçok şey öğrendik. Eskimo diline hâkim olduğu için o da şimdi diğerleri kadar bir Eskimo. New York'a dönmek istediğini, fakat orada sağlığının iyi olmadığını ve sonsuza dek orada kalmak istemediğini söylüyor. Görünüş bakımından diğer Eskimolardan farkı olmayan bu adamın birdenbire yanımıza gelip bizim dilimizde kendi ülkemiz hakkında konuşması bize çok komik geldi. Ayrıca Coney Adası'nı da Etah kadar iyi tanıyor."

Seferin cerrahı olan Dr. Harrison Hunt da şöyle dedi: "Sağlıklı ve varlıklı gözüküyor. Bizimle kalacak. Eskimo diliyle İngilizceyi çok iyi konuşuyor ve dili öğrenmemize yardımcı olabilecek."

Minik Uummannaq'da hasta bir çocuk olduğunu haber verince, MacMillan, Dr. Hunt'a gidip onu tedavi etmesi için izin verdi. Minik, Uutaaq ve Hunt 6 Aralık günü North Star Koyu'na doğru üç günlük bir yolculuğa çıktılar. Dr. Hunt yerli halka sıradan tedaviler uyguladı, ertesi gün de yerlilerin bir lambasının ışığında bir avcının iki parmağını kesti. Adamın parmakları patlayan bir kurşun yüzünden parçalanmıştı. Hunt, Minik'in hastaya eter vererek ameliyatta ona yardımcı olduğunu söyledi. Minik kafile için ava da çıktı. Ayın 15'inde Etah'a doğru dönüş yolculuğuna geçtiler. Bu kez Kangerlussuaq'dan geçtiler ve orada Uutaaq'ın evinde iki gün kaldılar. Burası Hunt'ın gördüğü herhangi bir Eskimo evinden üç kat büyüktü, bu da Uutaaq'ın prestijinin ve Peary'nin verdiği ödüller sayesinde ulaştığı varlığın kanıtıydı. Kafile yılın en karanlık günü olan 21 Aralık'ta Etah'a döndü.

Hunt, Minik'den etkilenmiş ve hizmetinden hoşnut kalmıştı. Ertesi ayın başlarında karısına yazdığı mektupta, "Geçen ay, senin de bahsini duyduğun ve kendi doğal çevresinde iyi biri olan Minik Wallace'la North Star Koyu'na bir yolculuk yaptım... Oradan Kangerlussuaq'a gittik... Orada iki Kuzey Kutbu adamı olan Uutaaq ve Iggiannguaq'la kaldım.. Onlar da hoş insanlar, Minik de onların yanında yaşıyor."

MacMillan şubatta sonuçsuz kalacak olan Crocker Land'i bulma yolculuğuna çıktı. MacMillan, Piugaattoq ve Minik'le Etah' dan ayrıldığı 13 Şubat cuma günü 19 kişi, 15 kızak ve 165 köpekten oluşan öncü kafileyle Kanada kıyısına doğru sefere başlamıştı bile. MacMillan boş inançları olmadığı iddiasındaydı, ama bu bir sefere başlamak için uğursuz bir gündü. Kötü bir başlangıç yaptıkları da çok geçmeden belli oldu. Sunrise Burnu'na varmalarından önce MacMillan, Minik'in tütünü unuttuğunun farkına vararak getirmesi için onu geri yolladı. "Tütünüm olmadan yeni bir ülke keşfedemem," dedi.

Hava son derece soğuktu. İlk kamplarında termometre sıfırın altında ona varıyordu. Pim Adası'nın arkasında Rice Boğazı'nda yolculuk ederlerken rüzgâr öylesine dondurucuydu ki, adamlar yüzlerini kürklerine gömerek kızaklarının üstüne uzanmak zorunda kaldılar. Alexandra Fyordu da o kadar rüzgârlıydı ki, kardan ev inşa etmek için yeterli kar yoktu. Üç adam bisküvi kasalarıyla ateş yaktılar ve uyku tulumlarıyla ateşin yanına uzandılar. Hayes Fyordu'nda en sonunda öncü kafileye yetiştiklerinde adamların birçoğu hastalanmıştı, Eskimolar da daha ileriye gitmek istemiyorlardı. Minik onlarla konuştu; hepsinin Etah'a dönmek, köpekleri mors etiyle doyurmak ve ancak bundan sonra yeni bir deneme yapmak istediklerini MacMillan'a bildirdi. Bütün grup istemeyerek de olsa Etah'a döndü.

Sefer 11 Mart'ta daha küçük bir grupla tekrar yola çıktı. Beitstadt Fyordu ve bunun başını oluşturan müthiş buzul üzerinden Ellesmere Adası'nı aşmayı planlıyorlardı. Oraya vardıklarında Macmillan buzulu "hemen hemen dikey bir buz duvarı" olarak tarif etti ve orasını nasıl tırmanacaklarına akıl erdiremedi. Buzulun ayağındaki karların içinde oyulmuş bir barınakta uyudular. Piugaattoq'la Qajuuttaq bütün günü buzun yüzünde basamaklar ve tutamaçlar oyarak geçirdiler. Ertesi gün malzemeyi buzul yüzeyinde on metre yukarıya taşıma işkencesi başladı. "Zorlu işleri seven" Ittukusuk, alnına geçirdiği kayışın diğer ucunu bağladığı altmış küsur kiloluk kızağı sırtlayarak öne geçti. Yalnız bir tek kişi bu hüneri tekrarlayabildi. İki ton malzeme buna rağmen gece olurken buzulun tepesine çıkarılmıştı.

Eskimolar o gece Piugaattoq'un etrafında toplandılar. Kafile içinde daha önce Beitstadt Buzulu'nu aşan yalnız o olduğundan diğer tarafta ne gibi koşullarla karşılaşacaklarını ancak ondan öğrenebilirlerdi. Minik duyduklarını düşünerek uykuya yattı. Ertesi sabah kafilenin kalan kısmıyla buzulu tırmanıp batıya yönelecek yerde kızağını aldı ve Etah'a döndü. MacMillan onu vazgeçirmeye kalkışmadı bile.

Minik bir saat kadar sonra burnun etrafını dönerken, sırada seferin botanisti ve jeologu Elmer Ekblaw buzulun tepesinden başka bir kızağın da doğuya doğru uzaklaştığını gördü. MacMillan'a seslenerek Tautsiannguaq'ın da Etah'a gitmek üzere yola çıktığını bilip bilmediğini sordu. MacMillan bilmiyordu; önce inanmak istemedi. Tautsiannguaq'ın buzulun yukarsında olduğunu zannediyordu, ama yapılan acele arama sonucunda adam bulunamayınca onun da kaçtığını kabul etmek zorunda kaldı.

Minik'in gidişi ve Tautsiannguaq'ın kafileyi terk etmesi sırasında, güçlü, kuvvetli on altı köpeği de beraberlerinde götürme-

leri, seferin başarısını, hatta katılımcılarının hayatta kalma şansını bile tehlikeye atmıştı. Kafilenin kalan üyelerinin yiyeceği de önemli ölçüde azalmıştı. Hayatta kalmaları Ellesmere'in batı kıyısında ve daha ötesinde av hayvanı bulmalarına bağlı olacaktı. O gece yemekten sonraki yoğun tütün dumanları arasında dedikodu alıp yürüyünce MacMillan, Tautsiannguaq'ın gidişinin nedenini öğrenebildi:

"Tautsiannguaq'ın güzel bir karısı vardı. En azından Minik'in onu güzel bulduğu şüphesizdi. Bu nedenle onunla olmak için Etah'a dönmeye karar vermişti. Bir şeyden şüphelenmeyen Tautsiannguaq benimle yola devam edecek ve haftalarca evine dönemeyecekti. Minik'in gidişinden sonra delikanlılardan biri Tautsiannguaq'ın kulağına bir şeyler fısıldadı; ben de bunun sonucunda Tautsiannguaq'ı kaybettim. Buzula tırmanıp gitmek isteyişinin nedenlerini açıklamaya bile gerek görmemişti. Karısı söz konusu olduğu için başını alıp gitmişti."

MacMillan raporunda sıfırın altında on derecede ağır iş görmenin Minik'in sağlığına yaramadığını belirtti. Belki de seferin eziyetlerini gereksiz görüyordu. Çok uzaklardaki coğrafi noktaları bulmak için insanlarla hayvanların güçlerinin sonuna dek zorlanması Minik'in olduğu kadar Eskimoların birçoğunun da gözünde anlamsızdı. Ayrıca bunun Minik için kişisel bir anlamı da vardı. MacMillan'a karşı gerçi bir hıncı yoktu, ama bu girişim ona fazlasıyla Peary'yi hatırlatmıştı. Üstelik MacMillan onu tembel zannetmekle yanılıyordu. Minik'i tanıyan Eskimolar, aksine onu Kuzey'deki yurdunda hayatta kalmak için gerekli hünerleri çok iyi öğrenmiş faal bir genç olarak hatırlıyorlardı. Gerçekte uzun bir yolculuğa götürülecek ideal kızak s ücüsü imajına fazlasıyla uyuyordu: "Uzun ve tehlikeli bir yolculuk için genç Eskimolar tercih edilmelidir, çünkü onlar macerayı severler ve risklere atılmaktan çekinmezler..."

Minik geri döndüğü için belki de çok şanslıydı. Bay Fyordu'nun buzuna sağ salim inildikten sonra MacMillan adamların çoğunu Etah'a geri yolladı. Kendisi ise Fitzhugh Green, Piugaattoq ve Ittukusuk'la Crocker Land'i arayışa devam etti. Minik o sırada kafilede bulunsaydı, en azından İngilizcesi iyi olduğundan beraberlerinde gitmesi istenecekti.

Crocker Land'in bulunduğu varsayılan bölgeyi inceledikten sonra dört kişilik kafile Axel Heiberg Adası'na döndü. MacMillan, Green'le Piugaattoq'u Axel Heiberg'in henüz haritası çıkarılmamış kıyı çizgisinin bir bölümünü keşfetmeleri için güneye yolladı. Altı gün sonra Green yalnız başına döndü. O ve Piugaattoq bir fırtınadan korunmak için kardan bir evin içine sığınmışlardı. Green'in kızağıyla köpekleri çığ altında kalmışlardı. Ertesi gün fırtına şiddetlenince Piugaattoq geri dönmeleri için ısrar etti. Ayakları ıslandığından hareketsiz kaldıkları takdirde parmaklarının donacağını bildiğinden Green'i yürümeye zorluyordu. Green pes etmenin eşiğindeydi. Piugaattoq köpeklerini düzgün bir tempoyla koşturuyordu. Green onlara yetişemediğinden yakındı, ama hayatta kalmak için bu yürüyüşün zorunlu olduğunu bilen Piugaattoq arkasından gelmesinde ısrar etti. Green'in, yerlilerin davranışlarıyla ilgili fazla bir deneyimi yoktu, heyecanı arasında Piugaattoq'un hızını ve MacMillan'ın kampına doğru yürüyüşlerine devam etmeleri ısrarını kendisini terk etme teşebbüsü olarak anlamlandırdı. Green kızaktaki tüfeği kaptı ve Piugaattoq'u arkasından gelmesi için uyardı. Birkaç dakika sonra arkasına dönünce korku içindeki Piugaattoq'un köpekleri kırbaçlayarak başka bir yöne sürdüğünü gördü. Bundan sonra olanları Green çok normalmiş gibi günlüğüne şöyle kaydetti: "Bir kere havaya ateş ettim. Eskimo durmadı. Bunun üzerine onu önce omzundan, sonra da başından vurarak öldürdüm."

Piugaattoq bütün Kutup seferlerinde Peary'nin en güvenilir yol arkadaşı olmuştu. Peary'nin favorilerinden biriydi. Knud Rasmussen onu "o yalnız güvenilir bir adam değil; aynı zamanda çetin ve tehlikeli durumlarda arkadaşlarına yardım etmek, onlara destek olmak için özverilerde bulunmaya hazır bir dost" olarak betimlemişti. Piugaattoq, Green'in hayatını kurtarmaya çalışmıştı. Karşılığında Green'se onun hayatına son vermişti.

MacMillan'la Green gerçeği Eskimolardan gizlemeye karar verdiler. Yarı yarıya gerçek bir hikâye uydurdular: bir çığ düşmüş, Piugaattoq da altında kalarak boğulmuştu. Fakat Ittukusuk az çok İngilizce biliyordu. Green'in üzücü öyküsünü MacMillan'a anlatmasına kulak misafiri olduğundan ne olup bittiğini başından beri anlamıştı. Etah'a dönüşlerinde öğrendiklerini diğerlerine de açıkladı. Bunların, kolay öfkelenen ve onlara karşı dikkatli davranılması gereken insanlar olduklarını bilmeleri gerekirdi.

MacMillan'la Green Eskimoların gerçeği bildiklerinden şüphelenmediler. Bunu onlara söyleyebilecek olan Minik de söylemedi. Olay ona göre, bir Eskimonun hayatının beyaz ırktan bir kâşifin gözünde ne kadar ucuz olduğunun bir başka örneğiydi. Buna hiç şaşmamıştı. Ama düşüncesi bile ona büyük bir acı veriyordu.

Minik'le Tautsiannguaq 22 Mart'ta Etah'a dönmüşlerdi. Birkaç gün sonra Minik bir avcı kafilesiyle kıyı boyunca daha güneye düşen Neqe'ye hareket etti. Nisan başlarında Peter Freuchen'le Borup Köşkü'ne döndü. Freuchen Amerikalılara ilk ziyaretini yapıyordu. Yerlilerin kürkü için rekabet halinde olduklarından Danimarkalılarla Amerikalıların arası gergindi. İki dili akıcı şekilde konuşan Minik, Amerikalıları cimri bulan bazı Eskimola-

rın homurdandıklarını duyuyor ve patlamanın eşiğine gelen tarafları sık sık yatıştırmak zorunda kalıyordu. Allen, Freuchen'in ziyareti hakkında şunları yazdı: "Minik'le Bay Freuchen için fasulye pişirdik, ama Eskimolara yalnız çayla köpek bisküvisi verdik. Bay Freuchen, Minik'in birçok kez Mac'ın ve seferin tarafını tuttuğunu duyduğunu söyledi. Özellikle Qajuuttaq tüfek konusunda haksızlığa uğradığını düşündüğü zaman öyle yapmıştı. Minik'in, Eskimoların bize yardım etmelerini istediğini ve onları aksi yönde etkilemek istemediğini düşünüyor."

Minik 1914 yazını Uummannaq'da geçirdi. Crocker Land Seferi'nden Elmer Ekblaw ile Maurice Tanquary de yazın bir kısmında oradaydı. Kışın donan ayak parmakları yeni yeni iyileşen Ekblaw arada sırada Minik'le ayıbalığı avına çıkıyordu. Minik, Ekblaw'a yardım ediyordu. İki bilim adamını evinde konuk eden Freuchen, Melville Koyu'nda ayı avlamaya gitmişti. Ekblaw'ın dediği gibi: "İaşemiz tükenmişti. Eskimolar et sıkıntısı çekiyorlardı ve ava çıkmak için köpeklerimiz yoktu. Minik arada sırada ayıbalığı öldürerek bize yardım etmeseydi büyük yiyecek sıkıntısı çekerdik." Oradaki misyonda ilmihalci olan Sechmann Rosbach sonunda Ekblaw'la Tanquary'yi misyonun evini kendisiyle ve ailesiyle paylaşmaya davet etti. Bilim adamları Uummannaq'ta kaldıkları süre boyunca rahat ettiler.

Dr. Hunt 1915 Şubat'ında birkaç hasta Eskimoyu tedavi etmek için Pitoraarfik'e seyahat etti. Pitoraarfik her kış sonunda ilk ışık dönerken Kutup Eskimoları için ünlü bir buluşma noktasıdır. Açık deniz uzak değildir, denizgergedanlarıyla sakallı ayıbalıkları da boldur. Çok uzaklarda yaşayan insanlar eski dostlukları yenilemek ve kışın karanlığının sıkıntılarından sonra karınlarını doyurmak için buraya gelirler. Hunt, Minik'le orada karşılaştı. Etah'a döndüğünde Minik de onunla beraber gitti. Bir yıl önceki

başarısızlığından dolayı çok pişmandı. Bir kez daha denenmesini istedi. MacMillan onu yine yanına aldı.

MacMillan 10 Nisan'da Torngi, Taliilannguaq ve Minik'le ava çıktı. MacMillan, Minik'in ince bir buz katmanının üstündeki bir denizgergedanı avına katılışını anlatıyordu. Delikanlı işin inceliklerini öğrenmiş, zorlu ve yetenekli bir avcı olmuştu. Ama deneyimli bir avcı da hatalar yapabilirdi: "En sonunda 300 metre uzaklıktaki yüzen bir buzun üstünde uyuyan iri bir denizgergedanı görüldü. Böylesi güvenilmez bir yüzeyde ona yaklaşmanın olası bir intihar olacağını düşündüm. Fakat Minik'le Taliilannguaq tereddüt etmeksizin buzdan buza atladılar; yerine göre de kaydılar, ama sonra uyuyan dev kitlenin yirmi metre kadar yakınına geldiklerinde karşılarına aşamayacakları bir su alanı çıktı. Onların ellerinde dürbünlü tüfekleriyle yüzükoyun yere uzandıklarını görüyorduk. İki sert patlamayı bir tonluk etin suya dalmasının çıkardığı müthiş fışkırtı izledi ve hayvan suyun yüzeyinin altında gözden kayboldu."

Sadece denizgergedanını kaybetmekle kalmamışlar, aynı zamanda üstünde durdukları buzun da yavaş yavaş kayarak uzaklaşmalarına neden olmuşlardı. Geriye dönüş yoktu. MacMillan'la Torngi buzun kenarında koştular ve iki erkeğin daha sağlam buza geçebileceğini tahmin ettikleri bir noktayı telaşlı hareketlerle işaret ettiler. Minik'le arkadaşı bunu terler içinde başardılar, ama sonuncu adımda buzun ayaklarının altında kırılmasıyla çizmelerinin içi suyla doldu.

Yine de pes etmediler. Birkaç dakika sonra on denizgergedanının olduğu bir sürü biraz ilerde ortaya çıktı. Eskimo erkekleri hemen zıpkınlarına sarıldılar. MacMillan da fotoğraf makinesini hazırladı: "Her şey çok ani oldu. Avcıların hemen hemen ayaklarının dibinde bir sürü çirkin suratlı kitle belirmişti. Adamlar gafil avlanarak harekete geçmeyi birkaç saniye geciktirdiler,

sonra zıpkınlarını heyecanla fırlattılar. Torngi'nin zıpkını başlarının ve sırtlarının yukarsından geçip gitti. Minik'inki ise birden havada durdu, sonra da zararsızca yere düştü. Utanan Torngi gereken küfürü savurdu. Minik ise kendi ip kangalının üstünde durduğunu fark etmesiyle aptal aptal sırıttı."

Kafile otuz altı saatlik bir yolculuktan sonra eli boş olarak Pitoraarfik'e döndü.

Pes etmeyen Minik kısa bir süre sonra Qajuuttaq ve Aserpannguaq'la bir misk öküzü avı için Smith Boğazı'nın diğer yanındaki Ellesmere Adası'na yollandı.

Bu yolculuklar sırasında, fırtına yüzünden mahsur kaldıklarında, adamların zamanlarını, kültür miraslarının anlatılarını, büyürken babalarından ve dedelerinden duydukları öyküleri anlatarak geçirmeleri Minik'in ne kadar garibine gitmiştir. Minik o tasasız yılları kaçırmıştı ve bu dumanlı saatlere Amerika'daki hayatının fantastik anlatıları dışında bir katkısı olamıyordu. Öykülerinin ayrıntıları ise çoğu Melville Koyu'ndan daha güneye inmemiş olan av arkadaşları için anlaşılmazdı. Şimdi bir erişkin olarak atalarının geleneklerini öğrenmek için elinden geleni yapıyordu. Ama bir çocuğun öğrenmek için tüm gelişim yıllarını harcadığı şeyleri insan bir iki yılın içinde öğrenmeyi umut edemezdi. Böylesi uzun günler ne denli zevkli olurlarsa olsunlar, ancak bunalımını daha da derinleştirebilirlerdi.

Minik çoğu zaman MacMillan'ın şahsi rehberiydi. MacMillan ondan hoşlanıyordu. Minik'in sağlayacağı bir başka avantaj da, kâşifin yanlış anlayabileceği ya da hiç anlayamayacağı bir sürü konuya, mükemmel İngilizcesiyle en doğru yorumu getirebilmesi ve MacMillan'ı bilgilendirebilmesiydi.

1916 Mart'ının sonlarında Etah'la Neqe arasındaki bir yolculukta ikisi yol arkadaşları Ulloriaq'la Nukappiannguaq'dan ay-

rı düştüler ve büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kaldılar. Nerede olduklarını ne Minik, ne de MacMillan doğru dürüst biliyordu:

"Bu zor durumda ne yapacağımızı bilemiyorduk. Adamları beklerken, onların bize görünmeden geçip gitmeleri buzulun üstünde uyku tulumsuz uyumamızla sonuçlanacaktı, ki bu hiç de iç açıcı değildi. Büyük bir rahatsızlık ve yabana atılmayacak bir tehlike söz konusuydu. Yanlış bir buzuldan inmek birbirini kesen çok sayıdaki çatlaktan birinin içine düşmemizle sonuçlanabilirdi ya da yolumuzu tamamen kesecek dikey bir duvarla karşılaşabilirdik.

"Devam ettik. *Sastrugi*'ler (rüzgârın oyduğu doruklar) yolumuzu dik açılarla kesiyor, aradaki çukurlar da kızağımıza fırtınaya tutulmuş bir geminin çalkantısını veriyordu. Kendi kızağımın kaprisleriyle meşgul olurken, Minik'i gözden kaybettim. Köpeklerinin üstüne yuvarlandıktan ve kızağını devirdikten sonra karanlığın içinde kaybolmuştu. Rekor bir hız yapmıştı ve beni Clements Markham Buzulu'nun dibinde bekliyordu.

"Deniz yüzeyinin üstünde genellikle bir buz katmanının olduğu bu yerde bile açık denizle karşılaştık. Sonuçta kıyıyı izleyen bir karış buzu izlemek zorunda kaldık. İleriye çıkış yapan bir tepe kolu yolumuzu kesene dek devam ettik. Buzun yüzeyindeki fosfor ışıltısını net olarak görebiliyorduk, bu da bu noktada suyun sadece bir iki saat önce donduğunun işaretiydi.

"Bir kaya çıkıntısının altında çay içtik ve birer parça çikolata yedik; zaten bütün yiyeceğimiz bundan ibaretti. Bir saate kalmadan diğer iki kişi bize yetiştiler. Bizi buzulun üstünde sanmışlardı.

Gece yatmaya hazırlandığımız sırada buzun üstünde bir ışık görerek şaşırdık. Nukappiannguaq bir mumun alevinde buzu inceliyordu. Tamamen güvenli olduğunu bildirmesi üzerine hemen Neqe'ye doğru yola çıktık ve orada üç gece kaldık."

Üç direkli bir gemi olan *George B. Cluett* 1915 yazında Uummannaq'a geldi. Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi tarafınca kiralanmış ve Crocker Land Seferi'ne yardıma gelmişti. Gemi yüzen bir harabeydi. Kaptan Pickles onu Uummannaq'ın kuzeyine götürmeyi reddetti. O yıl Arktik'ten ayrılacak olanlar oradaki gemiye ulaşmak için Peter Freuchen'in motorlu çatanasıyla Etah'dan yola çıkmak zorunda kaldılar. Fakat gemi Uummannaq'ın doksan mil uzağında bozuldu ve Parker Snow Koyu'na sürüklenerek buzlarla tıkandı. Dolayısıyla da kışı orada geçirmek durumunda kaldı. MacMillan gemiyi "Arktik'te çalışmak için kesinlikle uygunsuz" olarak niteledi.

Doğrusu yolcularından biri Arktik'te çalışmak için uygun değildi. Dr. Otis Hovey müzenin Jeoloji ve Omurgasız Paleontoloji Bölümü'nün müdürü, ama aynı zamanda Crocker Land Seferi'nin başkanıydı. Seferin faaliyetlerini denetlemek için yazın Kuzey'e gelmişti. Ayrıca Arktik konulu kitabı için malzeme toplamak niyetindeydi. Seferin 1913'de New York'tan ayrılmasından önce dahi Hovey'in, MacMillan'la arası gergindi ve Arktik'te karşılaştığı herkesin antipatisini kazanmıştı. Kışı orada geçirmenin düşüncesi ise onu dehşet içinde bırakıyordu.

İlk karşılaşmalarında Peter Freuchen'e de istemeyerek hakaret etti. Freuchen her zamanki espri anlayışıyla olayı şöyle anlattı: "...Bana Arktik'e sürülmek için nasıl bir suç işlediğimi sordu. İyi biri olduğumu ve suçlu bulunmuş olsam bile dış dünyada doğru dürüst bir iş bulabileceğimi söyledi." Freuchen'in, Hovey hakkındaki düşüncesi de pek iç açıcı sayılmazdı. Onun büyük olasılıkla "evinde yumuşak huylu bir adamcağız" olduğunu, fakat Arktik'te evinin böylesi uzağında tıkılıp kalınca katlanmak zorunda kaldığı özveriler yüzünden sürekli homurdanan ve yakınan "kaba, patavatsız" biri kesildiğini düşünüyordu.

Hovey'in yerlilere ise hiç saygısı yoktu. Hunt "Eskimolara vahşiler dediğini ve onlara horgörüyle davrandığını" anlatıyor.

Freuchen her zamanki gibi daha fazla ayrıntı veriyordu:

"Bana yerlilere şirin görünmek ve yaptıkları hizmetlerin bedelini ödemek için getirdiği armağanları gösterdi. Bunlar, iki ayrı marka boş mermi kovanlarıydı. Birbirlerinin içine geçebilmek için biri ötekinden biraz daha büyüktü.

"'Bunlar parlatılıp iğne kutusu olarak kullanılabilir,' dedi. 'Eskimolar kışın oturup parlamaları için cisimleri ovmayı severler. Bu armağanlara çok sevinecekler.'

"Belli ki, yerlilerin beyaz adamlara her şeyi vermek ayrıcalığına meraklı olduklarını zannediyordu. Bir dikiş iğnesinin bir Eskimo için bir köpekten daha değerli olduğunu söylüyordu. Onlara sadece ne yapmaları gerektiğini söylemeliydi, yaptıklarının bedelini ödemek gerekmezdi."

Bu huysuz ve akılsız adamla ilgili bir başka bilgiyse daha korkunçtur. Doğrusu Hovey o sıralarda müze tarafından sorumlu pozisyonlara getirilen adamların kalitesine örnekse, bu, müzenin 1898 trajedisinden hiçbir şey öğrenmediğini gösteriyordu. O tarihte Peary'nin sorumsuzluğu, Eskimoların, New York'a getirilmesinde müzenin payıyla suç ortaklığı ve sonucunda dört kişinin ölmesi unutulamazdı. Bu olayların devamı da vardı. Yurdundan isteği dışında sürgün edilerek büyüyen yalnız Eskimo gencinin yaşadığı travmadan da anlaşılan bir şey öğrenilmemişti. Şöyle ki Hovey, Arktik'te beraberinde seyahat ettiği Imiina adındaki genç Kutup Eskimosuna şaşılası bir öneride bulunmuştu.

Öykü, arkadaşı Kuuttiikitoq tarafından 1950'de Fransız antropologu Jean Malaurie'ye anlatılmıştır. Kuuttiikitoq bir akşam çadırlarında Malaurie'ye istemiş olsaydı zengin olabileceğini söylemişti. "Arkamda ayı postundan bir pantolonla -en güzel qulittaq'ımla-

bütün gün küçük bir iskemlede otururdum. Uve'nin (Hovey) her mola verişlerinde Imiina'ya söylediği gibi elimde bir zıpkın tutardım, iyi giyimli ve parfümlü 'qallunaat' da tüm gün boyunca önümde resmi geçit yaparlardı. Bana çok iyi para verirlerdi. Tollar amerlaqqaat deste deste dolarlar verirlerdi!"

Malaurie acı acı güldü. "Bir manken değil, canlı bir gösteri. Bir doğa bilimleri müzesi için ne hazine!"

Kuuttiikitoq devam etti: "Hepimiz zengin olabilirdik, anlıyorsunuz ya... Inuitler için, sapinngilaq, hiçbir şey yeterince güç değildir. Ama hiçbirimiz razı olmadık. Bu, bir Inuite layık bir iş değildir... Ama kuşkusuz Piulersuaq bizi buraya dek sürüklemeyi başardı. Bu kadar büyük bir lidere nasıl hayır diyebilirsiniz? Altı Eskimo büyük gemisinde onunla yola çıkmıştı. İçlerinden sadece ikisi geri döndü..."

Fakat bir Eskimo Amerika'ya gitmek istiyordu. Minik hâlâ New York'un özlemini duyuyordu. Son bir iki yıldır İngilizce konuşan kâşiflerin varlığı geri dönmek arzusunu kamçılamıştı. 1911'de Melville Koyu'na son balina avına gelen *Morning*'in kaptanı Adams'dan onu İngiltere'ye götürmesini istemiş, fakat Adams reddetmişti.

Parker Snow Koyu'nda *Cluett*'in varlığı o kış ve ilkbahar boyunca gemiyle Etah arasında yoğun bir kızak trafiğine neden oldu. Uummannaq trafik yolu üstündeydi, Rosbach'ın evine gelen ziyaretçi de çoktu. Minik bir gün orada oturup gelen Amerikalıların birkaçıyla konuştu. Konuşma son bulunca hoşnut gözüken Minik dışarı çıkıp Rosbach'a, "Şimdi sadece yola çıkmayı bekliyorum," dedi. "İçerdeki adamlar benim hakkımda bir mektup yazmışlardı, aldıkları yanıtta Amerika'ya gidebileceğim bildiriliyormuş. Gittikleri zaman beni de götüreceklerini vaat ettiler."

Rosbach'ın Amerikalı konukları Etah'daki Hovey'e mektup yazmışlar, Hovey de Minik'in *Cluett*'le Amerika'ya dönmesine izin vermişti.

Rosbach onun adına sevinmişti. Minik'in Amerika'daki ilk günlerine ait anlattıklarının hepsine inanmıştı. Genç dostunun New York'a varır varmaz vaftizinde ona armağan edilen 20.000 dolar üzerinde hak iddia edebileceğine emindi.

Cluett 29 Temmuz 1916'da Parker Snow Koyu'ndaki buzlardan kurtulunca Güney'e götüreceği pek az yolcusu vardı. Hovey kışın Upernavik üzerinden köpeklerle bir mektup yollayarak müzenin başka bir yardım gemisi yollamasını istemişti. Bu geminin geleceğini öngören Hovey'le Ekblaw Güney'e dönmelerinin beklenmesine rağmen, *Cluett*'le yola çıkmayı reddettiler. *Cluett*'in buz kılavuzu olarak Kuzey'e gelen kıdemli balina avcısı George Comer bile gemiyi fazlasıyla güvensiz bularak geride kaldı. Fakat Minik Wallace gemiyle Amerika yolundaydı, hem de bu kez gönüllü olarak.

22

TEKRAR BROADWAY'DE

Birleşik Amerika Kongresi 1911'in Mart'ında kabul ettiği bir yasayla Robert Peary'yi tuğamirallik rütbesinin en yüksek emekli aylığıyla Donanma Mühendisleri Kıtası'nın emekliler listesine aldı. Bu yasa aynı zamanda "Kuzey Kutbu'na ulaşmasıyla sonuçlanan çok sayıdaki Arktik Keşif seferi" için Peary'ye kongrenin teşekkürlerini arz ediyordu. Yirmi dokuz yıldır donanmanın hizmetinde olan Peary böylece bir kalemde hem terfi ediyor, hem de emekliye ayrılıyordu. Sadece on iki yıl ve dokuz ay fiili hizmette bulunmuş, kalan süre boyunca ya izinli olmuş ya da emir beklemişti. Ama yine de, 1896'daki altı ay dışında bütün o süre boyunca donanmanın ücret bordrosunda yer almıştı.

Kuzey Dakota'dan kongre üyesi Henry T. Helgesen 1915'de Kuzey Kutbu'na ulaşması iddiasını doğrulamak için Peary'nin ortaya koyduğu kanıtları kapsamlı bir incelemeye aldırdı. Helgesen ertesi yıl Temsilciler Meclisi'nde bu konuda uzun bir konuşma yaptı. 21 Temmuz 1916'da da "Robert E. Peary'nin Kuzey Kutbu bölgesindeki keşif iddialarının coğrafi gerçeklere dayanmayıp hayali olması" gerekçesiyle 1911'deki kararın feshedilip Peary'nin adının emekliler listesinden çıkarılması yolunda bir yasa teklifinde

bulundu. Böylece Peary'nin "yapmadığı hizmetler karşılığında" vergi mükelleflerinin sırtından yılda 6000 dolar almasının önüne geçilecek, dahası "tarihsel ve coğrafi gerçeklerin egemen olması" sağlanacaktı.

1909'da Kutup tartışmasının yol açtığı aşırı taraftarlığa alışık olanlar, Peary'nin hedef edildiği bu gecikmiş saldırının Helgesen'i otomatik olarak bir Cook yandaşı yaptığını düşündüler. Fakat kongre üyesi bu suçlamayı reddederek "Cook'un iddialarının değil, hakkın ve tarafsızlığın savunucusu olduğunu" iddia etti. Dediğine göre Cook da iddialarının dinlenmesini hak ediyordu.

Bununla birlikte, Peary'nin kirli çamaşırlarını ortaya dökmek, Cook'un Kutbu daha önce keşfettiği yolundaki iddiasıyla ilgilenmesine yol açmıştı. Böylece Helgesen aynı yılın ağustos ayında bu kez Cook'un iddialarını inceletmeye girişti. 4 Eylül'de bu konuda bir rapor hazırladı. Bunu da bir bildiriden çok, bir soruyla noktaladı: "...Bu konu üzerinde düşünen veya bir araştırma yapan herhangi birinin Dr. Cook'un Kuzey Kutbu'na ulaştığına, hatta yaklaştığına inanması mümkün müdür?"

Bu, herhalde konu hakkındaki son sözü değildi ki, Cook'un iddiasını araştırmayı sürdürdü. Aynı yılın aralık ayında kongrede yaptığı bir başka konuşmada da Cook'u sahtekârlıkla suçladı.

Helgesen'in, Kutup tartışmasına duyulan ilgiyi diriltiği o dönemde Minik Wallace birkaç gün önce Newfoundland'in St. John limanında bindiği Red Cross hattının *Stephano* gemisiyle 21 Eylül'de New York'a vardı.

McAlpin Oteli'nde bir oda tuttu ve hemen bir basın toplantısı düzenledi.

Minik, Kutup tartışmasının 1909'da flaş haber olduğunu biliyordu. Bu hikâye Kuzey'e dönmesinden kısa bir süre sonra unutulmaya yüz tutmuş, ama Minik sonraki yıllarda bu konuda

epeyi bir şeyler duymuştu. Ayrıntıların bazılarını North Star Koyu'ndaki iki Danimarkalıdan, Peter Freuchen'le Knud Rasmussen'den öğrenmişti. Rasmussen, Cook'u ya da Peary'yi desteklemek konusunda kararsız kalmıştı, ama Freuchen başından beri sıkı bir Peary yandaşı idi. Minik tartışmayla ilgili en fazla ayrıntıyı Donald MacMillan'la Crocker Land Seferi katılımcılarından duymuştu. Bu da fazlasıyla taraf tutan bir bilgi olsa gerekti. Çünkü MacMillan 1909'da Peary ile beraber olmanın dışında, Crocker Land Seferi'nin amacı da Kutup Denizi'nde keşfettiğini ileri sürdüğü ülkenin varlığını kanıtlayarak, kâşifin adını temize çıkarmaktı. Minik seferdeki günleri sırasında Etah'da duyduğu konuşmalardan Cook'la Peary'nin altı günlük bir farkla Kutbu'n keşfi üzerinde hak iddia etmelerinin yol açtığı tartışmanın şiddetiyle ilgili bilgi sahibiydi. Amerika'daki birçokları gibi o da Cook'la Peary'nin maceralarının hikâyesinin satışından büyük paralar kazandıklarını varsayıyordu. Minik de şimdi bu kazançtan pay alma zamanının geldiği fikrindeydi.

Gazetecilere, "Peary ve Cook hakkında flaş bir öyküm var. Kendime artistler gibi menajer olarak bir avukat tutunca fiyatımı söylerim..." dedi.

"Bir Brooklyn gazetesinde çalışan biri flaş öyküm için kaç para istediğimi sordu. Sırf onu başımdan savmak için bir milyon dolar dedim. Bana bir yanıt vermeden önce gazetesine telefon etmesinin gerektiğini söyledi..."

Gazetelerin, öyküsü uğruna rekabete girişmeleri için Minik'in bundan daha fazla bir şey sunması gerekirdi. Anlattıkları kısaca şöyleydi:

"Hayır, Kuzey Kutbu'nu kimin keşfettiğini bilmiyorum. Aslında biri tarafından keşfedildiğinden haberim bile yok. Bildiklerim Peary ve Cook'la beraber giden Eskimoların anlattıklarından ibaret. Onlar bilim adamı olmayabilirler, ama öyle de olsa bazı

gözlemler yaptılar. Örneğin, 180 millik bir hamle yaptıktan sonra 'Bu kadar, daha ileriye gitmiyoruz,' dediği yerde Peary'nin yanında dört Eskimonun olduğunu biliyorsunuz. Peary ile beraber olan Uutaaq, Iggiannguaq, Sigluk ve Ukkujaaq'la beraber yaşadım. Yolculuk boyunca kaç gün geçtiğini biliyorlardı. Onların kayıtlarını Amiral Peary'nin keşiflerine ilişkin kanıtlarıyla kıyaslamak ilginç olmaz mı? 1908'deki seferinde Dr. Cook'la beraber olan Ittukusuk ve Aapilak adlı adamlarla da konuştum."

Minik alnına parmağıyla vurarak, "Bütün bu bilgiler burada," dedi. "Yarın bir avukatla görüştükten sonra tekliflerinizi dinlerim."

Fakat oyun bitmişti. Zaten halkın Kuzey Kutbu tartışmasına duyduğu ilgi kısa sürmüştü.1909 sonlarında gazeteler rakip iddiaları hâlâ ölçüp biçerken ilgi zirveye ulaşmış, ama sonra sönmeye yüz tutmuştu. Arada bir konuyla ilgili yeni bilgiler olduğu açıklandıkça bir ilgi patlaması görülüyordu. Ama tartışmanın meraklıları dışındakilerce bir iki günün içinde unutulup gidiyordu. 1909'da Kutbu'n fethine ilişkin öyküler için hiç de yabana atılmayacak paralar ödenmişti. Ama aradan yedi yıl geçtikten sonra ilgilenen kalmamıştı. Minik hiçbir zaman gelmeyecek olan teklifleri boşu boşuna bekledi.

Tek ilgi gösteren Ernst C. Rost'du. Bu kişi Dr. Cook adına kulis faaliyetlerinde bulunuyor, Washington'da doktorun iddialarının reklamını yapıyordu. Rost kendini kongre üyesi Helgesen'in sekreteri olarak tanıtmıştı. Minik'i de Helgesen'le tanışmak ve Amiral Peary ile Dr. Cook'un iddialarıyla ilgili olarak Grönland yerlilerinden öğrendiklerini iletmesi için Washington'a davet etti. Rost, Minik'in ekimin ilk haftasında Washington'a gelmesini önerdi. Fakat bu yolculuk hiçbir zaman gerçekleşmedi.

Washington'a hâlâ resmi olarak davet edilmemiş olan Minik 24 Ekim'de kongre üyesine bir mektup yazdı. Ona Helge-

sen'in gerçek sekreteri yanıt vererek kongre üyesinin, temsilcisi olduğu eyalette olduğunu ve aralık başından önce başkente dönmeyeceğini bildirdi. Mektup cesaret verici değildi. "...Kongre üyesinin sizinle tanışarak öykünüzü ya da bildireceğiniz herhangi bir şeyi dinlemekle bir yere kadar ilgilenebileceğinden kuşkum yok, ama aynı zamanda gelecekteki faaliyetlerinizi Bay Helgesen'in Peary-Cook tartışmasıyla ilgili görüşünüze göstereceği ilgiye dayandırmanız doğru olmaz. Bununla birlikte, çıkarlarınıza hizmet edeceğini düşündüğünüz herhangi bir bilgiyi bildirmenizin bu ofis açısından hiçbir sakıncası yoktur..."

Mesele şu ki Birleşik Amerika 1916'da Arktik'e ilgi duymuyordu; ilgi odağı Avrupa'daki savaştı. Birleşik Amerika hükümeti aynı yılın içinde Grönland'ın herhangi bir kısmı üzerindeki olası hakkından vazgeçiyor, aynı zamanda da sonradan Virgin Adaları diye anılacak Danimarka Batı Hint Adaları için Danimarka Krallığına 25.000.000 dolar ödüyordu.

Oyun bir anlamda son bulmuştu. Gazeteler de Minik'e on yıl önceki ilgiyi göstermiyorlardı; o artık haksızlığa uğramış bir çocuk değil, erişkin bir erkekti. On yıl önce Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nde babasının iskeletini keşfedince yaşadığı travma Minik tarafından değilse bile halk tarafından büyük ölçüde unutulmuştu .

Gazeteler onunla bir süre ilgilendiler. *Tribune* onun "kabilesinin igloo'sunda karanlık yedi yıl geçirdikten sonra Broadway'e döndüğünü" bildirdi. Gerçekten de kısa bir süre Eskimo kıyafetiyle bir vodvil gösterisinde boy göstermişti. *Times*'da yer alan bir saçmalığa göre Minik McAlpin Oteli'nde bir oda tuttuktan sonra "içinde buz olan bir suda banyo yapmış, ilginç giysiler giymiş ve Broadway'i denetlemeye çıkmıştı." Minik gazeteciye

"Broadway'deki igloo'ların anısının Kuzey Grönland'da kardan evlerdeki akşamlarını sıkıcı bir hale soktuğunu" anlattı.

Minik güneyin bu insanlarına hâlâ beklediklerini varsaydığı kuzeydeki hayatın klişeleşmiş bir tanımını sağlıyordu. Ama Grönland'daki yedi yılının kısa röportajında daha ciddi ve üzücü bir yan vardı:

"Lisanı yeni baştan öğrenmek zorunda kaldım... Onların yaşadığı biçimde yaşadım; ihtiyaçlarını inceledim; uygarlığın onlar için neler yapabileceğini keşfetmeye çalıştım. Yiyeceğim daima bir gaz lambasının üstünde haşlanmış denizgergedanı, ayıbalığı ve mors etinden oluşuyordu. Bu gece yemeğe inince sırf alışkanlıktan soğuk balina yağı isteyebilirim.

"Oradaki ilkel hayattan hoşnut muydum? Hem evet, hem hayır. İklim bana yarıyordu, sağlığım da burada olduğundan daha iyiydi. Fakat o insanların çetin ve kasvetli hayatlarıyla içinde yaşadıkları koşullar, uygarlığın üstünlüğünü bilen birine çok tekdüze görünür.

"Ben kendi hesabıma orada mutlu olabilirdim, ama... Hâlâ uygar dünyaya hiç getirilmemiş ve eğitilmemiş olsam benim için daha iyi olurdu, diye düşündüğüm oluyor. Böylece iki aşırı uç arasında kalıyorum ve gidebileceğim bir yer kalmıyor.

"Hiç öğrenim görmemiş olsam daha iyi olurdu... Uygar bir ülkede yaşadıktan sonra oraya dönmek bir mahzende çürümek gibi bir şey."

Minik New York'a yaptığı seyahatin sadece kısa süreli olduğunu ve birkaç zaman sonra Kuzey'e döneceğini açıkladı. Orada bir ticaret şirketi kurmayı düşünüyordu. Tekrar evlenmeyi denemek de aklından geçiyordu. "Oraya dönüşümde hanımların arasında müthiş sükse yaptım tabii," diye iddia etti. Şöyle devam etti: "Ama oturup evlenemeyeceğime karar verdim. Ne de olsa ben öğrenim görmüştüm." Evlenmeyi yine denemeyi

düşüneceğini söylerken şunları eklemişti: "Orada bir aileyi ucuza geçindirebilirsiniz, gece de evden başka gidilebilecek bir yer yok."

Şimdi ise gidebileceği hiçbir yer yoktu. Zaman zaman Beecroft'la bağlantı kuruyor, arada da William Wallace'ı ziyaret ediyordu. Wallace, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nde yöneticiyken alıştığı yaşam biçimine bir daha kavuşamamıştı. Minik çocukluk arkadaşı William Jr.'un New Jersey'de Manasquan'da karısı Matilda ve iki küçük oğluyla birlikte yaşadığını öğrenmişti. Arkadaşı Harry Radford'un sonu kötü olmuştu. 1911'de Amerikan müzeleri için misk öküzleri ve orman bizonu örnekleri edinmek için tekrar Kuzey Kanada'ya gitmişti. O ve Thomas George Street adında bir adam merkezi Arktik'in içerlerine girmişlerdi. 1912 başlarında Bathurst Körfezi'ndeydiler; Eskimolar aynı yılın temmuz ayında her ikisini de orada öldürdüler. Kanada atlı polisi cinayetleri araştırınca, karısı hasta olduğu için seyahat etmeyi reddeden bir Eskimoyu vahşice kırbaçlayan Radford'un kışkırtmasıyla öldürüldükleri sonucuna vardı ve Eskimolar suçlanmadılar. Radford atlı polislerce iyi tanınıyordu, birkaç yıl önce Minik'e gösterdiği dostça ilgiye rağmen "yerlilerle anlaşmadığı"nın bilindiği not edildi.

Minik sonbaharın büyük bir kısmında McAlpin Oteli'nde kaldı ve Cook'la Peary'nin Kutba ulaşma girişimlerinin öyküsü için hiçbir zaman gelmeyen teklifleri bekledi. Sadece bir mektup aldı. Adamın biri ona Minik'in "kabileye destek olmak ve onları namussuz tüccarlardan korumak" için Thule Bölgesi'nde bir ticaret şirketi kurmalarını öneriyordu. Bu plandan bir sonuç çıkmadı, sadece Minik'in teklifi yapanın evinde bir süre parasız barınmasını sağladı. Kış aylarında bir yayınevinin hayatı hakkında bir kitap yayınlamak fikrini dikkate aldı, fakat bu projenin de arkası gelmedi.

Minik müze başkanı Henry Fairfield Osborn'la da temas halindeydi. Ama amacı babasının ölüsünün ona teslim edilmesi yolundaki çabalarını yenilemek değil, North Star Koyu'nda Elmer Ekblaw için yaptığı çalışmaların bedeli olan 50 doların kendisine ödenmesini sağlamaktı. Müze görevlileri onun müzeye karşı dostça duygular içinde olduğunu kaydettiler. İstediği parayı ona yolladılar, gence sempati duyan Osborn da bir meslektaşına, "Minik için bir iş bulamaz mıyız?" diye sorduğu kısa bir not yazdı.

1917 başlarında Amerikan vatandaşlığı için başvuruda bulundu ve haziranda askerlik şubesine de kaydını yaptırdı.

Bir süre bir makine atölyesinde iş buldu. Kuzey'e gitme dürtüsünü yine duyuyordu, ama yolculuğu yapmasının çaresi yoktu. Orada kendisi gibi Eskimoların bulunduğunu bildiği Alaska'ya gitmekle ilgileniyordu. 1917 Mayıs'ında Nome'deki Alaska Madenleri Şirketi'nin müdürüne verilmek üzere bir tavsiye mektubu elde etti, ama o yolculuğu yapamadı.

Uzun yıllar önce Wallace'ların evinde Amerika'daki ilk dadısı olan bir kadından da bir mektup almıştı. Bu, ona her gece dua etmesini öğreten Lizzie idi. Ona küçük bir ziyaret yapmak için 1917 Haziran'ında Pennsylvania'ya gitti. Neredeyse otuzuna gelmiş, yakışıklı bir erkekti. Bir metre altmış yedilik boyuyla orta boylu sayılırdı; yetmiş yedi, yetmiş sekiz kilosuyla da birçok işi görebilecek gürbüz yapılı biriydi. Ama ne yazık ki, huzursuz ve ipsiz sapsızdı. Çoğu zaman bir işten ötekine, bir kentten diğerine sürükleniyordu.

1909'da Arktik'ten dönmesinden önce diğerlerinden daha anlayışlı bir gazeteci tarafından dile getirilen korkuları gerçekleşiyordu. "Ne şu, ne bu; ne basit bir Eskimo, ne de karmaşık bir Yanki olduğu şimdilerde her zamankinden daha yalnızdı."

Seyahat tutkusu 1917 sonlarında onu Boston'a götürdü. Orada yerel bir iş bulma ajansı aracılığıyla iş aradı.

23

KUZEY ÜLKESİ

New Hampshire eyaletinin çalkantılı, bir anlamda da gülünç bir tarihi olmuştur. Dertleri 1783'deki Paris Antlaşması'yla; bu antlaşma yeni Amerika Birleşik Devletleri'yle Kanada'nın arasındaki Connecticut Nehri'ni izleyen sınırı çiziyordu. Tek sorun ölçümlerin yokluğunda nehrin başının nerede olduğuna kimsenin emin olamayışıydı. New Hampshire 1789'da Albay Jeremiah Eames'i sınırı incelemeye yolladı. Ne yazık ki, Eames sahtekârın biriydi. Sınırı daha batıdaki bir akarsu olan Hall's Stream boyunca çizdi. Sonra da burasıyla Connecticut Nehri arasındaki bütün araziyi bir Abenaki kızılderili reisinden, reisle iki karısının hayatları süresince doyurulup giydirilmeleri vaadi karşılığında satın aldı. Güney Kanada'nın valisi üç yıl sonra Hall's Stream'i sınır olarak kabul etmeyi reddetti ve Eames'in çaldığı arazilerin incelenmesine başlayarak burasını Drayton ilçesi olarak adlandırdı. Kanada makamları göçmenleri davet ettiler ve çiftçilere toprak bağışlarında bulundular.

Göçmenlerle birlikte her türlü kaçak bölgeye doldu. Bölge Kanada'daki Sherbrooke'a olduğu kadar New Hampshire'daki Lancaster'e de uzaktı. İki ülkenin bölge üzerinde hak iddia et-

meleri ise kendilerine kırlarda çiftlikler kurmakla meşgul olan öncülerin umurunda değildi. Kanada 1819'da, bölgenin tam ortasındaki Indian Stream'i izleyen bir sınır teklif ederek anlaşmazlığa son vermeye kalkıştı. Amerika Birleşik Devletleri teklifi geri çevirince Hollanda kralının hakemliğine başvuruldu. Hollanda Kralı 1831'de Paris Antlaşması'nı destekledi ve sınırın Connecticut Nehri'ni izlemesine hükmetti. Fakat Amerikan Senatosu yirmi üçe karşı yirmi iki oyla bu karara uymayı reddetti. Bu arada her iki ülkenin de tartışmalı bölgede yaşayanları vergilendirme girişimleri dayanılmaz bir hal almıştı.

Bölgede çok az insan yaşıyordu. Toplam nüfus yaklaşık yüz kişiydi. 1832'de anlaşmazlığı kendileri çözümlemek için dramatik bir girişimde bulundular. Elli üçe karşı elli altı oyla kendilerini Indian Stream Birleşik Halkları adı altında bağımsız bir cumhuriyet olarak ilan ettiler. Bir anayasa hazırladılar, ayrıca din özgürlüğüyle yaşama, hürriyet ve mülkiyet haklarını savunan bir insan hakları beyannamesi düzenlediler. Yaşı yirmi birin üstünde olan her erkek Umumi Meclis'in üyesi olacaktı. Vergiler toplandı ve kırk kişilik bir yedek ordu kuruldu. Üç yargıç, bir de şerif atandı. Hapishane olmadığından şerif mahkûmları yassı bir kayanın üstünde ters çevrilmiş 350 kiloluk bir potas kazanının altında birer birer tutuyordu.

Kuşkusuz bu cumhuriyeti ne Kanada, ne de Amerika Birleşik Devletleri kabul etmişti, ama bu konuda bir şey yapmalarına kadar aradan üç yıl geçti. Gerek Kanada, gerekse Amerika makamları tarafından gerçekleştirilen bir dizi tutuklama ve tutuklama girişimi en sonunda Indian Stream Cumhuriyeti'nin 1835 Kasım'ında New Hampshire kuvvetlerinin silahlı bir istilasıyla sonuçlandı. İleri gelen bir kişi hapse atıldı, diğerleri ise Kanada'ya kaçtılar. Başkan Luther Parker varını yoğunu sessizce bir araba-

ya doldurdu ve ailesiyle Wisconsin'a göç etti. Indian Stream Cumhuriyeti fethedilmişti. Ya da öyle görünüyordu. Ama sonra cumhuriyetin Genel Meclisi son bir kez toplandı. Toplantıya katılanlar New Hampshire kuvvetlerinin bölgeye egemen olduğunu kavramışlardı; kalabalık olmamalarına karşın bu kuvvetler cumhuriyetin toplam nüfusunun yarısı kadardılar! Bu macera sırasında henüz can kaybı olmamıştı, meclisin gururlu üyeleri de karşı koyacak yerde, dört yıllık cumhuriyetlerine son veren bir dizi kararı yürürlüğe koydular. Herhalde burası varlıklarına yasa yoluyla son veren dünya yüzündeki biricik ülkedir.

Sonuçta bölge New Hampshire eyaletindeki Pittsburg ilçesini oluşturdu. Bölgenin eski aileleri bölgeyle çevresine sadece "Kuzey ülkesi" demektedirler.

Yeni bir yüzyıla girilirken Connecticut Vadisi Kereste Şirketi kuzey New Hampshire'ın en önemli endüstrisi olmuştu. Şirketin de olağandışı bir başlangıcı vardı. New York'lu bir banker Connecticut Gölleri bölgesinin ormanlık arazisini bir alacağı karşılığında elde etmişti. Bu beklenmedik başlangıçtan yola çıkarak bölgedeki ticarete egemen olan bir imparatorluk kurdu.

Bu seyrek nüfuslu bölgenin en büyük kenti olan Pittsburg bir çiftçi bölgesidir. Ancak burası, eyaletin topraktan geçim sağlamayı güçleştiren engebeli ve dağlık bir bölümüydü. Odunculuk yerel köylüler için Tanrı'nın bir nimetiydi, çünkü böylece kışın da işleri olacaktı. Zaten çiftliklerde kışın yapılacak fazla bir iş olmuyordu. Hasat yapıldıktan, samanlar da ambarlara kalktıktan sonra köylüler, kadınları süt sağma ve günlük işlerle baş başa bırakarak ormanların yolunu tutuyorlardı.

Kereste endüstrisinin sert kış aylarındaki iş gücü ihtiyacı, yerel arz tarafından karşılanamayacak kadar büyüktü. Eyalet dışından işçi getirtmek gerekiyordu. Bunların birçoğu daha önce

ellerine balta almamış olan insanlardı. Connecticut Vadisi Kereste Şirketi bunları Boston'daki bir iş bulma bürosu aracılığıyla temin ediyordu.

Minik Wallace 1917 sonbaharında New Hampshire'ın North Stratford istasyonunda trenden indi. Pittsburg kereste şehrine gidiyordu. Yol parasını iş bulma bürosu ödemişti; bu para kış süresince elli cent'lik günlük ücretinden çıkarılacaktı. Yakınlarda bulunan Vermont'un Canaan kasabasındaki Bill Buck'ın ahırı üstü açık bir arabayla Pittsburg'a ulaşımı sağlıyordu. İşçilerin birçoğu öylesine kılıksız ve dağlarda kışı geçirmeye o kadar hazırlıksız geliyorlardı ki, Pittsburg yolunun büyük bir kısmını sırf ısınmak için arabanın arkasından koşarak kat ediyorlardı. Kereste şirketinin eyalet dışından gelen işçilere barınak olan büyük bir yatakhane binası vardı. Minik'in yeni yuvası bir süre burası oldu.

Buradaki hayat Minik'in bildiğinden çok farklıydı. Oduncu ekipleri Kanadalı Fransızlar, Polonyalılar, Finliler, İsveçliler ve yerel Yankilerden oluşan karışık bir kitleydi. Birçoğu da uyumsuzlar, toplumdan dışlananlar ve şanssızlardı. Minik buradaki tek ucube değildi, olsa olsa hepsi ucubeydiler. Hiç kimse ona yağcılık etmeyecekti. Bunlar, zorlu bir endüstride sıkı çalışarak hayatlarını kazanan katı adamlardı. Eyalet dışından gelenler hayatın tokadını yemiş kişilerdi, aksi halde burada olmazlardı.

Minik New Hampshire'ın Pittsburg kentinde yeni bir başlangıç yapmaya kararlıydı. Burada New York'taki ilk günlerinin kabadayılığı söz konusu olmayacaktı. Oduncu arkadaşları tıpkı onun gibi çoğunlukla genç, bekâr ve özgüvenli erkeklerdi. Tuhaf değil mi, Minik diğer göçmen işçilerden çok daha iyi İngilizce konuşuyordu. Uyum sağlamaya çalıştı ve hayatında ilk kez

başardı. Pittsburg'da onu iyi bir işçi ve gerçekten iyi bir genç olarak hatırlıyorlar.

İş ağırdı. Bu dağlık ortamda kışlar uzun ve sertti. Grönland'ın kuzeyinin güneşsiz kış ayları kadar karanlık değildi, ama aynı derecede soğuk olabiliyordu. Toprak donduğu zaman işçiler ağaçları kesiyor, tomrukları nehir kıyılarına kaydırmak için ormanın içinde düzgün yollar açıyorlardı. İlkbaharda buzlar çözüldüğü zaman tomruklar nehir aşağı sürüklenip fabrikalara ulaşacaklardı.

Çırak olarak oduncu kamplarındaki yolların yapımına hazırlık olmak üzere bataklıklardaki çalıları yolmakla görevliydi. İşlerin hiyerarşisinde bundan sonraki konum doğrayıcılıktı, onu da ölçümcü izliyordu. Minik Pittsburg'daki kışında çok çabuk öğrenmiş olmalı ki aradan fazla zaman geçmeden ölçümcülük konumuna ulaştı.

Şirketin yatakhanesinde yaşamaktan çok geçmeden sıkıldı. Arkadaşlarından hoşlanmadığı söylenemezdi. Aksine onlardan hoşlanıyordu, onlar da ona karşı aynı şeyi hissediyorlardı. Ama gürültücü ve külhanbeyi bir gruptular. Minik ise New York'tan bu yeni dünyaya doğru yola çıkarken böylesi davranışları arkasında bırakmıştı. Akşamlarını okuyarak geçirmeyi veya New York'lu bir yayıncıya vaat ettiği otobiyografi üzerinde aralıklı dahi olsa çalışmayı yeğliyordu. Bu düşünceyle kimsenin sahiplenmediği ölülerin gömülü olduğu mezarlığın karşısında kendine küçük bir kulübe inşa etti. Burada yalnız kalabilir ve kitaplarını muhafaza edebilirdi. Kimse umursamadı. Yapılacak iş olunca el altında bulunduğu sürece bir adamın acayiplikleri hoş görülebilirdi.

Kuzey New Hampshire'ın suskun ahalisi için ilkbahar başları "çamur mevsimi"dir. O zaman oduncuların kampları kapanı-

yordu. Tomrukların nehrin aşağı boylarına sürülmesi için kendilerine ihtiyaç duyulmayanlar salıveriliyor, adamlar kentlerde iş aramaya gidiyorlardı. Fakat Minik 1918'in ilkbaharında hapishaneden farksız olan bir Amerikan kentine doğru uzun dönüş yolculuğuna girişmek için North Stratford'da trene binmedi. Kış içinde bölgedeki çiftçilerin biriyle sıkı ve kalıcı dostluk bağları kurmuştu.

Adamın adı Afton Hall'du ve Minik'den sadece birkaç yaş büyüktü. Bu sakin ve içine kapanık insan da tıpkı Minik gibi yalnız biriydi. Bekârdı; Connecticut Nehri'yle Pittsburg'u yüksekten gören bir tepedeki kırsal Clarksville'de derli toplu ahşap bir evde babası ve annesiyle yaşıyordu. Afton Hall da babası Fred, erkek kardeşi Barney ve bölgedeki diğer çiftçiler gibi kışın Connecticut Vadisi Kereste Şirketi için çalışıyordu. Minik, Afton'la oduncular kampında tanışmıştı. Çamur mevsimi çalışmalara son verince, Afton Eskimoyu gelip Hall ailesinin yanında yaşamaya davet etmişti. Minik ilkbaharın kalan kısmını, yazı ve sonbahar başlarını onlarla geçirdi. Çiftlikteki çalışmalara katılıyor, ekim ve hasat işlerine, ayrıca hayvanların sağılmasına ve günlük işlere yardım ediyordu. Hall'lar yoksul insanlardı, ona konukseverlikleri dışında verebilecekleri bir şeyleri yoktu. Bu kadarı da Minik'e yetiyordu. Odası ve yiyeceği için çalışmaktan hoşnuttu.

Oraları seviyordu. Erişkinliğinin en mutlu, 1904'de Lawyersville'den ayrılışından beri yaşadığı en huzurlu dönemiydi. Bölge yapı itibarıyla ona Lawyersville'i hatırlatıyordu. Her ikisi de dağlıktı ve tarım bölgesiydi. Ama Minik burada, yani Pittsburg'da özel biri değildi. Görünürde zengin bir yerel işadamı ve hayırseverin manevi oğlu değildi, tarım fuarlarında bir ucube gibi sergilenmiyor, yerel Pazar Okulu'nda ülkesinin şarkılarını söylemek zorunda bırakılmıyordu. Diğer yandan birkaç yıl önce New York'

taki haksızlığa uğramış olan, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nde babasının iskeletinin sergilendiğini keşfetmenin travmasını yaşayan ve flaş haber peşindeki basının yağ çektiği Eskimo çocuğu da değildi. Burada aşağı yukarı isimsiz biriydi ve böyle olmasından hoşnuttu. Kente bile ender iniyordu. Çiftlikte kalmayı yeğliyor, boş zamanlarındaysa, çevredeki tepelerde, vadilerde ve akarsu kıyılarında dolaşıyordu.

Kendini Hall ailesinin bir üyesi gibi hissediyordu, onlar da onun aralarında olmasından hoşnuttular. Kuzey ülkesinin bağımsız ruhlu eski aileleri içlerine kapanık insanlardır. Bir yabancının kabuklarını yarıp aralarına sızması zor, bazılarına göre ise olanaksızdır. Ama Minik, Hall ailesine kendini sevdirmeyi başarmıştı. Uzun süredir bölgede yaşayan birinin anlattığına göre, "Bir yabancıya yakınlık duymaları zordur. İyi bir işçi olmasaydı, buradaki işini uzun süre devam ettiremezdi." Minik, Afton'a yanlarından hiç ayrılmak istemediğini söylemişti. Afton'la ailesine göre hava hoştu. Onlar Minik'den hoşlanıyorlardı. Onların yanında istediği kadar kalabilirdi.

Ama Lawyersville'deki mutlu gençlik günleri gibi, bu günler de uzun süremeyecekti. Adamların tekrar odunculuğa döndükleri 1918 sonbaharında İspanyol nezlesi tüm dünya gibi kamptakileri de kırık geçirdi. Şirket yatakhanesinin kapalı ortamında durum özellikle ciddiydi. Hastalar getirilip her biri kendi battaniyesine sarınmış olarak yatakhanede yere yatırılıyordu. Günde bir kez gelen doktor ölüleri kaldırmak ve yaşayanlara elinden geleni yapmak için vizite başına bir dolar alıyordu. Ölüler hemen gömülüyordu; kimliği belli olmayanlar ortak bir mezara konuluyordu. Fakat Minik Wallace öylelerinin arasında değildi.

Hastalık onu fena vurmuştu. Ama Afton Hall onun yatakhanede herkesin arasında acı çekmesine razı gelmedi. Onu, annesiyle babasının da gripten yattıkları kendi evlerine götürdü.

Afton orada arkadaşına elinden geldiğince baktı, ama bir yararı olmadı. Minik 29 Ekim'de kısa bir hastalık sürecinden sonra zatürreeden öldü.

New York'taki James Beecroft aralık ayında Afton Hall'dan bir mektup aldı:

"Sizden yerine getireceğinize inandığım bir iyilik rica edeceğim. Bay William Wallace'la bağlantı kurup ona Minik'in 29 Ekim'de evimde gribi izleyen zatürreeden öldüğünü bildirmek istiyorum. En iyi doktorların ellerinden geleni yapmalarına rağmen, her şey aleyhineydi, sonuçta da sadece yedi gün yaşayabildi. Doktorlar hemen gömülmesi gerektiğini söyledikleri için, onu buradaki mezarlıkta toprağa verdik. Sizinle kardeşinizden sık sık söz ederdi, kâğıtlarının arasında sözünü ettiği kişilerden yalnız sizin adresinizi buldum.

"Evimiz altı hafta boyunca hastaneden farksız oldu. Babamla Minik zatürreeden, annemle ben ise gripten yatıyorduk. Diplomalı bir hemşireyle bir doktorun sürekli bakımındaydık. Babam artık ayağa kalkıp evin içinde dolaşabiliyor. Keşke Minik de bunu başarabilseydi diyorum. Bana verebileceğiniz bir bilgi varsa ya da Bay Wallace'ın benimle bağlantı kurmasını sağlayabilirseniz çok sevinir ve kendisine bilmek isteyeceği bilgileri sağlardım."

Minik 30 Ekim'de Indian Stream kıyısındaki küçük mezarlıkta toprağa verildi. Mezarı, bu ağır akışlı nehrin bir kıvrımına bakan otlarla kaplı bir tepeciğin üstünde Hall ailesinin koydurduğu taşın işaretli olduğu yerdedir. Vatansız adam ÖZGÜR YAŞA VEYA ÖL ilkesiyle övünen eyaletin uzak bir köşesinde, Indian Stream Cumhuriyeti'nin sahipsiz toprağında son uykusunu uyuyor.

Pittsburg'da yaşayanlar Minik'i hâlâ hatırlıyorlar. Onu kısa ve trajik hayatını dolduran üzüntü veya heyecanlar yüzünden değil, yerel bir tarihçinin sözleriyle "iyi bir çocuk olduğu ve herkes ondan hoşlandığı" için anımsıyorlar.

SON SÖZ I

Robert Peary Kuzey Kutbu'nun keşfini çevreleyen acı tartışmanın, hakkı olduğuna inandığı ünün bir kısmından onu yoksun ettiği, üzdüğü ve kırdığı bir adam olarak 1920 yılında altmış üç yaşında öldü. Kuzey Kutbu'nun keşfi üzerinde hak iddia eden rakibi Frederick Cook ise 1940'da yetmiş beş yaşında öldü. Tartışma hiçbir zaman bir sonuca bağlanamadı. Herbert L. Bridgman 1924'de seksen yaşında öldü. Sonuna kadar faal bir hayat süren Bridgman bir Avrupa gezisinden dönüşte Atlantik ortasında New York eyaleti okul gemisi olan *Newport*'ta bir kalp krizine yenik düşmüştü.

Franz Boas, Alfred Kroeber ve Ales Hrdlicka antropoloji alanında büyük bir kariyer yaptılar. Boas zamanının en etkin antropologuydu.

Knud Rasmussen Kanada Arktik'iyle Alaska üzerinden Bering Boğazı'na dek kanoyla yolculuk etmek hayalini gerçekleştirdi. Beşinci Thule Seferi diye adlandırılan bu yolculuk seçkin karyerinin zaferi oldu. 1933'de Danimarka'da öldü. Ömür boyu arkadaşı olarak kalan Peter Freuchen, Thule istasyonunu 1920'ye kadar yönetti. Beşinci Thule Seferi'ne katıldı ve sonradan Arktik konularında verimli bir yazar ve ünlü bir konferansçı oldu. 1957'de Alaska'da öldü. Bedeni yakıldı ve külleri sevgili Thule Dağı'na serpildi.

Arnannguaq, Minik'ten ayrıldıktan sonra bir süre daha Peter Freuchen ve Navarana'yla yaşamayı sürdürdü. Zaman içinde Ittullak adında bir avcıyla evlendi ve ondan iki çocuğu oldu. Uykuya düşkünlüğü bir avcı için kötü bir eş olmasına neden olmuştu. Ittullak da en sonunda ondan ayrıldı. Hayatının daha sonraki bir döneminde Qaerngaaq adında başka bir adamla evlendi: 40'lı yılların ortalarında da Uummannaq'da öldü. Navarana Freuchen birçok Eskimo gibi erken yaşta Grönland'ın Upernavik kentinde gripten öldü. Kocası onu gömdü. Vaftiz edilmediğinden dolayı bölge rahibi kilise mezarlığına gömülmesine razı olmamıştı.

Pamela Wallace 1937 Mart'ında New Jersey eyaletinin East Orange kentinde öldü ve New York eyaletinin Cobleskill köyündeki Wallace aile mezarlığında toprağa verildi. William Wallace yüzyılın başlarında yaşadığı finansal bozukluklardan sonra bir türlü toparlanamadı. New York'la East Orange'da işten işe ve adresten adrese sürüklendi. Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nde düştüğü utanç verici durum kalan hayatı boyunca yakasını bırakmadı. 1940'da "maddeten ve bedenen kötü durumda" olduğu ve "müzenin paralarını kendi parasıyla karıştırdığı" söyleniyordu. 1941 yılı Kasım'ında Greystone Park'da beş parasız olarak öldü. Burası Parsippany, (New Jersey)'de akıl hastaları için bir bakım eviydi. Seksen altı yaşındaydı ve bunamıştı. Oğluyla yıllardan beri araları açıktı; William Jr. evliydi ve iki oğlu vardı; New York çevresinde oturuyorlardı. Ama kimse ölüsüne sahip çıkmadı ve Wallace devlet tarafından bir yoksul gibi defnedildi. Ertesi yılın ilkbaharında eski bir aile dostu olan Florence Padula cesedi mezarından çıkartarak Cobleskill'deki aile mezarlığına naklettirdi.

William Wallace Jr. daha yirmi yaşına gelmeden baba evinden ayrılmıştı. Delikanlılığında otomobil yarışçılığı yapmıştı.

Sonradan ünlü piyano yapımcıları Kohler ailesinin şoförü oldu. O ve karısı Mahway, (New Jersey)'deki Kohler mülkündeki bir evde yaşıyorlardı. William Jr. 1955'te Suffern'de öldü.

Afton Hall kısa süren bir evlilik yaşamıştı. 1969'da seksen üç yaşında öldü; Indian Stream Mezarlığı'nda Minik'in birkaç metre uzağında yatıyor. Ölümünden sonra yeğeni Howard Young, Minik'in adını taşıyan bir taş yaptırttı ve Hall'un Eskimo arkadaşının mezarının üstüne koydurdu.

Sechmann Rosbach 1916'da Minik'den bir ay önce Thule'den ayrılmıştı. Taşındığı Disko Koyu'ndaki Godhavn'da birkaç yıl sonra tanıştığı Knud Rasmussen'in gemisinin kaptanı Peter Pedersen'den Minik'in Amerika'ya döndüğünü öğrendi. Ama yanlış bir bilgi de edinmişti: Minik güya 20.000 dolarını almış, rahat bir hayat sürdüğü sırada birdenbire hastalanarak ölmüştü.

Rosbach 1934'de Grönland'da çıkan küçük yerel gazete *Avangnaamioq*'da Minik'in hayatının bir özetini yayınlattı. Yazıda çoğunlukla Minik'in, Rosbach'ın gerçek olduğuna inandığı Amerika'daki hayali maceraları anlatılıyordu. Rosbach'ın anlatısı yayınlanmasını izleyen elli yıl süresince gerçek olarak kabul edildi. 1982'de Grönland'ın ulusal gazetesi *Atuagagdliutit*'te tekrar basılarak yeni bir Grönlandlı okuyucu kuşağını kandırdı. Aynı gazetenin editörü olan Jorgen Fleischer yazıyı 1983'de Danimarka ve Grönland dillerinde basılan bir kitapta Minik hakkındaki bir bölüm için tek bilgi kaynağı olarak kullandı. Bu bölüm İngilizceye çevrilerek Inuit Dolaykutupsal Konferansı'nın yayın organı *Arctic Policy Review*'da da neşredildi.

Rosbach yazısının sonunda ölümünden sonra Minik'in parasının ne olduğu konusunda fikir yürütüyordu. Büyük bir miktar söz konusuydu. Rosbach bunun büyük kısmının Amerika'da

olması gerektiğini ileri sürüyordu. Bundan sonra basit ve dokunaklı bir öneride bulundu. O yıllarda uzak kuzeyin insanları, sevgiyle anımsadığı Kutup Eskimolarına doğru dürüst evler yaptırmak için hiçbir zaman yeterli paraya sahip olamıyordu. Minik'in parası bulunabildiği takdirde, belki bu, halkı için ev yapımında kullanılabilirdi. Böylece hayatında kimsenin fazla umursamadığı bu önemsiz Eskimo, ait olduğu insanlara sonunda gerçek bir yardımda bulunmuş olmaz mıydı?

Bu, safça bir umuttu. Para diye bir şey yoktu. Hiçbir zaman da olmamıştı. Bir zamanlar Minik diye birinin yaşadığını sadece sessiz köy mezarlığındaki unutulmuş küçük bir taş hatırlatıyordu.

Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi, Minik'in New York'taki hayatını çevreleyen trajik olaylardaki rolü nedeniyle hiçbir zaman utanç ve suçluluk duygusundan kurtulamadı. 1950'de Ruth Sturm adında bir lise öğrencisi Cobleskill'den müzeye bir mektup yazdı. Bir zamanlar yörede yaşamış olan Eskimolar hakkında bir yazı yazacaktı ve bu projesine yardımcı olması için müzenin dosyalarından bilgi rica ediyordu. Müzenin müdür yardımcısı ona nazik bir dille mektup yazarak, bu konudaki dosyalarının eksik olması nedeniyle Cobleskill'e komşu Sharon Springs'de oturan ve olayları net bir şekilde hatırlayan müzenin emekli memuru George Pindar'ı aramasını önerdi. Müdür yardımcısı hemen o gün Bay Pindar'a mektup yazarak öğrencinin kendisini araması durumunda olay hakkında ayrıntı verecek yerde onu araştırmasını derinleştirmekten vazgeçirmesini bildirdi.

Başka bir meraklıya da 1963'de aynı şekilde davranıldı. Müze personeli, söz konusu olayların, bir zamanlar müzeyi güç duruma düşürdüğü ve onları açıklamaktan kimseye yarar gel-

meyeceği kanaatindeydi. O sıralar müze personelinden Dr. Robert Cushman Murphy, Minik'le babası hakkında bir yazı yayınlamıştı. "Müzenin Dolabındaki İskelet " Minik hakkında basılmış en kötü ve saldırgan yazıydı. Yazıda müzenin Qisuk'un iskeletini satın almasının yol açtığı sorunlar sıralanıyordu. Çoğu ayrıntısı yanlış olan yazı, babasının kemiklerinin kendisine verilmesi için hayatı boyunca çabalayan Minik'in iskeletinin babasınınkine bitişik vitrini boylamış olması gibi gülünç bir sonla noktalanıyordu. Yazının müzeyi zor duruma düşürmemesi olsa olsa *Peruvian Times*'da yayınlanmış olmasındandı.

1970'lerde bugün Kutup Eskimolarının başlıca köyü olan Qaanaaq'ı defalarca ziyaret ettim ve topluluktaki yaşlıların sık sık Minik'i andıklarına tanık oldum. Gencin macera dolu hayatı onlar için bir efsane niteliğindeydi. Minik yöreden ayrıldığı sırada Birinci Dünya Savaşı dünyayı kasıp kavuruyordu. Minik Eskimolardan bazılarına pilot olup savaşa katılmak istediğini söylemişti. Onun bunu deneyeceğinden şüphe etmiyorlardı. O zamana dek öylesine çok heyecan verici serüven geçirmişti ki. Bazıları onun Amerika'ya dönüp usta bir pilot olduğunu ve uçağı düşman tarafından düşürülünce kahramanca öldüğünü anlatıyorlardı. Başkalarına göre, Amerika'ya dönmüş, vaftiz edilirken ona vaat edilen parayı almış -para belleklerinde ve hayallerinde katlanmıştı- ve uzun, saygın bir yaşam sürmüştü. Amerikalıların lisanını o kadar güzel konuşuyordu ve Arktik'te geçirdiği yedi yılın içinde öylesine usta bir avcı olmuştu ki, her türlü koşula uyabiliyordu. Ama Eskimoların birçoğunun gözünde o sadece ortadan kaybolmuştu. Zaman zaman ondan söz ediyor, maceralarını ve acıklı hayatını yad ediyorlardı, ama sonunun ne olduğuna 1979'a kadar kimse emin olamadı.

1977'de, adını Peter Freuchen'in karısından alan Navarana adında bir Kutup Eskimosuyla evlendim. İki yıl sonra adını Minik'in teyzesinden alan kayınvalidem Amaunnalik'le Birleşik Amerika'yı ziyaret ettik. Grönland'da tekrar tekrar anlatıldığını duyduğum Minik'in hayatının parça parça ayrıntıları beni büyülemişti. Böylece Minik'i aramaya karar verdim. Onu ılık bir ilkbahar akşamı Indian Stream Mezarlığı'nın sessizliğinin içinde bulduk.

Amaunnalik 1907'de doğmuş, küçük bir kızken Minik'i tanımış ve yöredeki gezileri sırasında onu defalarca görmüştü. Minik'in bir süre yanında kaldığı Uutaaq, Amaunnalik'in dayısıydı. Kayınvalidem Minik'in öykülerini duymuş, onun yöreden ayrılmasıyla yavaş yavaş efsaneleşirken büyüklerinin anlattığı maceralarını dinlemişti. O gösterişsiz mezarın yanında durduğumuz sırada gözleri yaşlıydı. Hepimizin gözleri gibi. Minik'in bir esrar perdesinin ardındaki akıbeti Kutup Eskimoları için artık sır olmaktan çıkmıştı.

SON SÖZ II

Bu kitabın 1986'daki ilk basımı Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'ni zor duruma düşürmüştü. Minik'in öyküsünü ve Qisuk'la Eskimo kardeşlerinin ölülerine reva görülen davranışı yıllar yılı hasır altı etmeyi başarmışlardı. Şimdi söz konusu olaylardan hemen hemen yüz yıl sonra geçmiş hortlamıştı. Fakat halkın ilgisi çabuk söndü. Qisuk'un kemikleri de müzede 99/3610 numarasıyla Nuktaq'ın, Atangana'nın ve Aviaq'ınkilerin yanıbaşında bir kutunun içinde tozlanmaya devam etti. Minik'in, babasının kemiklerinin müze tarafından kendisine teslimi ve usulüyle toprağa verilmesi arzusu gerçekleşmedi. Kemiklerin teslimi için zaman zaman girişimlerde bulunuluyordu, ama bu boşuna bir çaba olmaktan öte değildi. Müze yalan söylemeyi, gerektikçe de o çirkin olaydaki payını inkâr etmeyi sürdürüyordu. Kitabın yayınlanmasından sonra Aqqaluk Lynge adında Grönlandlı bir politikacı New York'u ziyaretlerinden birinde konuyu görüşmek için müzeye başvuruda bulundu. Ancak müzenin öykü hakkında hiçbir şey bilmediği yanıtıyla karşılaştı.

Günün birinde müze iskeletleri teslim ettiği takdirde, Qisuk'un, huzurlu Indian Stream Mezarlığı'nda oğlunun yanına gömülmesinin en doğru çözüm olacağını düşünmüşümdür. Burası Minik'in, arkadaşı Afton Hall ve Hall'un New Hampshire'ın

kuzeyindeki dağlarda yaşayan akrabalarının yanında gerçek mutluluğu bulduğu yerdi. Hall ailesinin bireyleri Minik'i hâlâ hatırlıyorlar ve küçük mezar taşına bakıyorlardı. Afton'un, Minik'le ilgili öykülerini de sevgiyle anımsıyorlardı. Qisuk, Minik'in yanında toprağa verildiği takdirde, baba oğul efsanelere geçişleri gibi yine birlikte sonsuzluğa ulaşabileceklerdi. Diğer Inuitlere gelince, Kuzey Grönland'daki topluluğun isteği bu yönde olduğu takdirde, oraya göndermelilerdi. Ama müze önerimi dinlemedi bile. Ben ölünün akrabası ya da ölüden sorumlu bir hükümet memuru değildim. Sadece onları zor duruma düşüren yazardım. Müzenin kararı kemiklerin müzede kalması üzerineydi.

Derken iki gazeteci 1992'de *Bana Babamın Ölüsünü Verin*'i yeniden keşfettiler. Bu gazeteciler Toronto'nun *Globe*'undan Miro Cernetig ve *Washington Post*'dan William Claiborne'du. Her ikisi de benimle röportaj yaptılar ve gazetelerinin göz alıcı köşelerine basılan yazılar yazdılar. Altı Eskimonun New York'a getirilmesinden doksan beş yıl sonra müze bir kez daha zor duruma düşürülmüştü. Qisuk'la hemşerilerinin kemiklerinin müze tarafından teslim edilip doğru dürüst gömülmesi için yeniden istemler yağmaya başladı. Bu istemlerden biri de Suudi Arabistan'da çalışan Wililam Wallace'ın torununun çocuğu Wendy Wallace'dan geliyordu. Manevi de olsa Minik'in bir akrabası olduğu savından yola çıkan bu bayan, Minik'in babasının gömülmesini istemekte meşru bir hakkı olduğunu ileri sürüyordu. O da Qisuk'un New Hampshire'ın Pittsburg yöresindeki Indian Stream Mezarlığı'nda oğlunun yanına gömülmesini talep ediyordu. En sonunda müze bu isteği geri çevirdiği takdirde, Eskimoların dördünün de gömülmek üzere Grönland'a yollanmasının yerinde olacağında uzlaştık. Bu çözüm müzede tozlanmaya devam etmelerinden daha iyiydi.

Kemiklerin gömülmek üzere müzeden alınmasına yönelik ilgi bu kez tepkisiz kalmadı. Amerikan müzelerinin tutucu dünyasında 1986'dan beri çok şey değişmişti. Amerika'nın yerlileri, müzeleri, atalarının kalıntılarına yakışacak biçimde davranmaya zorlamak yolunda ilerleme kaydetmişlerdi.

1990'da Amerikan Yerlilerinin Mezar ve Defin Haklarını Koruma Yasası çıkarıldı. Amerikan müzeleri artık iskelet ve kalıntıları bu yasa çerçevesinde talep eden yerli gruplara iade etme durumunda kalıyorlardı. Ancak Qisuk'la diğer Kutup Eskimoları bu yasanın kapsamına girmiyordu. Onlar Amerikalı değil, Grönlandlıydılar ve Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi de kemiklerini gömülmek üzere Grönland'a ya da başka bir yere göndermeye mecbur tutulamazdı.

Fakat müze yetkilileri artık pes etmişlerdi. 1992'de bu öyküye son vermek kararıyla temsilcilerini oradaki topluluk meclisiyle görüşmek üzere sessizce Qaanaaq'a gönderdiler. Danimarka Ulusal Müzesi'ne bağlı bir arkeolog olan Jorgen Melgaard'la Edmund Carpenter adlı Amerikalı antropolog topluluğa basit bir mesaj getirmişlerdi: İskeletlerin gömülmek üzere iade edilmelerini Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nden istedikleri takdirde müze bu isteği yerine getirecekti. Bürokrasi Grönland'da başka yerlerdekinden daha hızlı işlemediği için, talep ancak 1993'a doğru yapılabildi. Bu talebe göre dört Eskimodan kalanlar gömülmek üzere Qaanaaq'a gönderilmeliydi.

Bu sırada gelişmeleri aktarmak için Wendy Wallace'la bağlantı kurdum. Uzun zaman önce başlayan ve büyük dedesinin çarpıcı bir rol oynadığı olayın en sonunda uygun bir çözümle noktalanacağını bilmek onu çok sevindirdi.

Dört Kutup Eskimosunun kemikleri 28 Temmuz 1993'de New Jersey'deki Maguire Hava Kuvvetleri Üssü'nde bir Amerikan aske-

ri uçağına yüklendiler ve Grönland'ın kuzeyindeki Thule Hava Üssü'ne nakledildiler. 1897'de bütün bir ay boyunca süren yolculuk kısa birkaç saatte tamamlanmıştı. Kargo Thule'de bir saatlik yoldan daha uzak olmayan Qaanaaq'a götürülmek üzere bir Greenlandair helikopterine nakledildi.

Yurtlarına dönen dört Eskimonun ruhunu bir sürpriz daha bekliyordu. Grönland'la Danimarka'nın devlet kilisesi olan Lüteryen kilise, Eskimoların pagan olmaları ve vaftiz edilmemiş bulunmaları nedeniyle bir Hıristiyan töreniyle toprağa verilemeyeceklerine tâ başında karar vermişti. Ancak bu karar gözden geçirildi ve ölüler Qaanaaq'daki küçük kilise tarafından kabul edildiler. Bölge müzesinin müdürü olan Torben Diklev törenin lojistiğiyle ilgilendi. Her biri kendi küçük tabutunun içinde olan iskeletler 1 Ağustos'ta batıda nefis bir deniz manzarasına sahip yamaçtaki kutsanmış toprakta ortak bir mezara yerleştirildi. Mezarların üstüne gelenekler doğrultusunda kayalar yığıldı. Mezar başında kısa bir dini tören yapıldı. Üç kişi: rahip Hans Johan Lennert, belediye başkanı August Eipe ve Amerikan Doğa Bilimler Müzesi'ni temsilen Edmund Carpenter birer konuşma yaptılar. Bir grup Kutup Eskimosu, ayrıca Grönland Ulusal Müzesi'nin müdürü Emil Rosing ve Jorgen Melgaard törende hazır bulundular. Tören NUNAMINGNUT UTEQIHUT, yani "Evlerine Döndüler" bildirisiyle başladı. Bunu dört Eskimonun doğum ve ölüm tarihleriyle 1897 NEW YORK-IMUT, 1993 QAANAAMUT sözleri izledi.

Eskimolar belki de bir Hıristiyan cenaze töreni istemezlerdi. Atangana'nın New York'taki ölümünden önce kumların altına gömülmek ve tabut istemediğini söylediği hatırlardaydı. Solunamayacağı korkusuyla taşların birbirine fazla yakın konulmasını da istemiyordu. Dördünün de cenaze töreni buna rağmen modern Hıristiyan usulüne göre yapıldı.

Qisuk, Nuktaq, Atangana ve Aviaq'ın *Hope* gemisiyle Thule'den yola çıkıp New York'a gelmelerinden yüz yıl ve ölülerinin Qaanaaq'da gömülmek üzere Grönland'a döndürülmelerinden dört yıl sonra 4 Ağustos 1997'de ortak mezarlarının üstüne en sonunda bir anıt taşı yerleştirildi. Danimarka Kraliçesi Margrethe ile kocası Prens Henrik, belediye başkanı Lars Jeremiassen'in yönettiği ve topluluğun, yaşayanlarını seven, ölüleri için keder duyan dedelerini onurlandırmak isteklerini belirttiği acıklı törende hazır bulundular.

Yüz yıl önce başlayan olayların böylece son bulması Kutup Eskimolarını çok rahatlattı. Minik'le diğer New York Eskimolarının hayatlarını araştırmam 1970-1980 yılları arasında sürdüğünden birçok Kutup Eskimosu öyküyü ilgiyle izlediler. Qaanaaq'da bulunduğum zamanlar insanlar bana öykü hakkında sorular yöneltiyordu. Minik'in ve Peary'nin ülkesine gelişlerinden kısa bir süre sonra hastalığa yenik düşen diğer zavallıların akıbeti hakkında bilgilendirilmek istiyorlardı. Amaunnalik ve Navarana'yla birlikte Indian Stream Mezarlığı'nda Minik'in mezar taşını bulduğumuzu bildirdiğimizde Minik'in en içten arzusunun yerine getirilip Qisuk'un diğer Eskimolarla gömülmeleri yolunda bir şeyler yapmamız gerektiğini anladık. Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi en sonunda bu halkın isteğini yerine getirmiş, Eskimolar da hak ettikleri mezara kavuşmuş bulunuyorlar.

Bana sık sık şöyle bir soru soruluyor: Minik de mezarından çıkarılıp kendi yurdunda gömülmek için Qaanaaq'a götürülmeli midir? Bunun yanıtı tartışmasız olarak hayırdır. Minik acılı ve yalnız bir hayat yaşamıştı. New York'ta kendini bir yabancı gibi hissetmiş, Kuzey Grönland'a döndüğü zaman da huzura kavuşamamıştı. Aynı yabancılık duygusu onu 1916'da Birleşik Amerika'ya geri getirmiş, orada eski dostu John D. Clark'a Broad-

way'in parlak ışıklarının kendisini Kuzey Işıklarından daha fazla çektiğini söylemişti. 1917 sonbaharında New Hampshire'a gelmiş, bir yıl sonra da ölmüştü. Orada dostları, belki de hayattaki tek gerçek dostları olan Hall ailesinin arasında ölmüştü. Bu kişiler mezarının üstüne kendi hesaplarına küçük bir taş koydurmuşlar ve oraya bakmışlardı. Minik dostlarının arasında ölmüştü. Bırakın orada kalsın.

KENN HARPER
Ağustos 1999

ADLAR

Bu öyküdeki gerek insan, gerekse yerlerin çoğunun özgün kaynaklardaki Eskimo adlarının farklı yazılışları vardır. Peary de MacMillan da Eskimo adlarının yazılışını öylesine katletmişlerdir ki, bazen yazdıklarından anlam çıkarmak olanaksızlaşır. Danimarka ve Grönland kaynakları genellikle eski Grönland imlasına uymaktadır (Kleinschmidt imlası), ama arada bundan da sapmalar olmaktadır.

Metinde kullanılan tüm Eskimo kelimeleri günümüzün resmi Grönland yazımına uymaktadır (Kleinschmidt yazımının bir şekli), sadece Kutup Eskimoları lehçesinin Batı Grönland dilinden ayrılan bazı özellikleri göz önünde tutulmuştur. Bu, geçmişte haklarında yazı yazılan bazı kimselerin ve -daha da zor olan- günümüzde yaşamakta olan kişilerin adlarının yazımını değiştirmeyi gerektirmiştir. Bazı durumlarda doğrudan alıntılarda kullanılan yazımların değiştirilmesi de gerekmiştir. Bu tüm metin boyunca yapılmakla birlikte, kaynakçalarda özgün yazım korunmuştur. İki istisna ile. Birçok Kutup seferinin iyi bilinen barınağı Etah (gerçekte Iita) İngiliz, Danimarkalı ve Grönlandlı yazarlar tarafından yüz yılı aşkın zamandır Etah olarak yazılmıştır. Bu kitapta da Etah olarak ele alınmıştır. İyi bilinen bir yer adı olan Neqe de bu kitapta geleneksel yazılışını korumuştur.

Amerikan kaynaklarının çoğunda Minik'in adı Mene olarak geçmektedir. Adını doğru yazan yegane Amerikalılar Boas ile Kroeber adlı bilim adamları olmuştur. Birleşik Amerika'daki resmi belgelerde, örneğin Amerikan vatandaşlığına geçmek için yaptığı başvuruda adı Mene Peary Wallace veya kendisinin Amerika'da kullandığı isim olan Mene Wallace olarak geçmektedir. Zavallının kısa ve mutsuz yaşamında uğradığı tüm haksızlıkları göz önüne alarak onun için en azından adını doğru olarak kullanmayı borç bildim.

Aşağıdaki listede metinde bulunan Eskimo kelimeleri (insan, yer adları ve diğer kelimeler) yer almaktadır. Bazılarının yanında özgün kaynak materyelinde rastlanabilecek az veya çok yaygın farklı yazılışlarına da yer verilmiştir. Bu, Eskimo adlarının farklı olarak kullanıldığı kaynaklara başvuranlara yardımcı olacaktır. İsim dışındaki kelimeler için İngilizce açıklamalara yer verilmiştir.

İNSANLAR

STANDART YAZIM	FARKLI YAZIM
Aapilak	Apilyah
Ajaku	Ajago
Aleqasersuaq	
Aleqasina	
Aleqasinnguaq	Allakasingwah
Aleqatsiaq	Tallakoteah
Amaunnalik	
Angutilluarsuk	Angutidluarssuak, Angutiluajuk
Arnannguaq	Arnanguaq
Arrottarsuaq	Arrotoksuah
Aserpannguaq	Iopungya, I-o-oung-wa
Atangana	Atana, Artona, Ahtungahnak (soah), Ahtungnah

Aviaq	Hawia, Ahweah, Ahweelah
Eqariusaq	Eqariussaq, Ek-kai-a-sha
Equ	Ikwa,Ikwah, Ik-qua
Eri	Ere
Iggiannguaq	Egingwa, Egingwah, Iginwa
Imiina	Ee-meen-ya
Inugaarsuk	
Inukittoq	Inighito, Inukitsoq
Ittukusuk	Etookashoo, Itookuechuk
Ittullak	
Ivik	
Kuuttiikittoq	Kutsikitsoq, Kuutsiikitsoq
Majaq	Myah, Mayark
Mannik	Mane
Meqqusaaq	Merkoshak, Merktoshar
Mequpaluk	
Minik	Mene, Menie, Meenie, Minnie
Navarana	
Nukappiannguaq	Nookapingwa
Nuktaq	Nooktaq, Nuktan, Natooka, Nooktak, Nooktan
Panippak	Panikpak, Panikpa, Panikpah
Piugaattoq	Piuvaitsuq, Pee-a-wah-to
Piuli	Peary
Piulerriaq	Pearyaksoah
Piulersuaq	Pearyaksoah
Qaerngaaq	
Qajuuttaq	Kaiota, Kai-oto, Kyutah
Qillarsuaq	Qitdlarssuaq
Qisuk	Kishu, Kissuk, Kessuh, Kissuh, Kubliknik, Qissuk, Kusshan
Qisunnguaq	Qisunguaq, Ka-shung-wa
Qujaukittoq	Kyogwito, Qujaukitsoq
Qulutana	Koolootoonah, Koolatoonah
Sigluk	Sigdluk, Seegloo, Siglook
Siuleqatuk	
Soqqaq	Sorqaq
Suersaq	Suerssaq

Taliilannguaq	Teddy-ling-wa
Tautsiannguaq	Tau-ching-wa, Tawchingwah
Torngi	Tornge,Tung-we
Uisaakassak	Uisaakavsak, Ujaragapsuck, Wee-shak-up-si, Yaragapsuk, Weakupshi, Ujaragapssuq, Wesharkoupsi
Ukkujaaq	Ookeyah, Ooklya
Ulloriaq	Ooblooya, Ooblooyah
Uutaaq	Odaq, Ootah, Wootah

YERLER

STANDART YAZIM	FARKLI YAZIM
Anoritooq	
Etah	
Itilleq	Ittibloo
Kangerlussuaq	Kangerdluksuaq, Kangalookswa
Natsilivik	Netiulume
Neqe	
Pitoraarfik	Peteravik
Qaanaaq	Qanaq, Kanak
Quinisut	Koinisuni
Savissivik	
Siorapaluk	
Tuttulissuaq	Tugtuligssuaq, Took-too-lik-suah
Upernavik	
Uummannaq	Umanak

KELİMELER

STANDART YAZIM	FARKLI YAZIM	ANLAM
amerlaqqaat		çok
angakkoq	angakog	şaman
Avangnaamioq		Kuzey bölgesinde oturan (ayrıca Godhavn, Grönland'da yayınlanan bir gazete)

kalaallit		Batı Grönlandlılar
kiisa	kissa	sonunda
naalagapaluk		küçük patron (Donald MacMillan'ın Kuzey Eskimo adı)
nallinnaq		acınacak
qallunaaq	koblunah	beyaz adam
qavangangnisat		güney bölgesinde yaşayanlar
qulittaq	qulitsaq	parka
sapinngilaq		yeteneksiz değil
sermeq	sermik	buzul
sermersuaq	sermik-soak	büyük buzul
tikeqihunga	tikeri-unga	geldim
toorngat	toornat	yardımcı ruh
tupiq	tupik	çadır
upernaallit		balinacılar
uppissuaq	opiksoak	kar baykuşu

TEŞEKKÜR

Yazar aşağıdaki kişilere teşekkürü bir borç bilir:

Kutup Eskimoları

Inuutersuaq Ulloriaq, kabilenin tarihçisi;

Quaarqutsiaq, şaman Soqqaq'ın torunu;

Qisuk, Minik'in babasının adını taşıyor;

Amaunnalik, adını Minik'in teyzesinden alan kayınvalidem; eski eşim Navarana.

Grönlandlılar

Ulrik Lennert, Qaanaaq'daki Krallık Grönland Ticaret Bölümü eski başkanı. Minik'in hayatına sevgi dolu yoğun bir ilgi duyuyordu;

ve H. C. Petersen. Bu bilim adamı *Avangnaamioq'*un eski bir kopyasında Minik'in hayatının Sechmann Rosbach tarafından kaleme alınmış bir anlatısını bulmamı sağladı.

Schoharie İlçesi, (New York)

III. Jared Van Wagenen III. Bana Minik'in mükemmel bir fotoğrafını sağlayan ve babası Minik'i tanımış olan Lawyersville sakini;

Norman Olsen, Cobleskill kent tarihçisi. Zamanını ve öğütlerini esirgemeden verdi;

Jim Poole, Cobleskill'de yayınlanan *Times-Journal'*ın editörü. Wallace ailesi hakkında bilgi istediğim bir yazımı bastığı için;

Tom Johnson, Lawyersville'de eskiden William Wallace'a ait olan Cold Stream Çiftliği'nde yaşıyor;

Ruth Sturm Graulich (Sharon Springs) otuz yıl önce Lawyersville'deki Eskimolar hakkında yazmış olduğu bir lise deneme yazısının bir kopyasını yolladı;

Jeffrey van der Wiel (Lawyersville Reform Kilisesi'nin rahibi) kilisesinin en yaşlı üyelerinin birçoğuna yaptığım ziyaretlerde benimle geldi;

Bill McGovern, Mereness Cenaze İşleri Müessesesi, Cobleskill;

Timothy Holmes, Cobleskill'de kütüphaneci;

Bayan Wanda Van Tassel, Cobleskill'de sicil memuru;

Morris Karker, Central Bridge;

Bayan John Dow, Cobleskill;

Loraine Foster, Afton;

Edith Osterhout, Cobleskill;

Luanna Strouse, Cobleskill;

Frank Andrew, Cobleskill;

ve Margaret N. Bliss, Middleburgh, New York;

New Hampshire'da

Alice Young, Afton Hall'un yeğeni, Pittsburg;

Howard Young, Afton Hall'un yeğeni, Littleton;

Fay Chappell, Pittsburg, eski Hall Çiftliği'nde yaşıyor;

Joanne Carlson, sicil memuru, Pittsburg;

Ruth Dwinell, Pittsburg;

Ellsworth Bunnell, Colebrook;

ve Isabel Tarrant, Manchester.

Kurumlar

Lee Houchins, Smithsonian Kurumu, Washington, D.C.;

Alison Wilson, Birleşik Amerika Ulusal Arşivleri Fen, Ekonomi ve Doğal Kaynaklar Bölümü'nden, Washington, D.C.;

Beth Carroll, El Yazması Bölümü kütüphaneci yardımcısı, Amerikan Felsefe Kurumu, Philadelphia;

George Michanowsky, Arşivler Komitesi Başkanı ve Janet Baldwin, New York'ta Kâşifler Kulübü kütüphanecisi;

Mary Genett, New York'ta Doğa Bilimleri Müzesi'nin Referanslar Servisi'nde kütüphaneci yardımcısı;

J. R. Starkey, New Jersey East Orange'da Halk Kütüphanesi;

New York Halk Kütüphanesi Gazete Bölümü personeli;

Frank J. Carroll, Başkan, Kongre Kütüphanesi Gazete Bölümü;

Rolf Gilberg, müze müfettişi, Kopenhag Ulusal Müzesi Etnografya Bölümü;

James H. Hutson, Başkan, Kongre Kütüphanesi El Yazması Bölümü;

Edward P. Cambio, Referans Uzmanı (Uluslararası Siyasal Bilgiler), Kongre Kütüphanesi;

Lee Birch, Cleveland (Ohio)'da Ulusal Taksidermistler Birliği yürütme yetkilisi;

Annegret Ogden, Kaliforniya Üniversitesi (Berkeley) Referans kütüphanecisi;

William Asadorian, Queen's Borough Halk Kütüphanesi, Long Island Bölümü;

Birader Philip Braniff, Manhattan Koleji (New York) Kayıtlar Ofisi;

Rahmetli Dr. Junius Bird, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi Antropoloji Bölümü;

Paul Woehrmann, Milwaukee Halk Kütüphanesi;

Hans Sode-Madsen, Danimarka'da Rigsarkivet (Kopenhag), arşivci, İkinci Bölüm;

Harriet Culver, Culver Filmleri, New York;

William Finley Dailey, Theodore Roosevelt Koleksiyonu idarecisi, Harvard Kolej Kütüphanesi, Cambridge, Massachusetts;

Richard A. Baker, tarihçi, Birleşik Amerika Senatosu, Washington, D.C.;

Stuart W. Campbell, arşivci, Robert Hutchings Goddard Kütüphanesi, Clark Üniversitesi, Worcester, Massachusetts;

Jeanette McBride, West Park Presbiteryen Kilisesi, New York;

ve Rolf Gilberg, Ulusal Müze, Kopenhag, Danimarka, kaynaklara ilişkin bilgiler için.

Diğerleri

Hans Engelund Kristensen, Qaanaaq'ın (Grönland) yerel gazetesi *Hainang'*ın editörü;

Janet Vetter, Tequesta, Florida, Dr. Frederick Cook'un torunu;

Lars Toft Rasmussen, Kopenhag (Danimarka), gazeteci, eski istihbarat subayı, Inuit Dolaykutupsal Konferansı, Nuuk (Grönland);

Ruth Hunt Thompson, Hancock Maine;

Dangler Cenazeevi, Morristown, New Jersey;

Greystone Park Psikiyatri Hastanesi, Parsippany New Jersey;

Gloria Ann McCausland. Great Neck New York;

Bayan Lauraine Horbak, Fallsburg New York;

Bayan Stanley Smith, Cooks Falls New York;

R. A. Mickler, Montgomery Alabama;

Kathleen Minckler Dolan, Spring Lake Heights New Jersey;

Willis Kling, Lima New York;

Bayan Tricia Becknell, Franklin Lakes New Jersey;

Bayan Joyce Clark, Staten Island, New York;

Bayan Louis Zeh, Binghampton New York;

Colin T.Naylor III, Binghampton New York;

John ve Carolyn MacDonald, Igloolik, N. W. T., sürekli cesaretlendirmeleri ve eleştirel yorumları için;

Prof. Iain Prattis, Carleton Üniversitesi, Ottawa, Ontario, cesaretlendirmeleri ve anlayışı için;

Dr. Trevor Lloyd, Ottawa, Ontario, eleştirel yorumları ve esinlendirmeleri için;

Hon. Dennis Patterson, eski Milli Eğitim Bakanı, Kuzeybatı Toprakları, desteği ve cesaretlendirmeleri için;

ve Nortext'ten Roberta, Steven, Michael Roberts, bu kitabın özgün kopyasının dizaynı, mizanpajı ve yerinde öğütleriyle dostlukları için.

Yazar aşağıdaki kuruluşların arşiv malzemesinden alıntılar yapmak için izin aldı: New York Tarih Kurumu; Amerikan Felsefe Kurumu; Kâşifler Kulübü Arşivleri; Ulusal Arşivler; Washington D.C. (ve Peary Aile Koleksiyonu için Bay Edward Stafford); Krallık Arşivleri, Kopenhag, Danimarka; ve Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi.

Yazar yayımlanmış kaynaklardan alıntılar yapmak için aşağıdaki kuruluşlara da teşekkür etmektedir: (1) E. P. Dutton Inc., Jean Malaurie'nin *Thule'nin Son Kralları'*ndan seçmeler için; (2) Elsevier Dutton Yayınevi, Archibald Lang Fleming'in *Arktik Archibald*'dan seçmeler için; (3) Harold Matson Şti. Inc., Peter Freuchen'in *Arktik Serüveni* ve *Eskimoların Kitabı*'ndan seçmeler için.

FOTOĞRAFLAR

1 Foto: Robert E. Peary. Edward P. Stafford ve Ulusal Coğrafya Kurumu'nun lütfuyla.
2 Kroeber'de. "Smith Boğazı Eskimosu." *Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi Bülteni*, cilt XII (1899), sayfa 326.
3 Hrdlicka'da. "Orta ve Smith Boğazı Eskimosunun Antropolojisine Katkılar." *Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi Antropoloji Tebliğleri*, cilt 5 (1910), sayfa 233.
4 Peabody Arkeoloji ve Etnoloji Müzesi, Harvard Üniversitesi.
5 Hrdlicka'da (belirtilen eserde).
6 Hrdlicka'da (belirtilen eserde).
7 Kroeber'de (belirtilen eserde).
8 Green'de. *Peary, Başarısızlığa Hayır Diyen Adam*. New York; G. Putnam ve Oğulları, 1926, başsayfanın karşısında.
9 Kongre Kütüphanesi: 12244 US 262 8234.
10 Kongre Kütüphanesi:12244 USZ62 30426.
11 Matthew Henson'un fotoğrafı, Kongre Kütüphanesi: 12244 USZ 62 42993.
12 Dartmouth Koleji, Rauner Özel Koleksiyonlar Kütüphanesi, Stefansson Koleksiyonu, El Yazmaları Koleksiyonu 198, No. 5:84.
13 "Kar Bebeği ve Annesi"nde (Marie ve Josephine Peary). *Arktik'in Çocukları*. New York: Frederick A. Stokes Şti., 1903, s.73.
14 *St. Nicholas Dergisi*, cilt 28 (Nisan 1901), s.526.
15 Hrdlicka'da (belirtilen eserde).
16 *New York Tribune* (Resimli Ek), 08 Ocak 1900.
17 Foto: Kenn Harper.
18 *New York Tribune* (Resimli Ek), 18 Kasım 1900.
19 Neg. No. 220545, Kütüphane Hizmetleri Bölümü, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi.

20 Jared van Wagenen III.
21 Foto: Kenn Harper.
22 Foto: Kenn Harper.
23 *The Evening Mail* (Gece Sayısı) 21 Nisan 1909, s.1.
24 Cobleskill Halk Kütüphanesi, Cobleskill, New York.
25 Neg. No. 46326. Kütüphane Hizmetleri Bölümü, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi.
26 Neg. No. 2A 5161. Kütüphane Hizmetleri Bölümü, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi.
27 Kongre Kütüphanesi: 12244 USZ62 16216.
28 Neg. No. 319950. Kütüphane Servisleri Bölümü, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi.
29 *Beyaz Dünya*'da. New York: Lewis,Scribner Co., 1902, s.192.
30 *Beyaz Dünya*'da. Belirtilen eserde, s.360.
31 *The World* (Dergi Eki), 6 Ocak 1907.
32 *San Francisco Examiner* (Dergi Eki), 9 Mayıs 1909.
33 De Frece'de *Vesta Tilley'in Anıları*: Hutchinson Co. (Yayınevi) Ltd. s.198'in karşısında.
34 Kongre Kütüphanesi: 12243, B2-881-7.
35 Foto:Thomas N. Krabbe. Neg. L 199. Danimarka Ulusal Müzesi, Etnografya Bölümü.
36 Foto: Thomas N. Krabbe Neg. L 214. Danimarka Ulusal Müzesi, Etnografya Bölümü.
37 Foto: Thomas N. Krabbe Neg. L 202. Danimarka Ulusal Müzesi, Etnografya Bölümü.
38 Foto: Thomas N. Krabbe. Neg. L 205. Danimarka Ulusal Müzesi, Etnografya Bölümü.
39 Foto: Thomas N. Krabbe. Neg. L 209. Danimarka Ulusal Müzesi, Etnografya Bölümü.
40 Neg. No. 234232. Kütüphane Hizmetleri Bölümü, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi.
41 Foto: Thomas N. Krabbe, Neg. L 210. Danimarka Ulusal Müzesi, Etnoğrafya Bölümü.
42 Peary'de, *Büyük Buzun Üzerinden Kuzey'e*, cilt. I., belirtilen eserde, s. 478.
43 Foto: Thomas N. Krabbe. Neg. L 212 Danimarka Ulusal Müzesi, Etnografya Bölümü.
44 Foto: Thomas N. Krabbe. Neg. L 207. Danimarka Ulusal Müzesi, Etnografya Bölümü.

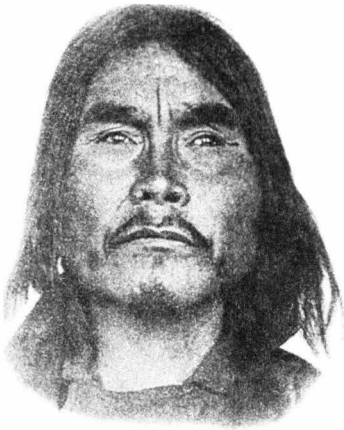
43 Foto: Thomas N. Krabbe. Neg. L 212 Danimarka Ulusal Müzesi, Etnografya Bölümü.
44 Foto: Thomas N. Krabbe. Neg. L 207. Danimarka Ulusal Müzesi, Etnografya Bölümü.
45 Foto: Thomas N. Krabbe. Neg. L 211. Danimarka Ulusal Müzesi, Etnografya Bölümü.
46 Foto: İsimsiz. Neg. L 186a. Danimarka Ulusal Müzesi, Etnografya Bölümü.
47 No. 161889. Krallık Kütüphanesi, Kopenhag, Danimarka.
48 Foto: Peter Freuchen olması olası. Neg. L 1066. Danimarka Ulusal Müzesi, Etnografya Bölümü.
49 Foto: Peter Freuchen. Danimarka Ulusal Müzesi, Etnografya Bölümü.
50 Neg. No. 230128. Kütüphane Hizmetleri Bölümü, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi.
51 Foto: W. Elmer Ekblaw. Neg. No.233668. Kütüphane Hizmetleri Bölümü, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi.
52 Foto: W. Elmer Ekblaw. Neg. No.233666. Kütüphane Hizmetleri Bölümü, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi.
53 MacMillan'da. *Beyaz Kuzey'de Dört Yıl.* Harper, 1918, 33. sayfanın karşısında.
54 Foto: W. Elmer Ekblaw. Neg. No.233667. Kütüphane Hizmetleri Bölümü, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi.
55 Foto: E. O. Hovey. Neg. No.234193. Kütüphane Hizmetleri Bölümü, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi.
56 Neg. No.36573. Kütüphane Hizmetleri Bölümü, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi.
57 Foto: D. B. MacMillan. Neg. No.231238. Kütüphane Hizmetleri Bölümü, Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi.
58 Alice Young.
59 Alice Young.
60 Alice Young.
61 Alice Young.
62 Foto: Kenn Harper.

1. Minik'in bilinen en eski fotoğrafı. Annesi Mannik'in parkasında, Haziran 1892.

2. Qisuk

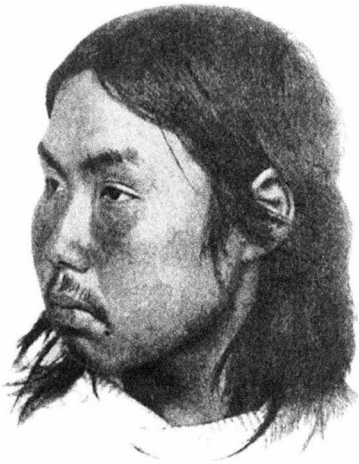
3. Nuktaq

4. Minik

5. Atangana, Nuktaq'ın karısı

6. Uisaakassak

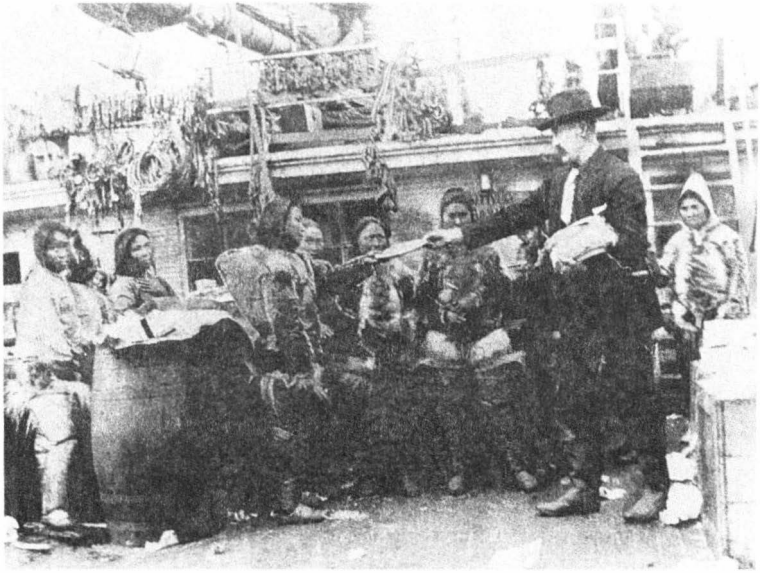
7. Aviaq

8. Robert Peary

9. Robert Peary

10. Peary ve bir grup Kutup Eskimosu geminin güvertesinde.

11. Matthew Henson

12. Minik ve Marie Peary

13. Peary'nin kızı, Kar Bebeği, Mary.

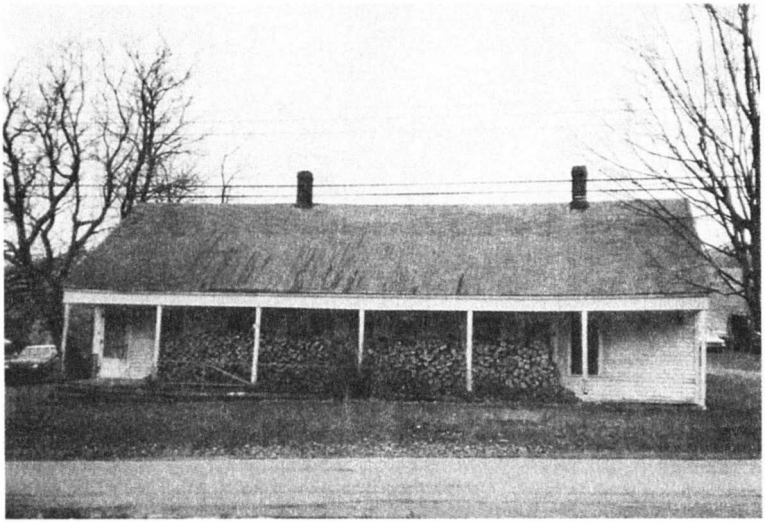
14. Minik, New York'a geldikten kısa bir süre sonra, Eskimo giysileriyle.

15. Avaiq

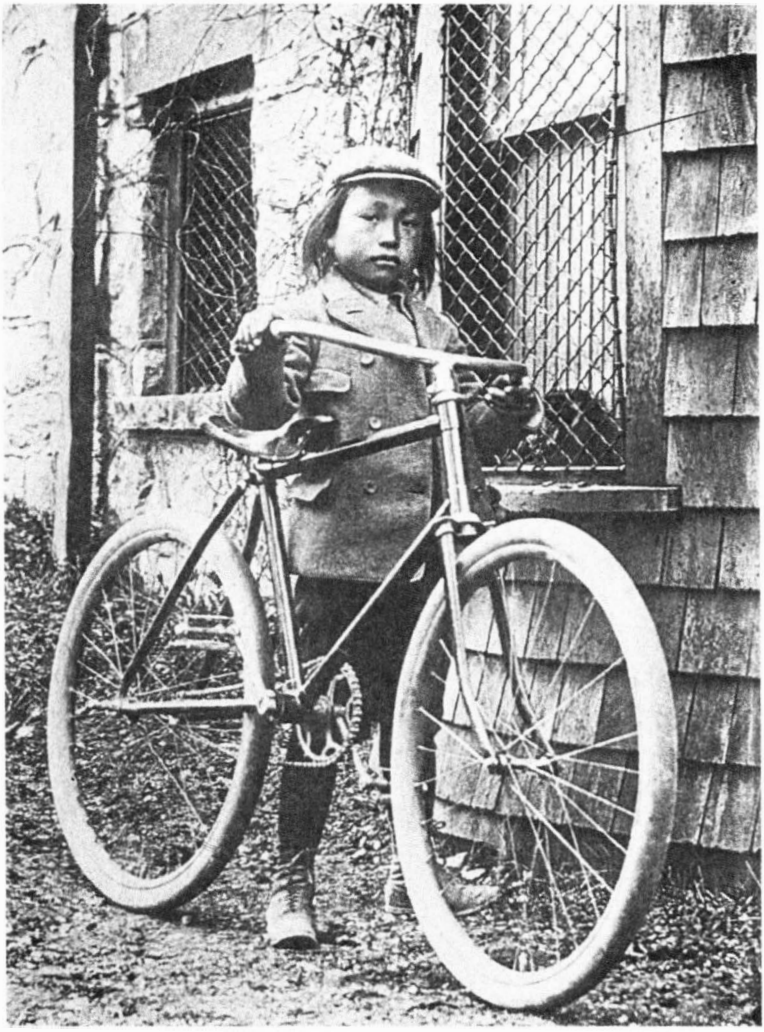
16. Minik ve manevi kardeşi, Willie Wallace, 1898.

17. Minik ve diğer Kutup Eskimolarının 1898'de Lawyersville'de barındırıldıkları ev. Nuktaq ve Aviaq bu evde öldüler.

18. Minik ve manevi annesi Rhetta Wallace, "Zaksriner" adlı Alaskalı bir Eskimo kızı ve Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi sanatçılarından, manevi annesi Bayan Meagher.

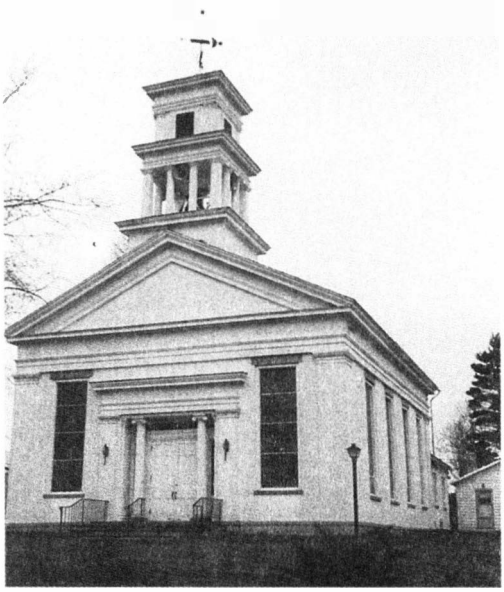
19. Minik Lawyersville, New York'ta.

20. Minik, Eskimo giysileriyle 1900 yıllarında Lawyersville, New York'ta.

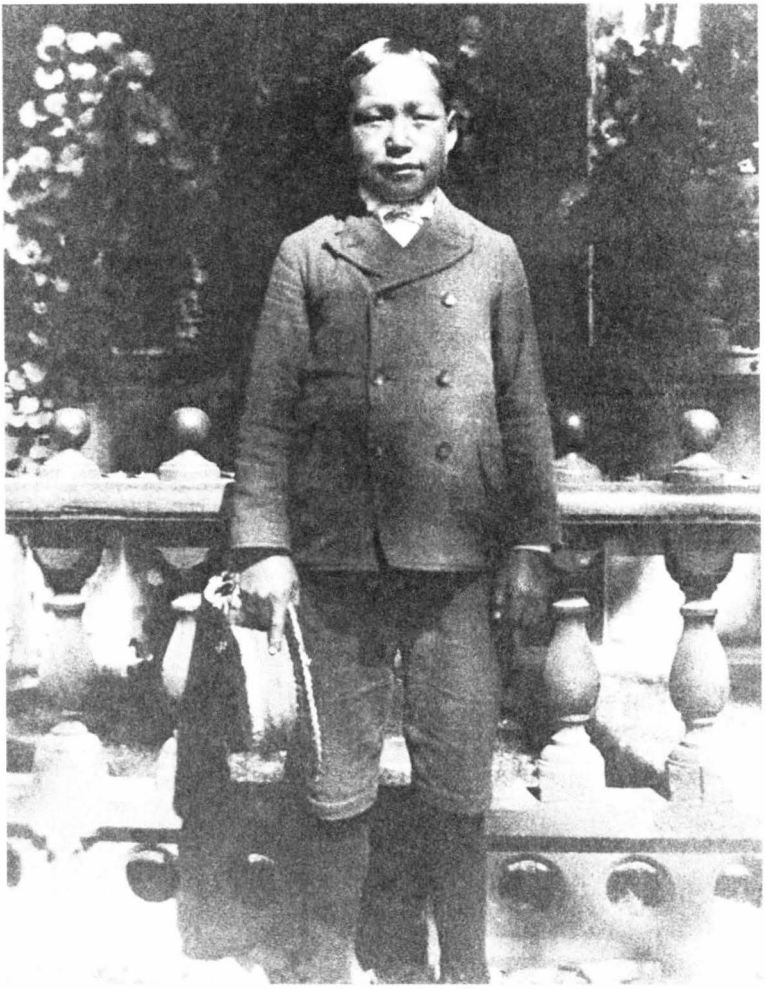
21. Wallace'ların Cold Spring Çiftliği'ndeki evi.

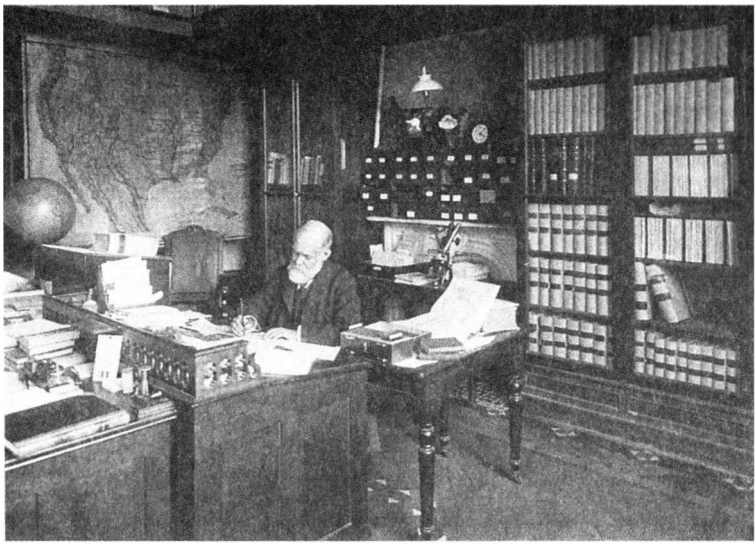
22. Amerika'ya ilk geldiği yıllarda Minik'in
Pazar Okulu'na devam ettiği,
Lawyersville'deki Reform Kilisesi.

23. William Wallace

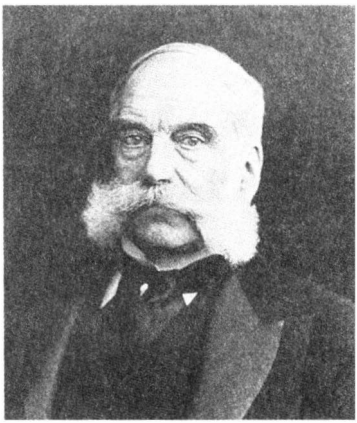
24. Minik 1904 yılında New York, Cobleskill'deki Augustin Oteli'nin önünde.

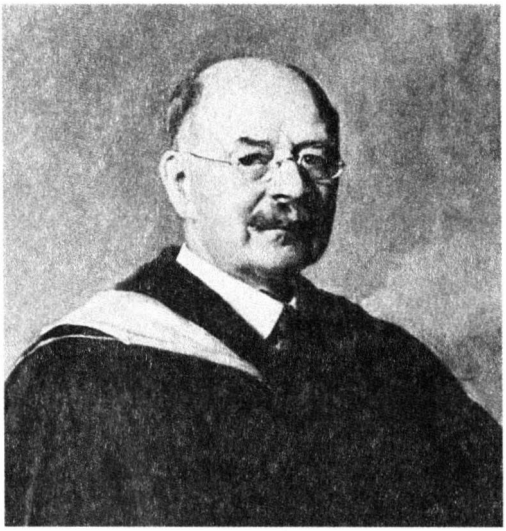
25. Profesör Bickmore müzedeki çalışma odasında.

26. Peary'den bir Kutup Eskimosunu Amerika'ya getirmesini isteyen Franz Boas.

27. Amerikan Doğa Bilimleri Müzes Başkanı, Morris K. Jesup.

28. Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nde görevli,
Dr. Hermon Carey Bumpus.

29. Herbert L. Bridgman

30. Amerikan Arktik Kulübü üyesi,
Yüzbaşı Bradley S. Osbon.

31. Minik'in Amerikan Doğa Bilimleri Müzesi'nden, babasının iskeletinin geri verilmesini istediği ilk yazı kupürü. Bu yazı 6 Ocak 1907'de *The World* dergisinde yayınlanmıştır.

The Pathetic Appeal of Little Mene Wallace, Who Was Brought to New York "in the Interest of Science," Turned Adrift After All His Unhappy Rela

WHY ARCTIC EXPLOR

Had Died Here and He Had Seen His F
Skeleton Grin at Him from a Glass C
the New York Museum of Natural H
and Who Has Abandoned "Civiliza-
tion" Because He Cannot Get J

By Mene Wallace, Last Survivor of Peary's Wretched

What They Did to This Eskimo Boy "In the Interest of Science."

Peary's Daughter In Eskimo Costume.

Little Mene in His Very Earliest Days, with the Bicycle Mr. Wallace Bought for Him.

Mene as He Looked When Peary Found Him.

The Meteorite Peary Brought from the Arctic.

The Eskimo Boy as Mene, Pleased with Clothing of Civilization.

32. Minik hakkında Amerikan basınında yayınlanan en sansasyonel makale. Bu yazı "Niçin Kuzey Kutbu Kâşifi Peary'nin İhmale Uğramış Eskimosu Onu Vurmak İstiyor" başlığıyla 9 Mayıs 1909'da *San Francisco Examiner* dergi ekinde yayınlanmıştır.

PEARY'S NEGLECTED ESKIMO BOY WANTS TO SHOOT HIM.

"What would Mr. Peary do if he was walking through the museum and suddenly came face to face with the skeleton of his father staring at him from a glass case?"

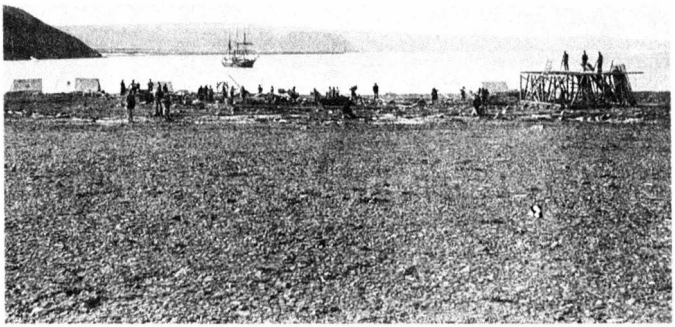
How the "Scientific Subject" Struggled Against His Destiny.

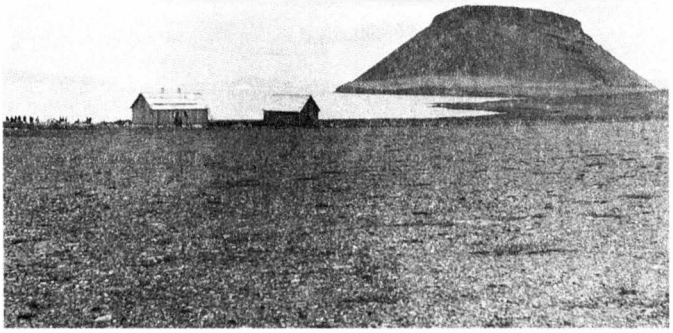
33. Minik'le arkadaşlık kuran aktris, Vesta Tilley.

34. Herbert Bridgman ve Josephine Peary,
Sidney, Nova Scotia'da, 1909.

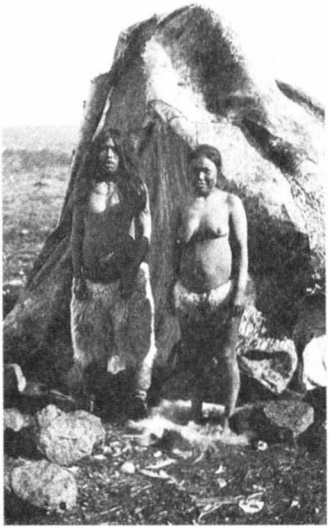
35. North Star Koyu'nda inşaat halindeki misyon üssü, 1909. İlerde koyda demirleyen malzeme gemisi *Godthaab* görülüyor.

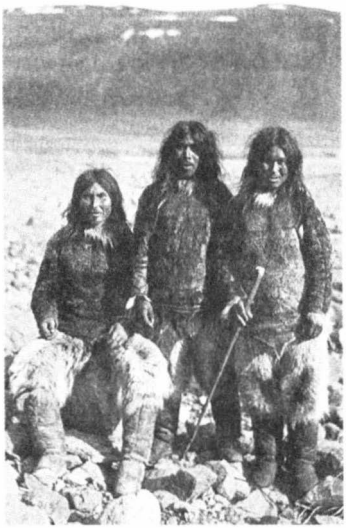
36. Ağustos 1909'da inşaatı sona eren North Star Koyu üssü. Sol tarafta misyonerler evi, sağ tarafta depo binası görülüyor. Arka planda, daha sonra adı Thule Dağı olarak bilinecek, Uummannaq Dağı.

37. Kutup Eskimoları Uummannaq'da, Temmuz 1909.

38. Ittukusuk adındaki Eskimo ve kız kardeşi Kassaaluk, Uummannaq'da, Eskimo köyündeki yazlık çadırın önünde, Temmuz 1909.

39. Üç Kutup Eskimo avcısı. Solda Maissannguaq, 45 yaşlarında; ortada Ittukusuk, 24 yaşlarında; sağda Ulloriaq, 35 yaşlarında, Uummannaq, Temmuz 1909.

40. Arnarulunnguaq, Navarana ve Inugaarsuk adlarındaki üç Kutup Eskimo kadını. Arnarulunnguaq, Minik'in birinci derecede kuzeni Iggiannguaq'la evlendi; Peter Freuchen'in karısı Navarana; Amaunnalik'in kızı, Inugaarsuk, Minik'in birinci derecede kuzenidir.

41. Uummannaq'daki misyonerler ve ticaret üssündeki Eskimo çocukları, Temmuz 1909.

42. 1909 yılında Minik'i evinde barındıran Kutup Eskimosu şaman Soqqaq. Bu fotoğraf 1898'den önce çekilmiştir.

43. 1909 yılında Minik'in 'vasisi' olan şaman Soqqaq'ın oğlu Eri. Bu fotoğraf çekildiğinde Eri, 35 yaşlarındaydı, Temmuz 1909.

44. Eri'nin oğlu, şaman Soqqaq'ın torunu, Qaarqutsiaq, Uummannaq'da, Temmuz 1909. Yazarın Minik hakkında yaptığı araştırmalarda, Qaarqutsiaq çok yararlı bilgiler sağlamıştır.

45. İki Kutup Eskimo kadını. Ayaktaki Arnaruniaq, 21 yaşlarında; oturan Inalliaq, 24 yaşlarında.

46. Uummannaq'daki misyonerler, 1910. Solda Emilie ve Sechmann Rosbach. Ortada aşırı sağcı, Gustav Olsen'in karısı, Ane Sofia. Diğerleri Kutup Eskimoları; erkek, Uusaqqaq ve kadın, Antonethe.

47. Gustav Olsen ve ailesi bir grup Kutup Eskimosu çocuklarla.

48. Thule ticaret istasyonundaki evde üç Eskimo, 1910 yıllarında.

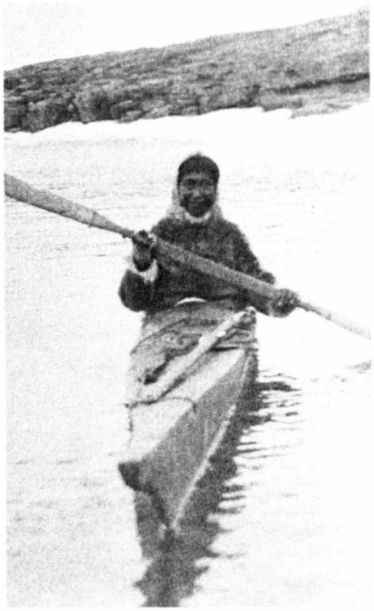
49. Arnannguaq, Uummannaq'da bulunduğu sırada Minik'in karısıydı. Bu fotoğraf 1916'da çekilmiştir. Kucağındaki çocuk Meqqusaaq, Peter Freuchen'in oğlu.

50. Peter Freuchen ve bir grup Eskimo, Uummannaq'daki Thule ticaret istasyonunda, 1915 yıllarında.

51. Minik köpeklerini bağlıyor.

52. Minik Uummannaq'da kanoda.

53. Minik Crocker Land Keşif Heyeti'ndeki adamlarla birlikte, Etah'daki MacMillan'ın evinde. Soldan sağa doğru, Minik, Small, Allen ve Tanqueray.

54. Minik elinde tüfeği ve dürbünüyle Etah'daki Crocker Land Keşif Üssü'nün kapısının önünde.

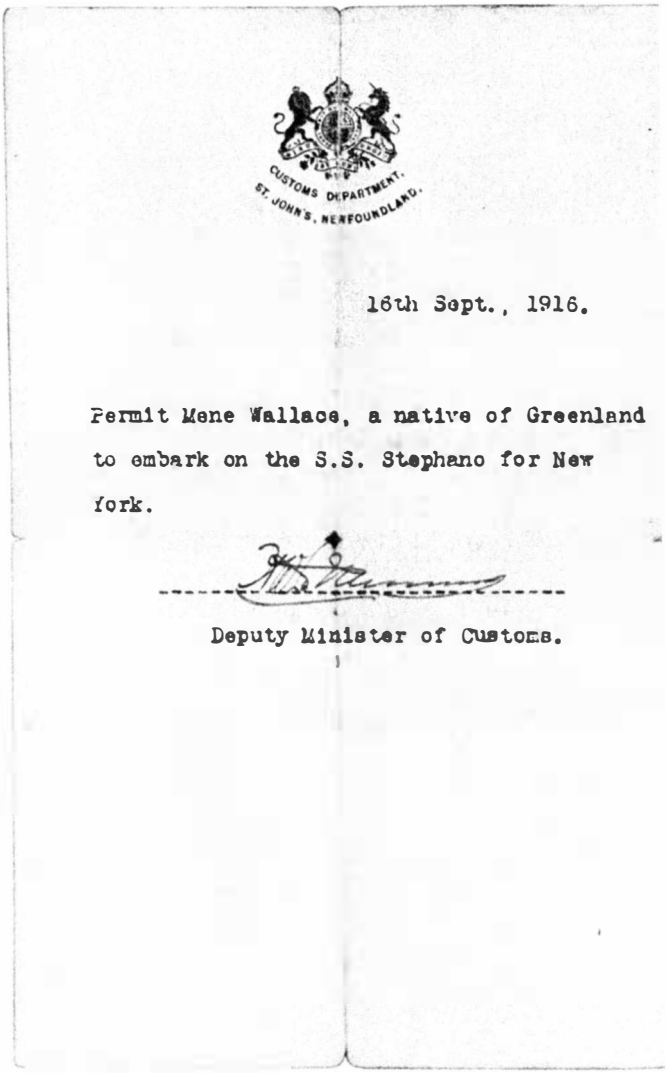
55. Minik ve Sigluk iki kadınla birlikte, Parker Snow Koyu'ndaki buzulun üstünde, *George B. Cluett*'in önünde 1915-16 kışında.

56. Crocker Land keşif lideri, Donald B. MacMillan.

57. Crocker Land Keşif Seferi'nde bir grup Eskimo Etah'da.

CUSTOMS DEPARTMENT.
ST. JOHN'S, NEWFOUNDLAND.

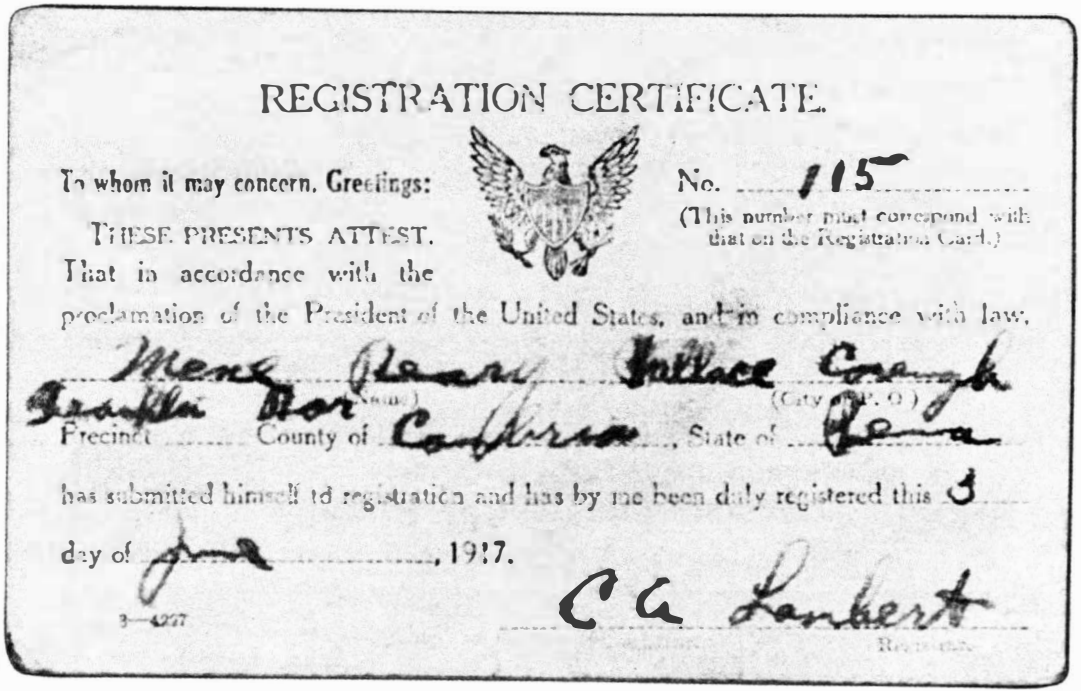
16th Sept., 1916.

Permit Mene Wallace, a native of Greenland to embark on the S.S. Stephano for New York.

Deputy Minister of Customs.

58. St. John's, Newfoundland Gümrük Merkezi'nden alınan izin be
Bu belge Minik'in 1916 yılında New York'ta karaya çıkabileceğini göst

59. Haziran 1917 tarihli Minik'in askere kayıt olduğunu gösteren belgenin kopyası.

REGISTRATION CERTIFICATE.

To whom it may concern. Greetings:

No. 115

(This number must correspond with that on the Registration Card.)

THESE PRESENTS ATTEST. That in accordance with the proclamation of the President of the United States, and in compliance with law,

Meng Panny Wallace Crough
(Name)

Granville Ohio (City or P. O.)

Precinct ..... County of Cuyahoga, State of Ohio

has submitted himself to registration and has by me been duly registered this 5

day of June, 1917.

C A Lambert

Registrar.

3—4917

Assembly Dist. No. 25 Borough of Manh New York City

STATE OF NEW YORK

Military Census and Inventory of 1917

BY COMMAND OF THE GOVERNOR

This Certifies that the bearer whose signature appears on the line following

Name Irene Wallace

Residence 550 W. 36th St

has been enrolled in the Census and Inventory of Military Resources of the State.

NOT TRANSFERABLE

E. P. Goodrich
New York City Director of Census

25

by W. H. Blackie
Agent

60. Minik'in 1917'de New York eyaletinden aldığı Askeri Kimlik Kartı.

U. S. DEPARTMENT OF LABOR
NATURALIZATION SERVICE

No. [illegible]

TRIPLICATE
[To be given to the person making this Declaration]

UNITED STATES OF AMERICA

DECLARATION OF INTENTION

Invalid for all purposes seven years after the date hereof

State of New York, County of New York, } ss: In the Supreme Court of New York County.

I, Mene Peary Wallace, aged 27 years, occupation Clerk, do declare on oath that my personal description is: Color white, complexion dark, height 5 feet 6 inches, weight 155 pounds, color of hair black, color of eyes brown, other visible distinctive marks none

I was born in Etah, Greenland

on the 5th day of August, anno Domini 1889; I now reside at 550 Third Avenue (Give number and street.), New York City, N. Y.

I emigrated to the United States of America from Parker Snow Bay, Greenland on the vessel George B. Cleutt (If more than one vessel was used by such alien, the name of each vessel must be given.); my last foreign residence was Etah, Greenland

I am unmarried

It is my bona fide intention to renounce forever all allegiance and fidelity to any foreign prince, potentate, state, or sovereignty, and particularly to Christian X, King of Denmark, of whom I am now a subject; I arrived at the port of New York, in the State of New York, on or about the 31st day of September, anno Domini 1916; I am not an anarchist; I am not a polygamist nor a believer in the practice of polygamy; and it is my intention in good faith to become a citizen of the United States of America and to permanently reside therein: SO HELP ME GOD.

Mene Peary Wallace
(Original signature of declarant.)

Subscribed and sworn to before me in the office of the Clerk of said Court at New York City, N. Y., this 5th day of January, anno Domini 1917

[SEAL]

By [illegible] Clerk of the Supreme Court
Deputy Special Clerk.

61. Ocak 1917'de Minik'in Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı olmak için verdiği dilekçenin kopyası.

62. Minik'in Pittsburg, New Hampshire, Indian Stream Mezarlığı'ndaki mezarı. Mezar taşının üstündeki doğum tarihi yanlıştır.

Minik'in öyküsü çoğumuzun defalarca bir yerlerde izlediği, okuduğu hatta belki de tanık olduğu o trajik olaylardan biri.

Gerçek vatanlarından koparılıp değişik pek çok sebep için başka ülkelere götürülen insanların yaşadığı o korkunç sürgün hayatı Minik, babası ve yakınları için de o utanç verici yüzünü göstermiş.

Dünyanın birçok yerinde farklı ırklardan insanlar; Kızılderililer, siyahlar ve daha niceleri köle tüccarlarının insanlık dışı amaçları uğruna yurtlarından ve hayatlarından edilmişlerdi. Ama Minik'in öyküsünün tümünden daha acı ve çarpıcı olan yanı, bu sürgün trajedisini yaşatanların birer bilim adamı olmaları.

Medeniyetin gülen yüzünün bir karanlık yanının olduğunu Robert Peary adlı kâşifin bu Eskimo grubuna yaptıklarından öğreniyoruz.

Bilimsel etikin ve insanlık sınırlarının zorlandığı öykünün kahramanları, gördüğümüzü sandığımız gerçeklerin aslında "gerçek" acıyla dolu öyküler olduğunu anlatıyor bize.

ISBN 975-21-0129-1

9 789752 101296

ALTIN KİTAPLAR